

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report) ระยะ 12 เดือน
(วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2567 ถึง วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2568)
สัญญาเลขที่ A11F670133

โครงการวิจัยหลัก

การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2

The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 2 Year 2

โดย

นายทิวากร เหล่าลือชา

หัวหน้าโครงการวิจัย

สังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน

งานวิจัยและพัฒนานี้ได้รับทุนวิจัยโดย กองทุนส่งเสริม ววน.
และหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.)
วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2568

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report) ระยะ 12 เดือน
(วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2567 ถึง วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2568)
สัญญาเลขที่ A11F670133

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย)
การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2

ชื่อโครงการ (ภาษาอังกฤษ)
The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 2 Year 2

โดย
นายทิวากร เหล่าสีocha
หัวหน้าโครงการวิจัย
สังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน

สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท.
วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2568

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Final Report) ระยะ 12 เดือน
(วันที่ 1 เดือน มิถุนายน พ.ศ.2567 ถึง วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2568)
สัญญาเลขที่ A11F670133

ชื่อโครงการ (ภาษาไทย)

การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี
เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2

ชื่อโครงการ (ภาษาอังกฤษ)

The Development of the Border Strategic Research Area
with A Model of Collaborative Governance for Poverty Alleviation
and Social Mobility: The Case of Mukdahan Province Phase 2 Year 2

โดย

นายทิวากร เหล่าลือชา

หัวหน้าโครงการวิจัย

สังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน

สนับสนุนโดยกองทุนส่งเสริม ววน. และหน่วย บพท.

วันที่ 31 เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2568

บทสรุปผู้บริหาร

โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 ซึ่งระบบฐานข้อมูล PPPConnex ได้รับการยกระดับสู่ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ซึ่งเน้นการเป็นเจ้าของร่วมกันในระบบฐานข้อมูล กระบวนการทำงาน โมเดลแก้จน ตลอดจนนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดร่วมกันกับภาคีที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานในเชิงประเด็น การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนนั้น วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop เป็นการทำงานระบบฐานข้อมูลในระดับจังหวัดมุกดาหารสามารถติดตามความช่วยเหลือร้อยละ 100 และส่งต่อครัวเรือนครัวเรือนยากจนไปยังหน่วยงานภาคี จำนวน 2,037 ครัวเรือน คนจนยากไร้ จำนวน 43 ครัวเรือน โดยให้การช่วยเหลือทันที และคนจนหนี้สินจำนวน 3,154 ครัวเรือนที่ถูกส่งต่อไปยังโมเดลแก้จนจำนวน 996 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 41.75 ซึ่งได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือในระดับจังหวัดมุกดาหารร้อยละ 100 สามารถจำแนกครัวเรือน จำนวน 6,184 ครัวเรือน มีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก้จนจำนวน 950 ครัวเรือน 988 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 40 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 988 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 48 คน ในการขับเคลื่อน Local Business และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 16 คน และ Area development manager จำนวน 177 คน ด้วยบทบาทและกลไกของการทำงานวิทยาลัยชุมชนและหน่วยงานฟังก์ชันในระดับจังหวัดที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานวิจัยเกิดการรับผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit) จากโมเดลการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับพื้นที่สู่การพัฒนาแผนปฏิบัติการพัฒนาร่วมกันตามพันธกิจของหน่วยงานฟังก์ชัน จากโมเดลยีนดียีนร้ายสู่การริเริ่มการทำงานร่วมกันและเป็นทีมเดียวกัน เกิดการสร้างเป้าหมายใหม่ร่วมกันในการทำงานของหน่วยงานฟังก์ชัน การปฏิบัติการร่วมกันในระดับครัวเรือนยากจนเป้าหมายร่วมกันจนเกิดกลไกใหม่ในการทำงานในระดับพื้นที่ ด้วยระบบฐานข้อมูล เป้าหมาย และประเด็นการทำงาน สู่การขับเคลื่อนงานในระดับพื้นที่ด้วยหน่วยงานฟังก์ชันเองเพื่อสร้างกลยุทธ์ Exit Strategy และปรับบทบาทของนักวิจัยและภาคีในรูปแบบผสมควมรวม ADM และ ARM

การปฏิบัติการหมอนแก้งจนในระยะ 2 ปีสู่การวิเคราะห์มูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์หมอนและไหมในแต่ละเส้นห่วงโซ่การผลิตเพื่อการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และเพิ่มรายได้ สามารถเพิ่มมูลค่าใน 8 ห่วงโซ่ดังนี้ ห่วงโซ่ที่ 3 กระบวนการผลิตซาไบหมอนจำนวน 968,711 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 4 กระบวนการผลิตหมอนเลี้ยงไหมจำนวน 2,472,781 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 5 กระบวนการผลิตอาหารสัตว์จากไบหมอนจำนวน 635,517 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 6 กระบวนการผลิตเครื่องตุ้มชูกำลัง และเปปไทป์หมอนจำนวน 339,173 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 7 กระบวนการผลิตเครื่องสำอางจากสารสกัดไบหมอนจำนวน 541,682 บาท/ปี ห่วงโซ่ที่ 8 กระบวนการผลิตแคปซูลหมอนจำนวน 721,910 บาท/ปี และสามารถสร้างมูลค่ารวม 5,679,774.00 บาท/ปี และได้เพิ่มการพัฒนาห่วงโซ่ที่ยาวและหญ้าเศรษฐกิจเข้ามาขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชุมชน

สรุปผลการดำเนินงานโครงการ การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมใน ชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหมอนแก้ง” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 มีการกิจกรรมเน้นการปฏิบัติการโมเดลแก้งหมอนแก้งในพื้นที่ 7 อำเภอ และมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับอำเภอ เพื่อให้เป็นอำเภอแก้งอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 4 อำเภอ มีผลการดำเนินโครงการดังนี้

1.ยกระดับกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี ในระดับอำเภอ โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมด้วย ระบบค้นหาสอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนและระบบส่งต่อช่วยเหลือ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในชุมชนชนบท จังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอ” ระยะที่ 2 มีการค้นหาสอบทานข้อมูลครัวเรือนคนจนใหม่ จำนวน 1,593 ครัวเรือน หรือ 5,202 คน เป้าหมายในการดำเนินโครงการย่อย 1 “หมอนแก้ง” จำนวน 760 ครัวเรือน 3,800 คน ในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ อำเภอนิคมน้ำ ส่องลาย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร และ อำเภอหนองสูง

2. พัฒนาโมเดลหมอนแก้ง (Operating Model) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจน เป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ในการพัฒนาและยกระดับรายได้คนจน ครัวเรือนยากจน เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) สร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครัวเรือนยากจนจังหวัดอย่างที่เป็นรูปธรรม ด้วยแนวคิด “หมอนแก้ง” ระยะที่ 2 จำนวน 760 ครัวเรือน

3. พัฒนาคอนเจกซ์เป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้/ เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) จำนวน 760 ครัวเรือน เกิดอาชีพพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานราก จำนวน 15 เทคโนโลยี

4. เกิดความยากจนใหม่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน คือ คนจนในพื้นที่ส่วนใหญ่อพยพย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัดบางครัวเรือนทิ้งลูกหลานให้อยู่กับพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ไม่ส่งเสียค่าเลี้ยงดู มีรายได้หลักมาจากบัตรสวัสดิการของรัฐเพียงอย่างเดียว เช่น บัตรผู้สูงอายุ บัตรประชารัฐ บางครัวเรือนมีลูกติดคุกพ่อแม่แก่เฒ่าดูแลกันเองตามลำพัง ปัญหาลูกทำร้ายพ่อแม่ถึงขั้นเจ็บป่วย ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบหลายอย่างให้กับครัวเรือน ส่งผลให้ไม่รายได้ ไม่มีอาชีพ ไม่ทำมาหากิน จึงส่งผลให้เป็นครัวเรือนยากจน

5. เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน โดยใช้แปลงรวมปลูกหม่อนเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับชุมชนและบุคคลทั่วไป โดยแปลงรวมปลูกหม่อนเป็นแหล่งสร้างอากาศที่ดีให้กับชุมชน เกิดโรงเรียนการเลี้ยงไหมในแปลงรวมเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาวิธีการเลี้ยงไหม เกิดองค์ความรู้หลายอย่างที่ร้อยเรียงและเรียบเรียงเป็นบทความวิชาการ หรือเป็นหนังสือเล่มเล็กเล่าเรื่องราวตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เส้นทางเริ่มต้นและสิ้นสุดของการปลูกหม่อน สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดที่ศึกษาดูงานให้ผู้สนใจศึกษาวิธีการปลูกหม่อน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อน เป็นฐานการสาธิตการให้ความรู้เรื่องการปลูกหม่อน และเป็นแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนที่เป็นสินค้าของชุมชนได้ เกิดตลาดแก้งในชุมชนเพื่อจำหน่ายแหล่งจำหน่ายสินค้าจากใบหม่อนที่มีคุณภาพ

6. เกิดกลไกการทำงานจากหน่วยงานที่เข้ามาหนุนเสริมใหม่หลายหน่วยงาน เช่น เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร โรงเรียนร่มเกล้า (ขยายโอกาส) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (สจล.) เทศบาลตำบลหนองแคน สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร ศูนย์เพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดจังหวัดมุกดาหาร เกิด (in-cash) และ (in-kind) ในการร่วมสนับสนุนทั้งงบประมาณ องค์ความรู้ด้านวิชาการ เทคโนโลยีมาช่วยในการสนับสนุนในโครงการฯ

7. เกิด“ตลาดแก้งจัน จำนวน 2 ที่ คือ เกิดตลาดนัดสีเขียว อำเภอนิคมคำสร้อย ทุกวันพุธหน้าโรงพยาบาลนิคมคำสร้อย มีผู้เข้าไปจำหน่ายสินค้า จำนวน 20 ครั้วเรือน เป็นครั้วเรือนยากจน จำนวน 10 ครั้วเรือน เกิดตลาดนัดแหกหมาน บริเวณลานริมแม่น้ำโขง ช้างเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เทศบาลเมืองมุกดาหาร มีผู้เข้าไปจำหน่ายสินค้า จำนวน 15 ครั้วเรือน และ สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ในการแปรรูปหม่อนผลและหม่อนใบ ได้นำไปจัดจำหน่ายที่ร้านโอท็อปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร บ้านเหือนมุกดาหน้าจวนผู้ว่าเก่า และตลาดนัดชุมชนของเทศบาลเมืองมุกดาหาร

8. เกิดกองทุนในพื้นที่ มี 2 กองทุน คือกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดงและกองทุนหม่อนแก้งจัน

9. เกิดหลักสูตรที่พัฒนามาจากองค์ความรู้จากภูมิปัญญาการปลูกหม่อนเดิมในพื้นที่ ความรู้ด้านวิชาการด้านการปลูกหม่อนจากศูนย์หม่อนไหมฯ องค์ความรู้ทางด้านการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำการปลูกหม่อนและแปรรูปผลิตภัณฑ์หม่อนผลและหม่อนใบ เป็นหลักสูตรทั้งออนไลน์ และออนไซต์ จำนวน 4 หลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรการปลูกหม่อน หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนผลและหม่อนใบ หลักสูตรกระดาศสาจากต้นหม่อนแห้ง

คำนำ

โครงการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี เพื่อขจัดความยากจน และสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 โดยมีวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัด ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

การทำโครงการวิจัยนี้ จะสำเร็จไม่ได้เลยหากขาดหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ร่วมหนุนเสริมการทำงานในพื้นที่ ประกอบด้วย นายกสภาสถาบันวิทยาลัยชุมชน ผู้อำนวยการสถาบันวิทยาลัยชุมชน ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร หัวหน้าส่วนราชการ ภาคเอกชน สภาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ภาคีเครือข่ายการพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ผู้บริหาร คณาจารย์ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร และกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้โครงการวิจัยได้ทำงานร่วมกัน ฯลฯ ด้วยการบูรณาการความร่วมมือตามพันธกิจหลักของแต่ละหน่วยงาน พร้อมทั้ง ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานส่งเสริมวิทย์ศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) และทีมวิจัยกลาง ที่ได้กรุณาพัฒนาศักยภาพนักวิจัย ให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำส่งผลลัพธ์ไปยังแหล่งทุนวิจัยได้อย่างดียิ่ง

คณะผู้วิจัย มีความยินดีที่ได้ทำงานวิจัยชิ้นนี้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนของ คนในชนบทและชุมชนเมือง เพื่อจะบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้และนำไปสู่การใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนา ประเทศในที่สุด อันจะทำให้สาธารณชนมั่นใจได้ว่าจะก่อผลต่อสังคมอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง

ทิวากร เหล่าลี้อา และคณะ

31 พฤษภาคม 2568

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	ก
คำนำ	ง
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของโครงการ	1
1.2 คำถามการวิจัยและเป้าหมาย	3
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 ขอบเขตการดำเนินงาน (ระบุกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ)	4
1.5 กรอบการวิจัย	4
1.6 ผลผลิต ผลลัพธ์	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)	19
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก	21
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC)	23
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน	27
2.5 แนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” (Whole-Province Participatory Dialogue Theory)	29
2.6 บริบทจังหวัดมุกดาหาร และแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 – 2570	31
2.7 แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 – 2570	32
2.8 แนวคิดทฤษฎีการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่า (Pro-Poor value chain)	34
2.9 ข้อมูลสถิติด้านหม่อนไหมระยะ 10 ปีย้อนหลังปริมาณเส้นไหม	35
2.10 บริบทพื้นที่การทำงานของ “โมเดลหม่อนไหมแก้จน”	37
2.11 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหม่อน	44
2.12 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)	45
2.13 แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงไหม	48
2.14 แนวคิดเกี่ยวกับเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม	56
2.15 ความเชื่อมโยงของแนวคิดการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกับการปลูกหญ้าเศรษฐกิจ (หญ้าเลี้ยงวัว)	59
2.16 นิยามศัพท์เฉพาะ	60
บทที่ 3 ผลการดำเนินงานวิจัย	64
3.1 รูปแบบการวิจัย	64
3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	65
3.3 บริบทความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร	66
3.4 เครื่องมือและการเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือน	69
3.5 ผลการดำเนินโครงการหลัก	75
3.6 ผลการดำเนินโครงการย่อยที่ 1 หม่อนแก้จน	157
3.7 ผลการดำเนินโครงการย่อยที่ 2 ไหมแก้จน	183
3.8 กระบวนการและกลไกในการเชื่อมแผนยุทธศาสตร์จังหวัดมุกดาหาร	195

บทที่ 4 สรุปผลการวิจัย	203
4.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย	203
4.2 เปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา.	206
4.3 แผนการดำเนินงานระยะถัดไป	237
4.4 บทเรียนความสำเร็จ	241
4.5 ปัญหา อุปสรรค พร้อมวิธีการแก้ปัญหา	241
4.6 เป้าหมายแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด	241
4.7 เป้าหมายปลายทาง Ultimate Goal พื้นที่จังหวัดมุกดาหาร	242
4.8 การขับเคลื่อนงานโครงการพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปี 2568-2569	242
4.9 ข้อเสนอแนะ	246
บรรณานุกรม	248
ภาคผนวก	250

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1	กรอบแนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดความยากจน
ภาพที่ 2.1	East-West Economic Corridor: EWEC)
ภาพที่ 2.2	ข้อมูลสถิติด้านหม่อนไหมระยะ 10 ปี ย้อนหลังปริมาณเส้นไหม
ภาพที่ 3.1	กรอบแนวคิดการวิจัยและเป้าหมายการขับเคลื่อนพื้นที่ยุทธศาสตร์จังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ภาพที่ 3.2	ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ
ภาพที่ 3.3	ภาพแสดงระบบการค้นหา สอบทาน ส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop
ภาพที่ 3.4	ครัวเรือนยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ 3.5	แปลงรวมหม่อนเลี้ยงไหมแก้ง
ภาพที่ 3.6	กลยุทธ์ Exit Strategy
ภาพที่ 3.7	กลยุทธ์ Exit Strategy
ภาพที่ 3.8	ภาคีใหม่ใน Poverty Platform หลักสูตรออนไลน์ร่วมกับ KMILT
ภาพที่ 3.9	การพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้หลักสูตร หม่อนไหมในเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ 3.10	ผลการดำเนินงานแผนงานขจัดความยากจน KR จังหวัดมุกดาหาร ปี 2567 ในระบบ DSS
ภาพที่ 3.11	ยกระดับโมเดลแก้ง (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ด้วยการ Up-skill/ Re-skill/New-skill
ภาพที่ 3.12	การพัฒนาหลักสูตรหม่อนร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และหน่วยงานภาคี ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน หลักสูตรออนไลน์ “โมเดลหม่อนแก้ง”
ภาพที่ 3.13	การพัฒนาหลักสูตรหม่อนจากองค์ความรู้เดิมจากปราชญ์ชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาคีภาคประชาสังคม ภาคเอกชน “โมเดลหม่อนแก้ง”
ภาพที่ 3.14	กิจกรรมการให้ความรู้การใช้งาน Agri- Map เพื่อวัดอุณหภูมิ ความชื้น ของที่ดินในแปลงรวมและแปลงตนเอง
ภาพที่ 3.15	กิจกรรมการให้ความรู้การใช้งาน Agri- Map เพื่อวัดอุณหภูมิ ความชื้น ของที่ดินในแปลงรวมและแปลงตนเอง
ภาพที่ 3.16	กิจกรรมอบรมถ่ายทอดการระบบน้ำในแปลง
ภาพที่ 3.17	กิจกรรมอบรมถ่ายทอดการระบบน้ำในแปลง
ภาพที่ 3.18	กิจกรรมอบรมถ่ายทอดการระบบน้ำในแปลง
ภาพที่ 3.19	โรงอบหม่อนแห้งพลังงานแสงอาทิตย์
ภาพที่ 3.20	แปลงรวมปลูกหม่อนในเรือนจำชั่วคราวนาโสก
ภาพที่ 3.21	ภาพรวมเปิดโครงการย่อยที่ 1 โมเดลหม่อนแก้ง แปลงรวมแห่งที่ 3
ภาพที่ 3.22	แนวทางการพัฒนาหม่อนแก้งเพื่อคนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือนและระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100% จำนวน 7 อำเภอ ในจังหวัดมุกดาหาร
ภาพที่ 3.23	การวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าเพื่อคนจน Pro-poor Value Chain
ภาพที่ 3.24	เวทีการวิเคราะห์ปัญหากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไหมชายรัง
ภาพที่ 3.25	ศูนย์บ่มเพาะเศรษฐกิจและทุนชุมชนในตำบลกกแดง

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.26 อาคารและพื้นที่แปลงรวมของโรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส) ตำบลหนองแคน ซึ่งควบคุมดูแลโดยเทศบาลตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 96 ไร่	186
ภาพที่ 3.27 โรงเรือนเลี้ยงไหมแก่จัน ใน โรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส)	186
ภาพที่ 3.28 การพัฒนาธุรกิจใหม่ใน 4 อำเภอ มีดังนี้ นิคมคำสร้อย หนองสูง ดงหลวง และเมือง ใน จังหวัดมุกดาหาร	185
ภาพที่ 3.29 การส่งมอบผ้าฝ้ายแกมไหมผลิตจากบ้านคำนางโกล ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร	191
ภาพที่ 3.30 แนวคิดการพัฒนาห้วยเศรษฐกิจ	191
ภาพที่ 3.31 การพัฒนาธุรกิจใหม่ใน 4 อำเภอ มีดังนี้ นิคมคำสร้อย หนองสูง ดงหลวง และเมือง ใน จังหวัดมุกดาหาร	192
ภาพที่ 3.32 แผนภาพแสดงวิธีการแก้ไขปัญหาคาความยากจนแบบองค์รวม (holistic Approach) ด้วยการเชื่อมโยงฐานทุน 5 ด้าน ในจังหวัดมุกดาหาร	193
ภาพที่ 3.33 ระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาคาความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่	194
ภาพที่ 3.34 การบูรณาการวิจัยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัด	199
ภาพที่ 3.35 แนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน	200
ภาพที่ 3.36 แนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน	201
ภาพที่ 3.37 แนวคิดการพัฒนาห้วยเศรษฐกิจ	202
ภาพที่ 4.1 หมายเหตุการดำเนินงานโครงการวิจัยปี 2568	243

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	แสดงประเด็นโจทย์วิจัยและเป้าหมายวิจัย โครงการวิจัย ปีงบประมาณ 2567
ตารางที่ 2.1	ตัวอย่างแนวปฏิบัติของชุมชนท่องเที่ยวโหลคาร์บอน
ตารางที่ 2.2	ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจชุมชน
ตารางที่ 3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคนจนเป้าหมายในจังหวัดมุกดาหาร
ตารางที่ 3.2	นิยามความสัมพันธ์ความยากจนแบบมีส่วนร่วม
ตารางที่ 3.3	การวิเคราะห์ฐานทุนตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF)
ตารางที่ 3.4	แผนและผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการวิจัย
ตารางที่ 3.5	ผลการดำเนินงานตาม OKR ของงานวิจัย SRA ในแต่ละช่วงเวลา (SRA Mukdahan Milestone)
ตารางที่ 3.6	การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงผลการดำเนินงานของ “โมเดลหม่อนแก้จน”
ตารางที่ 3.7	ข้อมูลการค้นหา/สอบทาน ปี พ.ศ. 2567
ตารางที่ 3.8	การแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่
ตารางที่ 3.8	การวิเคราะห์บทบาทกลไกภาคีในการแก้ไขปัญหาความยากจน
ตารางที่ 3.9	การยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy
ตารางที่ 3.10	การแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่
ตารางที่ 3.11	วิเคราะห์ผลลัพธ์ KRs เชิงกระบวนการพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (SRA) จังหวัดมุกดาหาร
ตารางที่ 3.12	การดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์
ตารางที่ 3.13	การยกระดับโมเดลแก้จน (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM)
ตารางที่ 3.14	การดำเนินงานตามผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย และผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง
ตารางที่ 3.15	เคสดตัวอย่างเกษตรกรครัวเรือนยากจนที่มีรายได้จากการจำหน่ายใบหม่อนสดให้ผู้ประกอบการเลี้ยงไหมในพื้นที่ ตำบลกกแดงและตำบลใกล้เคียง
ตารางที่ 3.16	รายชื่อเกษตรกรผู้ขายใบหม่อนสดให้กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อยเพื่อนำไปดัดสีและตากแห้งเพื่อส่งโรงงานผลิตอาหารสัตว์ภายใต้ชื่อแบรนด์ บริษัทไทยเจแปน จำกัด
ตารางที่ 3.17	ข้อมูลครัวเรือนยากจนฐานทุนตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) ปี 2567
ตารางที่ 3.18	ผลดำเนินงานตามผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย
ตารางที่ 4.1	ตารางเปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญาโครงการหลัก
ตารางที่ 4.2	การเปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome)
ตารางที่ 4.3	บทเรียนความสำเร็จ
ตารางที่ 4.4	การดำเนินโครงการย่อย 1 หม่อนแก้จน พบปัญหาอุปสรรคในการทำงาน
ตารางที่ 4.5	ตารางเปรียบเทียบกับผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome)

บทที่ 1

บทนำ

สัญญาเลขที่ A11F670133

ชื่อโครงการ การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี เพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2

หัวหน้าโครงการ ดร.ทิวากร เหล่าลีอชา

หน่วยงานต้นสังกัด วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

ระยะเวลาดำเนินการ 1 มิถุนายน 2567 ถึง 31 พฤษภาคม 2568

งบประมาณดำเนินการ 7,000,000 บาท

1.1) ที่มาและความสำคัญของโครงการ

ดัชนีความยากจนหลายมิติ หรือ Multidimensional Poverty Index (MPI) จัดทำโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ร่วมกับโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และแก้ไขความยากจนแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford Poverty and Human Development Initiative – OPHI) เป็นดัชนีที่ชี้วัดด้านต่างๆ นอกจากรายได้ โดยครอบคลุมตัวชี้วัด 10 อย่างที่วัดในมิติการศึกษา สุขภาพ และคุณภาพชีวิต ซึ่งค่าดัชนีที่ต่อลงหมายถึงระดับความยากจนที่ลดลง การจัดทำดัชนีความยากจนหลายมิติในปี 2564 ได้รวบรวมข้อมูลจากประเทศกำลังพัฒนา 109 ประเทศ ซึ่งมีประชากร 5.9 พันล้านคน รายงานดังกล่าวได้แสดงว่า 70 ประเทศ ซึ่งมีประชากรประมาณ 5 พันล้านคน ได้ลดระดับความยากจนหลายมิติอย่างมีนัยสำคัญอย่างน้อยช่วงหนึ่งในระหว่าง 20 ปีก่อนโควิด-19 จากรายงานฉบับนี้ ดัชนีความยากจนหลายมิติของประเทศไทยอยู่ที่ 0.002 ต่ำที่สุดในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือกลุ่มประเทศอาเซียนที่รวมอยู่ในการศึกษานี้ เช่น เมียนมา (0.176) กัมพูชา (0.170) ลาว (0.108) ฟิลิปปินส์ (0.024) เวียดนาม (0.019) และอินโดนีเซีย (0.014) ดัชนีความยากจนหลายมิติของประเทศไทยยังต่ำกว่าค่าดัชนีของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก (0.023) อีกด้วย อย่างไรก็ตาม 1.3 พันล้านคน หรือร้อยละ 92 ของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา ยังคงเผชิญกับความยากจนหลายมิติ (Human Development Report, 2021)

จากรายงานสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2562 ความก้าวหน้าระดับจังหวัด เมื่อเปรียบเทียบความก้าวหน้าการพัฒนาคอนในปี 2562 กับปี 2558 พบว่าจังหวัดมีความก้าวหน้าการพัฒนาคอนเพิ่มขึ้น 47 จังหวัด โดยจังหวัดที่มีดัชนีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นมาก ได้แก่ จังหวัดบึงกาฬ สมุทรสาคร พังงา และมหาสารคาม ขณะที่จังหวัดที่ดัชนีความก้าวหน้า ลดลงมี 30 จังหวัด โดยจังหวัดที่มีความก้าวหน้าการพัฒนาคอนลดลงมาก ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร บุรีรัมย์ และนราธิวาส โดยจังหวัดมุกดาหารมีดัชนีความก้าวหน้าคน (Human Achievement Index - HAI) ในระดับต่ำของจำนวน 8 ด้าน จากข้อมูลการรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปี 2562 พบว่าจากการวัดความก้าวหน้าในการพัฒนาคอนด้าน สุขภาพ การศึกษา ชีวิตการทำงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อม ชีวิตครอบครัวและชุมชน การคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม

ร่วมจังหวัดมุกดาหาร มีความก้าวหน้าด้านการพัฒนาคนในลำดับที่ 57 ของประเทศไทย มีจำนวนคนจนในระบบฐานข้อมูล TPMP จำนวน 4,567 คน

จากปัญหาดังกล่าวจึงได้มีโครงการวิจัยการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดมุกดาหาร ในปีงบประมาณ 2563-2566 โดยได้สำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลความยากในจังหวัดมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหารตั้งในทำเลปลายทางด้านตะวันออกสุดเขตชายแดนประเทศไทย ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) มีบริบทและสถานการณ์ความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) ได้ผลการวิเคราะห์ทุนในทั้ง 5 ด้าน เรียงตามลำดับจากน้อยไปหามากดังนี้ 1) ทุนมนุษย์ อ่านออกเขียนได้แต่ขาดการพัฒนาทางด้านอาชีพทางการเกษตรและอาชีพใหม่เพื่อต่อยอดจากอาชีพเดิม เช่น การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร 2) ทุนธรรมชาติ มีที่ดินทำกินแต่เป็น สปก. และ สทก. แต่ขาดแหล่งน้ำในการทำมาหากิน 3) ทุนการเงิน มีเงินทุนและไม่มีหนี้สิน 4) ทุนกายภาพ มีไฟฟ้าและอินเทอร์เน็ตใช้ และ 5) ด้านทุนสังคม มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่ได้รับจากภาครัฐ

ดังนั้น จากการพิจารณาถึงของทุนเดิมที่ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัยระหว่างปี 2563-2566 ความสอดคล้องในระดับนโยบายระหว่างแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารกับแผนงานของ ววน. ช่องของการพัฒนาที่ยังมีความจำเป็นต้องดำเนินการต่อไปสู่ความสำเร็จ ทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารจึงกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนงานวิจัยภายใต้พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของเมืองชายแดนมุกดาหารด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคีซึ่งล้วนเป็นการใช้พลังของความสัมพันธ์อย่างอ่อนของเครือข่าย (the strength of the weak ties) มาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเพื่อขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างโอกาสทางสังคมในพื้นที่เมืองชายแดนมุกดาหาร ในโครงการวิจัยการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ในปีงบประมาณ 2567 โดยมีคำถามวิจัยคือ 1) รูปแบบองค์ความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรมใดบ้างที่เพิ่มสมรรถนะการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างเหมาะสมกับคนจนเป้าหมายและมีประสิทธิภาพในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเป็นอย่างไร และ 2) ระบบกลไกความร่วมมือ กระบวนการ วิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนควรเป็นอย่างไร ซึ่งมีเป้าหมายระยะ 5 ปี (Ultimate Goal) พ.ศ. 2566-2570 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคี เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System : PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (Decision System Support : DSS) ซึ่งเป็นระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” และเพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือนักนวัตกรชุมชน (Area Manager) ซึ่งเป็น

แกนนำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีทัศนคติ ความตั้งใจ จิตสาธารณะ ในด้านการแก้ไข ปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในการค้นหาสบทานครัวเรือนยากจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัย เชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility: SRA) ในพื้นที่ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน ในการขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบท และชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไข ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัดมุกดาหาร และทีมวิจัยจะดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ การแก้จนในจังหวัดมุกดาหาร จะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ (One Plan) ทั้ง 7 อำเภอ ทีมวิจัย จะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่/จังหวัดในจังหวัดมุกดาหาร โดยทีมวิจัยได้ส่งข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหารในแผนพัฒนา จังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไข ปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะ ที่ 2 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเพื่อขจัดความ ยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area Border for Poverty Alleviation and Social Mobility) จากผลการดำเนินงานในระหว่างปี พ.ศ. 2563-2566 ทีมวิจัยได้สรุปวิธีการแก้ไข ปัญหาความยากจนแบบองค์รวม (Holistic Approach) ด้วยการเชื่อมโยงฐานทุน 5 ด้าน ในจังหวัดมุกดาหาร

1.2) คำถามการวิจัย

1) รูปแบบองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมใดบ้างที่เพิ่มสมรรถนะการขจัดความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาส และลดช่องว่างของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ อย่างเหมาะสมกับคนจนเป้าหมายและมีประสิทธิภาพในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเพื่อ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากควรเป็นอย่างไร

2) ระบบกลไกความร่วมมือ กระบวนการ วิธีการการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาส และลดช่องว่างของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ ที่เหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้องกับ บริบทพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากควรเป็นอย่างไร

1.3) วัตถุประสงค์

1) เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPAP) ด้วยองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพิ่มโอกาสของการเข้าถึงการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อแก้ไข ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่แบบบูรณาการ ระดับประเทศ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2

2) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน และเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลความเหลื่อม ล้ำของประเทศ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2

3) เพื่อพัฒนาและยกระดับกลไกขับเคลื่อนสถาบันวิชาการในพื้นที่ (Area Based University) ให้เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2

4) เพื่อพัฒนากลไกความร่วมมือและระบบงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ ในการพัฒนาและยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแก่น บณฐานทุนดำรงชีพของครัวเรือน ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2

1.4) ขอบเขตการดำเนินงาน (ระบุกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินการ)

1.4.1) พื้นที่เป้าหมายในการสร้างอำเภอแก้ง/ ท้องถิ่นแก้ง” ทั้งพื้นที่ทำงานทั้งหมด 7 อำเภอในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ส่วนอำเภอแก้ง จำนวน 3 อำเภอ คือ อำเภอนิคมน้ำอ้อม อำเภอหนองสูง และอำเภอเมืองมุกดาหาร พื้นที่แก้ง คือ อำเภอเมืองมุกดาหาร จะเป็นอำเภอแก้ง ท้องถิ่นแก้งจะเป็นเทศบาลตำบลบางทรายใหญ่

1.4.2) คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านนวัตกรรม/ เทคโนโลยี อย่างน้อย 1,000 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 5,000 คน ซึ่งแบ่งตามพื้นที่ดำเนินการ ดังนี้

1.4.2.1) โครงการย่อยที่ 1 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหมอนแก้ง” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 มีพื้นที่ดำเนินการ 7 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวนครัวเรือนยากจน 370 ครัวเรือน 1,480 คน 2) อำเภอนิคมน้ำอ้อม จำนวนครัวเรือนยากจน 188 ครัวเรือน 752 คน 3) อำเภอหนองสูง จำนวนครัวเรือนยากจน 117 ครัวเรือน 468 คน 4) อำเภอดอนตาล จำนวนครัวเรือนยากจน 89 ครัวเรือน 356 คน และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ จำนวนครัวเรือนยากจน 87 ครัวเรือน 348 คน 6) อำเภอคำชะอี จำนวนครัวเรือนยากจน 122 ครัวเรือน 488 คน และ 7) อำเภอดงหลวง จำนวนครัวเรือนยากจน 80 ครัวเรือน 320 คน โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ จำนวนครัวเรือนยากจน 1,053 ครัวเรือน 4,212 คน

1.4.2.2) โครงการย่อยที่ 2 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและหมอนแก้งเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 มีพื้นที่ดำเนินการ 4 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอดงหลวง จำนวนครัวเรือนยากจน 80 ครัวเรือน 320 คน 2) อำเภอคำชะอี จำนวนครัวเรือนยากจน 137 ครัวเรือน 548 คน 3) อำเภอนิคมน้ำอ้อม จำนวนครัวเรือนยากจน 85 ครัวเรือน 340 คน และ 4) อำเภอดอนตาล จำนวนครัวเรือนยากจน 38 ครัวเรือน 152 คน โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 340 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,360 คน

1.5) กรอบการวิจัย

กรอบแนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (SRA) การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ภูมิศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในฐานะที่จังหวัดมุกดาหารเป็นหนึ่งในพื้นที่ยุทธศาสตร์ของภูมิภาคที่ตั้งอยู่บนแนวเศรษฐกิจสำคัญในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) และเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจ

ตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) โดยมีการกำหนดเป้าหมายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหาร ไว้ดังนี้

1) เป้าหมายในการขับเคลื่อนพื้นที่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหาร

1. การพัฒนาเศรษฐกิจ

1.1 ส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระหว่างประเทศ โดยอาศัยความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ในการเป็นประตูสู่ประเทศลาวและประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน

1.2 เพิ่มศักยภาพของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) ของจังหวัด เพื่อดึงดูดการลงทุนจากภาคเอกชน

2. การพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต

2.1 ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานและเยาวชน ให้มีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

2.2 ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ลดความเหลื่อมล้ำ และเพิ่มการเข้าถึงบริการทางสังคม

3. การอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

3.1 พัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่พึ่งพาทรัพยากรจากแม่น้ำโขง

3.2 ส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกและนวัตกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม

4. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

4.1 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม ทั้งทางถนน สะพาน และระบบขนส่งสินค้า เพื่อสนับสนุนการค้าและการท่องเที่ยว

4.2 สนับสนุนการพัฒนาระบบดิจิทัลและการเชื่อมต่อทางเทคโนโลยี เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

2) แนวทางการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนพื้นที่ยุทธศาสตร์

1. การศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดของพื้นที่

1.1 วิเคราะห์ความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรในพื้นที่

1.2 ศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนา

2. การพัฒนากลยุทธ์และนโยบาย

2.1 พัฒนาแผนยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดและสอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศ

2.2 ระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน เช่น รัฐบาลท้องถิ่น ชุมชน และภาคเอกชน

3. การทดลองและประเมินผล

3.1 ทดลองแนวทางการพัฒนาตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในพื้นที่นำร่อง

3.2 ประเมินผลกระทบและความคุ้มค่าของการพัฒนาตามแนวทางที่ดำเนินการ

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

4.1 สร้างความร่วมมือระหว่างจังหวัดมุกดาหารและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน

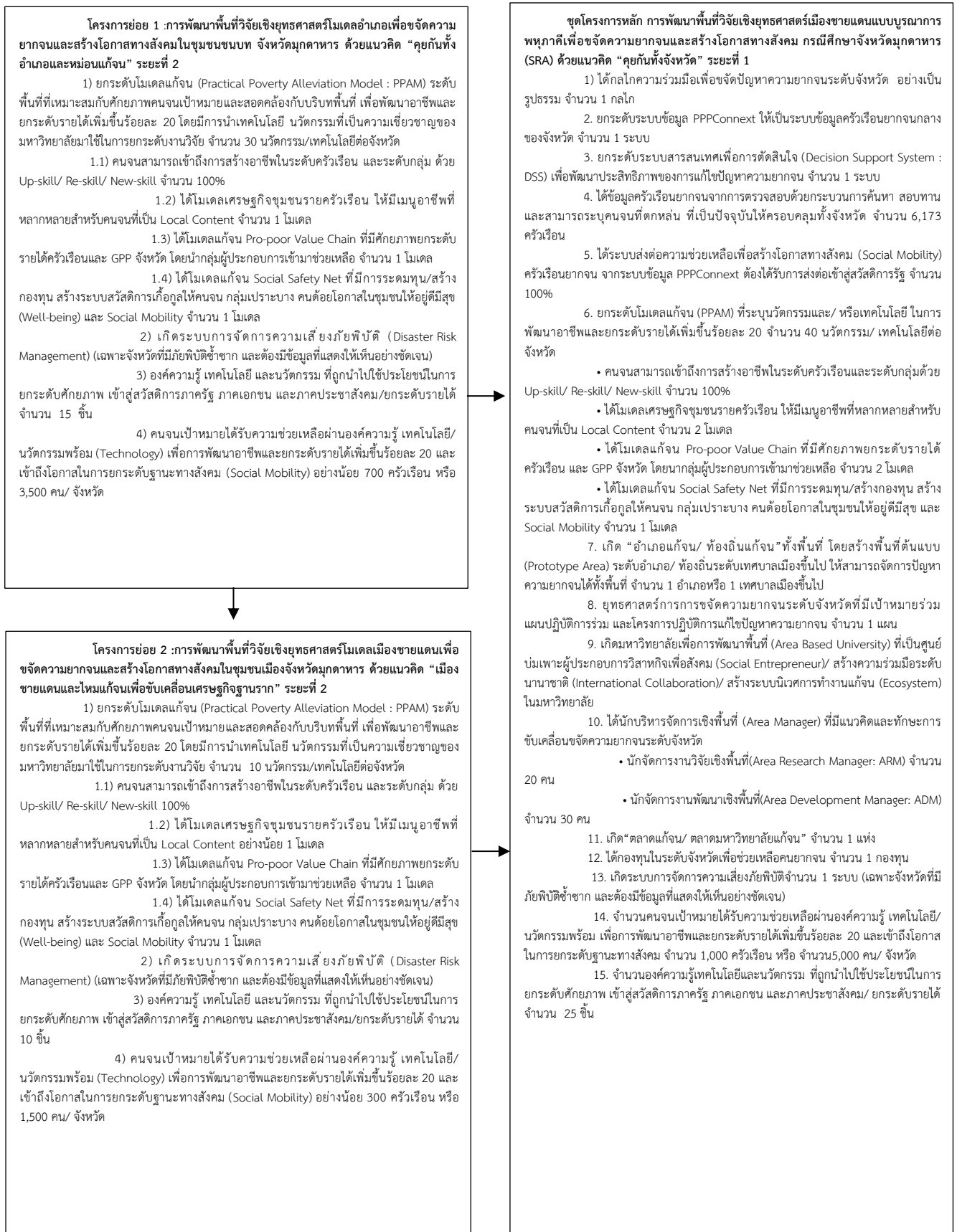
4.2 ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรในระดับภูมิภาค

4.3 แนวทางและเป้าหมายเหล่านี้จะช่วยทำให้การขับเคลื่อนพื้นที่ยุทธศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหารเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

“การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1” การขับเคลื่อนงานวิจัยภายใต้พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของเมืองชายแดนมุกดาหารด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคี โดยใช้พลังของความสัมพันธ์ของเครือข่ายมาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเพื่อขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างโอกาสทางสังคมในพื้นที่ มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคีเพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (Decision System Support: DSS) ซึ่งเป็นระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัดและหมั่นแก้จน”

การพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือนักนวัตกรรมชุมชน (Area Manager) ซึ่งเป็นแกนนำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และมีทัศนคติ ความตั้งใจ จิตสาธารณะ ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility: SRA) ในพื้นที่ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัดมุกดาหาร และดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน ทีมวิจัยจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี ทีมวิจัยจะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ (One Plan) ทั้ง 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอนิคมน้ำอ่าว 2) อำเภอหนองสูง และ 3) อำเภอเมืองมุกดาหาร ภายใต้แนวคิดพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

กรอบแนวคิดการวิจัย (Strategic Area for Poverty Alleviation and Social Mobility :SRA) ชุดโครงการ “การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1” ปีงบประมาณ 2566 เพื่อให้เชื่อมโยงกับการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนใน 3 ปีที่ได้ดำเนินการมา โดยผู้วิจัยได้จัดทำกรอบการวิจัย (SRA) ที่เป็นแผนผังภาพแสดงถึงเป้าหมายและตัวชี้วัดของชุดโครงการและมีการแสดงความเชื่อมโยงโครงการย่อยเพื่อตอบเป้าหมายร่วมกันในชุดโครงการ ดังภาพที่ 1 กรอบแนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจน

1.6) ผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบที่สำคัญของงานวิจัย และนวัตกรรมของโครงการวิจัย ปีงบประมาณ 2567

ตารางที่ 1.1 แสดงประเด็นโจทย์วิจัยและเป้าหมายวิจัย โครงการวิจัย ปีงบประมาณ 2567

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
1.พัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPAP) ประกอบด้วย 1.1 ยกระดับกลไกความร่วมมือแก้ไขปัญหายากจนระดับจังหวัด มีการนำกลไกใหม่ (New Players) ที่มีเป้าหมายร่วมเข้ามาร่วมเป็นกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แก้จนจังหวัด	1) ได้กลไกความร่วมมือเพื่อจัดปัญหายากจนระดับจังหวัด อย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 1 กลไก 2) ยกระดับระบบข้อมูล PPPConnex ให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด จำนวน 1 ระบบ 3) ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหายากจน จำนวน 1 ระบบ 4) ได้ข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการตรวจสอบด้วยกระบวนการค้นหา สอบทาน และสามารถระบุคนจนที่ตกหล่น ที่เป็นปัจจุบันให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด จำนวน 6,173 ครัวเรือน 5. ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครัวเรือนยากจน จากระบบข้อมูล PPPConnex ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ จำนวน 100% 6. ยกระดับโมเดลแก้จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จำนวน 40 นวัตกรรม/ เทคโนโลยีต่อจังหวัด • คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับ	1.เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาก 2.เกิดการลดความซ้ำซ้อนของทรัพยากร การทำงานร่วมกันช่วยให้ทุกหน่วยงานสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้อย่างเหมาะสม และลดการใช้ทรัพยากรที่ซ้ำซ้อน 3.เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา กลไกที่บูรณาการช่วยกำหนดปัญหาที่สำคัญเร่งด่วน เพื่อแก้ไขได้ตรงจุดและทันเวลาที่ 4.เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน การประสานงานที่ดีช่วยให้การดำเนินโครงการแก้ไขปัญหายากจนเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิผล 5.สร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วน การมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนช่วยเสริมความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาในระยะยาว 6. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนการเพิ่มพลังให้ชุมชน ประชาชนในพื้นที่สามารถมีบทบาทและเสียงในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหายั่งยืน (Conditional Cash Transfer) ร่วมกับการพัฒนาสุขภาพและการศึกษา	ผลกระทบเชิงบวก 1. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหายาก -การบูรณาการทรัพยากรช่วยลดความซ้ำซ้อนในการใช้ทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์ -การดำเนินการที่ตรงจุดการประสานงานช่วยให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาถูกนำมาวิเคราะห์อย่างรอบคอบ ส่งผลให้การแก้ปัญหามีความแม่นยำ -เพิ่มประสิทธิภาพโครงการความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทำให้โครงการสามารถขยายผลในวงกว้างและยั่งยืน 2. การสร้างความร่วมมือในชุมชน - สร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง ช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง - เพิ่มพลังการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐบาล เอกชน และประชาชน 3. การสร้างโอกาสใหม่ ส่งเสริมการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา สาธารณสุข และการฝึกอบรมอาชีพ -กระตุ้นการจ้างงาน: ช่วยสร้างงานและพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว 4. การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
	ครัวเรือนและระดับกลุ่มด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100% - ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content จำนวน 2 โมเดล - ได้โมเดลแก๊จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือน และ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ จำนวน 2 โมเดล - ได้โมเดลแก๊จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจนกลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข และ Social Mobility จำนวน 1 โมเดล 7. เกิด “อำเภอแก๊จน/ท้องถิ่นแก๊จน”ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับอำเภอ/ ท้องถิ่นระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป ให้สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ทั้งพื้นที่ จำนวน 1 อำเภอหรือ 1 เทศบาลเมืองขึ้นไป 8. ยุทธศาสตร์การการจัดการความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการร่วม และโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจน จำนวน 1 แผน 9. เกิดมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่เป็นศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความ		- ช่วยกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียม - ลดช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวย ผลกระทบเชิงลบ - ความซับซ้อนในการบริหารจัดการ - ความยากในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ อาจนำไปสู่ความล่าช้าหรือขาดความคล่องตัว - ข้อขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อาจทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง - การขาดความโปร่งใส หากไม่มีระบบตรวจสอบและความรับผิดชอบที่เข้มแข็ง อาจเกิดการทุจริตหรือการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม - การพึ่งพาทรัพยากรภายนอกมากเกินไปการขาดความยั่งยืนในชุมชน หากโครงการเน้นการช่วยเหลือชั่วคราวโดยไม่สร้างระบบที่พึ่งพาตนเองได้ - ผลกระทบต่อกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน หากการจัดการไม่รอบคอบอาจมีบางกลุ่มไม่ได้รับประโยชน์จากกลไกความร่วมมือ

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
	ร่วมมือระดับนานาชาติ International Collaboration)/ สร้างระบบ นิเวศการทำงานแก๊จน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย 10. ได้นักบริหารจัดการเชิง พื้นที่ (Area Manager) ที่มี แนวคิดและทักษะการ ขับเคลื่อนจัดความยากจน ระดับจังหวัด • นักจัดการงานวิจัยเชิง พื้นที่(Area Research Manager: ARM) จำนวน 20 คน • นักจัดการงานพัฒนา เชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) จำนวน 30 คน 11. เกิด “ตลาดแก๊จน/ ตลาด มหาวิทยาลัยแก๊จน” จำนวน 1 แห่ง 12. ได้กองทุนในระดับจังหวัด เพื่อช่วยเหลือคนยากจน จำนวน 1 กองทุน 13. เกิดระบบการจัดการ ความเสี่ยงภัยพิบัติจำนวน 1 ระบบ (เฉพาะจังหวัดที่มีภัย พิบัติซ้ำซาก และต้องมีข้อมูล ที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน) 14. จำนวนคนจนเป้าหมาย ได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ ความรู้ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม พร้อม เพื่อการพัฒนาอาชีพ และยกระดับรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาส ในการยกระดับฐานะทาง สังคม จำนวน 1,000 ครัวเรือน หรือ จำนวน 5,000 คน/ จังหวัด 15. จำนวนองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ถูก นำไปใช้ประโยชน์ในการ ยกระดับศักยภาพ เข้าสู่		

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
	สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ ยกระดับรายได้ จำนวน 25 ขึ้น		
1.2 พัฒนาและยกระดับระบบข้อมูล PPPConnext ที่บูรณาการข้อมูลกับฐานข้อมูลของหน่วยงานตามภารกิจ (Function) ที่เกี่ยวข้องให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด มีการติดตั้ง (Installation) ระบบกับกลไกภาคี หน่วยงาน ฟังก์ชัน/ อปท./ มีผู้ใช้ประโยชน์ (User) ระบบข้อมูลสร้างเป้าหมายร่วม แผนยุทธศาสตร์/ปฏิบัติการ ร่วม สร้าง Social Mobility และมีการติดตามผลการช่วยเหลือและป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) ที่เป็น Real Time และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) มีระบบ Milestone การแก้ไขปัญหาความยากจน/เป็นพื้นที่ Business Matching ผู้ประกอบการ (Good Boy) กับผลิตภัณฑ์พื้นที่/ โมเดล แก่จน/ SME เพื่อยกระดับรายได้	1.2.ยกระดับระบบข้อมูล PPPConnext ให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด 1 ระบบ 1.3 ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ 1.4 ได้ข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการตรวจสอบด้วยกระบวนการค้นหา สอบทาน และสามารถระบุคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) คนจนที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการช่วยเหลือ	- มีข้อมูลที่เป็นระบบและครอบคลุมจะทำให้ภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถช่วยเหลือครัวเรือนยากจนกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการ เช่น การออกแบบนโยบายช่วยเหลือที่เหมาะสม -เข้าถึงข้อมูลที่มีคุณภาพและโปร่งใสสามารถทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา หรือการเข้าถึงบริการสุขภาพ -ช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้น โดยมีข้อมูลที่ทันสมัยและแม่นยำช่วยในการพิจารณา เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การศึกษาผลกระทบจากนโยบายที่ต่าง ๆ และความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย -ช่วยให้สามารถคาดการณ์ผลกระทบจากนโยบายหรือการช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ การใช้จ่าย และการเข้าถึงบริการพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การวางแผนที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะยาว -การค้นหาและสอบถามข้อมูลจะช่วยระบุปัญหาของข้อมูล เช่น Exclusion Error (การตกหล่นของคนจนที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ) หรือ Inclusion Error (การมีคนที่ไม่ควรได้รับการช่วยเหลืออยู่	-พัฒนาระบบข้อมูลที่ซับซ้อนและมีฟังก์ชันการทำงานหลากหลายจะกระตุ้นการใช้เทคโนโลยีในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอาจเพิ่มทักษะทางเทคโนโลยีให้กับเจ้าหน้าที่ที่ใช้ระบบ -ยกระดับระบบข้อมูลให้ครอบคลุมมากขึ้นอาจทำให้มีความซับซ้อนในการจัดการข้อมูลเพิ่มขึ้น -จัดการกับข้อมูลจำนวนมากและหลากหลายอาจทำให้การจัดการระบบ DSS ซับซ้อนและมีความยุ่งยาก ต้องการความชำนาญในการออกแบบและการบำรุงรักษาระบบ -ระบบเกิดข้อผิดพลาดทางเทคนิคหรือไม่สามารถใช้งานได้ ระบบ DSS อาจทำให้การตัดสินใจผิดพลาด หรือไม่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้ในบางสถานการณ์ -การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนอาจเกิดปัญหาด้านความเป็นส่วนตัว ข้อมูลเหล่านี้อาจถูกใช้ในทางที่ผิดหากไม่มีกระบวนการปกป้องข้อมูลอย่างเข้มงวด

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
	แล้วออกจากระบบ (Add on and Exit) ที่เป็นปัจจุบันให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด 1.5 ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครีวเรือนยากจน จากระบบข้อมูล PPPConnexxt ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100%	ในระบบ) ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในการจัดสรรทรัพยากร -สามารถระบุผู้ได้รับความช่วยเหลือที่ถูกต้องจะช่วยให้สามารถออกแบบโครงการที่ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายจริง ๆ -ระบบ PPPConnexxt ที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลและส่งต่อครีวเรือนยากจนเข้าสู่สวัสดิการรัฐได้อย่างครบถ้วนและแม่นยำจะช่วยให้ครีวเรือนยากจนเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว เช่น การเข้าถึงระบบสาธารณสุข การศึกษา การสนับสนุนทางการเงิน และโครงการช่วยเหลืออื่น ๆ -ครีวเรือนยากจนสามารถเข้าสู่สวัสดิการรัฐได้เต็มที่และมีโอกาสในการพัฒนาทักษะและความสามารถในการทำงาน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาในระยะยาวที่ยั่งยืน	-การเชื่อมโยงครีวเรือนยากจนทั้งหมดเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100% ต้องการระบบการจัดการข้อมูลที่มีความซับซ้อนและการประสานงานระหว่างหลายหน่วยงาน ซึ่งอาจทำให้เกิดความล่าช้าหรือความผิดพลาดในการดำเนินงาน -มีจำนวนครีวเรือนยากจนมากที่ต้องได้รับการช่วยเหลืออาจทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เท่าเทียมหรือไม่เพียงพอในบางพื้นที่
1.3 ค้นหา สอบทานข้อมูลครีวเรือนยากจนให้เป็นปัจจุบัน (Update) ด้วยการตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครีวเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหา สอบทานตั้งแต่ปี 2563-2566 ด้วยกระบวนการที่มีมาตรฐาน (Standardization) และการประกันข้อมูล (Data Assurance) โดยมหาวิทยาลัย พัฒนาระบบและกลไกจังหวัดเพื่อนำเข้าคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) และนำคนจนที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ (Add on and Exit)	-ได้ข้อมูลที่แม่นยำและทันสมัย -ลดข้อผิดพลาดในข้อมูลความยากจน -ได้คู่มือและการฝึกอบรมการค้นหาสอบทานครีวเรือนยากจนเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลในพื้นที่เป็นคู่มือที่สามารถช่วยในการพัฒนามาตรฐานจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในการดำเนินการอย่างเหมาะสมและสอดคล้อง -สร้างกลไกการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพในระดับจังหวัด -ทำให้คนจนที่ต้องการการช่วยเหลือได้รับความช่วยเหลือและมีโอกาสพัฒนาเศรษฐกิจจากสวัสดิการรัฐ จะช่วย	-ระบบที่ถูกพัฒนาระดับจังหวัดช่วยให้การช่วยเหลือครีวเรือนยากจนมีประสิทธิภาพและสามารถปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในแต่ละพื้นที่ -ประกันข้อมูลช่วยสร้างความมั่นใจในคุณภาพและความถูกต้องของข้อมูลที่ถูกใช้ในการวางแผนและดำเนินการเกี่ยวกับการช่วยเหลือ	-การตรวจสอบและอัปเดตข้อมูลจำนวนมากจากหลายแหล่งข้อมูล อาจทำให้กระบวนการทำงานมีความซับซ้อน และอาจต้องใช้ทรัพยากรทั้งในด้านเวลาและบุคลากร -กระบวนการอัปเดตและการสอบทานข้อมูลต้องใช้บุคลากรและทรัพยากรที่มากในการดำเนินการ ซึ่งอาจทำให้เกิดภาระงานเพิ่มขึ้น

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
	ยกระดับความเป็นอยู่และช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ		
1.4 พัฒนาและยกระดับระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) คริวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม นำคริวเรือนเป้าหมายเข้าสู่ความช่วยเหลือภาครัฐ อปท. ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตามมิติของความยากจนจากระบบข้อมูล PPPConnexxt ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100% มีการสร้างระบบและกลไกติดตามความช่วยเหลือระดับพื้นที่ ป้อนข้อมูลการติดตามความช่วยเหลือย้อนกลับ (Feedback Loop) แบบ Real Time สามารถประเมินผลการช่วยเหลือได้	-เพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ถูกต้องและตรงกับความต้องการจะช่วยให้คริวเรือนยากจนสามารถพัฒนาทักษะและมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่มากขึ้น -คริวเรือนยากจนได้รับการช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน โดยเพิ่มการใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจและสร้างการพัฒนาในระดับท้องถิ่น 100%	-ใช้ข้อมูลการติดตามที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การจัดสรรความช่วยเหลือโปร่งใสและสามารถประเมินผลได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในระบบการช่วยเหลือของภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	-ระบบการติดตามแบบ Real-time อาจทำให้เกิดภาระงานในการจัดการข้อมูลที่ซับซ้อนและต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการข้อมูล
1.5 พัฒนาและยกระดับโมเดลแก๊จน (PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ โดยมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัย ได้แก่ ▪พัฒนาโมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content ใช้วัตถุดิบ/ทรัพยากรผลิตในท้องถิ่นจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น สร้างอาชีพ/ยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจน กลุ่มคน	-ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ที่มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น -ลดความยากจน การพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นจะช่วยให้ครัวเรือนยากจนมี รายได้ที่ยั่งยืน และลดความยากจนในระยะยาว - เกิดอาชีพใหม่ การพัฒนาอาชีพจากโมเดลต่างๆ เช่น โมเดลหมอนแก๊จน โมเดลไหมแก๊จน โมเดลหญ้าเศรษฐกิจ และโมเดลท่องเที่ยว Low Carbon -เกิดการพัฒนาและผลิตสินค้าที่มีมูลค่าและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น จะส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น	-เกิดโมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ที่มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น และ Local Content (เช่น วัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น) จะช่วยสร้างโอกาสการทำงานให้แก่ครัวเรือนยากจน โดยการสนับสนุนให้มีอาชีพใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีในพื้นที่นั้นๆ -ลดความยากจน การพัฒนาอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นจะช่วยให้ครัวเรือนยากจนมี รายได้ที่ยั่งยืน และลดความยากจนในระยะยาว - เกิดอาชีพใหม่ การพัฒนาอาชีพจากโมเดลต่างๆ เช่น Pro-poor Value Chain จะ	-พัฒนาโมเดลแก๊จนในหลายๆ ด้าน เช่น ระบบการเงินกองทุน การสร้างงาน หรือการใช้เทคโนโลยีอาจต้องการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ, อปท., ภาคเอกชน, และภาคประชาสังคม ซึ่งอาจเป็นความท้าทายในการประสานงานและการจัดการทรัพยากร

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
เปราะบาง ครัวเรือนแรงงานยากจน ▪พัฒนาโมเดลแก้งาน Pro-poor Value Chain หลายรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทความยากจนครัวเรือน เป้าหมาย/โมเดลแก้งาน Flagship/ Quick Win/ Balance Phase ที่เป็น Opportunity Based มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือน ▪พัฒนาโมเดลแก้งาน Social Safety Net การระดมทุน/ สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนอยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility	-เกิดกองทุน จะทำให้ชุมชนมีระบบสวัสดิการที่ช่วยสนับสนุนการดูแลคนจนในระยะยาว	ทำให้เกิดโอกาสงานใหม่ๆ และ เพิ่มรายได้ สำหรับครัวเรือนในชุมชน -พัฒนางานในพื้นที่สามารถผลิตสินค้าที่มีมูลค่าและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น จะส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น และทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น -เกิดกองทุน จะทำให้ชุมชนมีระบบสวัสดิการที่ช่วยสนับสนุนการดูแลคนจนในระยะยาว เช่นกองทุนพัฒนาคุณภาพชีวิต กองทุนหม่อนแก้งาน กองทุนเพื่อการศึกษาภาคบังคับ	
1.6 เชื่อมโยงผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ/ โมเดลแก้งานที่มีศักยภาพสู่การขับเคลื่อนทางสังคม (Social Movement) ให้เป็นวาระทางนโยบาย/ วาระการพัฒนาของพื้นที่/ กลไกเชิงสถาบันของรัฐ (Institutionalization)	-นำผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือโมเดลแก้งานที่มีศักยภาพเข้าสู่กระบวนการ นโยบายภาครัฐ จะทำให้สามารถปรับปรุงหรือพัฒนานโยบายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความยากจนและสวัสดิการสังคมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น -ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชน องค์กรภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนโครงการแก้งานผ่าน โครงการสวัสดิการ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจ -ช่วยสร้างนโยบายการพัฒนาพื้นที่ ที่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนในเชิงลึก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม -ได้โมเดลแก้งานที่มีศักยภาพ จะช่วยพัฒนา เศรษฐกิจ	-ผลนำโมเดลแก้งานที่มีศักยภาพมาขับเคลื่อนในระดับสังคมจะช่วยลดความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจที่เท่าเทียมมากขึ้น -โมเดลแก้งานได้รับการบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของ วาระการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ของหน่วยงาน Function จะทำให้การแก้ปัญหาความยากจนเป็นส่วนสำคัญในแผนการพัฒนาประเทศในระยะยาว ซึ่งช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	-ผลวิจัยและโมเดลแก้งานอาจไม่สามารถนำไปใช้ได้ในทุกพื้นที่อย่างเหมาะสม เนื่องจากลักษณะและบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจทำให้โมเดลที่พัฒนาไม่ได้ผลในทุกพื้นที่

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
2.พัฒนา “อำเภอแก่น/ ท้องถิ่นแก่น”ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับ อำเภอ/ ท้องถิ่นระดับ เทศบาลเมืองขึ้นไป เพื่อเป็น พื้นที่ต้นแบบขยายผลสู่ อำเภอ/ ท้องถิ่นอื่น ใน การบูรณาการกลไกภาคี ทั้ง ท้องที่ หน่วยงานตามภารกิจ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคศาสนา ภาคประชาสังคม ชุมชน ฯลฯ รวมถึงสร้างเป้าหมาย ร่วม แผนยุทธศาสตร์/ แผนปฏิบัติการร่วม ทรัพยากรร่วม ผลประโยชน์ ร่วม ฯลฯ และพัฒนาระบบ เสริมพลัง ติดตาม ประเมินผล	-เกิดอำเภอแก่น ลดความ ยากจนในท้องถิ่น ซึ่งเป็น พื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) จะทำให้สามารถแก้ไข ปัญหาความยากจนในระดับ ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ใน พื้นที่อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ซึ่งจะช่วยลดอัตราความ ยากจนในชุมชนได้ เช่น อำเภอหนองสูง	-เกิดอำเภอแก่นต้นแบบ (Prototype Area) คืออำเภอ นิคมคำสร้อย จะทำให้ สามารถแก้ไขปัญหาความ ยากจนในระดับท้องถิ่นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ซึ่ง จะช่วยลดอัตราความยากจน ในชุมชนได้ -อำเภอแก่นสามารถเป็น ตัวอย่างนำไปขยายผล ใน ระดับอำเภอและพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้การแก้ปัญหา ความยากจนมีรูปแบบที่ สามารถนำไปใช้ได้จริงใน หลายพื้นที่ เช่น อำเภอหนอง สูง อำเภอเมืองมุกดาหาร -คนจน ในพื้นที่ได้รับการ ช่วยเหลืออย่างครบวงจร ซึ่ง จะยกระดับความเป็นอยู่ใน ด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพ การเข้าถึงบริการ สาธารณะ และการพัฒนา ความสามารถในการประกอบ อาชีพ -ครัวเรือนยากจนในพื้นที่มี อาชีพที่มั่นคงและมีรายได้ที่ เพียงพอ พวกเขาจะสามารถ พึ่งพาตนเองได้และไม่ต้อง พึ่งพาการช่วยเหลือจาก ภาครัฐอย่างถาวร	-การพัฒนาอำเภอแก่น ต้นแบบในระดับอำเภอและ ท้องถิ่นอาจพบปัญหาการ ประสานงานระหว่างหน่วยงาน ต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มี การบริหารจัดการที่แตกต่าง กันหรือขาดประสบการณ์ -ปัญหาความหลากหลายของ ท้องถิ่น อาจมีความ หลากหลาย ในเรื่องของการ บริหารจัดการของตัวท้องถิ่น เอง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และ ปัญหาท้องถิ่นที่ไม่สามารถใช้ โมเดลเดียวกันได้อย่างมี ประสิทธิภาพ
3.พัฒนายุทธศาสตร์ การแก้ไขปัญหาความยากจน ระดับจังหวัดที่มีเป้าหมาย ร่วม/ แผนปฏิบัติการแก้ไข ปัญหาความยากจนร่วม/ มี Milestone แก้ไขปัญหา ความยากจนอย่างชัดเจน	-มีแผนที่ชัดเจน ที่สามารถใช้ เป็นแนวทางการดำเนินการได้ จริง เช่น แผนงานพัฒนา ทักษะอาชีพแก่น แผนงาน เสริมสร้างรายได้ให้กับ ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยด้วย กระบวนการ Pro-poor	-ลดอัตราความยากจนใน ระดับจังหวัด โดยมุ่งเน้นที่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งอาจ นำไปสู่การลดอัตราความ ยากจนอย่างชัดเจน โดยการใช้	-เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยรวมของประชาชน เมื่อ ประชาชนในระดับจังหวัด สามารถออกจากภาวะความ ยากจนได้ จะส่งผลดีต่อการ พัฒนากualitasชีวิตโดยรวม เช่น การมีชีวิตที่ดีขึ้นในด้าน

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
และแสดงให้เห็นการบูรณาการความร่วมมือกลไกภาคีจังหวัดให้เสร็จสมบูรณ์ภายในปี 2570	Value Chain หรือการจัดหาสวัสดิการสังคมที่เหมาะสม -ได้การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการผลักดันการแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างมีประสิทธิภาพ	ใช้มาตรการต่าง ๆ ที่มีผลยั่งยืน -เกิดการเสริมสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองของประชาชน: ผ่านการพัฒนาอาชีพหรือการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร เช่น การศึกษาหรือการพัฒนาแรงงานที่มีทักษะ	การศึกษา สุขภาพ และความ เป็นอยู่ที่ดี -ลดความยากจนและเพิ่มโอกาสให้กับประชาชนจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น เศรษฐกิจ ท้องถิ่น การเสริมสร้างทักษะ ในแรงงาน และการเข้าถึง บริการต่าง ๆ
4.พัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด/ พัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) ของมหาวิทยาลัยที่เชื่อมโยงกับโมเดลแก๊จน(Flagship)/ เป็นศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ (International Collaboration) สำหรับมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมและมีเครือข่ายความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับความยากจน เช่น การประชุมนานาชาติ การแก้ปัญหาคความยากจน เป็นต้น/ สร้างระบบนิเวศการทำงานแก๊จน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย เช่น จัดตั้ง ศูนย์วิจัย/ ศูนย์ข้อมูล/ พัฒนาหลักสูตรแก๊จน เป็นต้น	-วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารสามารถร่วมมือกับชุมชนในการแก้ไขปัญหาความยากจนผ่านการวิจัย การพัฒนา นวัตกรรม และการใช้ทรัพยากรทางวิชาการเพื่อสนับสนุนโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยเรามีศูนย์วิจัยและการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยในการบริหารจัดการโครงการ -วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารที่นำความรู้และเทคโนโลยีจากการศึกษาด้านอื่นๆ ด้วยการขอความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยที่เป็นเครือข่ายมาประยุกต์ใช้ในชุมชน เช่น การฝึกทักษะอาชีพ และการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ -มีการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น องค์ความรู้จากภูมิปัญญาเดิมของหม่อมหม่อมแก้วในพื้นที่ องค์ความรู้ด้านวิชาการเกษตร และองค์ความรู้ด้านวิชาการ เทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาหลักสูตรจึงมุ่งเน้นการศึกษา และฝึกทักษะที่ตอบโจทย์การพัฒนาชุมชนและการจัด ความยากจน เช่น การศึกษาด้านเศรษฐกิจชุมชน การเกษตรที่ยั่งยืน -วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารทำวิจัยที่ตอบสนองต่อปัญหา ความยากจนในพื้นที่ เช่น การ	- การที่วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนผ่านโครงการวิจัยฯ ต่าง ๆ จะช่วยลดอัตราความยากจนในพื้นที่นั้น ๆ โดยการเพิ่มทักษะ การจ้างงาน และการเสริมสร้างรายได้ในท้องถิ่น - พัฒนาและยกระดับทักษะของประชาชนในชุมชน เช่น ทักษะอาชีพหรือการบริหารจัดการ ทักษะการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม ทักษะอาชีพที่จำเป็น เช่น ช่างชุมชน จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเอง และยกระดับการพัฒนาในระยะยาว - วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเปิดโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ที่เป็นครัวเรือนยากจนขาดแคลนทุนทรัพย์ทางการศึกษาเช่น การจัด ฝึกอบรม การศึกษาต่อในหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง หรือการสร้างความตระหนักด้านความยากจนและการพัฒนา - สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นด้วยการพัฒนาอาชีพและการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจในพื้นที่ จะช่วยให้มีความมั่นคงทาง	-วิทยาลัยมุกดาหารสามารถพัฒนาท้องถิ่นได้ จะช่วยลดช่องว่างระหว่างชนชั้นทางสังคมและส่งเสริมความเท่าเทียมกันในโอกาสและคุณภาพชีวิต -เสริมสร้างศักยภาพของพื้นที่ในการแข่งขัน ชุมชนและพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพจากการสนับสนุนของมหาวิทยาลัยจะสามารถแข่งขันในระดับที่สูงขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
	พัฒนาระบบการเกษตรที่เหมาะสมหรือการสร้างแหล่งรายได้ใหม่สำหรับชุมชน ด้วยโมเดลหม่อนไหมแก้จน	เศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน	
5.สร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด/ การพัฒนา/ จัดการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE)/ ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)	-ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีแนวคิดและทักษะสามารถสร้างผู้นำในท้องถิ่น เป็นผู้เชื่อมโยงการทำงานในชุมชน เป็นผู้สร้างแรงจูงใจ และสร้างการทำงานในพื้นที่ ซึ่งมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว และสามารถทำให้ชุมชนหรือพื้นที่มีความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืน จำนวน คน 70 ในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ 1 อำเภอนิคมคำสร้อย 39 คน 2 อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวน 14 คน 3 อำเภอหนองสูง จำนวน 9 คน 4 อำเภอดงหลวง จำนวน 10 คน	- เกิดนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ที่มีบทบาทในการเป็นนักวิจัย และเป็นนักพัฒนาท้องถิ่นสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่นั้น ๆ โดยการสร้างงาน การเสริมสร้างธุรกิจใหม่ ๆ หรือการพัฒนาภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้มีการสร้างรายได้ในชุมชนอย่างยั่งยืน	-เกิดการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมื่อท้องถิ่นได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทำให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในอนาคตได้ดีขึ้น
6.สร้าง “ตลาดแก้จน/ ตลาดมหาวิทยาลัยแก้จน” เพื่อเป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากโมเดลแก้จน และสร้างระบบการบริหารจัดการตลาดที่เอื้อให้คนจนสามารถเข้ามาจำหน่ายได้เพื่อสร้าง Social Mobility และ Economic Mobility	-เกิดพื้นที่การจำหน่ายสินค้าทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายสินค้าให้แก่ชุมชนและพัฒนากระบวนการกระจายสินค้าที่มีประสิทธิภาพ มีรายละเอียดดังนี้ 1 ตลาดนัดชุมชนสีเขียว ตำบลกกแดง 2 ตลาดแหกหมาน ในพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหาร 3 ตลาดบ้านเหื่อนมุกดา ในพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหาร 4 ตลาดจำหน่ายสินค้าโอท็อป ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร 5 เพจ Facebook ตลาดคนฮักมุก ของโครงการวิจัย	-เกิดรายได้ให้กับชุมชน ตลาดแก้จนจะช่วยให้ผู้ผลิตในชุมชนสามารถจำหน่ายสินค้าของตนได้ในตลาดที่มีความต้องการ ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้จากการขายสินค้าอย่างต่อเนื่อง -เพิ่มโอกาสทางการตลาดเกิดการขยายช่องทางการขายสินค้า เช่น การขายออนไลน์หรือการเปิดตลาดเฉพาะกิจ จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้างมากขึ้น -ตลาดแก้จนจะช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเกษตรกร ผู้ผลิต และผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อ	-เป็นศูนย์รวมพ่อค้าแม่ค้าช่วยเพิ่มการหมุนเวียนเงินในชุมชนและเพิ่มความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น โดยการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กและผู้ประกอบการท้องถิ่น - เกิดการพึ่งพาตนเองได้ในชุมชน - ตลาดแก้จนที่มีการสร้างเครือข่ายธุรกิจและการขายที่เป็นระบบจะช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งทุนและการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น - เน้นการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่นและมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้ง

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลกระทบ
		เสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น	ในด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
7.พัฒนาหรือสร้างกองทุนระดับจังหวัดเพื่อช่วยเหลือคนยากจนด้วยการสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการขจัดความยากจน	-เกิดกองทุนที่มุ่งเน้นการช่วยเหลือคนยากจนในระดับจังหวัด โดยมีการระดมทรัพยากรจากภาครัฐ เอกชน และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อใช้เป็นเงินทุนในการสนับสนุนโครงการที่มีเป้าหมายในการลดความยากจน จำนวน 3 กองทุน คือ 1 กองทุนหม่อนไหมแก้จน 2 กองทุนการศึกษาภาคบังคับ 3 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา	-กองทุนจะช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับคนยากจน เช่น ส่งเสริมช่วยเหลือสมาชิกยามเกิด เจ็บป่วยและเสียชีวิต สนับสนุนการสร้างอาชีพ การพัฒนาทักษะอาชีพ หรือการสนับสนุนทุนเพื่อเริ่มต้นธุรกิจใหม่ ส่งผลให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ดีขึ้น -เกิดการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่ช่วยกันแก้ไขปัญหาคความยากจนในจังหวัด	-เกิดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนหรือความช่วยเหลือที่สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ เช่น การสนับสนุนทางการเงิน การศึกษา เจ็บป่วย หรือการพัฒนาทักษะ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อ
ขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้ง
จังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 มีการศึกษาข้อมูล แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก
(East-West Economic Corridor: EWEC)
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ “เมืองชายแดน” (Border Towns หรือ Border Cities)
- 2.5 แนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”
- 2.6 บริบทจังหวัดมุกดาหาร และแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 – 2570
- 2.7 แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 – 2570
- 2.8 แนวคิดทฤษฎีการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่า (Pro-Poor value chain)
- 2.9 ข้อมูลสถิติด้านหม่อนไหมระยะ 10 ปีย้อนหลังปริมาณเส้นไหม
- 2.10 แนวคิดเกี่ยวกับบริบทการเลือกพื้นที่ในการทำโครงการ
- 2.11 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหม่อน
- 2.12 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)
- 2.13 แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงไหม
- 2.14 แนวคิดเกี่ยวกับเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม
- 2.15 ความเชื่อมโยงของแนวคิดการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกับการปลูกหญ้าเศรษฐกิจ
(หญ้าเลี้ยงวัว)
- 2.16 นิยามศัพท์เฉพาะ

2.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance)

การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) เกี่ยวข้องกับภาครัฐ ชุมชน
และภาคเอกชนที่ติดต่อสื่อสารระหว่างกันและทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุผลสำเร็จมากกว่าที่ภาคส่วนใด
ภาคหนึ่งจะบรรลุได้ด้วยตัวคนเดียวในฐานะผู้กระทำการทางการเมือง Ansell และ Gash (2008) ได้
สำรวจเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี โดยพวกเขาเห็นว่า เป้าหมายสูงสุดคือ
การพัฒนาแนวทางการทำงานร่วมกันในสถานการณ์ฉุกเฉินที่สามารถเน้นเงื่อนไขภายใต้การกำกับดูแล
ร่วมกัน ซึ่งจะมีประสิทธิภาพในฐานะแนวทางในการกำหนดนโยบายและการจัดการสาธารณะร่วมกัน

Emerson, Nabatchi, Balogh (อ้างใน พัชรภา ตันตราจิน, 2563) ได้นิยาม Collaborative
Governance ไว้เช่นกันกล่าวคือ “กระบวนการและโครงสร้างการตัดสินใจนโยบายสาธารณะและการ
จัดการที่มีการเข้าร่วมของผู้คนข้ามขอบเขตหน่วยงานระดับการปกครอง และหรือ ปริณพณ ระหว่าง
สาธารณะกับเอกชน พลเมือง ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์งานสาธารณะที่โดยลำพังไม่สามารถปฏิบัติได้
สำเร็จหากไม่ร่วมกัน” นิยามนี้มีการเจาะจงไปที่ตัวแสดงแต่ไม่ได้เน้นประเด็นฉันทามติดังเช่น Ansell &
Gash นอกจากนี้ นิยามของ Emerson มีความกว้างเป็น Normative น้อยกว่า Ansell & Gash เพราะไม่

จำกัด Collaborative Governance ไว้แค่กระบวนการระหว่างรัฐกับตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐมาร่วมกัน แต่รวมเอาหุ้นส่วนต่าง ๆ ท่ามกลางหน่วยงานรัฐ หรือ multi-partner ทำให้นิยามมีความเป็น descriptive มากขึ้น เพราะเน้นรูปแบบการมาร่วมกัน

การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) มีความต้องการใน 3 สิ่งสำคัญ คือ การสนับสนุน ความเป็นผู้นำ และทักษะที่แตกต่างหลากหลายจากหลายส่วน ซึ่งการสนับสนุนระบุ ปัญหา นโยบายที่จะแก้ไข ผู้นำรวบรวมภาคส่วนต่าง ๆ และทักษะที่แตกต่างหลากหลายจากหลายส่วนจะ ร่วมมือกันพัฒนานโยบาย วิธีแก้ไข และคำตอบร่วมกัน นอกจากนี้การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ ยังรวมถึงความร่วมมือตามชุมชนจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรส่วนรวม (ซึ่งมักจะเชิญชวนให้หน่วยงานสาธารณะเข้ามามีส่วนร่วม) ตลอดจนโครงสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาล เช่น คณะกรรมการลุ่มน้ำระหว่างรัฐที่ควบคุมโดยตัวแทนของรัฐและรัฐบาลกลาง และความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานของรัฐบาลกลางกับท้องถิ่นและชุมชน หรือ นโยบายสาธารณสุข หรือวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม รวมไปถึงเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เหล่านี้ เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นท่ามกลางข้อตกลง ความร่วมมือประเภทอื่นๆ ที่ริเริ่มในภาคเอกชนหรือภาคพลเมือง แล้วเข้าสู่ความร่วมมือกับภาครัฐ (Emerson and Murchie, 2010)

ในงานศึกษาปัจจุบัน มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวนี้ไปใช้ในหลากหลายทาง เช่น บริหารจัดการ ร่วม การออกหรือกำหนดนโยบายร่วม การจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกัน (Koontz et al., 2004; Gerlak and Heikkila, 2006) ธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมและการแก้ไขข้อขัดแย้ง (Agrawal and Lemos, 2007) และการจัดการระบบนิเวศระดับรากฐาน (Weber, 2003) นอกจากนี้ยังมีการเสนอสิ่งที่เรียกว่า ระบอบ การปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance Regimes หรือ CGRs) หมายถึงนโยบาย สาธารณะหรือการบริการที่มุ่งเน้น ระบบข้ามองค์กรที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอิสระต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของ ผลประโยชน์ที่แตกต่างกันด้วย (Emerson, Nabatchi, & Balogh, 2012)

คอรี่ การ์จิ และ ญัฐฐา วินิจนัยภาค (2563) ได้ทำการศึกษาการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน ประกอบด้วย หนึ่ง มิติบริบทของระบบ มีปัจจัยของกรอบแนวคิดของกฎหมายและนโยบาย ลักษณะทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และประเด็นความมั่นคงในพื้นที่ สอง มิติตัวขับเคลื่อนความร่วมมือ มี ปัจจัยการพึ่งพาซึ่งกันและกัน สิ่งจูงใจที่ตามมา และผู้นำที่ริเริ่มความร่วมมือ 2) กระบวนการของการ จัดการปกครองแบบร่วมมือกันมีอยู่สามมิติคือ หนึ่ง หลักการทำงานร่วมกัน มืองค์ประกอบ การ ปรึกษาหารือและการกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน สอง ความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มืองค์ประกอบ การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกันและการสร้างข้อผูกมัดร่วมกัน และ สาม ความสามารถในการ ดำเนินการร่วมกัน มืองค์ประกอบ การจัดกระบวนการและสถาบัน และภาวะผู้นำ และ 3) ผลผลิตและ ผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมฯ ประกอบด้วย มิติของผลผลิต เช่น บริบทของอาคารและ สถานที่ ภาคเอกชนเข้ามาบริหารโรงงาน และการพัฒนาทักษะแรงงาน และ สอง มิติของผลลัพธ์ที่ไม่ สามารถบรรลุเป้าหมายได้เพราะมีการจ้างงานต่ำกว่าที่กำหนด

นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์ใช้กับการศึกษาในช่วงการระบาดของโรคระบาดโควิด 19 มีการ นำเอาการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำมาศึกษา เช่น ในงานของ นพพล อัครชาติ (2565) ได้ ทำการศึกษาเงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19: วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสองระดับ จากการศึกษาพบว่า

เงื่อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการแบบร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแก้ไข ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ประกอบด้วย 1. เงื่อนไขการก่อเกิดความร่วมมือ ได้แก่ (1) อำนาจหน้าที่ ทรัพยากร และศักยภาพที่แตกต่างกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง (2) แรงจูงใจในการสร้างความร่วมมือของภาคีที่เกี่ยวข้อง และ (3) ภูมิหลังของการร่วมมือกันของภาคีที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย 2. เงื่อนไขด้านการพัฒนาความเป็นสถาบันของภาคีที่เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย และ 3. เงื่อนไขด้านภาวะผู้นำในการอำนวยความสะดวกในการระดมความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องฝ่ายต่างๆ หรือแม้แต่ในวงการศึกษา เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น ในงานของ นิธิรัตน์ บุญตานนท์ (2564) ได้ศึกษาการกำกับดูแลแบบ ร่วมมือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ: กรณีศึกษาอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ผล การศึกษาพบว่าสำนักบริหารยุทธศาสตร์สุขภาพดีวิถีชีวิตไทย (สสว.) มีบทบาทในการประสานกับ หน่วยงานระดับกระทรวงเพื่อสร้างกลไกการบูรณาการระดับนโยบาย และมีการถ่ายทอดนโยบายสู่การ ปฏิบัติผ่าน 2 กระทรวงหลัก คือ กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงสาธารณสุข โดย พชอ. แหลมสิงห์มี นายอำเภอเป็นประธาน และมีกรรมการจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน การ บริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม สร้างความเชื่อมั่น และความ เข้าใจร่วมกัน ตลอดจนแบ่งหน้าที่อย่างเป็นระบบ โดยในปี 2562 มีการแก้ไขปัญหา 2 ประเด็นคือ 1) การส่งเสริมสุขภาพทุกกลุ่มวัย และ 2) การดูแลผู้ด้อยโอกาส พบว่า ประชาชนในพื้นที่ได้รับการแก้ไข ปัญหาคุณภาพชีวิตได้ตรงตามความต้องการซึ่งเป็นผลลัพธ์ระยะกลาง สอดคล้องกับแนวคิดการกำกับ ดูแลแบบร่วมมือ

สรุป แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) เป็นความร่วมมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งที่ สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อย่าง ยั่งยืน ตลอดจนการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ทั้งในระหว่างบุคคล ครอบครัวและเพื่อนบ้าน การสร้างความ ร่วมมืออาจมีทั้งในระดับหุ้นส่วนแบบไม่เป็นทางการ ไปจนถึงระดับการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ เชิง การร่วมมืออย่างจริงจังเป็นแบบแผน กล่าวได้ความร่วมมือเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างความสัมพันธ์ ส่งเสริมความเป็นเพื่อนบ้าน ความเป็นชุมชน เพิ่มความตระหนักในการยอมรับ ประโยชน์ในการขยาย ขอบเขตการใช้ทรัพยากรร่วมกันด้วยการลดทอนความซ้ำซ้อน

ดังนั้นงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดการจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative Governance) เพื่อใช้เป็นกระบวนการรวบรวมผลประโยชน์ที่แตกต่างกันโดยมีพื้นฐานบนความเข้าใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจ และความเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เป็นความร่วมมือที่มี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรสู่ความสำเร็จเป็นสิ่งที่สามารถประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหา ความยากจนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการสร้างความสัมพันธ์อย่างยั่งยืน ตลอดจนการใช้ทรัพยากร ร่วมกัน ทั้งในระหว่างบุคคล

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก

โดยทั่วไปแล้วเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) เป็นส่วนเศรษฐกิจที่เป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในภาพรวมของไทย และเป็นภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ ของประเทศ โดยทั่วไปอาจจะพิจารณาได้ว่าเศรษฐกิจฐานรากก็คือเศรษฐกิจในระดับชุมชน

คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก (2559) กล่าวว่า เศรษฐกิจฐานราก คือระบบ เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเพื่อ

ซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก สำหรับความสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากนั้น ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด อาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจฐานรากถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งจะต้องเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งตามแนวทาง ดังนี้ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, 2542)

1) การเกษตรกรรม สนับสนุนให้การพัฒนาการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่เป็นทางเลือกสำคัญสำหรับเกษตรกรรายย่อยในขณะที่ขยายโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และยกระดับคุณภาพของผลผลิต โดยอาศัยเทคโนโลยี การจัดการ และการเชื่อมโยงกับระบบตลาด

2) ผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่นจะได้รับการสนับสนุนให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคตามศักยภาพทางการตลาดในระดับต่างๆ คือ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ ระดับการส่งออกโดยระบบการบริหารจัดการโครงการแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีและการจัดการควบคู่ไปกับการสนับสนุนด้านการตลาด

3) แรงงาน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากจะเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาคแรงงาน ภาคเอกชนและภาครัฐให้ครอบคลุมกับการพัฒนาคุณภาพและฝีมือของแรงงานในระดับต่าง ๆ เพื่อให้สามารถมีผลผลิตและรายได้สูงขึ้นตามมาตรฐานฝีมือแรงงาน ตลอดจนส่งเสริมให้แรงงานทุกกลุ่มมีงานทำ มีอาชีพเสริม ได้รับการคุ้มครองและดูแลด้านสุขอนามัย ความปลอดภัยในการทำงาน ตลอดจนมีหลักประกันความมั่นคง รวมทั้งสวัสดิการแรงงานอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

4) การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางข้างต้นจะดำเนินการควบคู่ไปกับการดูแลผู้ที่ไม่พร้อมหรือยังไม่สามารถจะปรับตัวได้ โดยการจัดสวัสดิการสงเคราะห์และบริการทางสังคมที่จำเป็นอย่างทั่วถึงและโดยการดูโอกาสในการเรียนรู้ การศึกษา ตลอดจนการฝึกอาชีพสำหรับคนเหล่านี้และลูกหลาน นอกจากนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องได้รับการดูแลมิให้เกิดผลกระทบทางลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

นอกจากจะต้องส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเพื่อชุมชนแล้ว กาญจนา รอดแก้ว ภูงศ์ เสนานุช และ รณรงค์ จันใด (2563) ยังได้กล่าวสรุปถึงเศรษฐกิจฐานรากที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เกิดการรวมกลุ่มและร่วมมือในการการบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน การนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานรากไปศึกษานั้นมีปรากฏหลากหลาย อาทิเช่น เกศสุตา สิทธิสันติกุล และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษาความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานรากสู่แนวทางความยั่งยืน ภาคเหนือ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจฐานรากภาคเหนือเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของเศรษฐกิจระดับประเทศ ปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง คือ นโยบายการค้าระหว่างประเทศและรูปแบบการปกครองซึ่งส่งผลต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อีกทั้งยังพบการปรับตัวของชุมชนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยการรวมกลุ่มปกป้องทรัพยากรการผลิต การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงแนวโน้มว่า การแก้ปัญหาเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ฐานรากอย่างยั่งยืน ควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจตนเองอย่างเท่าทันความเปลี่ยนแปลง และควรสนับสนุนเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง โดยเน้นการพึ่งพาทุนทรัพยากรในชุมชนเป็นหลัก และสร้างระบบเศรษฐกิจแบบหมุนเวียนภายในชุมชน

ส่วนการนำเอาเศรษฐกิจฐานรากไปใช้สำหรับยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้นั้นปรากฏในงานของ พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ (2565) งานดังกล่าวพบว่าการมีส่วนร่วมในเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้ ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนเครือข่ายการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้ ได้แก่ พาณิชย์จังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มเกษตรกรปลอดภัย และพ่อค้าคนกลาง และงานศึกษาที่ใช้เศรษฐกิจฐานรากยังเชื่อมโยงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น งานศึกษาของ เกวณิน หนูสุทธิ และ วราภรณ์ ดวงแสง (2563) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการนำเอาเศรษฐกิจฐานรากมาส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น การพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ยึดหลักจริยธรรม คุณธรรม การมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนในท้องถิ่น และความยั่งยืน

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) คือระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก สำหรับความสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากนั้น ระบบเศรษฐกิจฐานรากจะต้องมีแนวทางการพัฒนาและการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่น ให้ครบวงจรมากที่สุด อาจจะกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจฐานรากถือได้ว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจไทย

ดังนั้นงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC)

การพัฒนาด้วยการเชื่อมโยงกันและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศเป็นแนวโน้มของโลก และก่อให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงาน เทคโนโลยี การพัฒนาและยกระดับการค้ากับกลุ่มประเทศต่าง ๆ รัฐบาลไทยได้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพของประเทศในเวทีการค้าระหว่างประเทศ โดยเข้าร่วมเวทีการค้าหลายระดับ แต่ที่มีเศรษฐกิจความสำคัญคือ กรอบความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation: GMS-EC) ที่รวมตัวกันของ 6 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (มณฑลยูนนานและกวางสี) มีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยง

ประเทศต่าง ๆ ผ่านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการค้า การลงทุน และการกระตุ้นการเติบโตทางด้าน ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) หรือเส้นทาง หมายเลข 9 (R9) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-ลาว-เวียดนาม โดย Asian Development Bank (2008) ระบุว่าจากตะวันออกสู่ตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีระยะทาง 1,450 กิโลเมตร โดยการพัฒนาเส้นทาง โครงข่ายคมนาคมนี้เริ่มต้นที่เมืองท่าดานังของเวียดนาม ผ่านเมืองเว้และลาวบาว เข้ามาแขวงสะหวันนะเขตของลาว และเข้ามาประเทศไทยที่มุกดาหารด้วยการข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 และไปยังกาฬสินธุ์ ขอนแก่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ก่อนสิ้นสุดทางที่ อ.แม่สอด จ.ตาก รวมพื้นที่ 7 จังหวัด ระยะทาง 950 กิโลเมตร จากนั้นเข้าไปยังพม่า ก่อนเชื่อมโยงไปสู่อินเดียและยุโรป เพื่อยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นคือ 1) การค้าและการลงทุน 2) การท่องเที่ยวและการบริการ และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 2.1 East-West Economic Corridor: EWEC

จากภาพระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) หรือเส้นทางหมายเลข 9 (R9) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-ลาว-เวียดนาม โดย Asian Development Bank (2008) ระบุว่าจากตะวันออกสู่ตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีระยะทาง 1,450 กิโลเมตร โดยการพัฒนาเส้นทางโครงข่ายคมนาคมนี้เริ่มต้นที่เมืองท่าดานังของเวียดนาม ผ่านเมืองเว้และลาวบาว เข้ามาแขวงสะหวันนะเขตของลาว และเข้ามาประเทศไทยที่มุกดาหารด้วยการข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 และไปยังกาฬสินธุ์ ขอนแก่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ก่อนสิ้นสุดทางที่ อ.แม่สอด จ.ตาก รวมพื้นที่ 7 จังหวัด ระยะทาง 950 กิโลเมตร จากนั้นเข้าไปยังพม่า ก่อนเชื่อมโยงไปสู่อินเดียและยุโรป เพื่อ

ยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นคือ 1) การค้าและการลงทุน 2) การท่องเที่ยวและการบริการ และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ประเทศไทยคาดการณ์ว่าเส้นทางนี้จะนำไปสู่การค้าการลงทุนผ่านแดน มีการเคลื่อนย้ายของทุน วัตถุดิบและแรงงานราคาถูกจากประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ทำให้มีการย้ายฐานการผลิตของประเทศไปยังพื้นที่ชายแดน โดยให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อจะทำให้ประเทศสามารถรักษาศักยภาพทางการแข่งขันกับต่างประเทศไว้ได้ และด้วยจุดเด่นทางกายภาพของประเทศไทยตั้งอยู่บนภูมิประเทศที่เป็นเหมือนศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ล้อมรอบโดยประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมา ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย มีแนวชายแดนเป็นระยะทางประมาณ 5,656 กิโลเมตร ในพื้นที่ 31 จังหวัด มีด้านการค้าชายแดน จำนวน 91 จุด เป็นจุดผ่านแดนถาวร จำนวน 38 จุด จุดผ่อนปรนและจุดผ่านแดนชั่วคราว จำนวน 57 จุด แยกเป็น ระหว่างไทยกับเมียนมา จำนวน 19 จุด ไทยกับ สปป.ลาว จำนวน 47 จุด ไทยกับกัมพูชา 16 จุด และไทยกับมาเลเซีย 9 จุด ขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ก็มีการปรับเปลี่ยนนโยบายมาเป็นแบบการค้าเสรีมากขึ้น ปัจจุบันเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้มูลค่าชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่ามูลค่าการค้าชายแดนจะมีสัดส่วนเพียง 3-5% ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของไทย แต่ประมาณ 80 เปอร์เซนต์ ของการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ในรูปแบบของการค้าชายแดน (Border trade) ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันที่มีมูลค่าไม่สูงมากนัก ประเภทสินค้าอุปโภคและบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ โดยมีรายงานจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.) ระบุว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมรายจังหวัดที่มีการพัฒนาเส้นทาง EWEC มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การศึกษาของวิชุนชนก อำภา และวันชาติ ชาญวิจิตร (2564) ชี้ว่าในมุมมองของประชาชนในท้องถิ่นนั้น การพัฒนาเส้นทาง EWEC เป็นเพียงแค่การปรับปรุงเส้นทางคมนาคมให้ดีขึ้น ส่งผลให้สามารถเข้าถึงแหล่งการค้า การศึกษา สถานพยาบาล ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ไม่เชื่อว่าจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

นอกจากการเห็นโอกาสในการค้าขายกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว รัฐไทยยังใช้นโยบายการพัฒนาในระดับภูมิภาคเป็นปัจจัยนำไปสู่แนวคิดการพัฒนาพื้นที่แบบเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) ในพื้นที่ 10 จังหวัดชายแดน เพื่อกระจายการพัฒนาไปสู่พื้นที่เฉพาะที่รัฐบาลมองว่าจะเป็นภาระยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่โดยตรงและพื้นที่ใกล้เคียง ทำให้ประเทศต้องมีการค้นหาพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ของประเทศ โดยเฉพาะเมื่อประเทศเพื่อนบ้านได้มีนโยบายเปิดประเทศเพื่อพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจไปสู่ความเจริญเช่นเดียวกัน กรอบกับในพื้นที่ชายแดนเองก็ได้มีการประกอบกิจการทางด้านอุตสาหกรรม การค้า การบริการ และการขนส่งสินค้าอยู่แล้ว เมื่อแนวคิดการพัฒนาเขตเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนได้รับความสนใจ ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนได้เปลี่ยนจากเขตแดนระหว่างประเทศที่มีความอ่อนไหวด้านความมั่นคง กลายมาเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และยังทำให้รัฐบาลเปลี่ยนมุมมองว่า การสร้างความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนสำคัญของการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งในเส้นทางพัฒนา EWEC นี้ จังหวัดมุกดาหารอยู่ด้านตะวันตกสุดของเส้นทางได้ประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

จังหวัดมุกดาหารได้รับการยกให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชายแดนตั้งแต่ก่อนการประกาศให้ เป็นพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้วยตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค กรอบกับจังหวัดตั้งอยู่

ตรงข้ามกับแขวงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นเมืองใหญ่อันดับสองของ สปป.ลาว รองลงมาจากนครหลวงเวียงจันทน์ และยังเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจ พิเศษสะหวัน-เซโนที่เชื่อมต่อไปยังท่าเรือน้ำลึกประเทศเวียดนาม และนครเศรษฐกิจหนานหนิง มณฑลกว่างสี ของจีนอีกด้วย พื้นที่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำโขงตลอดระยะทาง 70 กิโลเมตรสามารถเชื่อมโยงการเดินทางได้อย่าง สะดวกจากจุดผ่านแดนแบบประเพณีและสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 2 ทำให้รัฐบาลไทยใช้นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่แตกต่างไปจากจังหวัดอื่นๆ การพัฒนาจังหวัดมีการวางแผนนอกเหนือจากแผนพัฒนาท้องถิ่นทั่วไป โดยมีเป้าหมายให้มุกดาหารเป็นประตูเชื่อมโยง (Gateway) ประเทศสู่ระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาค ส่วนการเข้ามาลงทุนของนายทุนจากข้างนอกจะไม่ใช้เพียงการขายตลาดในจังหวัดเท่านั้น แต่มักจะใช้มุกดาหาร เป็นฐานเพื่อเข้าไปเจาะตลาดในลาวและเวียดนาม นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจมุกดาหารเข้ากับประเทศเพื่อนบ้านลุ่มน้ำโขง อย่างเป็นทางการคือ นโยบายเมืองคู่แฝดหรือ Sister cities ซึ่งมุกดาหารเป็นจังหวัดเดียวในชายแดนไทย-ลาว ที่ได้จัดทำความตกลงเมืองคู่แฝดกับแขวงที่อยู่ติดกัน ความสำคัญของนโยบายนี้ต่อมุกดาหารคือการดึงเอา ยุทธศาสตร์และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศและระดับชาติมาสู่กระบวนการปฏิบัติโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน ยิ่งกว่านั้น กรอบความร่วมมือนี้ยังถูกนำมากำหนดเป็นแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ที่ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร และแผนพัฒนา จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่ และการเปลี่ยนผ่านจังหวัดมุกดาหารไปสู่การพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจ พิเศษ จึงกล่าวได้ว่า มุกดาหารเป็นท้องถิ่นที่ถูกขับเคลื่อนด้วยกระแสระหว่างประเทศที่ยืดโยงกิจกรรมข้ามแดนรวมถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลได้ประกาศจังหวัดมุกดาหารเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจ พิเศษ ใน ปี 2558 ครอบคลุมพื้นที่ 11 ตำบล ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดอนตาล และอำเภอเมือง จากการเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการตั้งอยู่ปลายทางด้าน ตะวันออกสุดของ EWEC ด้วยความมุ่งหวังจากรัฐว่าจะใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเครื่องมือในการลด ความเหลื่อมล้ำและแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ โดยให้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ กิจกรรมโลจิสติกส์ และกิจการด้านการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน เขตเศรษฐกิจมุกดาหารกลับยังไม่มีความสำเร็จแต่อย่างใด จังหวัดมุกดาหารในปัจจุบันจึงยังคงถูกขับเคลื่อนด้วยภาคเกษตรกรรมเช่นที่ผ่านมาด้วยพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ข้าวนาปี อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพารา และจากข้อมูลของสำนักงานจังหวัด (2563) พบว่า การเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคขุนและ โคเนื้อ ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ เนื่องจากมีความต้องการสูงจากตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์โคขุนหนองสูง

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาเส้นทาง EWEC มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านการค้า การลงทุน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่จะส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม ถึงแม้ว่า จะมีการกล่าวอ้างว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่จังหวัดที่ EWEC ผ่านเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ ในส่วนของประชาชนในพื้นที่กลับเห็นว่าเป็นเพียงนโยบายที่ทำเพื่อปรับปรุงถนนหนทางให้ดีขึ้น แต่ยังไม่ได้ช่วยให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้นแต่อย่างใด

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) การพัฒนาด้วยการเชื่อมโยงกันและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศเป็นแนวโน้ม ของโลก และก่อให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน การเคลื่อนย้าย แรงงาน เทคโนโลยี การพัฒนาและยกระดับการค้ากับกลุ่มประเทศต่างๆ รัฐบาลไทยได้เห็นถึง ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและศักยภาพของประเทศในเวทีการค้าระหว่างประเทศ โดยเข้า

ร่วมเวทีการค้าหลายระดับ แต่ที่มีความสำคัญคือ กรอบความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region Economic Cooperation: GMS-EC) ที่รวมตัวกันของ 6 ประเทศ ประกอบด้วย ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน (มณฑลยูนนานและกวางสี) มีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงประเทศต่างๆ ผ่านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการค้าการลงทุน และการกระตุ้นการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) หรือเส้นทางหมายเลข 9 (R9) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-ลาว-เวียดนาม โดย Asian Development Bank (2008) ระบุว่าจากตะวันออกสู่ตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีระยะทาง 1,450 กิโลเมตร โดยการพัฒนาเส้นทางโครงข่ายคมนาคมนี้เริ่มต้นที่เมืองท่าดานังของเวียดนาม ผ่านเมืองเว้และลาวบาว เข้ามาแขวงสะหวันนะเขตของลาว และเข้ามาประเทศไทยที่มุกดาหารด้วยการข้ามสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2 และไปยังกาฬสินธุ์ ขอนแก่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก สุโขทัย ก่อนสิ้นสุดทางที่ อ.แม่สอด จ.ตาก รวมพื้นที่ 7 จังหวัด ระยะทาง 950 กิโลเมตร จากนั้นเข้าไปยังพม่า ก่อนเชื่อมโยงไปสู่อินเดียและยุโรป เพื่อยุทธศาสตร์ 3 ประเด็นคือ 1) การค้าและการลงทุน 2) การท่องเที่ยวและการบริการ และ 3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ดังนั้นงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เพื่อใช้ประโยชน์จากระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) จากการเชื่อมโยงกันและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างประเทศ และก่อให้เกิดการแข่งขันทางเศรษฐกิจ มีการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุน การเคลื่อนย้ายแรงงาน เทคโนโลยี การพัฒนาและยกระดับการค้ากับกลุ่มประเทศต่างๆ

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการค้าชายแดน

2.4.1 ความหมายของการค้าชายแดน

การค้าชายแดน คือ การค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ มาเลเซีย เมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา โดยการส่งออกและนำเข้าผ่านทางจุดผ่านแดน ที่จัดตั้งขึ้นบริเวณชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างเป็นทางการ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยภายใต้พระราชบัญญัติตรวจคนเข้าเมือง ได้แก่ จุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว และจุดผ่อนปรน

ผุสดี พลสารัมย์ และคณะ (บทคัดย่อ : 2561) การค้าชายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ ของประชาชน หรือผู้ประกอบการค้า ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัด อำเภอ หมู่บ้าน ที่มีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้ทำการซื้อ - ขาย แลกเปลี่ยนสินค้า ระหว่างประชาชนที่อาศัยตามบริเวณชายแดนของทั้งสองฝ่าย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้จากธรรมชาติ เป็นต้น

นุชรีย์ ดีเจริญ (บทคัดย่อ : 2562) การค้าชายแดน เป็นการค้านระดับท้องถิ่น ที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนระหว่างประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีถิ่นที่อยู่คนละประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องมีสัญญาทางการค้าระหว่างกันสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภค บริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน โดยใช้เงินสกุลท้องถิ่นทำให้การค้ามีหลายรูปแบบ ทั้งการค้าในระบบและนอกระบบ เนื่องจากการเคลื่อนย้ายสินค้าสามารถทำได้ง่ายและยากต่อการควบคุม

ธนศักดิ์ เก่งถนอมม้า (บทคัดย่อ : 2564) การค้าชายแดน หมายถึง การติดต่อค้าขายของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนในระดับท้องถิ่น ซึ่งกระทำกันตามจุดผ่านแดนที่มีด่านศุลกากร

ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเรียกการค้าในระบบ และรวมถึงการลักลอบค้าขายบริเวณชายแดน ทั้งการนำเข้า และส่งออกสินค้าบางประเภทโดยไม่ผ่านด่านศุลกากรเรียกว่าการค้านอกระบบ

2.4.2 ลักษณะการค้าชายแดน

ผุสดี พลสารัมย์ และคณะ การค้าชายแดนไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การค้าชายแดนแท้จริง เป็นการค้าระหว่างประชาชนที่อยู่อาศัยตามพื้นที่ชายแดนของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการดำเนินการค้าขายแลกเปลี่ยน ของกินของใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันมูลค่าการค้าต่อครั้งต่อคนมีปริมาณน้อย

2) การค้าชายแดนที่ทำการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้ากันเอง โดยไม่ผ่านระบบราชการ หรือพิธีการศุลกากร บางกรณีอาจเป็นธุรกิจที่ไม่ถูกกฎหมาย กล่าวกันว่ามีการค้าขายเป็นระบบ หรือเป็น ขบวนการใหญ่ ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจหรือกลุ่มทุนการเมือง และอิทธิพลท้องถิ่น จำหน่าย สินค้าที่ไม่เสียภาษีประเภทต่างกิจการนี้ได้รับความนิยมมากในบริเวณชายแดนด้านใต้และต่อมาถึงด้าน ตะวันออก กิจการค้าขายชายแดนระหว่างประเทศแบบนี้จะเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก

3) การค้าผ่านชายแดน คล้ายกับการค้าระหว่างประเทศทั่วไป การค้าชายแดนได้ กลายเป็นด้านหลักของการค้าชายแดนในปัจจุบัน ซึ่งมีมูลค่าการค้าผ่านระเบียบพิธีการศุลกากรมีมูลค่า การค้าหลายแสนล้านบาทต่อปี ผู้ประกอบการค้า ไม่ใช่เพียงเฉพาะผู้ประกอบการที่มีที่อยู่บริเวณชายแดน แต่จะรวมถึงผู้ผลิตหรือคนกลางที่ ทำหน้าที่รวบรวมสินค้าที่มีปริมาณการซื้อ-ขายในมูลค่าสูง มีการสั่งซื้อ เป็นจำนวนมาก การค้าแบบนี้มีทั้งเพื่อนำเข้ามาใช้ในประเทศและส่งออกต่อไปประเทศที่สาม ซึ่งเรียกว่า สินค้าผ่านแดน

2.4.3 ความสำคัญของการค้าชายแดน

ความสำคัญของการค้าชายแดนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเป็น พื้นฐานความสำคัญที่จะนำไปสู่การค้าระหว่างประเทศในรูปแบบ การค้าสากล เป็นการเปิดประตูสากล เศรษฐกิจใหม่ของประเทศ ดังนี้

1) เป็นการค้าระหว่างประเทศที่อาศัยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของประเทศซึ่งมีเขตแดน ทางบกที่ติดต่อกัน

2) เป็นการค้าระหว่างประเทศที่เกิดจากการมีวิถีชีวิต มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดตลอดจนมี วัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกันมาแต่อดีต

3) เป็นการค้าระหว่างประเทศที่เป็นสิ่งเชื่อมโยงความผูกพันกันระหว่างกลุ่มชนและ เมืองชายแดนของแต่ละประเทศ

4) เป็นการค้าระหว่างประเทศในลักษณะพึ่งพาเป็นส่วนใหญ่โดยวิธี

1) ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจของชุมชนบริเวณชายแดนทั้งสองประเทศสร้างความ ความเข้มแข็งทางโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และมีการพัฒนาต่อเนื่อง

2) ประโยชน์ด้านการค้าระหว่างประเทศ คือ ช่วยขยายปริมาณและเพิ่มมูลค่า ทางการค้าโดยรวม

3) ประโยชน์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คือ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดี ระหว่างประชาชนบริเวณเมืองชายแดนรวมทั้งความสัมพันธ์ในภาพรวมของทั้งสองประเทศ

4) ประโยชน์ด้านความมั่นคง คือ เป็นการสร้างรากฐานความมั่นคงอย่างยั่งยืน และถาวร

5) ประโยชน์ด้านการพัฒนาฝีมือแรงงาน คือ ทำให้ประชาชนในชุมชนเมืองชายแดน ได้มีโอกาสในการใช้ความรู้ ความสามารถ จนเกิดการพัฒนาทักษะและประสบการณ์

การค้าชายแดนสร้างประโยชน์ต่อประเทศทั้งระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ดังนี้

- 1) ลดปัญหาการขาดแคลนเครื่องอุปโภค บริโภคระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน
- 2) การค้าขายระหว่างกัน ทำให้ประชาชนทั้งสองประเทศตามแนวชายแดนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง ให้มีอาชีพที่เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้
- 3) ทำให้ประชาชนบริเวณแนวชายแดนมีรายได้ ทั้งที่เกิดจากผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูก การนำสินค้าตามธรรมชาติมาขาย การเป็นพ่อค้าคนกลาง และรวมถึงการใช้แรงงานและขายแรงงาน

4) ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว จากคนที่อยู่ในอำเภอ จังหวัด จากส่วนกลาง

5) ทำให้ประชาชนเกิดความรักถิ่นที่อยู่ ไม่เคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ไปทีอื่น ๆ

6) ก่อให้เกิดกำลังซื้อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาแนวคิดการค้าชายแดน ทีมวิจัยพบว่า การค้าชายแดนเป็นการค้าระดับท้องถิ่นที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนระหว่างประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีถิ่นที่อยู่คนละประเทศทั้งการนำเข้าและส่งออกสินค้า โดยมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นประโยชน์ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ความมั่นคง สร้างประโยชน์ต่อประเทศทั้งในระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ซึ่งจุดผ่านแดนถาวรบ้านหาดเล็กเป็นเขตการค้าชายแดนขนส่งสินค้า หรือ เส้นทางระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งครอบคลุมเขตการปกครอง 6 หมู่บ้าน ประกอบด้วย ได้แก่ หมู่บ้านดงหมู หมู่บ้านบางทรายใหญ่ ชุมชนนาโป้น้อยกลางใหญ่ หมู่บ้านนาสีนวน หมู่บ้านโพธิ์ไทร และ หมู่บ้านดอนตาล

2.5 แนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” (Whole-Province Participatory Dialogue Theory)

แนวคิดหลัก (Core Concept)

“คุยกันทั้งจังหวัด” คือ **กระบวนการสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัด** (ประชาชน หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น เอกชน วิชาการ ฯลฯ) ผ่านการสื่อสารสองทางเชิงลึก โดยมีเป้าหมายเพื่อเข้าใจปัญหาอย่างรอบด้าน โดยใช้วิธีการระดมสมองเพื่อหาทางออก สร้างฉันทามติในเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่แบบยั่งยืน

องค์ประกอบของทฤษฎี (Core Components of the Theory)

1. การมีส่วนร่วมแบบมีความหมาย (Meaningful Participation) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกกลุ่ม ไม่ใช่แค่การแสดงตัวแต่ต้องมีพลังในการตัดสินใจ
2. การสื่อสารสองทางแบบลึก (Deep Two-way Communication) ใช้กระบวนการสื่อสารที่เปิดกว้าง เช่น วงสนทนา, การเล่าเรื่อง, เวทีพูดคุย, focus group
3. ความหลากหลายของภาคส่วน (Multi-sectoral Inclusion) ต้องมีผู้แทนจากหลากหลายกลุ่ม ทั้งทางเพศ วัย อาชีพ พื้นที่ และอำนาจ
4. การจัดเวทีในระดับพื้นที่ (Localized Dialogue Forums) จัดเวทีในระดับอำเภอ ตำบล หรือชุมชน เพื่อฟังเสียงพื้นที่ก่อนสรุประดับจังหวัด
5. การประมวลผลเชิงระบบ (Knowledge Integration) รวบรวมข้อมูลจากเวทีต่าง ๆ เพื่อสังเคราะห์เป็น “ภาพรวมทั้งจังหวัด” ที่สะท้อนความจริง

6. การออกแบบร่วม (Co-design) ให้ทุกกลุ่มได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมออกแบบ แผนพัฒนา

7. การซิงโครไนซ์นโยบาย** (Policy Synchronization) เชื่อมโยงผลลัพธ์จากการคุย ไปสู่การตัดสินใจระดับจังหวัด เช่น ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนา หรืองบประมาณ

ขั้นตอนกระบวนการ (Process Model)

ขั้นที่ 1 ตั้งเวทีรับฟัง (Listening Stage) เวทีพื้นที่ (ตำบล/อำเภอ) รวบรวมข้อมูล ปัญหา ความต้องการ

ขั้นที่ 2 เวทีสะท้อนภาพรวม (Synthesis Stage) นำข้อมูลจากเวทีต่าง ๆ มาวิเคราะห์ จัดกลุ่มประเด็น

ขั้นที่ 3 เวทีออกแบบร่วม (Co-creation Stage) กลุ่มตัวแทนทุกภาคส่วน ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมเลือกนโยบาย

ขั้นที่ 4 เวทีจังหวัด (Whole-Province Forum) นำเสนอภาพรวมทั้งจังหวัด เปิดเวที วิพากษ์-อภิปราย สร้างฉันทามติในระดับจังหวัด

ขั้นที่ 5 การสื่อสาร-ขับเคลื่อน (Implementation Stage) สื่อสารผลการประชุมผ่าน ช่องทางต่าง ๆ ติดตามผลการนำไปใช้

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

พื้นที่รับฟัง (พื้นที่ย่อย)

การรวมข้อมูล – สังเคราะห์ภาพใหญ่

การมีส่วนร่วมออกแบบร่วม

เวทีจังหวัด = ฉันทามติ

ขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ/ท้องถิ่น

คุณลักษณะสำคัญของ “คุยกันทั้งจังหวัด” (Key Characteristics)

1. ขับเคลื่อนโดยประชาชน (People-led)
2. พึ่งพาหลักฐานและข้อมูลจริง (Evidence-based)
3. เน้นการเรียนรู้ร่วม (Co-learning)
4. ส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตย (Deliberative Democracy)
5. สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน (Sustainable Local Change)

ประโยชน์ของทฤษฎีนี้ (Application in Research & Practice)

1. ใช้ในการออกแบบงานวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research)
2. พัฒนาแผนยุทธศาสตร์จังหวัดที่มาจากเสียงประชาชน
3. สร้างกระบวนการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเชิงลึก
4. สร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ

2.6 บริบทจังหวัดมุกดาหาร และแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 – 2570

จังหวัดมุกดาหารได้รับการยกให้เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาชายแดนตั้งแต่ก่อนการประกาศให้เป็นพื้นที่พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ด้วยตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้านและกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาค กรอบกับจังหวัดตั้งอยู่ตรงข้ามกับแขวงสะหวันนะเขตซึ่งเป็นเมืองใหญ่อันดับสองของ สปป.ลาว รองลงมาจากนครหลวงเวียงจันทน์ และยังเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโนที่เชื่อมต่อไปยังท่าเรือน้ำลึกประเทศเวียดนามและนครเศรษฐกิจหนานหนิง มณฑลกว่างสีของจีนอีกด้วย พื้นที่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำโขงตลอดระยะทาง 70 กิโลเมตรสามารถเชื่อมโยงการเดินทางได้อย่างสะดวกจากจุดผ่านแดนแบบประเพณีและสะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ 2 ทำให้รัฐบาลไทยใช้นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่แตกต่างไปจากจังหวัดอื่นๆ การพัฒนาจังหวัดมีการวางแผนนอกเหนือจากแผนพัฒนาท้องถิ่นทั่วไป โดยมีเป้าหมายให้มุกดาหารเป็นประตูเชื่อมโยง (Gateway) ประเทศสู่ระบบโลจิสติกส์ของภูมิภาค ส่วนการเข้ามาลงทุนของนายทุนจากข้างนอกจะไม่ใช้เพียงการขยายตลาดในจังหวัดเท่านั้น แต่มักจะใช้มุกดาหารเป็นฐานเพื่อเข้าไปเจาะตลาดในลาวและเวียดนาม

นโยบายการพัฒนาพื้นที่ที่เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจมุกดาหารเข้ากับประเทศเพื่อนบ้านลุ่มน้ำโขงอย่างเป็นทางการคือ นโยบายเมืองคู่แฝดหรือ Sister cities ซึ่งมุกดาหารเป็นจังหวัดเดียวในชายแดนไทย-ลาวที่ได้จัดทำความตกลงเมืองคู่แฝดกับแขวงที่อยู่ติดกัน ความสำคัญของนโยบายนี้ต่อมุกดาหารคือการดึงเอายุทธศาสตร์และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศและระดับชาติมาสู่กระบวนการปฏิบัติโดยหน่วยงานระดับท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชน ยิ่งกว่านั้น กรอบความร่วมมือนี้ยังถูกนำมากำหนดเป็นแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ที่ประกอบด้วย จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร และแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งทำให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจในพื้นที่ และการเปลี่ยนผ่านจังหวัดมุกดาหารไปสู่การพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงกล่าวได้ว่า มุกดาหารเป็นท้องถิ่นที่ถูกขับเคลื่อนด้วยกระแสระหว่างประเทศที่ยึดโยงกิจกรรมข้ามแดนรวมถึงการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

รัฐบาลได้ประกาศจังหวัดมุกดาหารเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ใน ปี 2558 ครอบคลุมพื้นที่ 11ตำบล ใน 3 อำเภอ คือ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดอนตาล และอำเภอเมือง จากการเป็นจังหวัดที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการตั้งอยู่ปลายทางด้านตะวันออกสุดของระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) ด้วยความมุ่งหวังจากรัฐว่าจะใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำและแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ โดยให้เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ กิจการโลจิสติกส์ และกิจการด้านการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม จนถึงปัจจุบัน เขตเศรษฐกิจมุกดาหารกลับยังไม่มีมีความคืบหน้าแต่อย่างใด กนกวรรณ มะโนรมย์ (2562) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า เป็นเพราะพื้นที่ขาดความพร้อมด้านการคมนาคม พื้นที่มีศักยภาพต่ำ ขาดแรงงานจากต่างชาติ ขณะที่สปป.ลาว มีเขตเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโนที่มีความมั่นคงและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ ปี 2545 ทำให้นักลงทุนจากต่างชาติสนใจที่จะเข้าไปลงทุนมากกว่า

เมื่อเขตเศรษฐกิจพิเศษยังไม่มีมีความคืบหน้า เศรษฐกิจของมุกดาหารในปัจจุบันจึงยังคงถูกขับเคลื่อนด้วยภาคเกษตรกรรมเช่นที่ผ่านมา ด้วยพืชเศรษฐกิจหลัก คือ ข้าวนาปี อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพาราแต่จากข้อมูลของสำนักงานจังหวัด (2563) พบว่า การเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคขุนและโคเนื้อ ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ เนื่องจากมีความต้องการสูง

จากตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์โคขุนหนองสูง ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ธนวัฒน์ กุลตังวัฒนา (2564) ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดและรองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหารที่เห็นว่า การปศุสัตว์มีโอกาสที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดได้นอกจากพืชที่กล่าวมาข้างต้น โดยให้เหตุผลว่า ประเทศเพื่อนบ้านทั้งเวียดนามและจีน มีความต้องการสัตว์มีชีวิตทั้ง โค สุกร และแพะ โดยเฉพาะแพะ ที่มีความต้องการสูงมาก ทำให้รองผู้ว่าราชการฯ ได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเลี้ยงแพะของจังหวัดขึ้นมา สามารถสร้างรายได้ให้กับผู้เลี้ยงได้ดี และเชื่อว่าปศุสัตว์สามารถเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพหลักที่จะทำให้ประชาชนมีศักยภาพ มีรายได้มากขึ้น จะต้องส่งเสริมให้คนค้นหาโอกาสจากปศุสัตว์ จึงยังเป็นการสร้างโอกาสจากการเป็นเมืองชายแดนที่มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน

จากการเป็นเมืองชายแดนที่คนทั้ง 2 ฝั่งต้องพึ่งพาอาศัยกันทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม ที่คนลาวมักจะข้ามฝั่งมาท่องเที่ยว หรือเข้ามาใช้บริการรักษาพยาบาล และโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ จะมีคนลาวที่ค้าขายและมีร้านค้าในฝั่งลาวจะข้ามฝั่งมาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคจากร้านค้าในมุกดาหารเพื่อไปจำหน่าย แต่เมื่อเกิดการระบาดของโควิด-19 ซึ่งจากข้อมูลสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2564 พบผู้ป่วยระลอกเดือน เมษายน 2564 รวมทั้งสิ้น 1,675 ราย เป็นติดเชื้อมากกว่า 1,549 ราย คิดเป็นร้อยละ 92 ส่วนติดเชื้อมากกว่า 126 ราย คิดเป็นร้อยละ 8 โดยพบใน อ.เมือง มากที่สุด รองลงมาเป็น อ.นิคมคำสร้อย การระบาดทำให้คนทั้ง 2 ฝั่งไม่สามารถไปมาหาสู่กันได้เช่นเดิม การค้าขายไม่คึกคักเนื่องจากพ่อค้าแม่ค้าฝั่งลาวไม่สามารถข้ามฝั่งมาซื้อสินค้าได้ สถานประกอบการหรือร้านค้าซึ่งเป็นแหล่งจ้างงานสูงและแหล่งรายได้มากกว่าต้องปิดตัวลง ทำให้เกิดการว่างงานสูงขึ้นสร้างความเดือดร้อนให้กับลูกจ้างและคนพึ่งพิงในครอบครัวร้านค้าที่ยังเปิดตัวอยู่ก็จะปรับตัวด้วยการสต็อกสินค้าให้น้อยลง แรงงานชาวลาวที่เคยเข้ามาทำงานแบบระยะยาวและเข้ามา - เย็นกลับก็ไม่สามารถทำได้ แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดก็ไม่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเข้ามาเที่ยว (ณัฐภานุ นพคุณ 2564; รุ่งเพชร กันตะบุตร, 2564) สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สะท้อนให้เห็นว่าการระบาดของโควิด-19 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การค้าชายแดน และโดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนเปลี่ยนแปลงไป

2.7 แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร พ.ศ. 2566 – 2570

การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารในระหว่างปี พ.ศ. 2566-2570 คำนึงถึงความต้องการและศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นภายในจังหวัด รวมทั้งความพร้อมของภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน ภายใต้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2565 โดยมีประเด็นปัญหาและความต้องการเชิงพื้นที่ซึ่งได้มีการเชื่อมโยงและบูรณาการแผนในระดับพื้นที่ของจังหวัดให้เกิดความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน (One Plan) และได้วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการและศักยภาพของจังหวัดพบว่า (1) **ด้านเกษตร** อาชีพและรายได้อยู่ในภาคเกษตรกรรม สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพสูงของจังหวัด ได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย และการเลี้ยงโคเนื้อ แต่ยังเป็นเกษตรกรรมพื้นฐานขาดการพัฒนามูลค่าเพิ่ม การแปรรูปผลผลิตยังต่ำ และเกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอ (2) **ด้านอุตสาหกรรม** จำนวนโรงงาน เงินลงทุน และแรงงานเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่มีสัดส่วนต่อ GDP ต่ำ และผลิตภาพแรงงานต่ำ ตลอดจนความต้องการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของอุตสาหกรรม (3) **ด้านการค้าชายแดน/เขตเศรษฐกิจพิเศษ** เป็นหนึ่งในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มูลค่าการค้าชายแดนไทย - สปป.ลาว มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สัดส่วนมูลค่าของภาคบริการ และภาคขนส่งต่อ GDP ยังอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ (4) **ด้านการท่องเที่ยว** จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่เวลา

พำนักรักษาและค่าใช้จ่ายต่อหัวยังต่ำ สถานที่และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนมากแต่ขาดเรื่องราวที่จะดึงดูดให้ท่องเที่ยวค้นหาและพำนักรานขึ้น **(5) ด้านสังคม** มีประชากรในวัยแรงงานที่ค่อนข้างสูง ทำให้ประชากรสามารถมีงานและรายได้ แต่ขาดแรงงานที่มีฝีมือและมีคุณภาพ คุณภาพทางการศึกษายังต่ำ และปัญหาความเสมอภาคด้านรายได้/สัดส่วนคนยากจน ด้านอาหาร หรือโอกาสทางการศึกษาของจังหวัดยังสูง บุคลากรทางการแพทย์มีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร และ **(6) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** สัดส่วนพื้นที่ป่าต่อพื้นที่ทั้งหมดสูง แต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่ชลประทานน้อย และสัดส่วนหมู่บ้านการใช้น้ำเพื่อการเกษตรยังไม่เพียงพอ ประชากรมีความเสี่ยงที่จะประสบภัยธรรมชาติสูง และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร 1) สร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่มมูลค่าในภาคเกษตร และสนับสนุนภาคการค้าชายแดน อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วย Smart Economy/Smart Mobility 2) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีความมั่นคง และเป็นธรรม สู่ Smart Living/Smart People 3) อนุรักษ์ ปั่นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันภัยธรรมชาติ ภายใต้ Smart Environment/Smart Energy

ยุทธศาสตร์การพัฒนา 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการค้าการลงทุน : การค้าชายแดน โลจิสติกส์ การลงทุน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และเมืองอัจฉริยะ 2) ด้านเกษตร เกษตรแปรรูป และเกษตรมูลค่าสูง : โคนิคมคุณภาพ ข้าวอินทรีย์ ปลาสดแก้ว แพะ 3) ด้านท่องเที่ยว : ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง และ 4) ด้านอุตสาหกรรม : อุตสาหกรรมการเกษตรมูลค่าสูง และอุตสาหกรรมมูลค่าสูง

สำหรับการประเดิมการพัฒนาของจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้ **1) ประเด็นการพัฒนาที่ 1 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน เพื่อเชื่อมโยงสู่สากล** เพื่อเพิ่มมูลค่าการค้า และการลงทุนของจังหวัดเพิ่มขึ้น โดยมีเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่าการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP **2) ประเด็นการพัฒนา 2 การยกระดับมาตรฐานการเกษตรและการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม** เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐานสอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น และ (2) อัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น **3) ประเด็นการพัฒนาที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง** (1) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยยั่งยืน (2) การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวให้ครบวงจร เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (2) รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น **4) ประเด็นการพัฒนาที่ 4 การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน** เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนสร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีความมั่นคง และเป็นธรรม เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อแสนประชากรลดลง (2) สัดส่วนของนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) เพิ่มขึ้น (3) คะแนนเฉลี่ยสติปัญญา (IQ) เด็กไทย ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (4) อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15 – 19 ปี ต่อประชากรหญิง อายุ 15 – 19 ปี พ้นคนลดลง (5) สัดส่วนประชากรยากจนลดลง **5) ประเด็นการพัฒนาที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน** เพื่ออนุรักษ์ ปั่นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันภัยธรรมชาติ เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) จำนวนพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น (2) อัตราการใช้พลังงานทดแทนที่เพิ่มขึ้น และ **6) ประเด็นการพัฒนาที่ 6 การเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน** เพื่อลดปัญหาอาชญากรรมในพื้นที่ เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) อัตราลดลงของคดีด้านยาเสพติด (2) อัตราลดลงของคดีด้านการหลบหนีเข้าเมือง (3) อัตราลดลงของคดีด้านการลักลอบขนสินค้าหนีภาษี

2.8 แนวคิดทฤษฎีการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain)

ห่วงโซ่คุณค่า หรือ Value chain หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกหรือการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ในห่วงโซ่คุณค่าเพื่อบ่มเน้นการขยายหรือปรับปรุงการดำเนินงานที่มีประสิทธิผลและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เช่น การลดความยากจน การสร้างรายได้และการจ้างงาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมทางเพศ และเป้าหมายการพัฒนาอื่นๆ ห่วงโซ่คุณค่าสามารถกำหนดได้ว่าเป็น “กิจกรรมทั้งหมดที่จำเป็นในการนำผลิตภัณฑ์จากแนวความคิดไปสู่การใช้งานปลายทาง ซึ่งรวมถึงการออกแบบ การผลิต การตลาด การจัดจำหน่าย และการสนับสนุนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไปถึงผู้ใช้ขั้นสุดท้าย” นอกจากนี้ฟังก์ชันของห่วงโซ่คุณค่ายังประกอบไปด้วยการจัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต การประมวลผล การค้าส่ง การขายปลีก ฯลฯ ผู้มีบทบาทในตลาดห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยผู้ผลิต ผู้จัดหาปัจจัยการผลิต ผู้แปรรูป ผู้ส่งออก ผู้ค้าปลีก และอื่นๆ ซึ่งในห่วงโซ่คุณค่านี้จะมีองค์ประกอบสำคัญคือ (Action for Enterprise, 2013)

1. ผู้ผลิตหรือองค์กรเป้าหมาย หมายถึงกลุ่มเป้าหมายของโครงการพัฒนา (ผู้รับผลประโยชน์) ผู้ผลิต/วิสาหกิจที่เป็นเป้าหมายอาจรวมถึงเกษตรกร ช่างฝีมือ ผู้ประกอบการ ผู้ผลิต ผู้ให้บริการ และอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์ทางการค้าที่มีอยู่หรือเป็นไปได้กับผู้มีบทบาทในตลาดอื่นๆ ในห่วงโซ่คุณค่า ตัวอย่างเช่นเกษตรกรสตรีรายย่อยมักเป็นกลุ่มเป้าหมายของโครงการห่วงโซ่คุณค่า และถือเป็นรูปแบบหนึ่งขององค์กรขนาดเล็กของสินค้าทางการเกษตร

2. Market-Based Solution หมายถึง วิธีแก้ไขข้อจำกัดที่ผู้ผลิต/องค์กรเป้าหมายเผชิญในห่วงโซ่คุณค่า ตัวอย่างเช่น การแก้ปัญหาการขาดการเข้าถึงตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียวรายย่อยสามารถแก้ไขได้โดยการส่งเสริมการซื้อถั่วเขียวโดยผู้แปรรูปอาหาร

3. ผู้กระทำการตลาด (market actor) หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่เข้าร่วมในตลาดหรือห่วงโซ่คุณค่า เรียกอีกอย่างว่าผู้เข้าร่วมห่วงโซ่คุณค่า

4. Lead Firms หมายถึง ผู้กระทำการตลาดที่มีความเป็นแบบพลวัตและมีความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ที่มีอยู่หรือเป็นไปได้กับผู้ผลิตหรือองค์กรเป้าหมายของโปรแกรมการพัฒนา ซึ่งเป็นผู้จัดหาสินค้าและบริการที่สำคัญให้กับห่วงโซ่คุณค่า ตัวอย่างของ Lead Firms ได้แก่ ผู้จัดหาข้อมูล ผู้ซื้อสินค้าของผู้ผลิต/องค์กรเป้าหมาย นายหน้า/ผู้ค้า ผู้ส่งออก ที่ปรึกษา/ผู้ให้บริการ องค์กรฝึกอบรม และสัตวแพทย์

ห่วงโซ่คุณค่าสามารถใช้เพื่ออธิบายกิจกรรมและผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องในการนำผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจากผู้ผลิตไปสู่ตลาด และวิเคราะห์เพื่อระบุการปรับปรุงตลอดห่วงโซ่ ซึ่งหากแก้ไขแล้ว จะให้ผลลัพธ์เชิงบวกสูงสุดสำหรับผู้ผลิตรายย่อย ผู้ค้า และผู้แปรรูป มีการนำเอาแนวคิดดังกล่าวไปใช้ต่อยอดการศึกษาเพื่อเพิ่มผลผลิตและผลลัพธ์ที่ดีให้กับครัวเรือนยากจน เช่นในงานศึกษาของ Dyutiman, Choudhary, et al. (2011) ผลลัพธ์แสดงให้เห็นว่าการรวมตัวของผู้ผลิต/ผู้รวบรวมในห่วงโซ่คุณค่าอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันสามารถเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงได้ และลดความยากจนของชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนภูเขาได้ หรืองานของ Temidayo Gabriel Apata (2019) ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังเพศชายส่วนใหญ่ซื้อขายมันสำปะหลังแบบสดในสวนโดยไม่คิดมูลค่า ในขณะที่ผู้ปลูกมันสำปะหลังเพศหญิงแปรรูปมันสำปะหลังจากแบบสดในสวน จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าตลอดห่วงโซ่เพื่อเพิ่มรายได้ ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสนับสนุนเทคโนโลยีการแปรรูปที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังและการติดต่อข้อมูลทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ ผู้หญิงต้องมีความสนใจในการใช้ทรัพยากรเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาค้นพบว่าข้อดีของการมีส่วนร่วมของ

ผู้หญิงในห่วงโซ่คุณค่าทางการเกษตรถูกกำหนดโดยอำนาจเหนือทรัพยากรอันมีค่าและความแข็งแกร่งในการปกครองระดับครัวเรือน กลยุทธ์นี้อาจเป็นหนทางสู่เส้นทางที่สนับสนุนเพื่อยากจนให้หลุดพ้นจากความยากจนในบ้านของชาวไนจีเรียหลายหลัง

งานศึกษาเหล่านี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของห่วงโซ่คุณค่าที่จะเป็นเสมือนตัวแบบของการสร้างกรอบการหลุดพ้นจากความยากจนไปได้ มากไปกว่านั้นยังเป็นแนวทางสำคัญของการพัฒนาในพื้นที่ชนบทบนฐานของทุนทรัพยากรและทุนอื่นๆ ที่ได้รับความร่วมมือจากหลายหลายหน่วยงานและหลากหลายผู้กระทำการ

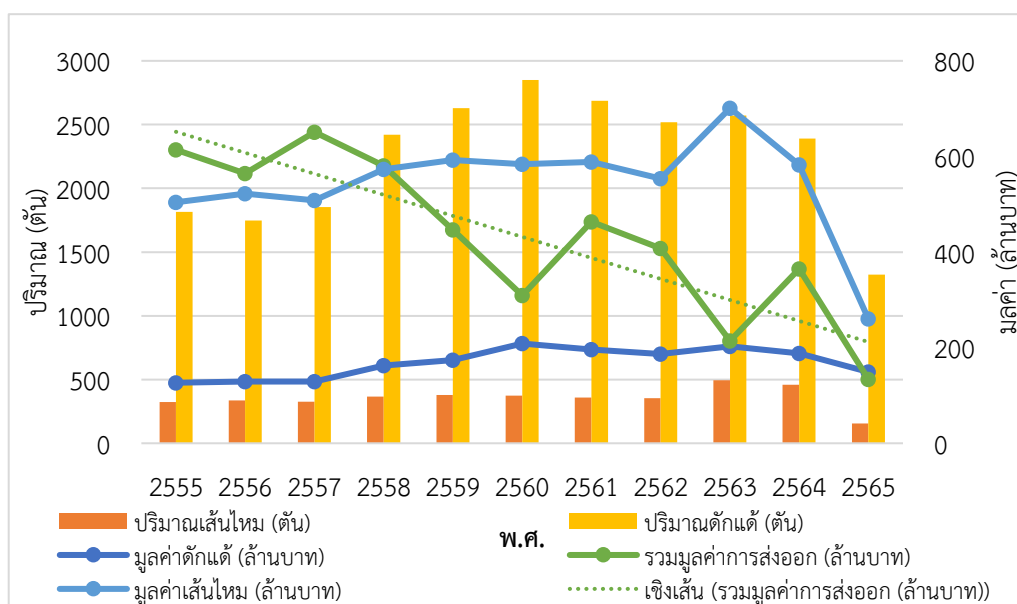
สรุปแนวคิดทฤษฎีการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain)
การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกหรือการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์ในห่วงโซ่คุณค่าเพื่อมุ่งเน้นการขยายหรือปรับปรุงการดำเนินงานที่มีประสิทธิผลและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เช่น การลดความยากจน การสร้างรายได้และการจ้างงาน การเติบโตทางเศรษฐกิจ ประสิทธิภาพด้านสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมทางเพศ และเป้าหมายการพัฒนาอื่นๆ ห่วงโซ่คุณค่าสามารถกำหนดได้ว่าเป็น “กิจกรรมทั้งหมดที่จำเป็นในการนำผลิตภัณฑ์จากแนวความคิดไปสู่การใช้งานปลายทาง ซึ่งรวมถึงการออกแบบ การผลิต การตลาด การจัดจำหน่าย และการสนับสนุนเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไปถึงผู้ใช้ขั้นสุดท้าย” นอกจากนี้ฟังก์ชันของห่วงโซ่คุณค่ายังประกอบไปด้วยการจัดหาปัจจัยการผลิต การผลิต การประมวลผล การค้าส่ง การขายปลีก ฯลฯ ผู้มีบทบาทในตลาดห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยผู้ผลิต ผู้จัดหาปัจจัยการผลิต ผู้แปรรูป ผู้ส่งออก ผู้ค้าปลีก และอื่นๆ

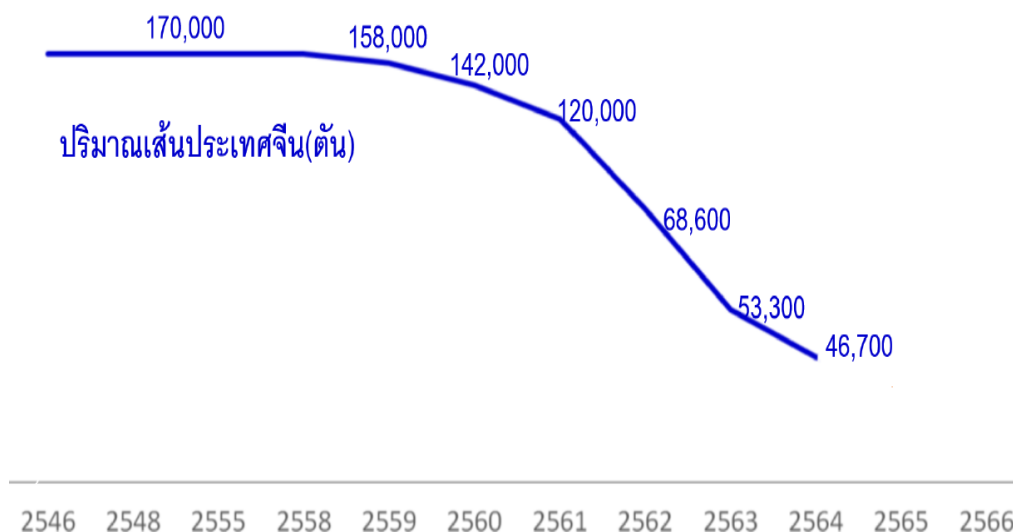
ดังนั้นงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนเป้าหมายและวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าให้ครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain) ได้อย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กับศักยภาพของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย โดยวิเคราะห์จากประเภทของครัวเรือนยากจน 4 ประเภท ได้แก่ กลุ่มอยู่ลำบาก กลุ่มอยู่ยาก กลุ่มอยู่ได้ และกลุ่มอยู่ดี และวิเคราะห์ศักยภาพของครัวเรือนยากจนเป้าหมายจากฐานทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ความยากจนด้วยทุน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนกายภาพ 3) ทุนการเงิน (ทุนเศรษฐกิจ)/ทุนเศรษฐกิจ 4) ทุนทางสังคม และ 5) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ทีมวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีศักยภาพที่จะอยู่ต้นน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำในห่วงโซ่คุณค่า (Pro-Poor value chain)

2.9 ข้อมูลสถิติด้านหม่อนไหมระยะ 10 ปีย้อนหลังปริมาณเส้นไหม

การทบทวนสถานการณ์เดิมสู่กระบวนการทำงานปัจจุบันด้วยการริเริ่มปฏิบัติการแก้จนเริ่มที่โมเดลมันแก้วน้าเกลือดองหลวง เป็นโมเดลแก้จนที่ดำเนินการต่อเนื่องจากการวิจัยระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563) และการวิจัยระยะที่ 2 (พ.ศ. 2564) ในการวิจัยระยะที่ 3 (พ.ศ. 2565) ครั้งนี้เป็นการติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการโมเดลแก้จน “ประเด็นมันแก้วน้าเกลือ” ในพื้นที่อำเภอหนองหลวง มีครัวเรือนคนจนเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวน 60 ครัวเรือน พบว่าประสบข้อจำกัดในประเด็นด้านการตลาดท้องถิ่น คุณภาพของมันม่วงไม่ได้มาตรฐานและโรคพืช ตลอดจนคุณภาพดินปลูก และเกษตรกรไม่ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเสริมนี้ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรปฏิเสธการทำงานร่วมกับโครงการวิจัยต่อทำให้ยุติการดำเนินการในโมเดลนี้ และปรับโมเดลแก้จนสู่ประเด็น “หม่อนแก้วน้า” ในปี พ.ศ. 2564 ในพื้นที่อำเภอ

นิคมคำสร้อยในการริเริ่มโมเดลแก้ไขปัญหาคาความยากจนซึ่งนายอำเภอนิคมน้ำคำสร้อยและผู้ปกครองนิคมมีความเห็นร่วมกันในการพัฒนาครัวเรือนยากจนที่มีการใช้พื้นที่สาธารณะของนิคมโดยมีผู้ประกอบการธุรกิจในพื้นที่เป็นหน่วยรับผิดชอบผลิตหมอนในพื้นที่ ซึ่งเงื่อนไขในการทำงานในปีที่ 1 จำนวน 24 ไร่ ภายใต้กติการ่วมกันและมีการชำระค่าเช่าให้กับนิคมคำสร้อย ปี 2 (พ.ศ. 2565) มีการยกระดับและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจแก้จนตำบลกกแดง ด้วยกระบวนการงานวิจัยเชิงพื้นที่ของ บพท. ส่งผลให้กระบวนการดำเนินงานของโครงการวิจัยภายใต้โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนทำให้การทำงานร่วมกับภาคีในระดับจังหวัดมุกดาหารของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเกิดการยอมรับการทำงานร่วมกัน และเมื่อมีการขยายพื้นที่การทำงานในประเด็นหมอน ทั้งภาคส่วนท้องถิ่นและท้องที่ให้ความร่วมมือและร่วมปฏิบัติการร่วมกัน สู่การดำเนินการต่อเนื่องในปี 3 (พ.ศ. 2566) ได้พัฒนาสู่การจับคู่ร่วมกับภาคธุรกิจคือบริษัทจุลไหมไทย จำกัด ที่มีแนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีธรรมาภิบาลบนฐานคิดสร้างโอกาสให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน Pro-poor value chain และสร้างมูลค่าเพิ่มห่วงโซ่การผลิตของหมอนไหม บริษัทมีการรับซื้อแบบประกันราคาในกับกลุ่มเกษตรกรและมีการส่งออกต่างประเทศในประเทศจีนและญี่ปุ่น ที่กำลังการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการไหมในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นจำนวน 2.5 เท่า จากภาพที่ 4.1 พบว่าความสามารถในการผลิตลดลงจึงส่งผลให้มูลค่าการส่งออกของรังไหม เส้นไหม ผ้าไหม และผลิตภัณฑ์จากไหมลดลงอย่างต่อเนื่องในระยะ 10 ปี ที่ผ่านมา (กรมศุลกากร, 2565) โดยมีการขยายผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นสู่เส้นไหมและขยายพื้นที่ปลูกหมอนไหมในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร จึงเป็นโอกาสที่สำคัญในการทำงานวิจัยครั้งนี้และมีการทำงานร่วมกับศูนย์หมอนไหมเฉลิมพระเกียรติ มุกดาหาร ที่เป็นภาคีหลักในการขับเคลื่อนงานวิจัยร่วมกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในประเด็น “หมอนไหม” ในการขับเคลื่อนงานวิจัยแก้ไขปัญหาคาความยากจนแบบบูรณาการ 3 แผนงาน “งานเมืองชายแดน งานแก้จน และงานเศรษฐกิจฐานราก” ดังภาพ 2.2

ภาพที่ 2.2 ข้อมูลสถิติด้านหม่อนไหมระยะ 10 ปีย้อนหลังปริมาณเส้นไหม ดักแด้ และมูลค่าการส่งออก (กรมศุลกากร, 2565)

จากภาพที่ 2.2 แสดงภาพรวมของการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดมุกดาหารด้วยโครงการวิจัยย่อยจำนวน 2 โครงการวิจัย ดังนี้ โมเดลแก้จนคู่กันทั้งอำเภอและหม่อนแก้จนที่มีการดำเนินการต่อเนื่องระยะ 3 ปี และขยายผลการดำเนินงาน และโมเดลเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วยแนวคิด “คู่กันทั้งอำเภอ” ที่มีการริเริ่มการทำงานในปีที่ 1 (พ.ศ. 2566) มีการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก้จนจำนวน 870 ครัวเรือน 3,622 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 56 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 4,534 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 12 คน ในการขับเคลื่อน Local Business และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 30 คน และ Area development manager จำนวน 177 คน

2.10 บริบทพื้นที่การทำงานของ “โมเดลหม่อนไหมแก้จน”

การทำงานของโครงการย่อย 1 และโครงการย่อย 2 ฯ ด้วยแนวคิด “คู่กันทั้งอำเภอและหม่อนไหมแก้จน” นั้นทีมวิจัยได้ทำการศึกษาบริบทพื้นที่การทำงานทั้ง 7 อำเภอในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารไว้ดังนี้

1. อำเภอนิคมน้ำจืด

มีเนื้อที่ 377.158 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 28กม. จำนวนครัวเรือนยากจนสะสมปี 2563-2567 จำนวน 755 ครัว. แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 7 ตำบล 79 หมู่บ้าน ประกอบด้วย 1. นิคมน้ำจืด 14 หมู่บ้าน 2.นาออก 13 หมู่บ้าน 3.หนองแขว 11 หมู่บ้าน 4.กกแดง 13 หมู่บ้าน 5.นาอุดม 12 หมู่บ้าน 6.โชคชัย 9 หมู่บ้าน 7.ร่มเกล้า 7 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่อำเภอนิคมน้ำจืดประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง คือ 2 เทศบาล 6 อบต.

ลักษณะพื้นที่ เป็นพื้นที่ราบลุ่มมีภูเขาน้อยใหญ่บ้างบางพื้นที่ในเขตตำบลโชคชัยและตำบลร่มเกล้า ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี 3 ฤดู ร้อน, ฝน, หนาว แหล่งน้ำธรรมชาติ มี 1 แห่งคืออ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ และรายได้ส่วนใหญ่ มาจากภาคเกษตร ข้าวเป็นพืชเกษตรหลัก รองลงมา คือ อ้อยโรงงาน,ยางพารา,มันสำปะหลัง ,หม่อนไหมและปอแก้ว ตามลำดับ รองลงมาคือ การค้าขาย และการบริการภาคอุตสาหกรรมซึ่งมีสัดส่วนน้อยมาก

การเกษตรหลักของพื้นที่

- 1.ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ อ้อย หม่อนไหม ยางพารา มันสำปะหลัง
- 2.ชื่อแหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ ห้วยบังอี่ อ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99 ศาสนาอื่น ๆ ร้อยละ 1 มีวัด /สำนักสงฆ์ / มูลนิธิ 82 แห่ง พระสงฆ์,แม่ชี,สามเณร รวม 250 รูป มีเผ่าพันธุ์มาอาศัยอยู่จึงมีหลายภาษาในสื่อสารกันเช่น ภาษาไทยอีสาน, ภูไท,ย้อ,ข้า

ด้านสังคม การพัฒนาศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนทุกคน

ได้รับการพัฒนาตามศักยภาพอย่างเต็มที่ ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีสุขภาพจิต และสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีความพร้อมในการที่จะเข้าร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

2.อำเภอหนองสูง

มีเนื้อที่ 410.348 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 50 กม. จำนวนครัวเรือนยากจนสะสมปี 2563-2567 จำนวน 207 ครัว. อำเภอหนองสูง แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 6 ตำบล 44 หมู่บ้าน ได้แก่ 1.ตำบลหนองสูง 5 หมู่บ้าน 2.ตำบลโนนยาง 10 หมู่บ้าน 3.ตำบลภูวง 7 หมู่บ้าน 4.ตำบลบ้านเป่า 6 หมู่บ้าน 5.ตำบลหนองสูงใต้ 8 หมู่บ้าน และ 6.หนองสูงเหนือ 8 หมู่บ้าน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 5 แห่ง 3 เทศบาล 2 อบต.

ลักษณะพื้นที่ เป็นพื้นที่ราบภูเขาขนาดทั้งสองด้าน ในแนวตะวันออกและตะวันตก มีป่าไม้ธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แหล่งกำเนิดต้นธาร ซึ่งไหลผ่านระหว่างหมู่บ้าน พื้นที่ลาดเอียงตามเชิงเขามีอ่างเก็บน้ำขนาดเล็ก มีสภาพภูมิอากาศจัดอยู่ในลักษณะภูมิอากาศแบบมรสุมเขตร้อน (Tropical monsoon climate) ซึ่งแบ่ง ได้ 3 ฤดู คือ ฤดูฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ผ่านทะเลและมหาสมุทร ทำให้อากาศชุ่มชื้นและฝนตกชุก และยังได้รับอิทธิพลความชุ่มชื้นแถบแม่น้ำโขงอีกด้วย ส่วนฤดูหนาวจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ โดยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะพัดเอาความหนาวเย็นและความแห้งแล้งมา สำหรับฤดูร้อนจะเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน ซึ่งจะมีอากาศร้อนและอบอ้าว

ลักษณะของดิน ส่วนใหญ่เป็นภูเขามีที่ราบเหมาะแก่การเกษตรค่อนข้างจำกัดกลุ่มดินในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มดินไร่ พบ ร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด มีลักษณะเป็นดินร่วนถึงดินปนทรายมีการระบายน้ำค่อนข้างดี มีความอุดมสมบูรณ์ ปานกลางถึงต่ำ รองลงมาคือกลุ่มดินพื้นที่สูงและภูเขา พบร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมด พบในบริเวณที่มีสภาพพื้นที่

เป็นภูเขาหรือเทือกเขา ส่วนใหญ่มีความลาดชันมากกว่าร้อยละ 5 เป็นบริเวณที่ไม่เหมาะสมสำหรับนำไปใช้ประโยชน์ในทางการเกษตร เนื่องจากอาจเกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศจนควรสงวนไว้เป็น

ตามธรรมชาติและเพื่อรักษาแหล่งต้นน้ำลำธาร กลุ่มดินโคละ ซึ่งมีลักษณะดินในกลุ่มดินไร้ละดินนา พบเพียงร้อยละ 15 ของพื้นที่ทั้งหมดและกลุ่มดินนา ซึ่งมีลักษณะการระบายน้ำไม่ค่อยดีใช้ประโยชน์ในการทำนา พบเพียงร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ มีพืชเศรษฐกิจ คือ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง พืชผัก ผลไม้ การผลิตหญ้าเลี้ยงสัตว์ สัตว์เศรษฐกิจการเลี้ยงโค สุกร อุตสาหกรรมในครัวเรือน ทอผ้า จักรสาน แปรรูปผลผลิต การเกษตรหลักของพื้นที่ พื้นที่ทำการเกษตรสวนใหญ่เป็นนาข้าว โดยสวนใหญ่จะปลูกข้าวเหนียว กข 6 (64 %) รองลงมาเป็นข้าวหอมมะลิ 105 (10 %) ผลผลิตที่ได้เฉลี่ย 451 กก./ไร่ สำหรับข้าวเหนียว กข 6 และผลผลิตเฉลี่ย 427 กก./ไร่ สำหรับข้าวหอมมะลิ 105 สวนการเพาะปลูกพืชไร่ เช่น อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง การปลูกหญ้าเพื่อผลิตเมล็ด ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกไม่มากนัก (10%) การเพาะปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา มะม่วง ลำไย มีพื้นที่เพาะปลูกไม่มากนักเช่นกัน (8%) ประชากรมีรายได้เฉลี่ย /25,096 บาท/คน/ปี

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ชนชาติดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ตั้งอำเภอหนองสูง สันนิษฐาน ว่าเป็นชนชาติขอม (เขมร) อพยพออกไปเนื่องจากเกรงกลัวอำนาจ จากการขยายอาณาเขตของพญารามคำแหงมหาราช ผู้ครองกรุงสุโขทัย ถอยร่นกลับเข้าไปอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนกัมพูชาในปัจจุบันเมื่อก่อนที่ชาวผู้ไทยจะอพยพมาตั้งเมืองหนองสูง ประมาณ 500 – 600 ปี ชาวหนองสูงเป็นชาวไทยแดงถิ่นกำเนิดคือเมืองนานออยออยหนู หรือเมืองแฉ่ง ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเมืองเป็นเดียนเบียนฟู อยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเวียตนาม (เวียตนามเหนือ) ต่อมามีเกิดความแห้งแล้งกันดาร จึงอพยพมาตั้งเมืองใหม่ที่เมืองวังและเมืองคำอ้อ ซึ่งอยู่ในแขวงสุวรรณเขต ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน

3. อำเภอเมืองมุกดาหาร

มีเนื้อที่ 1235.066 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 0 กม. จำนวนครัวเรือนยากจนสะสมปี 2563-2567 จำนวน 1404 ครัว. อำเภอเมืองมุกดาหารแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 13 ตำบล 156 หมู่บ้าน ได้แก่ 1.มุกดาหาร 7 หมู่บ้าน 2.นาสีนวน 10 หมู่บ้าน 3.คำป่าหลาย 17 หมู่บ้าน 4.บ้านโคก 14 หมู่บ้าน 5.คำอาฮวน 17 หมู่บ้าน 6.บางทรายใหญ่ 14 หมู่บ้าน 7.ดงเย็น 15 หมู่บ้าน 8.โพธิ์ทราย 16 หมู่บ้าน 9.ดงมอน 10 หมู่บ้าน 10.ฝั่งแดด 13 หมู่บ้าน 11.กุดแซ่ 6 หมู่บ้าน 12.นาโสก 17 หมู่บ้าน 13.ศรีบุญเรือง

การปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่อำเภอเมืองมุกดาหารประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 13 แห่ง คือ 11 เทศบาล 2 อบต.

ลักษณะพื้นที่ พื้นที่สวนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มบางพื้นที่มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ โครงสร้างภาคการเกษตรที่สำคัญของจังหวัดมุกดาหาร ส่วนใหญ่ขึ้นกับสาขาเกษตร มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพารา พืชสวนอื่นๆ เช่น มะขาม มะม่วง ถั่วลิสง และพืชผักต่างๆ ด้านปศุสัตว์ มีสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญคือโคและสุกร ส่วนด้านการประมงส่วนใหญ่จะเป็นการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ได้แก่ ปลานิลในกระชัง ซึ่งอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติในการเพาะเลี้ยง

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ประชาชนอำเภอเมืองมุกดาหาร มีผู้นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 96.80 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 3 ศาสนา อิสลาม ร้อยละ 0.2 และมีศาสนสถานแยกได้ ดังนี้ ศาสนาพุทธ มีวัดในพระพุทธศาสนา จำนวน 377 วัด ได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวน 186 แห่ง

เป็นสำนักสงฆ์ 191 แห่ง ที่พักสงฆ์ 177 แห่ง ศาสนาคริสต์ มีโบสถ์ คริสต์ 9 แห่ง ศาสนาอิสลาม มีมัสยิด 1 แห่ง

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ประชาชนเมืองมุกดาหาร ยึดมั่นและสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมอย่างเหนียวแน่นและต่อเนื่องคนมุกดาหารเป็นคนใจดี กิริยามารยาทอ่อนน้อมถ่อมตนและ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ซึ่งจากหลักฐานที่ได้รวบรวมไว้ มีปรากฏถึง 8 ชนเผ่า ดังคำขวัญของมุกดาหารตอน หนึ่งว่า “แปดเผ่า ชนพื้นเมือง” อันได้แก่ เผ่าชาวไทยอีสาน ชาวผู้ไท ชาวไทยข่า (บรู) ชาวไทยกระโซ่ ชาว ไทยกะเลิง ชาวไทยแสก ชาวไทยย้อและชาวไทยกุลลา ชาวเมืองมุกดาหารส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มี ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญและยังคงถือปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ ฮีตสิบสองครองสิบสี่ นอกจากนี้ ยังคงมีวัฒนธรรม ประเพณีของชนเผ่าที่ควรอนุรักษ์ พื้นฟูและยังคงมีอยู่ในปัจจุบันเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยว คือ ประเพณีสงฆ์เฮือ ประเพณีแห่กัณฑ์หลอน พิธีกรรมโซ่ถั่งบั้ง พิธีเหยา พิธีบายศรีสู่ขวัญ การ รำเต้ยหัวดอนตาล การรำวงภูไท การลำผญา เป็นต้น

งานประเพณีที่สำคัญของเมืองมุกดาหาร ได้แก่ งานประเพณีแข่งเรือออกพรรษา งานกาชาดและงานของดีจังหวัดมุกดาหาร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในช่วงเดือนมกราคม ลอยกระทงออก พรรษาบูชาพระใหญ่

4.อำเภอห้วยใหญ่

มีเนื้อที่ 84.483 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 35 กม. มีจำนวนครัวเรือนยากจน สะสมปี 2563-2567 จำนวน 324 ครัว. อำเภอห้วยใหญ่แบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 5 ตำบล 43 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลห้วยใหญ่ 11 หมู่บ้าน 2) ตำบลปงขาม 11 หมู่บ้าน 3) ตำบลบางทรายน้อย 11 หมู่บ้าน 4) ตำบลชะโนด 5 หมู่บ้าน และ 5) ตำบลดงหมู 5 หมู่บ้าน

มีการปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่อำเภอห้วยใหญ่ประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น 4 แห่ง ได้แก่ 2 เทศบาล 2 อบต.

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่

1.การเกษตร การประกอบอาชีพหลักของประชากรในตำบลห้วยใหญ่ ได้แก่ การ ทำนา การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการรับจ้างทั่วไป

2.การประมง การประมงส่วนใหญ่เป็นการทำประมงพื้นบ้าน ในแหล่งน้ำที่อุดม สมบูรณ์ เช่น แม่น้ำโขง ลำห้วยคลองชลประทาน มีปลาชุกชุมทำให้ชาวบ้านจับปลาได้เป็นจำนวนมาก เมื่อเหลือจากการบริโภคแล้ว จะนำไปขายตามตลาดและในชุมชนเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว

3.การปศุสัตว์ จำนวนสัตว์เลี้ยงในตำบลห้วยใหญ่ ดังนี้ โค กระบือ สุกร ไก่ เป็ด สุนัข แมว

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตอำเภอห้วยใหญ่ ร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ และร้อยละ 1 นับถือศาสนา คริสต์และศาสนาอื่น ๆ นั้น เป็นสิ่งที่ชาวอำเภอห้วยใหญ่ ให้ความสำคัญ งานบุญ งานกุศลใดก็ตามจะได้รับความร่วมมือจากทุกคนเป็นอย่างดี ด้วยความเชื่อว่าหาก สร้างสมบุญได้มากก็จะทำให้สบายใจและมั่นใจได้ว่าภพชาติหน้าตนจะมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยส่วน ใหญ่แล้วประเพณีและงานประจำปีหรือพิธีกรรมของชาวอำเภอห้วยใหญ่จะเป็นประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่อที่เด่นชัดที่สุด คือ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณีหมู่บ้าน เช่น 1) ประเพณีสงกรานต์ 2) ประเพณีก่อเจดีย์ทราย 3) ประเพณีขับร้องสรภัญญะ 4) ประเพณีเลี้ยงบ้าน (เลี้ยงผีปู่ตา) 5) ประเพณีบุญ ฆะเวศห้วยใหญ่ 6) ประเพณีบุญกองข้าว และ 7) ประเพณีอื่น ๆ ที่ถือปฏิบัติในแต่ละหมู่บ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น ประชาชนในเขตอำเภอห้วยน้ำใหญ่ ร้อยละ 70 ใช้ภาษาอีสาน ร้อยละ 30 จะใช้ภาษากลางในการสนทนาในชีวิตประจำวัน

ลักษณะพื้นที่ อาณาเขตอำเภอห้วยน้ำใหญ่ ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัดมุกดาหาร ติดกับอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ชายแดนด้านตะวันออกติดแม่น้ำโขงที่เป็นแม่น้ำสายโขงชีวินตีสืบสานความสัมพันธ์กับเมืองไซบุรี และเมืองโกสोनพรมวิหาน สปป.ลาว ด้านทิศตะวันตกจดอำเภอดงหลวง และทิศใต้จดอำเภอเมืองมุกดาหาร

ภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มลาดเอียง จากทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ มีลำห้วยสำคัญคือ ลำห้วยชะโนดและลำห้วยบางทราย เป็นแหล่งน้ำสำคัญไหลออกจากแม่น้ำโขง

5 อำเภอตอนตาล

มีเนื้อที่ 510.923 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 33 กม. จำนวนครัวเรือนยากจนสะสมปี 2563-2567 จำนวน 535 ครัว. อำเภอตอนตาลแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 7 ตำบล 63 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลตอนตาล 12 หมู่บ้าน 2) ตำบลบ้านบาก 7 หมู่บ้าน 3) ตำบลโพธิ์ไทร 7 หมู่บ้าน 4) ตำบลนาสะเม้ง 9 หมู่บ้าน 5) ตำบลป่าไร่ 11 หมู่บ้าน 6) ตำบลบ้านแก้ง 7 หมู่บ้าน และ 7) ตำบลเหล่าหมี 10 หมู่บ้าน

มีการปกครองส่วนท้องถิ่น ท้องที่ท้องที่อำเภอตอนตาลประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 แห่ง ได้แก่ 3 เทศบาล 5 อบต.

ลักษณะพื้นที่ มีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบแบบลูกคลื่นลอนตื้น มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ตามลูกคลื่น สภาพพื้นที่มีลักษณะลาดชันจากทางด้านทิศตะวันออกบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงไปทางด้านตอนกลางของ อำเภอซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา และภายในอำเภอมียแหล่งน้ำที่สำคัญคือ ห้วยเชิงชาญ ห้วยกะลิม ห้วยเหี้ย และห้วยกอก ซึ่งเป็นลำห้วยเล็ก ๆ ที่ไหลผ่านลงสู่แม่น้ำโขง ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่อุทยานสมเด็จพระเจ้า (ฐานวรพัฒน์) ซึ่งมีพลัปลาที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงมีความเหมาะสมที่จะพัฒนาให้

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และนอกจากนั้นยังมีหาดหินวัดเวินไชยซึ่งเป็นหาดหินที่มีความสวยงามอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งน่าจะปรับปรุงและพัฒนาภูมิทัศน์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อชมทัศนียภาพอันสวยงามของแม่น้ำโขงอีกแห่งหนึ่งด้วย

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่

1.การเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีพื้นที่ถือครองทำการเกษตรประมาณ จำนวน 18,000 ไร่ พืชเศรษฐกิจประกอบด้วย ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา อ้อย ไม้ผล และพืชผักต่าง ๆ

2.การประมง อำเภอตอนตาลมีการประมง คือ เลี้ยงปลาในกระชัง และมีพื้นที่ในการเลี้ยงปลาตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ 8 บ้านนาตาล

3.การปศุสัตว์ อำเภอตอนตาลมีการปศุสัตว์ คือ เลี้ยงโค เลี้ยงสุกร และเลี้ยงไก่ ในทุกหมู่บ้านของอำเภอตอนตาล

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม

ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตอำเภอตอนตาล นับถือศาสนาพุทธ เป็นสิ่งที่ชาวอำเภอตอนตาลให้ความสำคัญ ประเพณีและงานประจำปี

- เดือนเมษายน ประเพณีวันสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

- เดือนพฤษภาคม ประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ)
- เดือนตุลาคม ประเพณีงานไหลเรือไฟ
- เดือนกันยายน ประเพณีแข่งเรือ
- เดือนพฤศจิกายน ประเพณีแข่งขันกลองกริ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภาษาถิ่น

- ปราชญ์ด้านศาสนา
- ปราชญ์ด้านจักสาน
- ปราชญ์ด้านสมุนไพร
- ปราชญ์ด้านดนตรีพื้นเมือง
- ปราชญ์ด้านเกษตรกรรม
- ปราชญ์ด้านรักษาโรค
- ภาษาที่ใช้คือภาษากะเลิง

6 อำเภอดำชะอี

มีเนื้อที่ 645.694 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 35 กม. จำนวนครัวเรือนยากจนสะสม ปี 2563-2567 จำนวน 751 ครัว.

อำเภอดำชะอีแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 9 ตำบล 88 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลบ้านซ่ง 7 หมู่บ้าน 2) ตำบลโพนงาม 10 หมู่บ้าน 3) ตำบลคำชะอี 14 หมู่บ้าน 4) ตำบลเหล่าสร้างถ่อ 7 หมู่บ้าน 5) ตำบลหนองเอี่ยน 10 หมู่บ้าน 6) ตำบลคำบก 6 หมู่บ้าน 7) ตำบลบ้านค้อ 11 หมู่บ้าน 8) ตำบลน้ำเที่ยง 12 หมู่บ้าน และ 9) ตำบลบ้านเหล่า 11 หมู่บ้าน

มีการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 10 แห่ง ได้แก่ 1 เทศบาล 9 อบต.

ลักษณะพื้นที่ เป็นที่ราบท้องทุ่ง สลับภูเขา ลำห้วยที่สำคัญคือห้วยมุก (อ่างเก็บน้ำห้วยมุก) ห้วยชัน ห้วยโบกแซว ห้วยโบกชัน ห้วยน้อย ห้วยทราย มีภูเขา เช่น ภูถ้ำพระ ภูด่านกอย ภูไม้ไร่ ภูหมากตูม ภูน้อย

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ ประชากรในอำเภอดำชะอี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม (ทำนา) เป็นหลัก นอกจากนั้นจะมีการปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะปลูกมันสำปะหลัง ทำสวนอ้อย สวนมะม่วง การประกอบอาชีพทาง การเกษตร สำหรับการประกอบอาชีพอื่นๆ รองลงมาเป็นการประกอบอาชีพรับจ้าง ค้าขาย และรับราชการ สำหรับหน่วยธุรกิจที่สำคัญต่าง ๆ ในอำเภอดำชะอี ประกอบด้วย บัณน้ำมันระบบหัว โรงสีบึงกะโล ร้านค้าจำหน่ายเนื้อสัตว์ ร้านอาหารอุตสาหกรรม ครัวเรือน ร้านซ่อมเครื่องจักร เป็นต้น

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตอำเภอดอนตาล นับถือศาสนาพุทธ เป็นสิ่งที่ชาวอำเภอดอนตาลให้ความสำคัญ

ประเพณีและงานประจำปี

- เดือนเมษายน ประเพณีวันสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ
- เดือนพฤษภาคม ประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ)
- เดือนตุลาคม ประเพณีงานไหลเรือไฟ
- เดือนกันยายน ประเพณีแข่งเรือ
- เดือนพฤศจิกายน ประเพณีแข่งขันกลองกริ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภาษาถิ่น

- ปรากฏด้านศาสนา
- ปรากฏด้านจักสาน
- ปรากฏด้านสมุนไพร
- ปรากฏด้านดนตรีพื้นเมือง
- ปรากฏด้านเกษตรกรรม
- ปรากฏด้านรักษาโรค
- ภาษาที่ใช้คือภาษากะเลิง

7 อำเภอดงหลวง

มีเนื้อที่ 1076.158 ตร.กม. ระยะห่างจากตัวจังหวัด 55 กม. จำนวนครัวเรือนยากจนสะสมปี 2563-2567 จำนวน 2,348 ครัว. อำเภอดงหลวงแบ่งเขตการปกครองย่อยออกเป็น 6 ตำบล 60 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) ตำบลดงหลวง 12 หมู่บ้าน 2) ตำบลหนองบัว 8 หมู่บ้าน 3) ตำบลกกตูม 16 หมู่บ้าน 4) ตำบลหนองแคน 7 หมู่บ้าน 5) ตำบลชะโนดน้อย 9 หมู่บ้าน และ 6) ตำบลพังแดง 8 หมู่บ้าน

มีการปกครองส่วนท้องถิ่นอำเภอดงหลวง ประกอบด้วยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 6 แห่ง ได้แก่ 3 เทศบาล 3 อบต.

ลักษณะพื้นที่ เป็นพื้นที่ราบบางพื้นที่ล้อมรอบด้วยภูเขาสลับที่ราบ

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่ ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 35,000 บาท ประชากรร้อยละ 90 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรม พืชเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ข้าว ไม้ผล และพืชผักต่าง ๆ พื้นที่อำเภอดงหลวงบางพื้นที่เหมาะสำหรับที่จะสนับสนุนให้เป็น แหล่งท่องเที่ยว เพราะอุดมไปด้วยขุนเขา และป่าไม้การเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่เลี้ยงโคและกระบือเป็นสัตว์เศรษฐกิจที่สำคัญและเลี้ยง สุกร ไก่ เป็ด และปลาไว้เป็นอาหารและไว้ขาย

ศาสนา วัฒนธรรมและสังคม ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตอำเภอดงหลวง นับถือศาสนาพุทธ เป็นสิ่งที่ชาวอำเภอดงหลวงให้ความสำคัญ

ประเพณีและงานประจำปี

- เดือนเมษายน ประเพณีวันสงกรานต์และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ
- เดือนพฤษภาคม ประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ)
- เดือนตุลาคม ประเพณีงานไหลเรือไฟ
- เดือนกันยายน ประเพณีแข่งเรือ
- เดือนพฤศจิกายน ประเพณีแข่งขันกลองกริ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ภาษาถิ่น

- ปรากฏด้านศาสนา
- ปรากฏด้านจักสาน
- ปรากฏด้านสมุนไพร
- ปรากฏด้านดนตรีพื้นเมือง
- ปรากฏด้านเกษตรกรรม
- ปรากฏด้านรักษาโรค
- ภาษาที่ใช้คือภาษากะเลิง

สรุปได้ว่า บริบทพื้นที่การทำงานของ “โมเดลหม่อนแก้จน” การทำงานของโครงการย่อย 1ฯ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้จน” นั้นทีมวิจัยได้ทำการศึกษาบริบทพื้นที่การทำงานทั้ง 7 อำเภอในพื้นที่จังหวัดมุกดาหารซึ่งแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน ทีมวิจัยจึงได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน เพื่อง่ายต่อการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ดังนี้ คือพื้นที่ภูเขา คือ อำเภอดงหลวง อำเภอหนองสูง พื้นที่แม่น้ำ (ติดลำน้ำโขง) คือ อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และ พื้นที่ราบลุ่ม คือ อำเภอคำชะอี และอำเภอนิคมน้ำอ้อย แต่ละพื้นที่มีทุนศักยภาพของแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน เช่น ด้านภาษา วัฒนธรรม ด้านการปกครอง ด้านจำนวนประชากร ด้านภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ด้านองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ แต่ด้วยความท้าทายของลักษณะภูมิศาสตร์ของแต่ละพื้นที่ ทีมวิจัยจึงเห็นว่าเหมาะสมกับการปลูกหม่อนเพื่อเป็นพืชเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่จึงเป็นสาเหตุของการวิเคราะห์บริบทพื้นที่ทำงานของโครงการย่อย 1 ต่อไป

2.11 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหม่อน

หม่อน หรือ มัลเบอร์รี่ (อังกฤษ: Mulberry) ภาคอีสานเรียก มอน ภาษาจีนแต้จิ๋วเรียก แก้วฮิวเอียะ เป็นพืชอาหารตามธรรมชาติชนิดเดียวของหนอนไหม และเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปริมาณผลผลิตและคุณภาพรังไหมจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับคุณภาพใบหม่อน หม่อนเป็นพืชที่มีอายุนาน 80-100 ปี ถ้าไม่ได้รับความกระทบกระเทือน จากการเก็บเกี่ยวหรือโรค แมลงศัตรู สามารถเจริญได้ดีตั้งแต่เขตอบอุ่นถึงเขตร้อน หม่อนที่เกิดในเขตอากาศหนาว จะหยุดพักไม่เจริญเติบโต นับตั้งแต่ปลายฤดูใบไม้ร่วงจนถึงฤดูใบไม้ผลิ ผลหม่อนสามารถรับประทานได้ สารสกัดด้วยเมทานอลจากกากหม่อนที่เหลือจากการทำน้ำผลไม้ฤทธิ์กำจัดอนุมูลอิสระ

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ หม่อนเป็นไม้พุ่มขนาดกลาง เปลือกต้นสีน้ำตาลแดง ลำต้นตั้งตรง แตกกิ่งก้านไม่มากนัก ใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปไข่ หรือรูปไข่แกว่ง ขอบเรียบหรือหยักเว้าเป็นพู ขึ้นกับพันธุ์ กว้าง 8-14 เซนติเมตร ยาว 12-16 เซนติเมตร ผิวใบสากคาย ปลายเรียวแหลมยาว ฐานใบกลม หรือรูปหัวใจ หรือค่อนข้างตัด ใบอ่อนขอบจักเป็นพูสองข้างไม่เท่ากัน ขอบพู่จักเป็นซี่ฟัน เส้นใบมี 3 เส้น ออกจากโคนยาวไปถึงกลางใบ และเส้นใบออกจากเส้นกลางใบ 4 คู่ เส้นร่างแหเห็นชัดด้านล่าง ใบสีเขียวเข้ม ผิวใบสากคาย ก้านใบเล็กเรียว ยาว 1.0-1.5 เซนติเมตร หูใบรูปแถบแคบปลายแหลม ยาว 0.2-0.5 เซนติเมตร ดอกเป็นดอกช่อ รูปทรงกระบอกออกที่ซอกใบ และปลายยอด แยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ช่อดอกเพศผู้และช่อดอกเพศเมียอยู่ต่างช่อกัน วงกลีบรวมสีขาวหม่น หรือสีขาวแกมเขียว ช่อดอกเป็นทางกระรอก ยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ดอกเพศผู้ วงกลีบรวมมี 4 แฉก เกสรเพศเมีย วงกลีบรวมมี 4 แฉก เกสรเพศเมีย ขอบมีขน เมื่อเป็นผลจะอวบน้ำ รังไข่เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน ผลเป็นผลรวม รูปทรงกระบอก มีสีเขียว เมื่อสุกสีม่วงแดงเข้ม เกือบดำ ฉ่ำน้ำ มีรสหวานอมเปรี้ยว

สรรพคุณ ยาพื้นบ้าน ใช้ ใบ รสจืดเย็น เป็นยาขับเหงื่อ แก้ไข้ แก่ตัวร้อน แก่ร้อนในกระหายน้ำ ทำยาต้มใช้อมแก้เจ็บคอ และทำให้เนื้อเยื่อชุ่มชื้น แก้ไอ ระงับประสาท หรือต้มเอาน้ำล้างตา แก้ตาแดง และ ฝ้าพาง ใบแก่ ตากแห้งมวนสูบเหมือนบุหรี่ แก่ริดสีดวงจมูก ใบ แก้ไอ ระงับประสาท หรือต้มเอาน้ำล้างตา แก้ตาแดง และฝ้าพาง ใบ ใช้ทำขามีฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระ ราก ขับพยาธิ และเป็นยาสมาน ตากแห้งต้มผสมน้ำผึ้ง ยานี้จะมีรสหวานเย็น ใช้มากในโรคทางเดินหายใจ และการมีน้ำสะสมในร่างกาย ผิดปกติ ใช้แก้โรคความดันโลหิตสูง แขนขาหมดความรู้สึก กิ่งอ่อน ใบอ่อน แก้ไข้ แก้หวัด แก้ไอ ใบ น้ำต้ม และยาชง มีฤทธิ์เป็นยาชะล้าง ใช้ล้างตาแก้ตาอักเสบ ใบอังไฟและทาด้วยน้ำมันมะพร้าวใช้วางบนแผลหรือตำใช้ทาแก้แมลงกัด เป็นยาขับเหงื่อ แก้ไอ ยาหล่อลื่นภายนอก น้ำต้มใบใช้กลั้วคอแก้เจ็บคอ ใช้ล้าง

ตา แก้อาการติดเชื้อ ผสมกับหอมหัวใหญ่เป็นยาพอก รักษาแผลจากการนอนกดทับ ผล รสเปรี้ยวหวาน เย็น ต้มน้ำหรือเชื่อมกิน เป็นยาเย็น ยาระบายอ่อนๆ แก้อาการไม่ปกติ บรรเทาอาการกระหายน้ำ แก้อาการปวดข้อ ใช้แก้อาการได้เช่นเดียวกับเปลือกกราก ใช้แก้ไข้ แก้เจ็บคอ ทำให้ชุ่มคอ บำรุงไต ดับร้อน ช่วยย่อย และเพื่อความสดชื่น เมล็ด ใช้เพิ่มกากใยอาหาร เปลือก เป็นยาระบาย และยาถ่ายพยาธิ ในประเทศจีนใช้เปลือกกราก กิ่งอ่อน ใบ ผล เป็นยาบำรุง แก้อาการเกี่ยวกับทรวงอก ขับปัสสาวะแก้ไข้ หืด วัณโรคปอด การสะสมน้ำในร่างกายผิดปกติ โรคปวดข้อ เปลือกต้น เป็นยาถ่าย และยาขับพยาธิ

2.12 แนวคิดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)

“การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ” เป็นแนวคิดใหม่ที่กำลังได้รับความนิยมในยุคที่โลกร้อนกำลังเป็นปัญหาใหญ่ การเดินทางโดยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม กลายเป็นเป้าหมายสำคัญของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ในบริบทของชุมชน การเชื่อมโยงแนวคิดนี้เข้ากับ “การปลูกหม่อน” ซึ่งเป็นพืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าและศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องและเสริมพลังซึ่งกันและกันอย่างน่าสนใจในการทำเส้นทางท่องเที่ยวในแปลงหม่อนเพื่อเสริมให้เกษตรกรและครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายมีช่องทางในการและอาชีพในด้านการท่องเที่ยวชุมชนในพื้นที่อีกด้วย

การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) หรือการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ หมายถึง การท่องเที่ยวที่เน้นการลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซเรือนกระจกอื่น ๆ ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและบรรเทาปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ซึ่งเป็นหนึ่งในต้นเหตุของภาวะโลกร้อน (Climate Change) การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคล สังคม และชุมชน

ความสำคัญของการท่องเที่ยวโลว์คาร์บอน มีความสำคัญ ดังนี้

1. **ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม** การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนช่วยลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ปล่อยสู่ชั้นบรรยากาศ ซึ่งเป็นสาเหตุของภาวะโลกร้อนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
2. **อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ** การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และลดการทำลายธรรมชาติ เช่น การส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ การลดการใช้น้ำและพลังงาน
3. **ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน** การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม
4. **สร้างความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม** การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนช่วยสร้างความตระหนักให้กับนักท่องเที่ยว และส่งเสริมให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
5. **ยกระดับภาพลักษณ์การท่องเที่ยว** การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนเป็นแนวโน้มการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้น ซึ่งสามารถสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับแหล่งท่องเที่ยว และดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

6. ยกระดับคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนสามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น โดยการสร้างงาน สร้างรายได้ และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตัวอย่างกิจกรรมการท่องเที่ยวโลว์คาร์บอน

7. การเดินทางโดยใช้ระบบขนส่งสาธารณะ การเดินทางโดยรถไฟ รถโดยสารประจำทาง หรือจักรยานแทนการขับรถยนต์ส่วนตัว

8. การเลือกที่พักที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเลือกโรงแรมที่ใช้พลังงานสะอาด หรือมีระบบจัดการขยะที่เป็นระบบ

9. การลดการใช้พลาสติกและบรรจุภัณฑ์ การนำขวดน้ำ แก้วน้ำ หรือถุงผ้าส่วนตัวมาใช้แทนการใช้ผลิตภัณฑ์แบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง

10. การเลือกซื้อของฝากจากชุมชน การซื้อสินค้าหรือบริการจากชุมชนท้องถิ่นโดยตรง เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน และลดการขนส่งสินค้า

11. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อม การเข้าร่วมกิจกรรมปลูกป่า เก็บขยะ หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

12. การลดการใช้พลังงาน การปิดไฟเมื่อออกจากห้อง การใช้น้ำอย่างประหยัด การท่องเที่ยวโลว์คาร์บอนเป็นแนวคิดที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้

แนวคิดของการท่องเที่ยวโลว์คาร์บอน (Low Carbon Tourism)

เป็นลักษณะของการท่องเที่ยวแบบโลว์คาร์บอนมีองค์ประกอบหลักดังนี้ ลดการใช้พลังงานจากฟอสซิล เช่น เลือกเดินทางโดยขนส่งสาธารณะ ปั่นจักรยาน หรือเดิน ส่งเสริมการบริโภคในท้องถิ่น (Locavore)** ลดการขนส่ง ลดระยะทางอาหาร ใช้ทรัพยากรหมุนเวียน/พลังงานสะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ หรือวัสดุธรรมชาติสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เช่น การรีไซเคิล การใช้ซ้ำเน้นการท่องเที่ยวแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชุมชน ลดขยะและการใช้พลาสติกเช่น นำภาชนะส่วนตัวมาร่วมกิจกรรมท่องเที่ยว

ความสำคัญของการท่องเที่ยวโลว์คาร์บอน

1. ด้านสิ่งแวดล้อม ช่วยลดการปล่อยคาร์บอนจากกิจกรรมต่าง ๆ ในการท่องเที่ยว เช่น การเดินทาง การกิน การพัก ช่วยลดผลกระทบต่อภูมิอากาศโลก ลดภาวะโลกร้อน สร้างจิตสำนึก และพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

2. ด้านสังคมและชุมชน ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบ พัฒนาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและพึ่งพาตนเองได้ สร้างความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. ด้านเศรษฐกิจชุมชน ช่วยกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง ผ่านการบริโภคอาหาร ผลิตภัณฑ์ และบริการท้องถิ่น ลดต้นทุนของชุมชนในด้านพลังงาน ขยะ และทรัพยากร เสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจแบบยั่งยืน โดยไม่พึ่งพาการท่องเที่ยวเชิงปริมาณ

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างแนวปฏิบัติของชุมชนท่องเที่ยวโลคาร์บอน

ด้าน	แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม
1 การเดินทาง	ใช้จักรยาน/รถอีวี/เดินชมชุมชน
2 ที่พัก	โฮมสเตย์ใช้พลังงานสะอาด / บ้านดิน
3 อาหาร	ใช้วัตถุดิบในชุมชน ปลูกเอง ปรุงสด
4 การจัดการขยะ	แยกขยะ ทำปุ๋ยหมัก ใช้ถุงผ้า
5 ของที่ระลึก	ผลิตภัณฑ์แฮนด์เมดจากวัสดุธรรมชาติ
6 กิจกรรม	ทำนา เก็บผัก ทำครัว ชมสวนหม่อน เรียนรู้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

ตารางที่ 2.1 ตัวอย่างแนวปฏิบัติของชุมชนท่องเที่ยวโลคาร์บอน

แนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนโลคาร์บอนเชื่อมโยงกับการปลูกหม่อนดั้งเดิม

“การท่องเที่ยวชุมชนโลคาร์บอน” คือรูปแบบการท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ใช้ทรัพยากรภายในชุมชนอย่างคุ้มค่า และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นอย่างยั่งยืน โดยเน้นการใช้วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรดั้งเดิมของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

“การปลูกหม่อน” เป็นวิถีดั้งเดิมของหลายชุมชนในประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงไหม การทำผ้าไหม และการแปรรูปผลผลิต เช่น ไบหม่อนชา ผลหม่อนแปรรูป ฯลฯ การนำทุนทางวัฒนธรรมนี้มาเชื่อมกับการท่องเที่ยวโลคาร์บอน จึงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และสร้างรายได้อย่างยั่งยืน ได้เลยครับ ด้านล่างคือสรุปแนวคิด “การท่องเที่ยวชุมชนโลคาร์บอน เชื่อมโยงกับการปลูกหม่อนดั้งเดิม” อย่างกระชับ ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ในงานเชิงวิชาการหรือเอกสารโครงการพัฒนาได้

แนวทางการเชื่อมโยง “การปลูกหม่อน” และ “การท่องเที่ยวชุมชนโลคาร์บอน” มีรายละเอียดดังนี้

1. ใช้การปลูกหม่อนเป็นกิจกรรมหลักในเส้นทางท่องเที่ยวโลคาร์บอน ให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีปลูกหม่อนแบบธรรมชาติ ใช้ปุ๋ยหมัก ไม่ใช้สารเคมี ลดการปล่อยคาร์บอน
2. นำผลผลิตจากหม่อนมาแปรรูปโดยใช้ทรัพยากรในชุมชน เช่น ชาไบหม่อน แยมหม่อน น้ำหม่อน การทำเส้นก๋วยจั๊บจากไบหม่อน การทำขนมเค้กจากไบหม่อน เป็นต้น ลดการขนส่งไกล สนับสนุนการบริโภคภายในพื้นที่
3. จัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากหม่อนและไหม เช่น สาธิตการเลี้ยงไหม ทอผ้าไหม ด้วยวิธีพื้นบ้าน ส่งเสริมให้ชุมชนใช้พลังงานน้อยในการผลิต เช่น ใช้ก่อกวนผ้าแบบมือ
4. ลดการใช้พลังงานและขยะในกระบวนการท่องเที่ยว เช่น ใช้จักรยานหรือเดินชมสวนหม่อนงดใช้บรรจุภัณฑ์พลาสติกในกิจกรรม

ตารางที่ 2.2 ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจชุมชน

มิติ	ประโยชน์
ด้านสิ่งแวดล้อม	ลดคาร์บอนจากการขนส่ง พลังงาน และสารเคมีในการเกษตร
ด้านสังคม	ส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาและวิถีชีวิตดั้งเดิม
ด้านเศรษฐกิจชุมชน	กระจายรายได้จากผลผลิตหม่อนและกิจกรรมท่องเที่ยว
ด้านการศึกษา	สร้างพื้นที่เรียนรู้เรื่องโลคาร์บอนและวิถีเกษตรพื้นบ้าน

ตารางที่ 2.2 ประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจชุมชน

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวชุมชนโลคาร์บอนที่เชื่อมโยงกับการปลูกหม่อนดั้งเดิม เป็นแนวทางที่ส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติ โดยใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นฐาน เชื่อมโยงวิถีชีวิต วัฒนธรรม และธรรมชาติให้กลายเป็นประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่า ช่วยลดการปล่อยคาร์บอน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในระยะยาว การท่องเที่ยวชุมชนโลคาร์บอน เป็นการรักษาสีเขียวและ ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนไว้ให้คนรุ่นหลัง เป็นสร้างจุดขายด้านความยั่งยืนและความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ ช่วยชุมชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น ลดการพึ่งพาภายนอกเป็นโอกาสในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ในระดับฐานราก สร้าง ภาพลักษณ์เชิงบวกของชุมชนสู่สาธารณะและนักท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึก

2.13 แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงไหม

เกษตรกรไทยทำการประกอบอาชีพการเลี้ยงไหมมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน มีการถ่ายทอดวิชาความรู้เทคนิคต่าง ๆ สืบเนื่องต่อมาเป็นช่วง ๆ จากบรรพบุรุษ ต่อมาผลิตไหมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สินค้าเกษตรกรชนิดหนึ่งในเชิงเศรษฐกิจ การเลี้ยงไหมในระบบดั้งเดิมจึงจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ ทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาในเรื่องของพันธุ์ไหมเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตไหมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ไหมมีการเจริญเติบโตแบบสมบูรณ์ (Complete metamorphosis) มีอายุประมาณ 42 – 55 วัน สามารถแยกได้ 4 ระยะ ดังนี้

1. ระยะไข่ไหม (eggs) มี 2 ชนิด คือ ไข่ไหมที่ฟักตัว (hibernating eggs) และไข่ไหมที่ไม่ฟักตัว (non – hibernating eggs) ไข่ไหมที่ฟักตัวสามารถกระตุ้นให้ฟักออกเป็นตัวได้เช่นเดียวกับไข่ไหมชนิดไม่ฟักตัว โดยการฟักเทียมไข่ไหมสารละลายกรดเกลือ ไข่ไหมที่ผ่านการฟักตัวแล้วจะฟักออกเป็นตัวภายใน 11 -12 วัน ส่วนไข่ไหมชนิดไม่ฟักตัวจะฟักออกภายใน 10 – 11 วัน

2. หนอนไหม (larvae) ระยะนี้มีอายุประมาณ 19 -25 วัน หนอนไหมแรกเกิดมีสีดำยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร หนักประมาณ 0.45 มิลลิกรัม ในระหว่างการเจริญเติบโต ปกติจะมีการลอกคราบ 4 ครั้ง หนอนไหมเต็มที่จะมีน้ำหนักเป็นประมาณ 10,000 เท่าของน้ำหนักไหมแรกเกิด เมื่อหนอนไหมโตเต็มที่พร้อมจะทำรังเรียกว่า ไหมสุก ลำตัวใส สายหัวไปมาเพื่อพันเส้นใยทำรังในจ่อ ใช้เวลา 2 – 3 วัน ในการพันเส้นใยและลอกคราบเป็นดักแด้

3. ระยะดักแด้ (pupae) ระยะนี้ใช้เวลาประมาณ 10 -13 วัน จะลอกคราบเป็นตัวเต็มวัย (ผีเสื้อ)

4. ผีเสื้อ (moth) ปกติมีอายุประมาณ 7 -10 วัน ตัวเต็มวัยจะผสมพันธุ์วางไข่สืบสายพันธุ์ต่อไป

การดูแลไหมขณะขนส่ง

1.ดูแลให้ไหมมีความชื้นตลอดเวลา โดยหมั่นตรวจห่อไหม หากผ้าห่อไหมแห้งให้ใช้กระบอกฉีด น้ำฉีดพ่นที่ห่อไหมพอหมาดๆ (ควรใช้น้ำที่สะอาด)

2.ควรระมัดระวังไม่ให้ไหมกระทบกระเทือนในขณะที่เดินทาง

3.ควรขนส่งไหมในช่วงเช้าหรือเย็น หรือขนส่งด้วยรถปรับอากาศ (มีอุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส)

4.ระวังอย่าให้ห่อไหมถูกแสงแดดโดยตรง

5.ควรหลีกเลี่ยงการนำไหมเข้าไปในเขตที่มีการสูบบุหรี่ หรือมีสารเคมีการให้แสงสว่าง เมื่อนำไหมมาถึงโรงเลี้ยง ให้นำไหมไปไว้ในที่มีอุณหภูมิ 25 องศาเซลเซียส และมีการป้องกันแมลงศัตรู เช่น มด ทั้งนี้ห้ามนำไหมออกจากห่อกระดาษดำก่อนถึงกำหนดการให้แสงสว่าง

การให้แสงสว่าง คือ การให้แสงสว่างอย่างทั่วถึง ใช้แสงไฟฟ้า (นีออน) หรือแสงสว่างจากธรรมชาติ โดยเปิดห่อกระดาษสีดำออก และจัดวางไหมให้ได้รับแสงสว่างอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ เพื่อให้ไหมฟักอย่างพร้อมเพรียงกัน ขณะให้แสงสว่างอย่าให้แผ่นไหมซ้อนกันโดยเด็ดขาด และควรให้แสงสว่างแก่ไหมอย่างน้อย 4 ชั่วโมงเวลาที่เหมาะสมกับการให้แสงสว่าง คือ 04.00 -08.00 น. และให้ไหมนอนมื่อแรกเวลา 09.00 -10.00 น.

โรงเลี้ยงไหม

แหล่งที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงไหม : สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเลี้ยงไหม อุณหภูมิอยู่ในช่วง 20 – 35 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 65 – 80 เปอร์เซ็นต์ โรงเลี้ยงไหมต้องห่างไกลจากแหล่งการใช้สารเคมีทางการเกษตร และโรงงานอุตสาหกรรม

สภาพโรงเลี้ยง

1.สร้างในแนวตะวันออกและตะวันตกสะดวกต่อการทำความสะอาด และสามารถที่จะฉีดอบสารเคมีเพื่อฆ่าเชื้อโรคมีการถ่ายเทอากาศได้ดีสามารถป้องกันศัตรูหนอนไหมได้ เช่นแมลงวันลาย จิ้งจก ตั๊กแตน หนู และมดควรปลูกต้นไม้ยืนต้นรอบ ๆ โรงเลี้ยงเพื่อลดความร้อนจากแสงแดด ขนาดโรงเลี้ยง สำหรับเลี้ยงไหม 2 แผ่น :ไหมพันธุ์ไทยลูกผสม ใช้ขนาด 47เมตร ชั้นเลี้ยง ขนาด 1.2×5เมตร จำนวน 3 ชั้น (2 ชุด)

ปัจจัยสำคัญในการสร้างโรงเลี้ยงไหม

1.โรงเลี้ยงไหมควรอยู่ห่างจากบ้านพักอาศัยประมาณ 10 – 20 เมตร เพื่อสะดวกในการรักษาความสะอาดและการฉีดอบสารเคมีฆ่าเชื้อโรค

2. หลังคาควรเลือกวัสดุที่เป็นฉนวนกันความร้อน และน้ำได้ดี พื้นห้องควรใช้คอนกรีตผนังโรงเลี้ยงก่อด้วยคอนกรีตสูงจากพื้นประมาณ 50 ซม. ส่วนที่เหลือใช้ตาข่ายในล่อนตีเป็นผนังถึงระดับเพดานห้อง

3.ควรมีห้องมีขนาด 1.5×1.0 เมตร สำหรับดักแมลงวันลาย

4.ควรมีห้องเก็บไหม่อนที่สามารถเลี้ยงไหมได้ 2 เวลา

การเลี้ยงไหม

การเลี้ยงไหมวัยอ่อน หมายถึง การเลี้ยงไหมแรกฟักออกจากไข่แล้วเจริญเติบโตเป็นวัย 1 วัย 2 วัย 3 ไหมวัยนี้มีความอ่อนแอต่อโรค จึงจำเป็นต้องมีการเลี้ยงอนุบาลที่ดี โดยเน้นเทคนิคการเลี้ยง

ไหมที่ถูกต้องทุกขั้นตอน เอาใจใส่อย่างดี เป้าหมายการเลี้ยงไหมวัยอ่อน คือ เลี้ยงให้หนอนไหมสมบูรณ์ แข็งแรง เจริญเติบโตอย่างสม่ำเสมอ – นอนพร้อมเพรียงกัน และลดการสูญหายของหนอนไหม

หลักการเลี้ยงไหมวัยอ่อน

1. ไหมวัยอ่อน เป็นหนอนไหมที่มีความต้านทานโรคต่ำ ต้องเลี้ยงในสภาพที่สะอาด เพื่อป้องกัน เชื้อโรคโดยการทำความสะอาดโรงเลี้ยงและอุปกรณ์เลี้ยงไหม

2. ลดจำนวนสูญหายของหนอนไหม โดยเลี้ยงไหมให้แข็งแรง ซึ่งทำได้โดย

2.1 เลือกใบหม่อนเหมาะสมกับวัยของหนอนไหม

2.2 ก่อนให้ใบหม่อน ควรมีการกระจายตัวไหมให้สม่ำเสมอ

2.3 ให้ใบหม่อนที่มีขนาดเหมาะสมกับวัยของหนอนไหม

2.4 ขยายพื้นที่เลี้ยงให้กับหนอนไหมอย่างเหมาะสม

ใบหม่อนที่เหมาะสมกับไหมวัยอ่อน

1. ใบหม่อนสำหรับไหมแรกฟัก (วัย 1 วันที่ 1/ไหมแรกฟัก) ใช้หม่อนใบที่ 1 – 2 โดยนับใบที่คลี่ แผ่นใบรับแสงมากที่สุดเป็นใบที่ 1

2. ใบหม่อนสำหรับไหมวัย 1 ใช้ใบหม่อนใบที่ 1 – 3 เท่านั้น

3. ใบหม่อนสำหรับไหมวัย 2 ใช้ใบหม่อนใบที่ 4 – 6 หรือสังเกตจากตาหม่อน โดยตาหม่อนจะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล จะใช้ส่วนนี้ขึ้นไปถึงยอดอาจเก็บโดยการตัดหรือเด็ดใบก็ได้ และห้ามใช้ยอดหม่อนอ่อน (ใบหม่อนที่ยังไม่คลี่แผ่นใบ)

4. ใบหม่อนสำหรับไหมวัย 3 ให้สังเกตจากสีของกิ่งหม่อนช่วงรอยต่อระหว่างสีเขียวกับสีน้ำตาล ใบหม่อนบริเวณรอยต่อเป็นใบหม่อนที่เหมาะสมที่สุดในการเลี้ยงไหมวัย 3 ประมาณใบที่ 7 – 10

วิธีการเลี้ยงไหมวัยอ่อน

การเลี้ยงไหมแรกฟัก

1. หลังจากเปิดห่อกระดาษดำและให้ไข่ไหมได้รับแสงแล้วอย่างน้อย 4 ชั่วโมง นำแผ่นไข่ไหมมาวางบนกระดาษปูกระดังเลี้ยงไหมหรือชั้นเลี้ยงแล้วแกะกระดาษห่อไข่ไหมออก สังเกตดูว่าหนอนไหมฟักออกเป็นตัวหมดแล้วหรือไม่ หากหนอนไหมฟักออกเป็นตัวน้อยกว่า 90% อาจทิ้งไข่ไหมไว้ระยะหนึ่งเพื่อรอการฟักออก

2. โรยยาฆ่าเชื้อบ้างๆ ให้ยาที่โรยติดทั่วหนอนไหมทุกตัว ทิ้งไว้ 10 – 15 นาที

3. ภายหลังการโรยยา ควรหั่นใบหม่อนขณะรอ โดยหั่นเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมจัตุรัส (หั่น 2 ครั้ง) ขนาดความกว้างของชิ้นหม่อนเท่ากับความยาวของตัวหนอนไหม (ประมาณ 0.5×0.5 เซนติเมตร)

4. เมื่อครบระยะเวลาการโรยยา ให้โรยใบหม่อนลงบนแผ่นไข่ไหมประมาณ 40 กรัม/แผ่น แล้วปล่อยให้ทิ้งไว้ 10 – 15 นาที หนอนไหมจะคลานขึ้นมาบนใบหม่อน จากนั้นจึงคว่ำแผ่นไข่ไหมแล้วเคาะให้หนอนไหมที่อยู่บนใบหม่อนตกลงบนพื้นที่เลี้ยงไหม แล้วใช้ขนไก่ปิดให้มีขนาดกองประมาณ $1\frac{1}{2}$ – 2 เท่าของแผ่นไข่ไหม และให้หนอนไหมกระจายอย่างสม่ำเสมอ

5. ให้ใบหม่อนหั่นประมาณ 80 กรัม/แผ่น โรยให้สม่ำเสมอเพื่อเป็นอาหารมื้อแรก แล้วใช้ฟองน้ำชุบน้ำบิดหมาดๆ วางรอบกองใบหม่อน และคลุมด้วยกระดาษพาราฟินหรือกระดาษแก้วขุ่นเพื่อเก็บรักษาความชื้น และคลุมกระบะเลี้ยงไหมด้วยผ้าชุบน้ำหมาดๆ อีกชั้นหนึ่ง จากนั้นจึงเลี้ยงไหมอีก 2 – 3 ครั้ง ในวันแรกนั้น (เวลา 14.00 น. 17.00 น. และ/หรือ 21.00 น.)

การเลี้ยงไหมวัย 1 มีขั้นตอนดังนี้

1. ภายหลังการเลี้ยงไหมแรกฟัก จะทำการเลี้ยงไหมวัย 1 โดยการหั่นใบหม่อนเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมจัตุรัสเช่นเดิม และให้ใบหม่อนอย่างน้อยวันละ 3 มื้อ คือ 06.00 น. 11.00 น. และ 16.00 น. หรือหากสามารถให้ใบหม่อนในเวลา 20.00 น. จะทำให้หนอนไหมได้ใบหม่อนสดกินตลอดเวลา

ไหมวัยอ่อนจะใช้ปริมาณใบหม่อน 20 – 25 กิโลกรัม/ไขไหม 1 แผ่น อัตราส่วนการให้ใบหม่อนในแต่ละช่วงเวลา เช้า กลางวัน เย็น เป็น 3 : 2 : 5 โดยน้ำหนัก

2. การเลี้ยงไหมวัยอ่อนไม่ควรทำให้หนอนไหมอยู่อย่างหนาแน่น ควรขยายพื้นที่เลี้ยงไหมอย่างเหมาะสมโดยขยายพื้นที่ทุกวัน สำหรับไหมวัย 1 วันที่ 2 ให้ได้ขนาดประมาณ 45 x 60 เซนติเมตร/ไขไหม 1 แผ่น และวันที่ 3 ให้ได้ขนาดประมาณ 60 x 90-100 เซนติเมตร/แผ่น

3. เมื่อเลี้ยงไหมถึงวัย 1 ถึงวันที่ 4 ไหมจะเริ่มนอน ดังนั้น ในไหมวัย 1 วันที่ 3 ควรโรยสารฆ่าเชื้อบนตัวหนอนไหมแล้ววางตาข่ายบนพื้นที่เลี้ยงไหม และหั่นใบหม่อนเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (หั่น 1 ครั้ง) โรยบน ตาข่ายให้หนอนไหมประมาณ 2 มื้อ จึงยกตาข่ายถ่างมูลวางบนพื้นที่ใหม่

4. เมื่อหนอนไหมเจริญเติบโตเต็มที่จะหยุดพัก ไม่กินอาหารเพื่อเตรียมเปลี่ยนวัย เรียกช่วงนี้ว่า ไหมนอน สังเกตได้จากไหมมีผิวลำตัวตึง ปากเป็นรูปสามเหลี่ยมเล็กๆ ชูหัวนิ่ง หยุดการกินใบหม่อน ให้โรยปูนขาวหรือเกลบเผา เพื่อปรับสภาพพื้นที่เลี้ยงไหมให้แห้ง (ไหมนอนต้องการสภาพที่แห้ง ความชื้นสัมพัทธ์น้อยกว่า 70% เพื่อไหมจะได้ลอกคราบดี) เมื่อหนอนไหมลอกคราบเก่าออก เพื่อขึ้นวัยใหม่ เรียกว่า ไหมตื่น หนอนไหมจะตื่นช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับสภาพอุณหภูมิ กล่าวคือ ถ้าอากาศร้อนไหมจะตื่นเร็วและถ้าอากาศเย็นไหมจะตื่นช้า

5. อุณหภูมิที่เหมาะสมกับการเลี้ยงไหมวัย 1 คือ 27 – 28 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 90%

การเลี้ยงไหมวัย 2 มีขั้นตอนดังนี้

1. หนอนไหมตื่นเป็นวัยที่ 2 สังเกตได้จากปากของหนอนไหมจะเป็นสีดำ ผิวลำตัวเหี่ยว ย่น ให้ทำการโรยยาฆ่าเชื้อบนตัวไหมเมื่อหนอนไหมตื่นมากกว่า 80% แล้ววางตาข่ายสำหรับถ่างมูลไหม

2. ให้ใบหม่อน โดยใบหม่อนที่ให้จะหั่นเพียงครั้งเดียวและให้ปริมาณที่น้อย

3. การถ่างมูล หลังให้ใบหม่อนประมาณ 2 มื้อ

4. สำหรับไหมวัย 2 ขยายพื้นที่เลี้ยงไหม 2 ครั้งให้ได้พื้นที่ 2 – 3 ตารางเมตร/แผ่น

5. ประมาณวันที่ 7 หนอนไหมจะเริ่มนอนครั้งที่ 2 ดังนั้น ในวันที่ 6 ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับไหมวัย 1 ก่อนไหมนอน และเมื่อไหมนอนให้โรยปูนขาวหรือเกลบเผาเช่นเดียวกัน

6. อุณหภูมิที่เหมาะสมกับการเลี้ยงไหมวัย 2 คือ 26 – 27 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 85 – 90%

การเลี้ยงไหมวัย 3 มีขั้นตอนดังนี้

1. หลังจากไหมตื่น ปฏิบัติเช่นเดียวกับการเลี้ยงไหมวัย 2

2. สำหรับไหมวัย 3 ควรขยายพื้นที่ให้ได้ 4 – 6 ตารางเมตร/แผ่น

3. ประมาณวันที่ 10 หนอนไหมจะเริ่มนอนให้ดำเนินการเช่นเดียวกับไหมวัย 1 และ 2 ขณะหนอนไหมก่อนไหมนอนและไหมนอน

4. อุณหภูมิที่เหมาะสมกับการเลี้ยงไหมวัย 3 คือ 25 – 26 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 80 – 85% การเก็บหนอนไหมไม่สมบูรณ์ทั้ง

หนอนไหมที่เกิดโรคมักมาจากหนอนไหมตัวเล็กหรือไม่สมบูรณ์ ซึ่งพบได้ตั้งแต่วัย 2 ดังนั้น ควรหมั่นสังเกตและทำการคัดหนอนไหมทิ้งในถังฟอร์มาลิน 3 %

2.2 การเลี้ยงไหมวัยแก่

การเลี้ยงไหมวัยแก่ หมายถึง การเลี้ยงไหมนับตั้งแต่หนอนไหมตื่นจากนอนวัย 3 จนถึงไหมสุกทำรัง ซึ่งจะใช้เวลาประมาณ 11 – 13 วัน

วิธีการเลี้ยงไหมวัยแก่ การเลี้ยงไหมวัยแก่มี 2 วิธี คือ

1. การเลี้ยงในกระดังหรือกระบะ เป็นวิธีที่ปฏิบัติมาดั้งเดิม ภายในห้องเลี้ยงไหมจะมีชั้นวางกระดังหรือกระบะ วิธีการเลี้ยงไหมจะใช้วิธีเก็บใบหม่อนที่ค่อนข้างแก่ มีสีเขียวเข้ม มาโรยให้หนอนไหมกิน วิธีนี้ทำให้เปลืองพื้นที่และเสียเวลาในการเลี้ยงไหม

2. การเลี้ยงไหมแบบชั้นเลี้ยง เป็นวิธีการเลี้ยงไหมแผนใหม่ เพื่อให้สามารถใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ประหยัดพื้นที่โรงเลี้ยงไหม ทำให้เลี้ยงไหมได้ปริมาณมาก สะดวก และประหยัดแรงงาน โดยชั้นเลี้ยงไหมจะทำด้วยไม้หรือเหล็ก ขนาดกว้าง x ยาว x สูง เท่ากับ $1.2 \times 2.5 \times 0.45$ เมตร พื้นโต๊ะทำด้วยตะแกรงตาข่ายหรือตาข่ายเชือก วิธีการเลี้ยงไหมจะใช้วิธีการตัดกิ่งหม่อนเลี้ยงไหมทั้งกิ่ง

การเลี้ยงไหมวัย 4 มีขั้นตอนดังนี้

1. หลังจากไหมตื่น ให้ทำการโรยยาฆ่าเชื้อโรคบนตัวไหม วางตาข่าย เพื่อถ่ายมูลไหม
2. เก็บใบหม่อนในช่วงตอนกลางของกิ่งที่มีสีน้ำตาลอมเขียว หากเลี้ยงไหมแบบชั้นเลี้ยง โดยการตัดกิ่งหม่อนเลี้ยงไหมทั้งกิ่งควรตัดยอดอ่อนทิ้งก่อนใช้เลี้ยงไหม
3. หลังจากให้ใบหม่อนประมาณ 2 มื้อ ทำการถ่ายมูลไหมทิ้ง และขยายพื้นที่เลี้ยงไหม
4. ไหมวัย 4 ควรขยายพื้นที่ให้ได้ 10 – 14 ตารางเมตร
5. ในช่วงไหมนอน 4 หากพบปัญหาไหมนอนไม่สม่ำเสมอ ให้ทำการแยกรุ่นเลี้ยงไหม โดยวางตาข่ายให้ใบหม่อนทิ้งไว้ประมาณ 2 ชั่วโมง จึงทำการยกตาข่ายแยกเอาตัวที่ไม่นอนออกจากไหมที่นอนแล้ว
6. อุณหภูมิที่เหมาะสมกับการเลี้ยงไหมวัย 4 คือ 24 – 25 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 75%

การเลี้ยงไหมวัย 5 มีขั้นตอนดังนี้

การเลี้ยงไหมวัย 5 เป็นช่วงไหมวัยสุดท้ายที่ใกล้จะให้ผลผลิต ซึ่งหนอนไหมวัยนี้จะกินใบหม่อนปริมาณมาก หากสามารถเลี้ยงไหมวัย 1 – 3 ได้ดี การเลี้ยงไหมวัย 4 – 5 ก็จะไม่มีความยุ่งยาก หรือถ้าเลี้ยงไหมวัย 1 – 3 ได้ไม่ดีพอ ในวัย 4 – 5 ก็จะมีปัญหาอย่างมากในการเลี้ยงไหมรุ่นนั้นๆ เช่น ไหมเป็นโรค ไหมตาย หรือมีหนอนไหมหลายขนาดหรือหลายวัย

1. เก็บใบหม่อนที่เจริญสมบูรณ์เต็มที่ สีเขียวเข้ม คุณภาพดี สะอาดปราศจากโรค อยู่ในบริเวณส่วนกลางของกิ่งลงมา หากเลี้ยงไหมแบบชั้นเลี้ยงโดยการตัดกิ่งหม่อนเลี้ยงไหมทั้งกิ่งควรตัดยอดอ่อนทิ้งก่อนใช้เลี้ยงไหม

2. ดำเนินการเลี้ยงไหมเช่นเดียวกับวัย 4 แต่ในการเลี้ยงไหมที่ใช้วิธีเก็บใบหม่อนเลี้ยงเป็นใบๆ ควรดำเนินการถ่ายมูลไหมอย่างน้อย 3 ครั้งหรือทุกวัน เพื่อลดความชื้นและอุณหภูมิ ซึ่งเป็นเหตุให้หนอนไหมอ่อนแอและเชื้อโรคเข้าทำลายได้ง่าย

สำหรับการเลี้ยงไหมโดยตัดกิ่งหม่อนเลี้ยงไหมทั้งกิ่งสามารถเลี้ยงไหมโดยไม่ถ่ายมูล ยกเว้นก่อนไหมสุกเข้าทำรัง ประมาณวันที่ 5 – 6 ควรดำเนินการถ่ายมูลไหมเพื่อลดปริมาณความชื้นใน กองหม่อน และเพื่อความสะดวกในการดำเนินการเก็บไหมสุก

3. ไหมวัย 5 ควรขยายพื้นที่ให้ได้ 18 – 24 ตารางเมตร

4. อุณหภูมิที่เหมาะสมกับการเลี้ยงไหมวัย 5 คือ 24 – 25 องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์ 70%

การระบายและการหมุนเวียนของอากาศ

หนอนไหมวัยแก่จะกินใบหม่อนปริมาณมาก ทำให้เกิดความร้อน ความชื้น และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ อันเกิดจากการเผาผลาญอาหาร การหายใจ การขับถ่ายของเสีย ห้องเลี้ยงไหมจึงอาจมีอุณหภูมิและความชื้นที่สูงขึ้น ทำให้หนอนไหมอ่อนแอและเชื้อโรคเข้าทำลายได้ง่าย ดังนั้น การถ่ายเทอากาศที่ดีจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของหนอนไหมวัยแก่ ความเร็วของลมที่เหมาะสมประมาณ 0.1 – 0.3 เมตร/วินาที ถ้าไม่มีการหมุนเวียนของอากาศภายในห้องควรใช้พัดลมช่วยเพื่อให้มีการระบายและถ่ายเทของอากาศ แต่ต้องระมัดระวังไม่ทำให้ใบหม่อนแห้งหรือเหี่ยว ในช่วงฤดูร้อน ถ้าหากอุณหภูมิของอากาศภายนอกสูงกว่าอากาศภายในห้อง ควรปิดหน้าต่างด้านที่ลมพัดเข้ามาภายในห้อง และเปิดหน้าต่างด้านที่ระบายลมออกจากห้อง การเปิดหน้าต่างควรเปิดเฉพาะตอนเย็น

ใบหม่อนสำหรับเลี้ยงไหมวัยแก่

สำหรับไหมวัยแก่สามารถเก็บใบหม่อนได้ทั้งช่วงเช้าและบ่ายที่แสงแดดไม่ร้อนจัดมาก และเก็บใบหม่อนที่เจริญสมบูรณ์เต็มที่และมีคุณภาพดี เป็นใบสีเขียวที่สังเคราะห์แสงได้เต็มที่และอยู่ในช่วงกลางของกิ่งลงมา การเก็บรักษาใบหม่อน สถานที่เก็บหม่อนควรมีอุณหภูมิต่ำ ความชื้นสัมพัทธ์สูง เพื่อให้ใบหม่อนคงความสดไว้ได้ดี นอกจากนี้ควรเป็นห้องที่มีมิดเพื่อลดการสังเคราะห์แสงของหม่อนลง สำหรับการดูแลและเก็บรักษาใบหม่อนที่เก็บมาเพื่อการเลี้ยงไหมดำเนินการ ดังนี้

1. แบบเก็บใบ ให้นำใบหม่อนที่เก็บมาวางแผ่กระจายออกบนเสื้อหรือพลาสติก ไม่วางสุมเป็นกองๆ กรณีที่อากาศร้อนหรือแห้งมากๆ ควรฉีดพ่นละอองน้ำลงมาบริเวณใบหม่อนเล็กน้อย หรือใช้ผ้าชุบน้ำหมาดๆ คลุม ช่วงฤดูหนาวควรใช้แผ่นพลาสติกคลุมปิดกองใบหม่อนแทน

2. แบบตัดกิ่งเลี้ยง ถ้าอากาศร้อนหรือแห้งให้ฉีดพ่นละอองน้ำบริเวณกองหม่อนเล็กน้อย แล้วจึงใช้ผ้าชุบน้ำหมาดๆ คลุม ถ้าใบหม่อนที่เก็บมาเปียกชื้นและอากาศในขณะนั้นชื้นมากให้วางผึ่งให้แห้งก่อนนำมาเก็บรวมกัน

เทคนิคการเลี้ยงไหมในฤดูฝน

การเลี้ยงไหมในฤดูฝนมักประสบปัญหาอากาศร้อนและฝนตกหนัก อุณหภูมิ และความชื้นสูง ทำให้เกิดเชื้อโรค หนอนไหมอ่อนแอและตาย ผลผลิตรังไหมจะมีคุณภาพต่ำ เทคนิคการเลี้ยงไหมที่ควรดำเนินการมีดังนี้

1. ในขณะฝนตกซึ่งอุณหภูมิและความชื้นสูงให้เปิดหน้าต่างให้ลมพัดผ่าน ควรระมัดระวังมิให้มีละอองฝนสาดเข้าภายในโรงเลี้ยงไหม หากมีควรปิดหน้าต่างด้านที่มีละอองฝน

2. ในช่วงเช้าและเย็น ถ้าอุณหภูมิต่ำและความชื้นสูง ให้นำเตาถ่านที่มีไฟอ่อนๆ ปรุจากควันไฟ มาวางไว้ภายใน เพื่อช่วยปรับอุณหภูมิให้สูงขึ้น

3. ถ้าอุณหภูมิสูงในตอนใกล้เที่ยง ควรลดปริมาณใบหม่อนในเวลา 11.00 น. เพราะหนอนไหมจะกินใบหม่อนน้อย หมั่นรักษาสภาพพื้นที่เลี้ยงไหมให้สะอาดและแห้ง

4. ขยายพื้นที่เลี้ยงและกระจายหนอนไหมออกให้สม่ำเสมอ และควรวางกระดังหรือชั้นเลี้ยงไหมให้ห่างกัน เพื่อให้มีการถ่ายเทอากาศได้ดี

5. โรยปูนขาวในไหมวัย 5 วันละ 1 ครั้งทุกวัน ก่อนให้ใบหม่อน

6. ใบหม่อนที่เก็บไว้ในห้องควรอยู่ในสภาพแห้ง ไม่เปียกน้ำ

7. ไม่เลี้ยงไหมวัยแก่ด้วยใบหม่อนที่อยู่บริเวณยอดอ่อนซึ่งมีความชื้นค่อนข้างสูง

เพราะจะทำให้ระบบสรีระของหนอนไหมผิดปกติ หนอนไหมจะอ่อนแอและเชื้อโรคเข้าทำลายได้ง่าย

เทคนิคการเลี้ยงไหมในฤดูหนาว

การเลี้ยงไหมในฤดูหนาว ควรปฏิบัติ ดังนี้

กรณีความชื้นต่ำ

1. ตั้งเตาไฟที่ปราศจากควันไว้ในห้องเลี้ยงไหมและวางกะละมังหรือถังบรรจุน้ำบนเตา เพื่อเพิ่มอุณหภูมิและความชื้น

2. ปิดหน้าต่างและประตูเพื่อเพิ่มอุณหภูมิภายใน

3. พ่นละอองน้ำลงบนใบหม่อนที่เก็บไว้เพื่อเลี้ยงไหม หรือปรับสภาพรอบด้านให้มีความชื้นสูงขึ้น

กรณีความชื้นสูง

1. ตั้งเตาไฟที่ปราศจากควันในห้องเลี้ยงไหม

2. ปริมาณใบหม่อนที่ใช้เลี้ยงไหมในแต่ละครั้งควรมีปริมาณพอดีหรือใกล้เคียงกับความต้องการของหนอนไหม

3. เพิ่มจำนวนครั้งในการโรยเกลือเบาหรือปูนขาวเพื่อลดความชื้น พร้อมถ่ายมูลไหมและเศษใบหม่อนที่เหลือ เพื่อลดความชื้น

4. ในห้องเก็บใบหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมควรปรับสภาพให้อากาศถ่ายเท ไม่อับชื้น

เทคนิคการเลี้ยงไหมที่สำคัญสำหรับการเลี้ยงไหมวัยแก่ คือ คัดและเก็บหนอนไหมที่มีลักษณะผิดปกติ เป็นโรค แคระแกรน หรือไม่สมบูรณ์ ก่อนการเลี้ยงไหมทุกครั้ง

(สำนักงานหม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เขต 5 จังหวัดชุมพร).วารสารวิชาการ.พิมพ์ครั้งที่ 2.2566

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับไหมอื้อ

ไหมอื้อมีแหล่งเศรษฐกิจที่น่าจับตามอง ไหมเป็นตัวอ่อนเรียกตัวไหมหรือว่าหนอนไหม มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สามารถให้เส้นใยเป็นเส้นไหมที่มีความมันแวววาว โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนเส้นใยธรรมชาติอื่นๆ ปัจจุบันไหมป่าอยู่ชนิดหนึ่งที่มนุษย์เราสามารถมาเลี้ยงได้อย่างสมบูรณ์ครบวงจรชีวิต เพื่อเราจะได้นำเส้นใยมาใช้ทอเป็นผืนผ้า และนำไปใช้ในครอบครัวในชุมชนหรือส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมไหมภายในประเทศจนกลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญ

ความเป็นมาของไหมอื้อ

การเพาะเลี้ยงไหมอื้อเริ่มต้นจริงๆ จากนักวิชาการมีการศึกษามานาน แต่มีอุปสรรคบางประการ และความต่อเนื่องไม่เกิด ศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม อารีกุล เป็นอดีตอธิการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นผู้เริ่มต้นต่อเนื่องมา จนกลายเป็นความร่วมมือทางวิชาการ ประกอบกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นมหาวิทยาลัยของภาคอีสานและเป็นแหล่งเลี้ยงไหมสำคัญแหล่งใหญ่ของประเทศ มีพืชอาหารของไหมอื้อ คือมันสำปะหลังเพราะเป็นแหล่งปลูก

แหล่งใหญ่ของประเทศ เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ร่วมศึกษา ลักษณะครบวงจรเริ่มศึกษาตั้งแต่ปี 2534 ประมาณ 20 กว่าปี และได้ผลเป็นที่พอใจ

วิธีการเพาะเลี้ยงไหมอีรี่

วิธีการเพาะเลี้ยงไหมอีรี่เลี้ยงง่ายกว่าไหมบ้าน ไหมบ้านคือไหมหม่อน เป็นที่รู้จักดีของกลุ่มเพาะเลี้ยงไหมได้เป็นทั้งอาชีพเสริมและอาชีพหลัก เกษตรกรหรือคนในพื้นที่เลี้ยงไหมเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่แล้วถือว่าเก่ง ถ้าหันมาเลี้ยงไหมอีรี่การเลี้ยงลักษณะการคล้ายกันแต่จะง่ายกว่า

1. เหมาะสำหรับคนที่มีพื้นฐานทางเลี้ยงไหมบ้านมาแล้ว การใช้อุปกรณ์วิธีการเหมือนกันเช่น กรณีไหมหม่อนหรือไหมบ้านมีเพียงใบหม่อนเป็นพืชที่ใช้เป็นอาหารชนิดเดียวที่เลี้ยงได้ แต่ไหมอีรี่มีพืชที่เป็นอาหารหลากหลายชนิด และที่สำคัญคือ มันสำปะหลัง และละหุ่งเป็นพืชใช้เป็นอาหารหลักที่ดี นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาเป็นครั้งแรกของโลกพืชที่ใช้เป็นอาหารเพิ่มขึ้น ได้แก่ มันต้น มันลาย และลีลาวดี

2. จากศึกษาวิจัย ผู้ทำการวิจัยทดสอบการเพาะเลี้ยงให้อาหารกินต่อวัน แบ่งวันละหนึ่งมือ สองมือ สามมือ หรือสี่มือต่อวันมีอัตราการเติบโตไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่ถ้าไหมหม่อนจะให้อาหารเลี้ยงวันละสามมือ เข้าประมาณสิบเอ็ดโมงถึงเที่ยง และตอนเย็นสี่โมงห้าโมง ข้อสังเกตของไหมอีรี่สามารถเลี้ยงวันละหนึ่งมือได้ แต่ในทางปฏิบัติหนึ่งมือไม่แนะนำ เพราะเกษตรกรมักจะเลี้ยงแล้วปล่อยปละละเลย หนอนไหมเป็นโรคเพราะว่าไม่มีการดูแลให้อาหาร การให้ใบพืชเหมือนอย่าให้มากไปจะเกิดการหมักหมม แนะนำว่าดีที่สุดให้เลี้ยงวันละ 2 มือ ตอนเช้าและตอนเย็น การให้อาหารจะแบ่งเป็นให้เช้าและเย็นอย่าให้มากนัก จะทำให้ใบตัวหนอนเป็นอันตราย การให้ ใบโปร่งไม่หนาแน่นจะทำให้เกิดการระบายอากาศดี

3. การให้อาหารไหมหม่อนมีความพิถีพิถันต้องเก็บใบอ่อนจากหยอดเรียงตามลำดับ แต่สำหรับไหมอีรี่ เวลาเก็บใบมันสำปะหลังเราให้ใช้ใบล่างขึ้นมาเลยเลี้ยงใบอ่อนก็ไม่ต้องหั่นอะไรไม่ต้องพิถีพิถันอย่างนั้น สบายๆเลี้ยงเป็นแบบอาชีพหลักอาชีพเสริม

การพัฒนาคุณภาพของไหมอีรี่

ปัญหาภาวะโลกร้อนส่งผลในการเลี้ยงไหมบ้านและไหมอีรี่มีปัญหา แต่ไหมอีรี่ทนร้อนดีกว่าไหมบ้านก็จริง แต่พอถึงหน้าร้อนก็จะเลี้ยงกันไม่ได้ จากผลงานวิจัยที่มีรายงานในต่างประเทศไหมอีรี่จะทนอุณหภูมิสูงเกินไม่เกิน 35 องศา ถ้าอุณหภูมิสูงเกินจะมีปัญหาไม่สร้างรังหรือตาย ในปัจจุบันการเลี้ยงไหมในหน้าร้อน ไหมอีรี่เลี้ยงได้ ตอนนี้เราพัฒนาให้เป็นไหมทนทำให้เขาทนร้อนตอนนี้ระดับ 40 องศา และตอนนี้เราพัฒนาต่อเพื่อปรับปรุงพันธุ์ให้ดีกว่า วิธีการพัฒนาสายพันธุ์จะต้องทดลองจนเขานิ่งเรียกว่าหลายรุ่นอย่างน้อยๆ ตามหลักการต้อง 8 รุ่น ตั้งแต่ 6-8 รุ่น ขึ้นไป หลักการในการปรับปรุงต้องลองหลากหลายอุณหภูมิ หลากหลายสายพันธุ์ของไหมอีรี่ แล้วถึงจะคัดอันดับแรกคัดสายพันธุ์ก่อน ที่มีคุณสมบัติที่ดี ผลผลิตสูง ลักษณะที่ดีแล้วเรามาทดลองกับอุณหภูมิต่างๆ กัน หลังจากได้อุณหภูมิต่างๆ ที่ดีแล้วก็มาทดสอบกับความชื้นที่ต่างกันด้วย ให้ใกล้ชิดสภาพแวดล้อมของประเทศไทยมากที่สุด

จุดเด่นของไหมอีรี่

1. มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิม เรียกว่าจัมโบ้รังไหมขนาดของรังใหญ่ ขณะเดียวกันเป็นรังขนาดใหญ่บ่งบอกว่าจะได้ดักแด้ที่ใหญ่ขึ้นมีน้ำหนักที่ดีขึ้นโปรตีนสูงขึ้น

2. ทำให้สามารถทนความร้อนได้ดีมากขึ้น แล้วก็ขณะเดียวกันก็เป็นขนาดรังขนาดใหญ่ ซึ่งรังของดักแด้ที่ใหญ่ขึ้นมีน้ำหนักที่ดีขึ้นโปรตีนก็สูงขึ้น รังใหญ่ก็ได้เส้นไหมเยอะก็ได้โปรตีนจากเส้นไหมมากขึ้น

3. โปรตีนจากเส้นใยมีโปรตีนสองชนิด ชนิดที่หนึ่งโปรตีนที่เรียกว่าเซรีซิน ที่เวลาสาวเส้นไหมออกมา น้ำกาวยไหมที่ได้เรียกว่าน้ำกาวยจากโปรตีนเซรีซิน ส่วนโปรตีนที่อยู่ในเส้นไหมเรียกว่าไฟโบรอิน สองชนิดนี้มาทำผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง เป็นอาหารเสริมสุขภาพจะเป็นสร้างมูลค่า

4. เพาะเลี้ยงได้ง่ายเพราะสามารถกินพืชอาหารได้หลากหลายชนิด ทำให้มีพืชอาหารให้ตลอดเวลา มีพืชอาหารชดเชยทดแทนได้ไม่ขาดเหมือนไหมหม่อนที่กินเฉพาะใบอ่อนเท่านั้น

5. มีคุณสมบัติที่เรียกว่า Thermal Properties หมายความว่าไหมอีรีมีคุณสมบัติในการปรับเกี่ยวกับอุณหภูมิ เนื่องจากว่าเส้นใยเส้นไหมมีรูในเส้นไหมทำให้เส้นไหมเก็บ

กักอากาศไว้ได้ในรู เพราะฉะนั้นเมื่ออยู่ในห้องแอร์จะทำให้เราอุ่น แต่ถ้าเกิดอยู่ในที่ร้อนกลับกลายเป็นรูนั้นทำให้มีการระบายอากาศได้ดี ทำให้มีคุณสมบัติเหมือนฝ้ายแกม

ไหม คือ วาวเล็กๆเหมือนไหมแต่เส้นเขาเหมือนฝ้าย

6. ตัวดักแด้ให้โปรตีนที่สูงติดอันดับหนึ่งในห้าของแมลงที่มีในโลก โปรตีนที่สูงอย่างกรณีของไหมอีรี มีโปรตีน 66-67% แต่ว่าไหมบ้านมีประมาณ 54-55% ที่เป็นแหล่งอาหารของคนและโปรตีนจากแมลงเป็นที่ยอมรับนำมาทดแทนโปรตีนจากสัตว์ในอนาคต

ไหมเป็นตัวอ่อนเรียกตัวไหมหรือว่าหนอนไหม มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ สามารถให้เส้นใยเป็นเส้นไหมที่มีความมันแวววาว โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนเส้นใยธรรมชาติอื่นๆ ปัจจุบันไหมป่าอยู่ชนิดหนึ่งที่มนุษย์เราสามารถมาเลี้ยงได้อย่างสมบูรณ์ครบวงจรชีวิต เพื่อเราจะได้นำเส้นใยมาใช้ทอเป็นผืนผ้า และนำไปใช้ในครอบครัวในชุมชนหรือส่งเข้าโรงงานอุตสาหกรรมไหมภายในประเทศจนกลายเป็นแมลงเศรษฐกิจที่สำคัญ

ดังนั้นงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการนำครัวเรือนยากจนให้เข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่า (Pro-Poor value chain) เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ครัวเรือนยากจนเป้าหมายและวิเคราะห์ห่วงโซ่มูลค่าให้ครัวเรือนยากจนเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่า (Pro-Poor value chain) ได้อย่างสอดคล้องและสัมพันธ์กับศักยภาพของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย โดยวิเคราะห์จากประเภทของครัวเรือนยากจน 4 ประเภท ได้แก่ กลุ่มอยู่ลำบาก กลุ่มอยู่ยาก กลุ่มอยู่ได้ และกลุ่มอยู่ดี และวิเคราะห์ศักยภาพของครัวเรือนยากจนเป้าหมายจากฐานทุนการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) ที่ได้ทำการวิเคราะห์ความยากจนด้วยทุน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนกายภาพ 3) ทุนการเงิน (ทุนเศรษฐกิจ)/ทุนเศรษฐกิจ 4) ทุนทางสังคม และ 5) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ทีมวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่าครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีศักยภาพที่จะอยู่ต้นน้ำ กลางน้ำ หรือปลายน้ำในห่วงโซ่มูลค่า (Pro-Poor value chain)

2.13 แนวคิดเกี่ยวกับไหมอุตสาหกรรม

ไหมอุตสาหกรรม คือ เส้นไหมที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม โดยใช้เครื่องจักรในการสาวไหมจากรังไหมที่ได้จากเกษตรกรผู้เลี้ยงไหม มีการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานสากล และมีทั้งเส้นไหมยืนและเส้นไหมพุ่ง แนวคิดเกี่ยวกับไหมอุตสาหกรรม การผลิตแบบอุตสาหกรรมไหมอุตสาหกรรมเป็นการผลิตเส้นไหมในปริมาณมาก โดยใช้เครื่องจักรแทนการผลิตแบบดั้งเดิม

การควบคุมคุณภาพ มีการตรวจสอบคุณภาพของเส้นไหมตามมาตรฐานสากล เพื่อให้ได้เส้นไหมที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ

การใช้รังไหมจากเกษตรกร เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมเป็นผู้ผลิตรังไหม และโรงงานอุตสาหกรรมจะรับซื้อรังไหมเหล่านั้นเพื่อนำมาผลิตเป็นเส้นไหม

ความหลากหลายของเส้นไหม เส้นไหมอุตสาหกรรมมีหลายชนิด หลายขนาด และมีทั้งเส้นไหมยืนและเส้นไหมพุ่ง

การสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง การผลิตเส้นไหมอุตสาหกรรมยังสนับสนุนอุตสาหกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การย้อมสีไหม การทอผ้า และการผลิตผลิตภัณฑ์จากไหม

บทบาทในอุตสาหกรรมผ้าไหม ไหมอุตสาหกรรมเป็นส่วนสำคัญของอุตสาหกรรมผ้าไหม โดยเฉพาะในส่วนของ การผลิตเส้นไหมคุณภาพสูงเพื่อใช้ในการทอผ้า

ความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญา แม้จะเป็นการผลิตแบบอุตสาหกรรม แต่ก็ยังมีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของไทย

สรุปภาพรวมของไหมอุตสาหกรรม (Industrial Silk) คือ เส้นไหมที่ผลิตจากรังไหมโดยผ่านกระบวนการแปรรูปในระดับอุตสาหกรรม เพื่อให้ได้เส้นไหมคุณภาพสูง ใช้ในการผลิตสิ่งทอหรือสินค้าต่าง ๆ ทั้งในประเทศและส่งออก

อุตสาหกรรมไหมในประเทศเขตร้อน ดูเหมือนว่าจะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 จะเห็นได้จากปริมาณการผลิตรังไหมและเส้นไหม เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วเหตุที่นำไปสู่ความเป็นจริงตามแนวความคิดนี้คือ การผลิตเส้นไหมในอดีตจะมาจาก ประเทศในเขตอบอุ่นและเขตนาวโดยเฉพาะจากประเทศอุตสาหกรรม เช่น ญี่ปุ่น ปัจจุบันประเทศเหล่านี้ได้ลดการพัฒนาเทคโนโลยีและการผลิตลง โอกาสนี้จึงเป็นโอกาสเหมาะสำหรับแหล่งผลิตใหม่ๆ โดยเฉพาะในประเทศเขตร้อน ซึ่งจะเป็นแหล่งผลิตไหมสู่ตลาดโลกอย่างต่อเนื่องและตลอดไป

การกลับมาสู่ยุคไหมอีกครั้ง

ไหม สมญานาม “ราชินีแห่งเส้นใย” ยังคงเป็นเครื่องแต่งกายที่ทรงคุณค่าในขณะที่เส้นใยสังเคราะห์อื่นๆ ยังคงใช้กันอย่างกว้างขวางในการผลิตสินค้าสิ่งทอ แต่เส้นใยสังเคราะห์มีปัญหาเรื่องการดูดซับของเนื้อผ้า ซึ่งปกติจะใช้เส้นใยไนลอนเบอร์ 6 เพื่อลดปัญหานี้ อาจต้องปรับปรุงมาใช้ ไนลอนเบอร์ 4 และเบอร์ 3 ซึ่งจะช่วยลดช่องว่างของเนื้อผ้าลงหรือในอนาคตอาจจะต้องพัฒนาเส้นใยให้มีขนาดเล็กลงเหลือเบอร์ 2

ถ้าจะยึดหลักแนวความคิดนี้ จึงเป็นไปได้มากที่จะผลิตเส้นใยธรรมชาติคือ ไหมที่มีขนาดเล็กและสามารถนำมาใช้ได้อย่างหลากหลาย ถึงแม้ผ้าไหมที่ใช้ในการสวมใส่ค่อนข้างจะมีราคาแพง แต่ลักษณะเฉพาะตัวของไหมทั้งด้านเนื้อผ้า ความรู้สึกของผู้สวมใส่ตลอดจนการออกแบบที่เหมาะสมจึงทำให้ไหมเป็นที่นิยมไปทั่วโลก การใช้เส้นใยผสมชนิดใหม่ เช่น “Silk Polyester” หรือ “Silk Cotton” นี้ก็เป็นสัญญาณหนึ่งที่บอกว่า “ยุคไหม” จะกลับมาอีกครั้ง

ทำไมอุตสาหกรรมไหมจึงมุ่งไปสู่เขตร้อน

ในปัจจุบันการผลิตไหมจะควบคู่ไปกับ การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยี กล่าวคือ การผลิตจะเกี่ยวข้องกับพันธุ์ไหมและฤดูกาล สำหรับประเทศในเขตอบอุ่นและเขตนาวการผลิตและการปรับปรุงพันธุ์ จะกระทำในฤดูใบไม้ผลิจนถึงฤดูใบไม้ร่วง แต่เนื่องจากการแข่งขันกับอุตสาหกรรมเกษตรอื่นๆ จึงต้องปรับปรุงการใช้แรงงานในการผลิต เช่น พัฒนาการเลี้ยงด้วยอาหารเทียมเพื่อให้มีการเลี้ยงได้หลายครั้งต่อปี การให้อาหารโดยเครื่องอัตโนมัติเพื่อประหยัดแรงงานและลดต้นทุนการผลิต แม้กระนั้นก็ตามการเลี้ยงด้วยอาหารเทียมก็ยังมีต้นทุนสูงกว่า การเลี้ยงด้วยใบหม่อนหลายเท่า การเลี้ยงไหมในเขตอบอุ่นและเขตนาวได้พัฒนาไปถึงจุดสุดยอด แต่เนื่องด้วยมีขีดจำกัดทางธรรมชาติ จึงทำให้ปริมาณการผลิตลดลงไป หรืออาจจะอยู่ในระยะการปรับตัวจากการผลิตรายย่อยมาเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ก็เป็นได้

การเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคที่ผู้บริโภคต้องการความแปลกใหม่ และความหลากหลายของสินค้า ประกอบกับขีดจำกัดในการผลิต การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในเขตร้อนจึงได้เปรียบเพราะ สามารถกระทำ ได้ตลอดปี ไม่มีขีดจำกัดทางธรรมชาติ สามารถจะขยายตลาดสิ่งทอจากไหมทั้งที่ใช้พิธีและทั่วไปได้อีก มาก ดังนั้นอุตสาหกรรมไหมในประเทศเขตร้อนจะกลายเป็น ยุคทอง ในศตวรรษที่ 21 ในขณะนี้ หลายๆ ประเทศในเขตร้อน ก็มีการผลิตและขยายตลาดได้มากขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น อินเดียและไทย ซึ่งเป็นสัญญาณว่า เรากำลังเข้าสู่ยุคทองของไหมแล้ว

การพัฒนาระบบอุตสาหกรรมไหมในเขตร้อน

ด้วยเหตุที่ว่าหม่อนสามารถเจริญเติบโตได้ตลอดปีในเขตร้อน จึงทำให้มีการเลี้ยงและผลิตรังไหมได้ตลอดปีเช่นกัน ดังนั้น จึงควรที่จะนำเทคโนโลยีในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จากเขตอบอุ่นและ เขตหนาวมาใช้และพัฒนาให้เหมาะสมกับประเทศในเขตร้อน การเลี้ยงไหมในเขตอบอุ่นและเขตหนาวมี อุปสรรคในเรื่องอุณหภูมิต่ำในบางฤดูกาล ต้องเก็บรักษารังไหมไว้ในสภาพที่อากาศแห้งอุณหภูมิสูงเพื่อให้ มีรังไหมเก็บไว้สาวได้ตลอดปี แต่ในเขตร้อนไม่จำเป็นต้องเก็บรักษารังไหมไว้เป็นเวลานานๆ ดังนั้น การ ผลิตเส้นไหมและผ้าไหม สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องตลอดปี มากไปกว่านั้นยังลดต้นทุนในการเก็บรักษารังไหม รวมทั้งคุณภาพของเส้นไหมที่ได้จะดีกว่า เพราะโปรตีน อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเส้นไหม ยังไม่เสื่อมคุณภาพในระหว่างการเก็บรักษารังอีกด้วย

ในอนาคต การที่จะทำให้อุตสาหกรรมไหมดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จะต้องผลิตเส้นไหมตามวัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้ และปัจจัยสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพเส้นไหม คือ พันธุ์ไหม การเลือกพันธุ์ไหมที่ใช้ในการถักนิตติ้ง จะต้องมีความสมบัติที่แตกต่างจากเส้นไหมที่ใช้ในการทอผ้า การปรับปรุงพันธุ์ไหมไม่ควรมองข้ามพันธุ์ไหมที่มีการฟักออกตลอดปี โดยธรรมชาติ (Multivoltine) ซึ่งมีการปรับตัวได้ดีต่อสภาพแวดล้อมในประเทศเขตร้อน การวิจัยต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง เช่น การทำให้ไหมปลอดเชื้อโรค การเลี้ยงไหมวัยอ่อนให้แข็งแรง พัฒนาเครื่องมือ และอุปกรณ์ให้ทันสมัย

การเลี้ยงไหมด้วยใบหม่อน หนึ่งในความได้เปรียบของการเลี้ยงไหมในเขตร้อนคือ หม่อนผลิตใบได้ตลอด ทำให้สามารถเลี้ยงไหมได้หลายครั้งในรอบปี ดังนั้น จำเป็นต้องคัดเลือกพันธุ์หม่อนที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และแพร่กระจายจนเป็นที่ยอมรับของเกษตรกร แต่หม่อนจะอ่อนแอเมื่อมีการตัดแต่งกิ่ง เพื่อนำใบไปเลี้ยงไหมบ่อยครั้ง จึงจำเป็นที่จะต้องใช้พันธุ์หม่อนที่สามารถขยายพันธุ์ได้ด้วยท่อนพันธุ์ ในกรณีต้องปลูกใหม่เพื่อทดแทน ในการเลือกพันธุ์หม่อนต้องระวังกการนำพันธุ์หม่อนมาจากแหล่งอื่น เพราะมีโอกาสแสดงความอ่อนแอต่อสภาพแวดล้อม นอกจากนี้การเกษตรกรรมที่ถูกต้องสำหรับการตัดแต่งกิ่งปีละหลายครั้ง จะต้องวิจัยและพัฒนาต่อไป

เส้นไหม : อุณหภูมิสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของเส้นไหม ดังนั้นรังไหมที่ได้ควรรีบต้ม สาว ทำให้แห้ง แล้วเก็บรักษาไว้ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การเจาะรังของผีเสื้อไหมจะเป็นปัญหาหนึ่ง ในการลดประสิทธิภาพของเครื่องสาวไหม แต่ปัญหานี้สามารถแก้ไขได้โดยการนำรังไหมไปเก็บในถุงที่อากาศผ่านเข้าออกไม่ได้ ดักแด่จะตายเพราะขาดออกซิเจนวิธีนี้จะให้ผลดีกว่าการอบรัง เพราะจะไม่ทำให้งรังไหมร้อน คุณสมบัติของเส้นไหมจะเสื่อมน้อยกว่าและที่สำคัญคือ ทำให้สาวออกง่าย เส้นไหมดิบที่สาวได้จะไม่เป็นแผ่นผลึกเหมือนกับเส้นไหมที่สาวด้วยกรรมวิธีอบแห้งก่อนสาว

อุตสาหกรรมไหมในเขตร้อน จำเป็นต้องมีรูปแบบของตนเอง แน่ละ! ภูมิอากาศย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละท้องที่ แม้แต่ในเขตร้อนด้วยกัน ดังนั้นจึงต้องการทักษะในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่

ต่างกันในแต่ละกรณีเช่น การเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่นหวังว่าผู้เกี่ยวข้องและนักวิชาการหมั่นหมอบทุกท่าน คงจะดำเนินการต่อไปจนได้ผลผลิตที่มีลักษณะเฉพาะตัวไปใช้ประโยชน์ได้เฉพาะอย่างเพราะ ผลผลิตที่ไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวย่อมจะมีคุณค่าอยู่ได้ไม่นาน แม้ว่าการผลิตใหม่ในเขตอบอุ่นและเขตนาวจะมีต้นทุนการผลิตต่ำ สำหรับโรงงานขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่มีผลมากนัก ในการแข่งขันกับเส้นใยสังเคราะห์อื่นๆ สิ่งที่ต้องการคือ ความแตกต่างระหว่างเส้นใยทั้งสอง

Alvin Toffer ผู้ประพันธ์ “third Wave” ได้ทำนายไว้ว่า สังคมในอนาคตจะขึ้นอยู่กับพลังงานธรรมชาติ จะหมดความต้องการสินค้าที่ผลิตได้คราวละมากๆ แต่จะหันไปสนใจสิ่งที่ผลิตได้ทีละชิ้น ในอนาคต “ไหม” จะถูกนำไปผลิตสินค้าได้อย่างหลากหลายและเชื่อว่าอุตสาหกรรมไหมในเขตร้อนจะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนชาวโลกได้อย่างเพียงพอตลอดไป ขอให้ผู้เกี่ยวข้องทุกท่านได้ช่วยกันหาทักษะเฉพาะที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศต่างๆ ในเขตร้อนอย่าได้ลี้เลืงที่จะค้นคว้าหาแนวทางการใช้ประโยชน์จากไหมในสายทางใหม่ๆ เพื่อให้ไหมครองความเป็น “ราชินีแห่งเส้นใย” และไหมไทยครองความเป็น “ราชินีแห่งไหม” ต่อชาวโลกตลอดกาล

โอกาสนี้ ขอแสดงความยินดีกับนายสมโพธิ อัครพันธ์ ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยหม่อนไหม ผู้บุกเบิกอุตสาหกรรมหม่อนไหมของไทยไปสู่ยุคทอง จนได้รับรางวัล หลุย ปาสเตอร์ สาขาหม่อนไหม ประจำปี 2533

สรุปได้ว่า ไหมอุตสาหกรรม คือ เส้นไหมที่ได้จากรังไหมคุณภาพ ผ่านกระบวนการผลิตแบบอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้เส้นใยที่มีคุณภาพสม่ำเสมอ เหมาะแก่การผลิตสิ่งทอในเชิงพาณิชย์ มีบทบาทสำคัญทั้งทางเศรษฐกิจของประเทศและการส่งเสริมอาชีพในชุมชน โดยเฉพาะในเขตชนบทที่มีการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมอย่างต่อเนื่อง

2.14 ความเชื่อมโยงของแนวคิดการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกับการปลูกหญ้าเศรษฐกิจ (หญ้าเลี้ยงวัว)

ประเทศไทยมีรากฐานด้านเกษตรกรรมที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ หนึ่งในระบบการเกษตรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ขณะเดียวกัน การปลูกหญ้าเศรษฐกิจ เช่น หญ้าเนเปียร์ หญ้าแพงโกล่า เพื่อเลี้ยงวัวนมและวัวเนื้อ ก็มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงด้านอาหารสัตว์และส่งเสริมรายได้แก่เกษตรกร แนวคิดในการบูรณาการการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเข้ากับการปลูกหญ้าเศรษฐกิจจึงเป็นแนวทางใหม่ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนในระดับครัวเรือน

เนื้อหา

1. แนวคิดการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นระบบเกษตรผสมผสานที่ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีผลผลิตหลักคือไหมหม่อนใช้เลี้ยงไหม ผลผลิตรองคือผลหม่อน และปุ๋ยหมักจากมูลหนอนไหมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างงานฝีมือในชุมชน

2. แนวคิดการปลูกหญ้าเศรษฐกิจ (หญ้าเลี้ยงวัว) เป็นแนวทางในการผลิตอาหารหยาบคุณภาพสูงให้สัตว์ช่วยลดต้นทุนอาหารสัตว์ และเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงโคพิชหญ้าเหล่านี้พื้นฟูดินและช่วยดูดซับคาร์บอน

3. ความสัมพันธ์และความสำคัญร่วมกัน ทั้งสองระบบต้องการพื้นที่ดิน น้ำ และการจัดการทรัพยากรที่ดีสามารถใช้ระบบหมุนเวียนทรัพยากรร่วมกัน เช่น ปุ๋ยคอกจากมูลโคใช้ปลูกหม่อนแรงงานในครัวเรือนสามารถใช้ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การพัฒนาเกษตรผสมผสานการปลูกหญ้าและหม่อนในแปลงเดี่ยวแบบแบ่งโซนสามารถลดการใช้สารเคมีและเพิ่มรายได้หลายทางปรับใช้กับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปได้ว่า การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการปลูกหญ้าเศรษฐกิจต่างเป็นระบบเกษตรที่มีจุดแข็งเฉพาะตัว การบูรณาการทั้งสองแนวทางเข้าด้วยกันในระดับพื้นที่หรือครัวเรือน สามารถเพิ่มความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจ ลดความเสี่ยงจากตลาดเดียว และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบแนวคิดเกษตรผสมผสานและเศรษฐกิจพอเพียง จึงควรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐและภาควิชาการผ่านการอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี และการสนับสนุนด้านการตลาดอย่างเป็นระบบ

2.15 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความยากจน หมายถึง คนหรือครัวเรือนที่ขาดปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทำให้เกิดความขัดสนในโอกาสและทางเลือกของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การดำรงชีวิตที่ยืนยาว สุขภาพแข็งแรง และทำให้ไม่สามารถไปสู่มาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีได้ นอกจากนี้ยังรวมถึงความขัดสน ทางเสรีภาพ ความมีศักดิ์ศรี การให้เกียรติตัวเองและผู้อื่น ความยากจนยังสะท้อนถึงความไม่เพียงพอ ใน ทรัพยากรต่างๆ ความเปราะบางต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดคิด อาทิ ความเจ็บป่วย ความรุนแรง และ ความสูญเสียต่างๆ รวมทั้งการขาดอำนาจต่อรองและขาดศักยภาพในการเรียกร้องสิทธิ ทั้งสิทธิทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในการดำรงอยู่ในสังคมและประเทศนั้นๆ

กรอบแนวคิดการดำรงชีพออย่างยั่งยืน (The Sustainable Livelihoods Framework: SLF) หมายถึง การวิเคราะห์ความยากจนด้วยทุน 5 มิติ ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนกายภาพ 3) ทุนการเงิน (ทุนเศรษฐกิจ)/ทุนเศรษฐกิจ 4) ทุนทางสังคม และ 5) ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

แพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPAP) หมายถึง กระบวนการ ระบบ และกลไกในการนำครัวเรือนยากจนออกจากความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จ โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) การสร้างกลไกความร่วมมือ 2) การพัฒนาระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนแบบชี้เป้า 3) การพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือแบบมุ่งเป้า 4) สร้างโมเดลแก้จน และ 5) การเชื่อมโยงสู่ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาระดับจังหวัดและท้องถิ่น

กลไกความร่วมมือเพื่อจัดความยากจนระดับจังหวัด หมายถึง กลไกความร่วมมือที่เกิดจากการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน ได้แก่ กลไกการพัฒนาระดับจังหวัด กลไกภาคชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน กลไกความรู้ทางมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ และการสร้างเป้าหมายร่วมสำหรับดำเนินโครงการหรือกิจกรรมให้ความช่วยเหลือไปยังครัวเรือนยากจน ผ่านกลไกการระดมเงินทุน และทรัพยากรร่วมกัน รวมถึงได้รับประโยชน์จากการดำเนินการร่วมกัน

ระบบค้นหา สอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน หมายถึง การสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในการค้นหาและสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลจากพื้นที่ที่ได้รับการยอมรับและการเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูล นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (Practical Poverty Provincial Connex : PPPConnex) หมายถึง ระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด เป็นระบบสำหรับบันทึกประมวลผล วิเคราะห์ และแสดงข้อมูลเป็น Dashboard แบบ Real Time ที่สามารถชี้เป้าคนจนในพื้นที่ และวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพของครัวเรือนยากจน 5 ด้านคือ ทุนมนุษย์ ทุนการเงิน ทุนธรรมชาติ ทุนกายภาพ และทุนสังคม เพื่อใช้ในการออกแบบกลยุทธ์แก้ปัญหาความยากจนได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งได้รับออกแบบเป็น Web Applicationสามารถเข้าถึงได้ทาง <http://www.pppconnex.com> โดยระบบนี้ได้ใช้ข้อมูลคนจนจาก

ระบบส่งต่อความช่วยเหลือ หมายถึง การส่งต่อข้อมูลคนจนและครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบสวัสดิการช่วยเหลือของหน่วยงานที่รับผิดชอบทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

โมเดลแก๊จน (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) หมายถึง ในระยะแรกใช้คำว่า Operating Model หรือ OM หมายถึงโครงการแก้ปัญหาความยากจน ที่พัฒนาขึ้นหลังจากวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพของครัวเรือนยากจน โดยมีความสอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ และเงื่อนไขของชุมชน ซึ่งมีทั้งโครงการที่ยกระดับรายได้คนจน และโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนยากจน

คนจน หมายถึง กลุ่มคนที่มีรายได้น้อยกว่า 2,802 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 33,624 บาทต่อคนต่อปี (กระทรวงการคลัง, 2565) และระดับความยากจนตามฐานทุนการดำรงชีพ โดยแบ่งกลุ่มคนจนออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 อยู่ลำบาก : เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานในความขาดแคลนการดำรงชีวิต ต้องนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน

กลุ่มที่ 2 อยู่ยาก : เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดทำปัจจัยดำรงชีพ/ ยกระดับความสามารถในการจัดทำปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่ได้

กลุ่มที่ 3 พออยู่ได้ : เป็นกลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย หากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่

กลุ่มที่ 4 อยู่ดี : เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน/ ความเสี่ยงต่าง ๆ มีฐานทุนในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัว และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้

ครัวเรือนยากจน หมายถึง จำนวนครัวเรือนที่คนในครัวเรือนที่มีรายได้ต่อปีไม่เกิน 2,802 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 33,624 บาทต่อคนต่อปี (กระทรวงการคลัง, 2565)

แรงงานยากจน หมายถึง ผู้ใช้แรงงานและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งประสบปัญหาที่ทำให้เกิดความยากจน ไม่รวมถึงคนพิการ คนพิการจิตต ักเรียน นักศึกษา แม่บ้าน นักบวช ทหาร ผู้ต้องขัง และผู้ประกอบการเพื่อกำไร; ความสามารถในการทำงานเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ กิจกรรมที่คนงานทำในการผลิตเศรษฐกิจ ผู้ใช้แรงงาน โดยมีรายได้ต่อเดือนที่ต้องได้ต่ำกว่า 2,802 บาทต่อคนต่อเดือน หรือ 33,624 บาทต่อคนต่อปี

นวัตกรรม หมายถึง เทคโนโลยี นวัตกรรม จากผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการเดิม/ เทคโนโลยีที่ได้มีการคิดค้นมาแล้ว ที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ที่เกิดผลกระทบเชิงเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อม เป็นที่ยอมรับและขยายผลได้

เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) หมายถึง เทคโนโลยี นวัตกรรม หรือกระบวนการที่มีอยู่เดิม ที่ได้รับการพิสูจน์และเป็นที่ยอมรับแล้วว่าใช้ได้ดีเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง และมีโอกาสที่สามารถจะขยายผลเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเพื่อปรับปรุง สร้างการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน สร้างคุณค่าหรือมูลค่าเพิ่มให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เกิดผลกระทบทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) หมายถึง ระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้งานสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการติดตามช่วยเหลือ (Feedback Loop) หมายถึง การบันทึกผลการติดตามการช่วยเหลือคนจน หลังจากที่มีการส่งต่อความช่วยเหลือเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม รวมถึงการเข้าร่วมโมเดลแก้จนแล้วโดยต้องบันทึกผลการช่วยเหลือกลับเข้ามาในระบบข้อมูล PPPConnext

พื้นที่พูดคุยเพื่อแก้ปัญหาความยากจน (Poverty Forum) หมายถึง เป็นเวทีเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการแก้ปัญหาความยากจนที่หลากหลายทั้งภาครัฐ นอกภาครัฐ และประชาชนคนยากจนได้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างเป้าหมายร่วม สร้างความสัมพันธ์สร้างความเข้าใจ สร้างแรงจูงใจ ให้รู้สึกเป็นเจ้าของปัญหา และรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) หมายถึง บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ที่มีหน้าที่เชื่อมโยงกลไกภาคีให้เกิดความร่วมมือในการแก้ปัญหาความยากจนในพื้นที่ มีลักษณะหลากหลาย ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการทั้งปัจเจกบุคคล กลุ่มความสนใจ วิสาหกิจชุมชน ธุรกิจขนาดเล็ก/ใหญ่ เครือข่ายประชาสังคม ผู้นำทางศาสนาและสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานของรัฐ เช่น นายอำเภอ ผู้นำท้องที่/อปท. ที่มีความเป็นพลเมืองที่แข็งขัน (Active Citizen) ของพื้นที่ บทบาทสำคัญคือ ผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาความยากจนของพื้นที่ ผ่านกลไกความร่วมมือหลากหลายระดับ เช่น การสร้างแนวคิดประสานงาน หนุนเสริม ติดตามประเมินผล ส่งเสริมการนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้

พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Research Areas : SRA) หมายถึง การขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ด้วยงานวิจัยและนวัตกรรม โดยการสร้างระบบ และกลไกการบูรณาการงานพัฒนาพื้นที่ด้วยข้อมูลและความรู้ จากการบูรณาการงานวิจัยและนวัตกรรมอย่างเป็นระบบ

อำเภอแก้จน/ ท้องถิ่นแก้จน หมายถึง พื้นที่อำเภอ/ ท้องถิ่นระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป เพื่อเป็นต้นแบบพื้นที่เป้าหมายร่วมกันในการขจัดความยากจนทั้งพื้นที่ หรืออำเภอ/ ท้องถิ่นขจัดความยากจน 100 เปอร์เซนต์ โดยมีนายอำเภอ/ นายกเทศมนตรี เป็นแกนในการบูรณาการ

คุยกันทั้งอำเภอ หมายถึง เป็นกระบวนการสื่อสาร สร้างการรับฟัง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนทุกกลุ่มในจังหวัด โดยการใช้โมเดลแก้จนด้วยกระบวนการพหุภาคีความร่วมมือผ่านเครื่องมือ Poverty Forum ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในระดับอำเภอนิคมคำสร้อยบนฐานกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihood Framework: SLF)

คุยทั้งจังหวัด หมายถึง เป็นกระบวนการสื่อสาร สร้างการรับฟัง และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนทุกกลุ่มในจังหวัด โดยเน้น “การพูดคุยอย่างเปิดกว้าง” ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ และภาคประชาชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมในประเด็นสาธารณะหรือการพัฒนาในพื้นที่

นิคมคำสร้อยแซนบ็อกซ์ หมายถึง พื้นที่ยุทธศาสตร์แก้จนในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย ตรวจสอบและสอบทานครัวเรือนยากในพื้นที่เป้าหมาย การระบบกลไกการทำงานของคณะทำงาน ศจพ.ต. ขยายพื้นที่โมเดลหมอนแก้จนสู่เส้นทางรังไหมสากล และการวางระบบฐานข้อมูล PPPConnext ซึ่งเป็นระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากเพื่อทราบถึงการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยการสงเคราะห์ด้านอาชีพ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับทุน 5 ด้าน คือ ทุนกายภาพ ทุนมนุษย์ ทุนเศรษฐกิจ ทุนสังคม และทุนทรัพยากร

กลไก Co-Area Research Management หมายถึง ภาคีเครือข่าย สนับสนุน หนุนเสริมที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นที่เกี่ยวข้องร่วมหนุนเสริมกระบวนการทำงานวิจัย

เศรษฐกิจฐานรากและเมืองชายแดน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร สามารถดำเนินกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะเกิดการสร้างรายได้ ไม่

ว่าจะเป็นกิจกรรมการค้าขายในตลาดสินค้าอินโดจีน การท่องเที่ยวโดยคนเขตเทศบาลมุกดาหาร พื้นที่ที่มีอัตลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะพื้นที่ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การกิน การอยู่ ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิต ด้านความหลากหลายของเชื้อชาติ ได้แก่ ไทย ลาว เวียดนาม และจีน และด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นเมืองขนาดเล็ก มีความสงบ มีภูเขา และมีแม่น้ำโขง

เมืองชายแดน หมายถึง เมืองหรือชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้หรือประชิดกับเส้นพรมแดนของประเทศ มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากเมืองทั่วไป เพราะเป็นพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการข้ามพรมแดนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการค้า การเดินทาง การเคลื่อนย้ายของคน วัฒนธรรม หรือความมั่นคงของรัฐ

ระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษา หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนผ่านกระบวนการทำงานแบบพหุภาคีความร่วมมือด้วยบทบาทและกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่เป็นหน่วยริเริ่มในการดำเนินการสู่การแทรกซึมเข้าสู่การดำเนินงานของหน่วยงานนั้น ๆ บนฐานการแก้ไขปัญหาความยากจนทั้งจังหวัดมุกดาหาร

for Poverty Alleviation and Social Mobility : SRA) ชุดโครงการ การขับเคลื่อนงานวิจัยภายใต้พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของเมืองชายแดนมุกดาหารด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคี โดยใช้พลังของความสัมพันธ์ของเครือข่ายมาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเพื่อขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างโอกาสทางสังคมในพื้นที่ มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคีเพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System: PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (Decision System Support: DSS) ซึ่งเป็นระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัดและหมั่นแก้กัน"

การพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือนักนวัตกรรมชุมชน (Area Manager) ซึ่งเป็นแกนนำชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะ และมีทัศนคติ ความตั้งใจ จิตสาธารณะ ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility: SRA) ในพื้นที่ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัดมุกดาหาร และดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน ทีมวิจัยจัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาคูณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี ทีมวิจัยจะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ (One Plan) ทั้ง 3 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอโนนคำสร้อย 2) อำเภอหนองสูง และ 3) อำเภอเมืองมุกดาหาร ภายใต้แนวคิดพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด "คุยกันทั้งจังหวัด"

3.2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนคนจนเป้าหมายในจังหวัดมุกดาหาร ในฐานข้อมูล PPPCONNEXT ปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

ตารางที่ 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างคนจนเป้าหมายในจังหวัดมุกดาหาร

สำรวจปี 2566-2567 (ครัวเรือน)							
ลำดับ	พื้นที่	จำนวนตำบล	ค้นหาสอบทานปี 2566	คนจนที่ได้รับ การช่วยเหลือ (INCLUSION)	ทวนสอบจนจริง (คนจนเดิม)	Add on 67 EXCLUSIO	รวมทั้งจนจริง
1	เมือง	13	1,378	1,202	176	286	462

สำรวจปี 2566-2567 (ครัวเรือน)							
ลำดับ	พื้นที่	จำนวนตำบล	ค้นหาสอบทานปี 2566	คนจนที่ได้รับ การช่วยเหลือ (INCLUSION)	ทวนสอบจนจริง (คนจนเดิม)	Add on 67 EXCLUSIO	รวมทั้งจนจริง
2	นิคมคำสร้อย	7	755	534	221	74	295
3	ดอนตาล	7	538	480	58	59	117
4	ดงหลวง	6	2,334	2,188	146	74	220
5	คำชะอี	9	749	635	114	151	265
6	ห้วยใหญ่	5	255	211	44	43	87
7	หนองสูง	6	175	125	50	97	147
	รวม	53	6,184	5,375	809	784	1,593

ข้อมูล ณ 1 กรกฎาคม 2568

พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานโครงการวิจัย

1) โครงการหลัก พื้นที่ดำเนินการ 7 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอห้วยใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง

2) โครงการย่อยที่ 1 พื้นที่ดำเนินการ 7 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอห้วยใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 700 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 3,500 คน

3) โครงการย่อยที่ 2 พื้นที่ดำเนินการ 4 อำเภอ ได้แก่ 1) อำเภอดงหลวง 2) อำเภอคำชะอี 3) อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย และ 4) อำเภอดอนตาล โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 300 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,500 คน

3.3) บริบทคนจน

3.3.1) การสร้างนิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดและอำเภอสู่การสร้างกลยุทธการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ปี พ.ศ.2567

กระบวนการสร้างนิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วมคณะทำงานศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับตำบลและอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและสร้างนิยามความยากจนในระดับพื้นที่ร่วมกัน ด้วยกระบวนการคืนข้อมูลผลการวิจัยร่วมกับการออกแบบนิยามความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในระดับอำเภอและจังหวัดมุกดาหาร สามารถนิยามความยากจนแบบมีส่วนร่วมในระดับจังหวัดมุกดาหาร ดังนี้

ระดับที่ 1 อยู่ลำบาก มีลักษณะดังนี้ 1) ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง อาศัยอยู่กับผู้อื่นหรือถ้ามีที่อยู่อาศัยของตนเองก็มีลักษณะผุพังไม่แข็งแรง ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง 2) ขาดแคลนทรัพยากรที่จะก่อให้เกิดรายได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ดินทำกิน หรือเงินทุน 3) อาหารบริโภคไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน 4) มีรายได้จากสวัสดิการของรัฐเป็นหลัก เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 5) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษามัธยมศึกษา 6) สุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง เป็นผู้ป่วยโรคเรื้อรัง เช่น โรคหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง และโรคจิตเวช ติดยาเสพติด 7) มีความพิการช่วยเหลือตัวเอง

ไม่ได้ หรือ มีความพิการซ้ำซ้อน และ 8) มีสมาชิกในครอบครัวมากเกินไปจนความสามารถที่จะดูแลกันได้อย่างทั่วถึง ครวเรือนมีสถานะพึ่งพิง เช่น มีผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ มีเด็กเล็กถูกทอดทิ้ง ครอบครัวมีปัญหาทางสังคม

ระดับที่ 2 อยู่ยาก มีลักษณะดังนี้ 1) มีที่อยู่อาศัยไม่แข็งแรงผุพัง หรืออาศัยอยู่กับผู้อื่น 2) มีที่ดินทำกินอยู่ในพื้นที่ สปก. หรือพื้นที่สืบทอดโดยปราศจากเอกสารสิทธิ์ หรือที่ดินทำกินในเขตป่าสงวน ประมาณ 5 ไร่ 3) ไม่สามารถชำระหนี้เองได้ ขาดการออมกับสถาบันการเงิน 4) มีรายได้จากสวัสดิการของรัฐเป็นหลัก เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และ 5) การศึกษาต่ำกว่า การศึกษาภาคบังคับ

ระดับที่ 3 อยู่ได้ มีลักษณะดังนี้ 1) ที่อยู่อาศัยมีความแข็งแรงระดับปานกลาง 2) ประกอบอาชีพรับจ้างและมีอาชีพเสริมช่วยเหลือครอบครัว เช่น รับจ้างกรีดยาง 3) มีบุตรหลานส่งเงินมาให้เพื่อจุนเจือครอบครัว 4) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ 5) สามารถชำระหนี้สินเองได้ และส่วนหนึ่งออมไว้กับสถาบันการเงิน 6) มีที่ดินทำกินในเขตป่าสงวน ประมาณ 15 ไร่ และ 7) ได้รับสวัสดิการของรัฐในการช่วยเหลือ เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

ระดับที่ 4 อยู่ดี มีลักษณะดังนี้ 1) ที่อยู่อาศัยแข็งแรงมั่นคง 2) มีอาชีพรับจ้าง มีอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวค่อนข้างมั่นคง 3) สามารถชำระหนี้สินเองได้ และส่วนหนึ่งออมไว้กับสถาบันการเงิน 4) การศึกษาต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ 5) สุขภาพร่างกายค่อนข้างแข็งแรง แต่มีโรคประจำตัวไม่ร้ายแรงพอที่จะช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง 6) มีทรัพย์สินที่จะก่อให้เกิดรายได้ ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ที่ดินทำกินในเขตป่าสงวน ประมาณ 20 ไร่ขึ้นไป รถยนต์ รถไถนา เป็นต้น และ 7) ได้รับสวัสดิการของรัฐในการช่วยเหลือ เช่น เบี้ยผู้พิการ บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ได้กำหนดช่วงคะแนนระดับความยากจนตามเกณฑ์และตัวชี้วัดความยากจนระบบฐานข้อมูล Livingonnewpace.com และ PPPConnexxt ดังนี้ (1) 1.00 - 1.75 = อยู่ลำบาก (2) 1.76 - 2.50 = อยู่ยาก (3) 2.51 - 3.25 = อยู่ได้ (4) 3.26 - 4.00 = อยู่ดี และผลการวิเคราะห์ข้อมูลความยากจนจังหวัดมุกดาหารด้วยแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework : SLF มีดังนี้ (1) **ทุนมนุษย์** อ่านออกเขียนได้แต่ขาดการพัฒนาทางด้านอาชีพทางการเกษตรและอาชีพใหม่เพื่อต่อยอดจากอาชีพเดิม เช่น การแปรรูปสินค้าทางการเกษตร การตลาดทางการเกษตร (2) **ทุนธรรมชาติ** มีที่ดินทำกินแต่เป็น สปก. และ สทก. แต่ขาดแหล่งน้ำในการทำมาหากิน (3) **การเงิน** มีเงินทุนและไม่มีหนี้สิน (4) **ทุนกายภาพ** มีไฟฟ้าและอินเทอร์เน็ตใช้ และ (5) **ด้านทุนสังคม** มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่ได้รับจากภาครัฐ

ซึ่งจากการดำเนินการที่ผ่านมาได้ข้อค้นพบจุดเจ็บ (Pain Point) ของพื้นที่ ได้แก่ (1) การขาดระบบการจัดการน้ำ (2) การเกษตรล้าหลังด้านเทคโนโลยีการผลิตและการตลาด (3) การมีอาชีพและรายได้ไม่มั่นคง (4) การเข้าถึงที่ดินทำกิน (5) การศึกษาในความรู้ใหม่ๆ เพื่อการประกอบอาชีพ และ (6) การตกงานในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ระดับความยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) จากครัวเรือนยากจนจำนวน **6,184 ครัวเรือน** ดังนี้ (ตารางที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 นิยามความสัมพันธ์ความยากจนแบบมีส่วนร่วม

ปีที่ดำเนินการ ค้นหาและสอบ ทาน	ระดับที่ 1 อยู่ลำบาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.75)	ระดับที่ 2 อยู่ยาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.76 – 2.50)	ระดับที่ 3 พออยู่ได้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.25)	ระดับที่ 4 อยู่ดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.26 – 4.00)	รวม ครัวเรือน ยากจนสะสม
ปี พ.ศ. 2563	783 ครัวเรือน	3,877 ครัวเรือน	-*	-	4,460 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2564	452 ครัวเรือน	4,756 ครัวเรือน	342 ครัวเรือน	123 ครัวเรือน	5,673 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2565	356 ครัวเรือน	5,011 ครัวเรือน	410 ครัวเรือน	207 ครัวเรือน	5,984 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2566	214 ครัวเรือน	3,150 ครัวเรือน	1,395 ครัวเรือน	1,425 ครัวเรือน	6,184 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2567	267 ครัวเรือน	768 ครัวเรือน	558 ครัวเรือน	-	1,593 ครัวเรือน
ปี พ.ศ. 2568	อยู่ระหว่างการแยกประเภทครัวเรือนยากจน				1,782 ครัวเรือน
คำนิยาม	เป็นกลุ่มที่มีความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ต้องดำเนินการนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน	เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดหาปัจจัยดำรงชีพ/หรือยกระดับความสามารถในการจัดหาปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่ได้	เป็นกลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย หากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่าง ๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสถานะความขาดแคลน/เปราะบาง	เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน/ความเสี่ยงต่าง ๆ มีฐานทุนในด้านต่าง ๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัว และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้	ครัวเรือนยากจนที่มีการสะสมผลรวมจากปีที่ 1 ถึง ปีที่ 4

หมายเหตุ *ไม่มีกลุ่มครัวเรือนเป้าหมายถูกจัดกลุ่มในระดับนั้น

การวิเคราะห์ฐานทุนตามแนวคิด SLF บริบท และสภาพครัวเรือนยากจนเป้าหมายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ จำนวน 4 ประเภท ได้ดังนี้ 1) ความยากจนอยู่พื้นที่ภูเขา ได้แก่ อำเภอดงหลวง อำเภอนองสูง และอำเภอดำชะอี 2) ความยากจนอยู่พื้นที่ราบลุ่ม ได้แก่ อำเภอนิคมน้ำอ้อย 3) ความยากจนพื้นที่ติดแม่น้ำ ได้แก่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอดอนตาล และ 4) ความยากจนพื้นที่เขตเมือง ได้แก่ เทศบาลเมืองมุกดาหาร สามารถออกแบบกลยุทธ์การแก้ไขปัญหาความยากจนได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.3 การวิเคราะห์ฐานทุนตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) บริบท และสภาพครัวเรือนยากจนเป้าหมายตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ จากการลงพื้นที่ค้นหาสอบทาน ปี พ.ศ. 2567 พบว่า

ภูเขา	ที่ราบ	แม่น้ำ	เมือง
ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. เป็นที่ราบเชิงภูเขาสูง 2. ประกอบอาชีพเกษตรกร 3. พืชที่ปลูก อาทิ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีห้วยบังอี่ ป่าไม้ ภูเขาล้อมรอบ 2. ประกอบอาชีพเกษตรกร	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. พื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและบางส่วนติดแม่น้ำโขง มีป่าไม้ มีลำห้วยน้อยใหญ่ และป่าทึบ สลับกับภูเขาล้อมรอบ 2. พื้นที่ อ.ห้วยน้ำใหญ่ อ.เมือง อ.ดอนตาล	ลักษณะทางภูมิศาสตร์ 1. พื้นที่ จำนวน 34 ชุมชน

ภูเขา	ที่ราบ	แม่น้ำ	เมือง
4. พื้นที่ป่าทึบ เช่น อ.ดงหลวง อ.คำชะอี อ.หนองสูง	3. พืชที่ปลูก อาทิ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา 4. พื้นที่ อ.นิคมคำสร้อย		
ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สปก. 2. ใช้น้ำฝนเป็นหลักมีแหล่งน้ำธรรมชาติแต่ต้องบริหารจัดการเอง	ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. ขาดแคลนแหล่งน้ำ อาศัยน้ำจากน้ำฝนเป็นหลัก	ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. ขาดแคลนแหล่งน้ำ ไม่มีที่ทำกิน พื้นที่ริมแม่น้ำเกิดการกัดเซาะชายฝั่งจากแม่น้ำโขง	ข้อจำกัดในพื้นที่ 1. เป็นชุมชนเมืองมีข้อจำกัดในขนาดของที่ดิน ไม่มีที่ดินทำกิน
ลักษณะความยากจน 1. ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่สปก./เขตพื้นที่ป่า 2. ครัวเรือนมีภาวะพึ่งพิง มีผู้สูงอายุ คนพิการ หรือติดยากเสพติด	ลักษณะความยากจน 1. ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่นิคมสร้างตนเอง/ป่าสงวน 2. ครัวเรือนมีภาวะพึ่งพิง มีผู้สูงอายุ คนพิการ มีเด็กเล็ก 3. รายได้น้อย	ลักษณะความยากจน 1. ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ สทก./เขตป่าสงวน 2. ขาดปัจจัย 4 ในการดำรงชีพ 3. ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ รายได้น้อยและไม่แน่นอน 4. ครัวเรือนมีภาวะพึ่งพิง มีผู้สูงอายุทำงานไม่ได้/ถูกทอดทิ้ง คนพิการ	ลักษณะความยากจน 1. อาศัยในที่ดินของผู้อื่น/พื้นที่สาธารณะ/ไม่มีที่ดินทำกิน 2. อาชีพรับจ้างทั่วไป 3. ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว/ไม่มีญาติพี่น้อง 4. ติดสุรา/จิตเวช/ยาเสพติด 5. สุขภาพไม่แข็งแรง
แนวทางการแก้จน การขยายพื้นที่ปลูกมันแกว จน หม่อนแกวจน	แนวทางการแก้จน 1. หม่อนแกวจน/มันสำปะหลัง 2. กลุ่มพึ่งพิงส่งต่อความช่วยเหลือ 3. การพัฒนาทักษะอาชีพ	แนวทางการแก้จน 1. การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ 2. กลุ่มพึ่งพิงส่งต่อความช่วยเหลือ 3. การพัฒนาทักษะอาชีพ	แนวทางการแก้จน 1. การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ 2. กลุ่มพึ่งพิงส่งต่อความช่วยเหลือ 3. การพัฒนาทักษะอาชีพ/คลังแรงงาน

3.4) เครื่องมือและเก็บรวบรวมข้อมูลครัวเรือนเป้าหมาย

3.4.1) กระบวนการยกระดับงาน Strategic Research Area (SRA)

การค้นหาและสอบทานในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีที่ 1 (ปี 2567) จำนวน 7 อำเภอ จำนวน 6,184 ครัวเรือน พบว่ามีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 1,211 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMAP (Exclusion Error) จำนวน 302 ครัวเรือน และยังได้มีการค้นหาครัวเรือนยากจนที่ขาดโอกาสด้านการศึกษาเพื่อส่งต่อความช่วยเหลือผ่านกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่ามีครัวเรือนตกหล่นด้านการศึกษาในอำเภอหว้านใหญ่ อำเภอดงหลวง และอำเภอกำแพงแสน จำนวน 9

ครัวเรือน และมีการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านในทุกตำบล และ ศพ.อ. ทั้ง 3 อำเภอ และมีการสำรวจครัวเรือนเป้าหมายเพิ่มเติมในปี 2566 ในพื้นที่ 3 อำเภอได้แก่ อำเภอห้วยน้ำใหญ่ อำเภอดงคำชะอี อำเภอดอนตาล สอบทาน 100% และพื้นที่ขยาย OM สกายแลป พบว่ามีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 1,143 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMAP (Exclusion Error) จำนวน 208 ครัวเรือน ในปัจจุบันรวมครัวเรือนยากจนสะสมทั้งสิ้น **จำนวน 6,184 ครัวเรือน**

3.4.2) กระบวนการในการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ดังนี้

1) เวทีการประชุมกับหน่วยงานในระดับพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดผ่านกลไกศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนช่วงวัยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดมุกดาหาร (ศพ.จ.มุกดาหาร)

2) กระบวนการค้นหาและสอบทานข้อมูลคนจนที่ทำให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ (Data Cleansing) ในจังหวัดมุกดาหาร มีจำนวนข้อมูลครัวเรือนยากจนที่บันทึกในระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับจังหวัด (PPPConnex) จำนวน 6,178 ครัวเรือน

3) การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในปี 2566 นี้ได้มีการยกระดับการดำเนินการใน 2 รูปแบบดังนี้

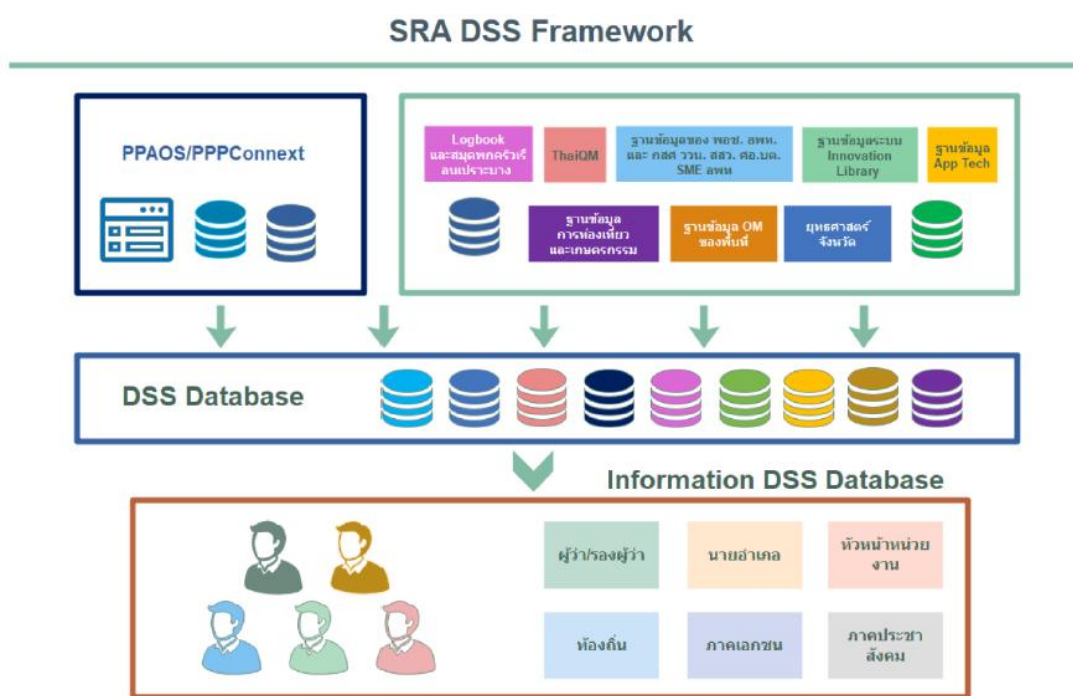
3.1) รูปแบบที่ 1 การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนด้วยกลยุทธ์ Exit strategy ซึ่งมีการดำเนินการในพื้นที่อำเภอห้วยน้ำใหญ่ อำเภอดงคำชะอี และอำเภอดอนตาล ซึ่งมีการปรับบทบาทของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่ได้การทำงานร่วมกับ Area Research Manager และ Area Development Manager

3.2) รูปแบบที่ 2 ระบบการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนเมืองบนฐานกลุ่มอาชีพ มีกระบวนการยกระดับการทำงานแบบ Focus group แบ่งตามกลุ่มอาชีพ ทำให้ได้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายแบบมุ่งเป้า ซึ่งกระบวนการนี้จะเหมาะสมกับชุมชนที่มีความหลากหลายทางอาชีพอยู่ในเขตชุมชนเมือง ทำให้เกิดข้อค้นพบและข้อจำกัดที่สำคัญคือกลุ่มเป้าหมาย ในอำเภอเมืองมุกดาหารจะเป็นคนต่างถิ่น

3.4.3) ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

จากการดำเนินงานในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล DSS ทีมวิจัยได้เข้าร่วมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในการร่วมพัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยใช้กลไก ระหว่างผู้ใช้ระบบฐานข้อมูลและผู้พัฒนาระบบฐานข้อมูล โดยทั้งนี้ฐานระบบข้อมูลเป็นฐานระบบ YouTube รวมฐานข้อมูลหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็น TPMAP-LOGBOOK MSO-LOGBOOK ยุทธศาสตร์จังหวัด ฐานข้อมูลครัวเรือนเกษตรกรจากสำนักงานเกษตรจังหวัด ฐานข้อมูลทุนเพื่อความเสมอภาคด้านการศึกษา (กสศ.) ฐานข้อมูลพาณิชย์จังหวัด และหน่วยงานอื่น ๆ โดยทั้งนี้ทีมวิจัยได้ออกแบบ กลไกการเชื่อมโยงด้านข้อมูลหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่โดยมีการจัดประชุมชี้แจง การบูรณาการข้อมูลของแต่ละหน่วยงานเพื่อเป็นการชี้เป้ากลุ่มครัวเรือน เกณฑ์การจัดเก็บข้อมูลตามตัวชี้วัดและวัตถุประสงค์ของหน่วยงานโดยทั้งนี้ได้มีการเชื่อมโยงฐานข้อมูลในระบบ DSS เกิดเป็นกลไกการทำงานและเชื่อมโยงในกลุ่มของครัวเรือนยากจนเป้าหมาย จนทำให้เกิดเป็นกลไกการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน เกิดการกำหนดตัวชี้วัดและการทำงานร่วมกันในการจัดเก็บข้อมูล โดยทั้งนี้ทีมวิจัยได้ลำดับขั้นตอนการบริหารจัดการระบบฐานข้อมูล DSS (ภาพที่ 7) ดังนี้

1. เข้าร่วมประชุมการวิเคราะห์ข้อค้นพบจากการดำเนินงานโครงการวิจัย โดยได้มีการใช้ระบบการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน โดยได้มีการนำเสนอ ปัญหา และโอกาสที่จะพัฒนาระบบฐานข้อมูล
2. จัดประชุมร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย นำเสนอวัตถุประสงค์การดำเนินการฐานข้อมูลระบบ DSS และนำเข้าข้อมูล Big Data ของแต่ละหน่วยงานเข้าสู่ระบบฐานข้อมูล DSS
3. เข้าร่วมประชุมการบริหารจัดการฐานข้อมูล นำเสนอข้อค้นพบและปัญหาจากการนำเข้าข้อมูลฐานระบบของแต่ละหน่วยงานร่วมกับผู้พัฒนาฐานระบบข้อมูลกลาง
4. นำเข้าข้อมูลครัวเรือนยากจนจากฐานระบบ PPAOS เข้าสู่ฐานระบบ DSS โดยทั้งนี้ระบบได้ทำการวิเคราะห์และจำแนกแต่ละฐานข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนเข้าสู่โมเดลแก้จน
5. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงครัวเรือนยากจนสู่การออกแบบระบบการส่งต่อความช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนสงเคราะห์(ครัวเรือนอยู่ลำบาก) ครัวเรือนส่งเสริม(ครัวเรือนอยู่ยาก)และครัวเรือนสนับสนุนพัฒนาสู่การเป็นผู้ประกอบการ (ครัวเรือนอยู่ได้แล้วอยู่ดี) จนทำให้เกิดกลไกการช่วยเหลือ 100%

ภาพที่ 3.2 ระบบฐานข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

3.4.4) ระบบส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือนยากจน

ระบบส่งต่อข้อมูลจากการวิเคราะห์ฐานทุนการดำรงชีพแยกตามมิติความยากจน ระดับความยากจน คนจนตกหล่น และคนจนไร้ไหล ไปยังหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและส่วนกลางที่มีบทบาทภารกิจในการแก้ไขปัญหา ครัวเรือนยากจนและคนยากจนที่เป็นกลุ่มเปราะบาง หรือไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ไม่มีผู้ดูแล หรือเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ ได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนภาคีความร่วมมือนำไปสู่การบูรณาการข้อมูลการวางแผนการใช้ทรัพยากรและการติดตามประเมินผลร่วมกัน

แนวทางการดำเนินการช่วยเหลืและส่งต่อความยากจน

1. การค้นหาสอบทานครัวเรือนยากจนในพื้นที่และระบุตัวผู้ยากจน โดยใช้

ฐานข้อมูล TPMAP ฐานข้อมูล DSS และ ระบบปฏิบัติการแก่นจันทน์รายครัวเรือนบูรณาการข้อมูลจากหลายหน่วยงาน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร, สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร, สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร, สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมุกดาหาร โดยมีการลงพื้นที่สำรวจโดยร่วมกันกับ คณะกรรมการศูนย์อำนวยการจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอ (ศจพ.อ.) และนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ในระดับตำบล

ผลลัพธ์ 1. ได้รายชื่อครัวเรือนเป้าหมายพร้อมข้อมูลเชิงลึกตามมิติปัญหาของความยากจน เช่น ความยากจนด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา ด้านรายได้ ด้านอาชีพ ด้านสุขภาพ ด้านความเป็นอยู่ และด้านสวัสดิการของรัฐ

2. การวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนช่วยเหลือ (Diagnosis and Planning) จัดทำแบบประเมิน 5 มิติความจน ได้แก่ รายได้, สุขภาพ, การศึกษา, การเข้าถึงบริการรัฐ, ความเป็นอยู่ ประชุมคณะทำงานระดับพื้นที่เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและจัดลำดับความเร่งด่วน มอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบตาม ดังนี้

2.1 มิติความยากจนด้านรายได้ หน่วยงานฟังก์ชันที่รับผิดชอบหลัก สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานจัดหางานจังหวัดมุกดาหาร สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 40 มุกดาหาร โดยมีรูปแบบการช่วยเหลือ เช่น ส่งเสริมอาชีพ จัดหางานทำโดยถูกกฎหมายให้ ให้ทุนประกอบอาชีพ

2.2 มิติด้านสุขภาพ หน่วยงานฟังก์ชันที่รับผิดชอบหลัก คือ สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/จังหวัด (สสอ./สสจ.) โรงพยาบาลมุกดาหาร รพ.สต. โดยมีรูปแบบการช่วยเหลือ เช่น ดูแลรักษาโรคเรื้อรัง ส่งต่อรักษาฟรี ออกเยี่ยมบ้านโดย อสม.ประจำตำบล

2.3 มิติด้านการศึกษา หน่วยงานฟังก์ชันที่รับผิดชอบหลัก คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดมุกดาหาร หรือสกร. และกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา หรือ กศส. โดยมีรูปแบบการช่วยเหลือ เช่น ทุนการศึกษา อุปกรณ์การเรียน และรถรับส่งกลับเข้าเรียน

2.4 มิติด้านความเป็นอยู่ หน่วยงานฟังก์ชันที่รับผิดชอบหลัก คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร โดยมีรูปแบบการช่วยเหลือ เช่น ปรับปรุงซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ต่อซ่อมแซมระบบน้ำประปา ติดตั้งระบบไฟฟ้า

2.5 มิติด้านการเข้าถึงบริการรัฐ หน่วยงานฟังก์ชันที่รับผิดชอบหลัก คือ ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร ที่ทำการปกครองอำเภอทั้ง 7 อำเภอ สำนักงานคลังจังหวัดมุกดาหาร โดยมีรูปแบบการช่วยเหลือ เช่น ช่วยทำบัตรประชาชน/ทะเบียนบ้าน การเข้าถึงเบี้ยผู้สูงอายุ ผู้พิการ และ การลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

ผลลัพธ์: ผู้ยากจนได้รับการส่งต่ออย่างถูกกลุ่มปัญหา โดยมีหน่วยงานรับช่วงช่วยเหลือเฉพาะด้าน

3. การจัดทำบูรณาการระดับพื้นที่ ส่งเสริมบทบาทนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ตำบล เพื่อดูแลครัวเรือนหนึ่งรายต่อหนึ่งคน ประสานทุกหน่วยงานเพื่อให้บริการ “ครบวงจร” แบบ One-Stop Service ใช้ แพลตฟอร์มกลาง เช่น TPMAP Dashboard DSS หรือ ThaiQM เพื่อบันทึกผลการส่งต่อ

4. การส่งต่อไปยังหน่วยงานฟังก์ชัน (Functional Referral Process) โดยใช้กระบวนการจัดประชุม ทีมแก้จนระดับอำเภอ/จังหวัด เพื่อลงมติกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบตามมิติของปัญหาดำเนินการส่งต่อผ่านระบบสารสนเทศออนไลน์ (TPMAP, ThaiQM) เป็นเอกสารราชการพร้อมข้อมูลรายการณมีระบบ ลงทะเบียนการส่งต่อ ระบุผู้ส่ง-ผู้รับ-วันส่ง-วัตถุประสงค์-ผลเบื้องต้น

ผลลัพธ์: ผู้ยากจนเข้าถึงบริการที่ตรงตามปัญหาโดยเร็ว

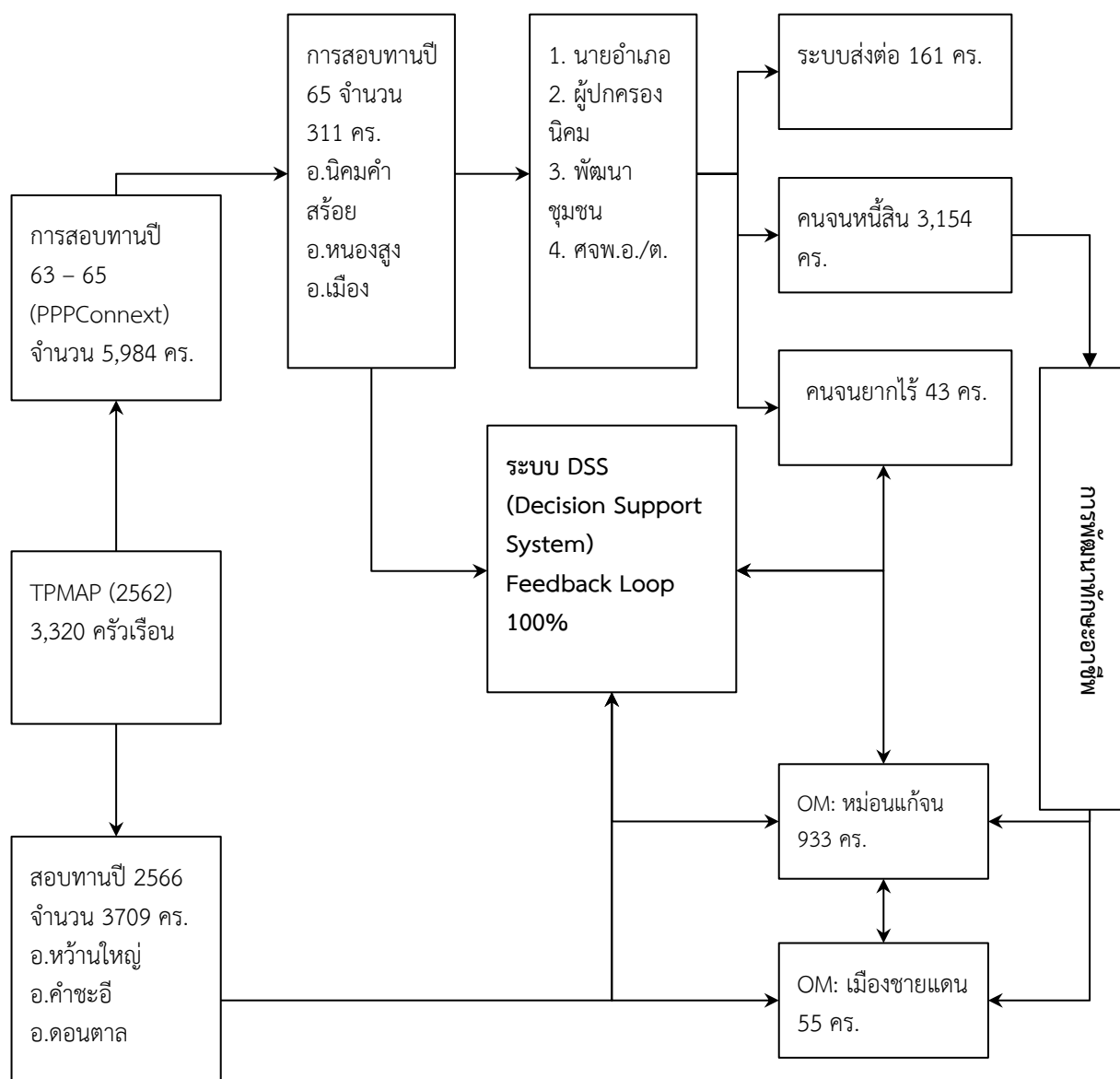
5. มีการติดตามและประเมินผล โดยนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่จะติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ เช่น ทุก 1-3 เดือน เพื่อวัดผลความช่วยเหลือด้วยตัวชี้วัด เช่น รายได้เพิ่มขึ้น สุขภาพดีขึ้น ได้รับสิทธิสวัสดิการพื้นฐาน ประเมินผลรายครัวเรือนผ่าน TPMAP: บันทึกข้อมูลเปลี่ยนแปลงรายเดือน และระบบฐานข้อมูล DSS แบบประเมินผลจากคณะกรรมการอำเภอ/จังหวัด และการสัมภาษณ์ซ้ำโดยหน่วยงานต้นทาง

ผลลัพธ์: ระบบติดตามผลแบบมีประสิทธิภาพ สามารถ “จบเคส” หรือวนกลับเพื่อช่วยเหลือซ้ำได้

6. การ “ออกจากระบบความยากจน” อย่างยั่งยืนของครัวเรือนที่ได้รับการช่วยเหลือครบทุกมิติ และสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว ทีมวิจัยได้จัดทำ “ใบรับรองการพ้นจากความยากจน” เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเศรษฐกิจฐานราก หรือบทบาทจิตอาสาช่วยเหลือครัวเรือนอื่นต่อ

สรุปได้ว่า “การช่วยเหลือผู้ยากจนจะมีประสิทธิภาพสูงสุด เมื่อมีการ ระบุครัวเรือนยากจนที่แม่นยำ, การวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะราย, ส่งต่อไปยังหน่วยงานที่มีฟังก์ชันตรงกับปัญหา, และ มีระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ”

การติดตามความช่วยเหลือโดยมีระบบการติดตามช่วยเหลือ (Feedback Loop) เพื่อทราบผลการช่วยเหลือว่ามีผลการเปลี่ยนแปลงอย่างไร นำไปสู่การลดปัญหาความยากจนในมิติต่าง ๆ ได้มากขึ้นเพียงใด โดยพิจารณาได้จากการเพิ่มขึ้นของทุนในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยหน่วยงานที่จัดความช่วยเหลือบันทึกผลการช่วยเหลือและส่งข้อมูลกลับเข้ามาในระบบข้อมูล PPPConnex และ ระบบ DSS ซึ่งการทำงานระบบฐานข้อมูลในระดับจังหวัดมุกดาหารสามารถติดตามความช่วยเหลือโดยมีระบบการติดตามช่วยเหลือร้อยละ 100 และส่งต่อครัวเรือนครัวเรือนยากจนไปยังหน่วยงานภาคี จำนวน 2,037 ครัวเรือน คนจนยากไร้ จำนวน 43 ครัวเรือนโดยให้การช่วยเหลือทันที และคนจนหนี้สินจำนวน 3,154 ครัวเรือนที่ถูกส่งต่อไปยังโมเดลแก้จนจำนวน 988 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 41.75 ข้อมูลอ้างอิงระหว่างปี 2565-2566 ดังแสดงในภาพที่ 3.3

ภาพที่ 3.3 ภาพแสดงระบบการค้นหา สอบทาน ส่งต่อความช่วยเหลือและ Feedback loop ครัวเรือนยากจนในระดับจังหวัดมุกดาหาร

ซึ่งได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือในระดับจังหวัดมุกดาหารร้อยละ 100 สามารถจำแนกครัวเรือน จำนวน 1,593 ครัวเรือน ที่ส่งต่อในแต่ละหน่วยงานหน้าที่ได้ดังนี้

3.4.4) การวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ (Strategic Direction)

การวิเคราะห์ทิศทางยุทธศาสตร์ของจังหวัดมุกดาหารมีการวิเคราะห์โดยเริ่มจากฐานงานหม่อนแก้งสู่การวิเคราะห์พืชพลังงานและพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ซึ่งประกอบไปด้วย ข้าว มันสำปะหลัง และยางพารา นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงสู่ฐานวัฒนธรรมด้านอาหารคือหมวยอที่มีการใช้ใบตองอย่างมากและแพร่หลาย ตลอดจนถึงภาพของชุมชนเองจาก Application Job Muk โดยมีขั้นตอนการดำเนินการหลักดังนี้

1) การศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นที่สนใจ ศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของอุตสาหกรรมพืชพลังงานโดยรวมถึงความสามารถในการผลิต และการใช้งานของพืชที่ใช้เป็นแหล่งพลังงานรวมถึงข้อจำกัดและโอกาสที่มีอยู่ในขณะนี้ ตลอดจนโอกาสหลากหลายบนฐานทรัพยากรในพื้นที่เป็นต้น และอาชีพที่สำคัญของคนจนในเมือง

2) การวิเคราะห์เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง ศึกษาและวิเคราะห์เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตพลังงานจากพืช รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ การปรับปรุงเทคโนโลยีที่มีอยู่ในปัจจุบัน ตลอดจนความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่นำมาถ่ายทอดให้กับกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย

3) การทำ SWOT Analysis: ทำการวิเคราะห์จุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) ที่เกี่ยวข้องกับพืชพลังงาน ชุมชนเมือง โดยให้ความสำคัญกับความเป็นไปได้ในการพัฒนาและการดำเนินงานในระยะยาว ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ (ตารางที่ 3.2)

3.5) การดำเนินงานโครงการวิจัย (กิจกรรมที่ดำเนินการ) โครงการหลัก

ตารางที่ 3.4 แผนและผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการวิจัย

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์ในการดำเนินงาน
1) เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPAP) ด้วยองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพิ่มโอกาสของการเข้าถึงการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่แบบบูรณาการระดับประเทศ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2	1.1) การค้นหา สอบทานและบันทึกการส่งต่อความช่วยเหลือการชี้แจงสร้างความเข้าใจในการบันทึกข้อมูล Workshop ทดลองใช้ ประเมินการใช้งานระบบฐานข้อมูลในระดับอำเภอเมืองมุกดาหาร และระดับตำบล ประกอบไป เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูลของ อบท. พัฒนาชุมชน เพื่อสร้าง ARM 1.2) เวทีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด 1.3) เวทีการออกแบบนิยามและตัวชี้วัดการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมและแผนนโยบายร่วมกันในระดับจังหวัดร่วมกับศูนย์ ศจพ.จ. 1.4) เวทีการจัดทำคู่มือการใช้งานระบบฐานข้อมูล PPAOS และ DSS แบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคี 1.5) เวทีการติดตามและหนุนเสริมการใช้ระบบฐานข้อมูล PPAOS และ DSS	-จำนวนครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจ มีการดำเนินการลงพื้นที่สำรวจครัวเรือนยากจนในทุกอำเภอของจังหวัดมุกดาหาร จำนวนทั้งสิ้น 6,184 ครัวเรือน โดยอ้างอิงตามฐานข้อมูล PPPConnex และระบบ DSS และการรายงานจากท้องถิ่น - ผลการสอบทานสถานะความยากจน ของครัวเรือนที่เข้าเกณฑ์ความยากจนตามดัชนีชี้วัด PPPConnex และ ระบบ DSS จำนวน 1,593 ครัวเรือน - ครัวเรือนที่มีรายได้ในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จากความยากจนหลังได้รับการช่วยเหลือแล้ว จำนวน 1,161 ครัวเรือน - ครัวเรือนที่ยังต้องการการช่วยเหลือเร่งด่วน จำนวน 1,716 คน/ครัวเรือน (เป็นเด็กแรกเกิด, ผู้สูงอายุอยู่คนเดียว, ผู้พิการ, ผู้ติดยาเสพติด)

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์ในการดำเนินงาน
		-การบูรณาการหน่วยงาน มีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนาชุมชน อปท. และภาคประชาสังคม เพื่อวางแผนให้ความช่วยเหลือเฉพาะด้าน เช่น การจ้างงาน การฝึกอาชีพ และการให้ทุนการศึกษา -มีการพัฒนาและติดตามผล ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาครัวเรือนรายครัวเรือนมีการติดตามผลครัวเรือนอย่างต่อเนื่องทุกไตรมาส ใช้ระบบ PPPConnex และ ระบบ DSS ในการติดตามสถานะความก้าวหน้า -ผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชน - ช่วยให้เกิดการรับรู้ข้อมูลครัวเรือนเป้าหมายชัดเจน - ลดการตกหล่นของครัวเรือนที่ควรได้รับการช่วยเหลือ - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน
2) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน และเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลความเหลื่อมล้ำของประเทศ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2	2.1) เวทีถอดบทเรียนการกำหนดคุณสมบัติของ Area Research Management (ARM) และ Area Development Management (ADM) 2.2) กระบวนการหนุนเสริมศักยภาพ ARM และ ADM	1 เกิดกลไกความร่วมมือในระดับพื้นที่ ARM จำนวน 21 คน และ ADM จำนวน 70 คน 2 สามารถจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่โดยอิงข้อมูลและงานวิจัย แผนพัฒนาเชิงพื้นที่ที่เกิดขึ้นมีความชัดเจนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัดและยุทธศาสตร์ชาติ จำนวน 1 แผน 3 เกิดหลักสูตรการพัฒนา ARM และ ADM จำนวน 1 หลักสูตร 4 เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาที่ตอบสนองต่อปัญหาเฉพาะพื้นที่เกิด “พื้นที่ต้นแบบ” อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอนองสูง ที่สามารถขยายผล

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์ในการดำเนินงาน
		ไปยังพื้นที่อื่นอีก 4 อำเภอที่เหลือได้ คือ อำเภอดอนตาล อำเภอดงหลวง อำเภอดงเจริญ และอำเภอวารินใหญ่
3) เพื่อพัฒนาและยกระดับกลไกขับเคลื่อนสถาบันวิชาการในพื้นที่ (Area Based University) ให้เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2	3.1) กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) 3.2) กระบวนการวิเคราะห์ Pro-poor value chain 3.3) เวที Poverty Forum และ MOU	1. ยกระดับบทบาทสถาบันอุดมศึกษาในฐานะกลไกกลางการพัฒนาพื้นที่ 1.1 สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่มีบทบาทเป็น "Area Based University" ที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา และบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ 1.2 เกิดกลไกการจัดการองค์ความรู้และวิจัยที่ตอบโจทย์ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และศักยภาพพื้นที่ 1.3 สถาบันมีการตั้งศูนย์หรือหน่วยงานเฉพาะกิจที่ทำงานร่วมกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง 2. สร้างพื้นที่ต้นแบบการแก้ปัญหาความยากจนแบบมีส่วนร่วม 2.1 พัฒนา "แผนปฏิบัติการแก้ปัญหาความยากจนเชิงพื้นที่" ที่ออกแบบร่วมกับประชาชนและหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ 2.2 ดำเนินโครงการต้นแบบ เช่น การพัฒนาอาชีพ การสร้างรายได้ การเข้าถึงสวัสดิการ หรือการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเปราะบาง มีการติดตามผลและประเมินผลกระทบทันทีชัดเจน โดยใช้ระบบฐานข้อมูลร่วม เช่น ระบบ PPPConnex และ ระบบ DSS หรือระบบของวิทยาลัยฯ 3. ผลิตและพัฒนานักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager)

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์ในการดำเนินงาน
		3.1 พัฒนาหลักสูตร "นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่" ทั้งในรูปแบบอบรมระยะสั้น (Non-degree) และในหลักสูตรระดับอนุปริญญา 3.2 มีนักศึกษา อาจารย์ และบุคลากรภายนอกที่ผ่านการอบรมและสามารถทำงานในบทบาท Area Manager ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3.3 Area Manager ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” เชื่อมโยงระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ เอกชน และภาควิชาการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาแบบองค์รวม 4. ส่งเสริมกลไกการเรียนรู้ร่วมกัน (Co-creation & Learning Platform) 4.1 จัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างภาคส่วนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง 4.2 สถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลาง (Platform) สำหรับสร้างความรู้ สร้างนวัตกรรมทางสังคม และการพัฒนานโยบายสาธารณะในพื้นที่ 4.3 ชุมชนมีศักยภาพเพิ่มขึ้นในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และสามารถบริหารจัดการตนเองได้มากขึ้น 5. ขยายผลสู่การสร้าง “มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” 5.1 พัฒนาระบบบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัยให้เชื่อมโยงภารกิจหลัก (วิชาการ วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม) เข้ากับพื้นที่

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์ในการดำเนินงาน
		5.2 ผลักดันบทบาทวิทยาลัยฯ ให้เป็น “นโยบายเชิงพื้นที่” ที่สามารถต่อยอดไปสู่การขยายผลระดับจังหวัด/ระดับภาค
4) เพื่อพัฒนากลไกความร่วมมือและระบบงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับพื้นที่ในการพัฒนาและยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแก่นจนบนฐานทุนดำรงชีพของครัวเรือน ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2	4.1) พัฒนากลไกความร่วมมือใหม่และระบบงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับพื้นที่ในการพัฒนาและยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนในระดับจังหวัด 4.1) พัฒนากลไกความร่วมมือใหม่และระบบงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับพื้นที่ในการพัฒนาและยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนในต่างประเทศ	1. มีการจัดตั้ง “กลไกขับเคลื่อนระดับพื้นที่” ที่มีหน่วยงานรัฐท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง 2. เกิด เวทีร่วมวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ (System Thinking) เพื่อระบุปัญหาเชิงโครงสร้างของความยากจนในแต่ละพื้นที่ 3. กลไกมีความยืดหยุ่น สามารถตอบสนองสถานการณ์เฉพาะพื้นที่ (Area-specific) 4. มีการถอดบทเรียนทุนชีวิต ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรมของครัวเรือน เพื่อสร้างแนวทางพัฒนาแบบเฉพาะเจาะจง 5. ครัวเรือนยากจนได้รับการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะอาชีพ และสามารถบริหารจัดการทรัพยากรของตนเอง 6. ส่งเสริมให้เกิด “ครัวเรือนต้นแบบ” ที่ใช้ทุนดำรงชีพเดิมบวกกับองค์ความรู้ใหม่ จนสามารถยกระดับความเป็นอยู่ได้สร้างพื้นที่ต้นแบบนวัตกรรมการแก้จนเชิงระบบ พื้นที่เป้าหมายมีระบบการแก้ปัญหาคความยากจนที่ยั่งยืน โดยอาศัยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ - กลไกขับเคลื่อนที่เข้มแข็ง - ระบบข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงลึก - การเชื่อมโยงนวัตกรรมกับทุนในพื้นที่

วัตถุประสงค์	แผนการวิจัยและวิธีการดำเนินการวิจัย	ผลลัพธ์ในการดำเนินงาน
		พื้นที่เหล่านี้สามารถถอดบทเรียนและต่อยอดเพื่อการขยายผลในระดับจังหวัด
การบริหารจัดการโครงการ 1) การบริหารทีมวิจัยภายใน 2) กลยุทธ์ Exit Strategy ด้วย Co-Area Research Manager (Co-Arm) 3) การบริหารจัดการงบประมาณ		

3.5.1) ตารางการดำเนินงานวิจัย SRA ในแต่ละช่วงเวลา (โครงการหลัก) ในรอบระยะเวลา 12 เดือน

ตารางที่ 3.5 ผลการดำเนินงานตาม OKR ของงานวิจัย SRA ในแต่ละช่วงเวลา (SRA Mukdahan Milestone)

Time	Output	Outcome	Impact
เดือนที่ 1-3 (3 เดือน) Inception Report	1) เกิดกลไกความร่วมมือเพื่อจัด ปัญหาความยากจนระดับจังหวัดเป็น ระบบ จำนวน 1 ระบบ	1) เกิดกลไกในการบูรณาการในการ ทำงานร่วมแก่งานร่วมกัน 1 ระบบ คือ คณะทำงาน ศจพ.จ. และศจพ.อ.เพื่อ ขับเคลื่อนการทำงานร่วมกันอย่างระบบ	-แต่เดิมการทำงานของคณะทำงาน ศจพ.จ. และศจพ.อ.เขามีการประชุม การขับเคลื่อนการทำงานในรอบ 1 ปี มีการประชุมเพียงครั้งเดียว มี เพียงการรายงานผลความยากจนใน พื้นที่ บางอำเภอไม่มีการขับเคลื่อน การทำงานเลยมีเพียงคำสั่ง มอบหมายการทำงาน พอทีมวิจัยได้ เข้าร่วมประสานงานและทราบถึง ปัญหาของการทำงาน ของ คณะทำงานดังกล่าว โดยทราบ ข้อมูลจากท่านพัฒนาการจังหวัด มุกดาหาร จึงเกิดการบูรณาการ ความร่วมมือ เพื่อจัดความยากจน ในจังหวัดมุกดาหาร ทีมวิจัยจึงเป็น ตัวกลางในการประสานงานการ ทำงานร่วมกันระหว่างส่วนราชการ ต่างๆ ร่วมกับเลขาพัฒนาการอำเภอ ในการร่วมประชุมรายงานผลการ ดำเนินงานความก้าวหน้างานการ แก้ปัญหาคความยากจนในพื้นที่แต่ละ อำเภอแล้วนำเสนอผลรายงานต่อ ท่านผู้ว่าราชการเพื่อดำเนินการ ต่อไป
	2) ได้ข้อมูลครัวเรือน Exclusion Error และ Inclusion Error และ Add on and Exit	2) จากการสำรวจค้นหาสอบถามปี 2566-2567 จำนวน 53 ตำบล 7 อำเภอ ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร พบว่ามีค้นหา สอบถามปี 2566 จำนวน 6,184 ครัวเรือน มีคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือ	2) ผลการเปลี่ยนแปลงจากการ จัดเก็บข้อมูลครัวเรือนส่งผลให้ สามารถลดข้อผิดพลาดเชิงระบบทั้ง Exclusion Error (การตกหล่นของผู้ มีสิทธิ์) และ Inclusion Error (การ

	3) ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัด นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ARM) จำนวน 20 คน และเกิดนักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (ADM) จำนวน 30 คน 4) เกิดตลาดแกล้ง จำนวน 1 แห่ง	(INCLUSION) จำนวน 5,375 ครั้วเรือน ทำการทวนสอบความยากจนจริง (คนจนเดิม) จำนวน 809 ครั้วเรือน และเหลือข้อมูลครั้วเรือนยากจนจริงและทำการนำเข้าข้อมูลผ่านระบบ PPP Connctxt ที่เป็นครั้วเรือนยากจนจริง Add on 67 EXCLUSIO จำนวน 784 ครั้วเรือน รวมครั้วเรือนจนจริงทั้งสิ้นของปี 2567 1,593 ครั้วเรือน 3) ทีมวิจัยได้พัฒนาตนเองเป็นนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (AM) โดยส่งเสริมการมีทักษะการขับเคลื่อนการทำงานแก่นักงานในพื้นที่ทักษะทางด้านการสื่อสาร ทักษะการเขียนรายงานวิจัย ทักษะการดำเนินงานกระบวนในพื้นที่ และได้ทำการค้นหา นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ ADM โดยจัดฝึกอบรมให้ความรู้ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการลงพื้นที่ การเก็บข้อมูลเชิงลึกของครั้วเรือนยากจน การสัมภาษณ์ครั้วเรือนยากจน การใช้เครื่องมือลงพื้นที่ในการสอบทานครั้วเรือนยากจน การสื่อสารในพื้นที่ เป็นต้น 4) ทีมวิจัยได้ทำงานร่วมกับทีมงานตลาดแกล้งเพื่อให้ครั้วเรือนยากจนที่มีสินค้าเพื่อจำหน่าย โดยทำการสำรวจสินค้าสินค้าน้อย 1-3 รายการที่พร้อมขาย และกลุ่มสมาชิกครั้วเรือนยากจน กลุ่มเปราะบางและผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ เข้าร่วมเป็นสมาชิกผู้จำหน่ายสินค้าจากชุมชน รูปถ่ายคุณภาพสูง มีเรื่องราว (Storytelling) ของสินค้าและผู้ผลิต แพ็กเกจจิ้งที่ดูดีเหมาะกับตลาดเมือง แล้วทีมวิจัยทำการติดต่อประสานงานกับทีมตลาดแกล้งแกล้ง เช่น ผ่าน ABU / ภาคิ / เครือข่ายผู้จัดงานตลาด คัดเลือกสินค้าเด่นของชุมชนไปเสนอ อบรมผู้ขายให้พร้อมเข้าตลาดจริง วิธีตั้งราคา เทคนิคพูดกับลูกค้า การเล่าเรื่องสินค้าให้น่าสนใจ และราคาที่เหมาะสมและคำนวณต้นทุนแล้ว ทดลองขายจริงในตลาดแกล้งแกล้ง อาจเริ่มจากการออกบูธในงาน เก็บข้อมูล Feedback และพัฒนาถามลูกค้า / ผู้จัดว่าอะไรดี อะไรควรปรับ ใช้ข้อมูลมาปรับสินค้า/บริการให้	ได้รับสิทธิ โดยไม่ถูกต้อง) ขณะเดียวกัน กระบวนการ Add-on และ Exit ช่วยปรับปรุงฐานข้อมูลให้มีความทันสมัย สะท้อนสถานะความยากจนที่แท้จริง และสนับสนุนการกำหนดนโยบายแบบตรงเป้าหมาย 3) การพัฒนาบุคลากรเหล่านี้ช่วยให้พื้นที่ที่มี คนกลางที่มีความรู้ ทักษะ และความเข้าใจพื้นที่ สามารถเชื่อมโยงข้อมูล งานวิจัย และนโยบายกับชุมชนได้อย่างตรงจุด ผลที่ตามมาคือการขับเคลื่อนการแก้จนมี ประสิทธิภาพมากขึ้น ทำงานเป็นระบบ เห็นผลจริง และสามารถขยายผลได้อย่างยั่งยืนในระดับจังหวัด โดยมีนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (ARM) จำนวน 30 คน และเกิดนักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (ADM) จำนวน 77 คน เพื่อทำงานช่วยเหลือที่วิจัยในแต่ละพื้นที่ ครอบคลุมทั้ง 7 อำเภอ 4) ส่งผลให้ครั้วเรือนยากจนมีช่องทางจำหน่ายสินค้าเพิ่มขึ้นเข้าถึง ตลาดที่มีกำลังซื้อจริง ทำให้เกิด รายได้ต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาความช่วยเหลือ และสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาศักยภาพตนเองและชุมชนในระยะยาว และเป็นการช่วยส่งเสริมให้ตลาดที่มีอยู่แล้วเกิดความคึกคัก สร้างสีสันให้ตลาดได้มีกิจกรรมต่อเนื่องมากมาย
--	--	--	---

	5) เกิดกองทุนในระดับจังหวัด จำนวน 1 กองทุน 6) ได้องค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ใช้ประโยชน์ จำนวน 25 ชิ้น	ตอบโจทย์มากขึ้น แล้วขยายผลสู่ตลาดอื่นต่อเนื่อง เมื่อติดตลาดแหกหวานได้ แล้ว สามารถนำชื่อเสียงไปเจรจาขายกับตลาดอื่น เช่น ตลาดสีเขียว, ตลาด OTOP, ห้างสรรพสินค้า, หรือออนไลน์ แพลตฟอร์ม 5) เกิดกองทุนในระดับจังหวัด จำนวน 1 กองทุน คือ กองทุนหม่อนไหม แก่จนเพื่อช่วยเหลือพึ่งพากันในยามเจ็บป่วย หรือขาดแคลนทุนประกอบอาชีพและดูแลครอบครัว และมีการดำเนินของกองทุนหม่อนไหมแก่จน ดำเนินการดังนี้ ระดมทุนตั้งต้น ได้จากการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ เช่น สนง.นิคมสร้างตนเองคำสร้อย / การสมทบจากชุมชน สนับสนุนผู้ปลูกหม่อนและผู้แปรรูป ปล่อยกหรือให้ยืมเงินเพื่อใช้อุปโภคบริโภค วัสดุ อุปกรณ์แปรรูป ฯลฯ มีดอกเบี้ยต่ำหรือไม่มีดอกเบี้ย ในบางกรณี มีการบริหารโดยคนในชุมชน มีคณะกรรมการดูแล ตรวจสอบได้ โปร่งใส มีการนำรายได้กลับเข้ากองทุน เมื่อขายผลผลิตได้ ผู้กู้จะทยอยคืนเงิน เพื่อหมุนเวียนให้รายอื่น ใช้ส่งเสริมกิจกรรมอื่นในชุมชน เช่น อบรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ ต่อยอดตลาด หรือช่วยคนจนรายอื่น 6) จากการพัฒนาโมเดลแก่จนทั้ง 4 โมเดล เกิดองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ใช้ประโยชน์ กับครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย และสามารถถ่ายทอดไปยังพื้นที่อื่นได้จำนวน 25 ชิ้น ดังนี้ 1.เทคโนโลยีผลิตหม่อนแคปซูล 2.เทคโนโลยีการจัดการแปลงรวม 3.เทคโนโลยีการตรวจสอบสภาพแปลง GAP 4.เทคโนโลยีการจัดการระบบน้ำในการเพาะปลูก 5.เทคโนโลยีการทำขอตีรังหม่อน 6.เทคโนโลยีการครีบบำรุงผิวจากใบหม่อน 7.เทคโนโลยีวิเคราะห์ดิน 8.เทคโนโลยีในการคัดเลือกพันธุ์หม่อนที่ทนโรค โตเร็ว และให้ผลผลิตใบสูง 9 เทคโนโลยีการปุ๋ยชีวภาพและสารชีวภัณฑ์ป้องกันแมลงศัตรูพืช 10 เทคโนโลยีการผลิตเส้นก๋วยจั๊บน้ำจากใบหม่อน	5) ช่วยให้ครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง และผู้มีรายได้น้อย เข้าถึงแหล่งทุนหมุนเวียน สำหรับการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และแปรรูปสินค้า ทำให้เกิด อาชีพเสริม รายได้เพิ่ม ลดภาระหนี้สิน และเกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน พร้อมทั้งสร้าง ระบบช่วยเหลือกันในชุมชน อย่างยั่งยืน 6) เกิดผู้นำ ปราชญ์ชุมชน ในการถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชนอื่นได้ ชุมชนอื่นสามารถเรียนรู้และนำแบบอย่างไปปรับใช้ได้จริง กระตุ้นการเรียนรู้และถ่ายทอดสู่ชุมชนอื่น สามารถเข้ามาเรียนรู้ ดูงาน และนำไปใช้พัฒนาพื้นที่ของตนเอง สามารถเป็นต้นแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยการช่วยสร้างชุมชนที่พึ่งพาตนเอง และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง
--	--	--	---

		11.เทคโนโลยีการสับจากการสกัดจากใบหม่อน 12 เทคโนโลยีการอบใบหม่อนแห้งแบบลมร้อน (Hot Air Dryer) หรือ Freeze Dry 13.เทคโนโลยีใบหม่อนตากแห้งและบดละเอียดด้วยเครื่องบดสมุนไพร 14.เทคโนโลยีการสกัดสารสำคัญ เช่น สารฟลาโวนอยด์ (Flavonoids) โดยใช้เทคโนโลยีการสกัดเย็น 15.เทคโนโลยีจุลินทรีย์ที่ควบคุมคุณภาพในการหมัก เพื่อผลิต ไวน์หม่อน (Mulberry Wine) 16.เทคโนโลยีการผลิตแยมจากลูกหม่อน 17.เทคโนโลยีการล้างใบหม่อน 18.เทคโนโลยีเครื่องบดสับใบหม่อนเพื่อทำอาหารสัตว์ 19.เทคโนโลยีเครื่องอัดเม็ดอาหารจากใบหม่อน 20 เทคโนโลยีระบบบรรจุสุญญากาศ (Vacuum Packing) หรือฟิล์มป้องกันแสงและความชื้น 21 เทคโนโลยีการทำอาหารปลา ไก่เบ็ดจากใบหม่อน 22 เทคโนโลยีการผลิตปุ๋ยหมักจากเศษใบหม่อน 23 เทคโนโลยีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 24 เทคโนโลยีการผลิตปุ๋ยน้ำชีวภาพจากใบหม่อน 25 เทคโนโลยีการทำอาหารปลา ไก่เบ็ดและโคจากใบหม่อน เกิดองค์ความรู้และหลักสูตร จำนวน 12 องค์ความรู้/หลักสูตร คือ 1.องค์ความรู้/หลักสูตรแปรรูปหม่อนแคปซูล 2.องค์ความรู้/หลักสูตรการปลูกหม่อน 3.องค์ความรู้/หลักสูตรการจัดการมาตรฐานแปลงหม่อน (GAT) 4.องค์ความรู้/หลักสูตรการเก็บเกี่ยวใบหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม 5.องค์ความรู้/หลักสูตรการปรับสภาพพื้นที่ที่เหมาะสม 6.องค์ความรู้/หลักสูตรการทำปุ๋ยปรับปรุงดิน 7.องค์ความรู้/หลักสูตรการทำปุ๋ยหมักมูลไหม 8.องค์ความรู้/หลักสูตรการทำสารสกัดจากใบหม่อนไปทำครีมบำรุงผิวหน้า 9 องค์ความรู้/หลักสูตรในการทำแชมพูจากใบหม่อน	
--	--	---	--

		10 องค์ความรู้/หลักสูตรในการทำอาหารสัตว์จากใบหม่อน 11 องค์ความรู้/หลักสูตรการจัดการแปลงรวม 12 องค์ความรู้/หลักสูตรการจัดการน้ำในแปลงรวม	
เดือนที่ 4-8 (5 เดือน) Interim Report รายงานความก้าวหน้าระยะ 8 เดือน	1) เกิดมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ (ABU) 2) ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน เข้าสู่สวัสดิการของรัฐ 100 % 3) ยกระดับระบบข้อมูล PPP Connexx ครัวเรือนยากจน 1 ระบบ 4) ยกระดับสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) 1 ระบบ	1) ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารร่วมกับ มทร.อีสาน วิทยาเขตสกลนคร นำองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปพัฒนาการผลิต แปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนและผลหม่อน และส่งเสริมการตลาดทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ทำให้ครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบางและครัวเรือนที่มีรายได้น้อย มีรายได้สูงขึ้น และ ABU ทำหน้าที่เชื่อมโยงชุมชนหน่วยงานรัฐ เอกชน และท้องถิ่นให้ทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมายร่วม 2) ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน เข้าสู่สวัสดิการของรัฐ 100 % โดยใช้ระบบ PPP Connexx เชื่อมโยงกับ (DSS) เพื่อให้หน่วยงานฟังก์ชันที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถนำข้อมูลการส่งต่อไปใช้ในการช่วยเหลือได้ถูกต้องและแม่นยำ 3) จัดฝึกอบรมการใช้งานระบบข้อมูล PPP Connexx โดยการป้อนข้อมูลครัวเรือนยากจนด้วยกระบวนการ Output เข้าระบบฐานข้อมูล PPP Connexx ตามตัวชี้วัดทุน 5 ด้าน จำนวน 53 อบต./ทต.ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร 4) จัดฝึกอบรมการใช้งานระบบข้อมูล PPP Connexx และฝึกอบรมการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) เพื่อช่วยเหลือหน่วยงานฟังก์ชันที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถนำข้อมูลการส่งต่อไปใช้ในการช่วยเหลือได้ถูกต้องและแม่นยำ จำนวน 53 อบต./ทต.ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร	1) เกิดเครือข่ายการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ (ABU) ด้วยการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมาร่วมทำงานในพื้นที่ 2) ระบบส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน ช่วยให้ครัวเรือนเป้าหมายได้รับ ความช่วยเหลือตรงตามปัญหาและความต้องการ อย่างรวดเร็วและเป็นระบบทำให้เกิดการแก้ปัญหาแบบ บูรณาการ ลดการตกหล่น เพิ่มโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน 3) มีหน่วยงานเกิดการยอมรับในการใช้งานของระบบฐานข้อมูล PPP Connexx ในพื้นที่ จำนวน 3 หน่วยงาน คือ อบต.หนองสูงใต้ อ.หนองสูง เทศบาลเมืองมุกดาหาร และ สนง.นิคมสร้างตนเองคำสร้อย อ.นิคมคำสร้อย หน่วยงานที่เหลืออยู่ระหว่างการทดลองใช้งาน 4) มีหน่วยงานเกิดการยอมรับในการใช้งานของระบบข้อมูล PPP Connexx และฝึกอบรมการเชื่อมโยงระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) เพื่อช่วยเหลือหน่วยงานฟังก์ชันที่มีภารกิจในการแก้ไขปัญหาความยากจน ในพื้นที่จำนวน 5 หน่วยงาน คือ อบต.หนองสูงใต้ อ.หนองสูง เทศบาลเมืองมุกดาหาร และ สนง.นิคมสร้างตนเองคำสร้อย อ.นิคมคำสร้อย ที่ทำการปกครองอำเภอหนองสูง ที่ทำการปกครองอำเภอเมืองมุกดาหาร

	5) ยกระดับโมเดลแก๊จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด - ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลาย สำหรับคนจนที่เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล - ได้โมเดลแก๊จน Poo-Poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือน ไม่เกิน 5 โมเดล	5) จัดฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโมเดลแก๊จน (PPAM) ซึ่งครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง และครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำที่เข้าร่วมโครงการฯ มีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 ผ่านโมเดลแก๊จนที่พัฒนาขึ้น มีรายละเอียดดังนี้ (1) ไหมแก๊จน (2) หมอนแก๊จนมุกดาหาร (3) หญ้าเศรษฐกิจ (4) การท่องเที่ยวชุมชน Low Carbon Tourism Pro poor Value Chain จำนวน 4 โมเดล มีรายละเอียดองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากโมเดลแก๊จน ดังนี้ 1.โมเดลการท่องเที่ยวชุมชน Low Carbon Tourism (1) กีบติดผผผ้าฝ้าย (2) ดอกไม้ผ้าฝ้าย (3) ต่างหูผ้าฝ้าย (4) ท่องเที่ยว Low Carbon (5) ที่คาดผผผ้าฝ้าย (6) ผ้ารองแ้วผ้าฝ้าย (7) พวงกุญแจผ้าฝ้าย (8) ยางรัดผผผ้าฝ้าย (9) สายรัดเอวผ้าฝ้าย (10) เข็มกลัดผ้าฝ้าย โมเดลหญ้าเศรษฐกิจ (11) ปุ๋ยบำรุงดินจากหญ้า (12) ปุ๋ยหมักจากหญ้า (13) หญ้านอกฤดู (14) หญ้าหมักชีวภาพ (15) หญ้าอัดเม็ด โมเดลหมอนแก๊จน (16) กระดาษสาจากใบหม่อน (17) ลูกก้ามปูเบอร์รี่ (18) ชาหมักใบหม่อน (19) ชาใบหม่อน (20) น้ำมัลเบอร์รี่ (21) มัลเบอร์รี่อบแห้ง (22) สมูทตี้มัลเบอร์รี่ (23) อาหารสัตว์จากใบหม่อน (24) เยลลี่มัลเบอร์รี่ (25) แยมมัลเบอร์รี่	หน่วยงานที่เหลื่อมอยู่ระหว่างการทดลองใช้งาน 5) ช่วยให้ครัวเรือนยากจนมี อาชีพใหม่ที่เหมาะสมกับพื้นที่ รายได้เพิ่มขึ้นจากการขายทั้งวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์แปรรูป ส่งผลให้ครัวเรือนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ พึ่งพาตนเองได้ และสามารถต่อยอดและขยายผลสู่วิสาหกิจชุมชนได้
--	--	---	---

		(26) ไวน์มัลเบอร์รี่ (27) ไอศกรีมมัลเบอร์รี่ โมเดลไหมแก่จัน (28) กระเป๋าสะพายข้างผ้าไหมแกมฝ้าย (29) กระโปรงผ้าไหมแกมฝ้าย (30) กลองทิชชูผ้าไหมแกมฝ้าย (31) กางเกงผ้าไหมแกมฝ้าย (32) น้ำหมักมูลไหม (33) ปลอกหมอนผ้าไหมแกมฝ้าย (34) ผ้าคลุมไหล่ผ้าไหมแกมฝ้าย (35) ผ้าถุงผ้าไหมแกมฝ้าย (36) ผ้าปูโต๊ะผ้าไหมแกมฝ้าย (37) ผ้า màn ผ้าไหมแกมฝ้าย (38) ผ้าห่มผ้าไหมแกมฝ้าย (39) ผ้าไหมแกมฝ้าย (40) เสื้อผ้าไหมแกมฝ้าย (41) ไหมขายรัง (42) ไหมขายเส้น	
	- ได้โมเดลแก่จัน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน อย่างน้อย 1 โมเดล	-เป็นระบบหรือแนวทางที่ออกแบบมาเพื่อ รองรับกลุ่มเปราะบางในสังคม (เช่น คนจน คนตกงาน ผู้สูงอายุ เด็ก และคนพิการ) โดยใช้วิธีการระดมทรัพยากรจากหลายแหล่ง เช่น งบประมาณรัฐ การบริจาค การสมทบจากชุมชน หรือภาคเอกชน แล้วนำทรัพยากรนั้นมาจัดตั้งเป็น “กองทุน” โดยมีชื่อว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดง” เพื่อให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรเพื่อช่วยเหลือกันเอง ไม่ต้องพึ่งรัฐทั้งหมด โดยมีกระบวนการทำงานดังนี้ 1.บริหารโดยชุมชนเพื่อชุมชน 2. ใช้ระบบการ “สมทบ” หรือ “สะสม” เงิน สมาชิก สมทบเงินเป็นรายรายปี เช่น ปีละ 365 บาท รัฐอาจ สมทบงบประมาณเพิ่มเติม เช่น เงินสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ส่วนสมาชิกของกลุ่มปลูกหม่อนมีแหล่งรายได้อื่น เช่น ขายของชุมชนในตลาดแฮกมหานคร บางคนมีรายได้จากการขาย	-จากการมีกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดง ทำให้กลุ่มครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง ผู้มีรายได้น้อย เข้าถึงสวัสดิการทางสังคมโดยมีการบริการจัดการกันโดยชุมชน เกิดความสามัคคีในชุมชนและการบริหารต้นแบบ สามารถช่วยเหลือคนเปราะบางอย่างเหมาะสม มีการสร้างหลักประกันทางสังคมให้กลุ่มครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง ผู้มีรายได้น้อย

	6) ได้ยุทธศาสตร์การจัดความยากจนระดับจังหวัด จำนวน 1 แผน	ใบหม่อนเลี้ยงไหมหรือทำกิจกรรมหารายได้เข้ากองทุน 3.เน้นการให้สวัสดิการแบบครอบคลุมใช้เงินกองทุนเพื่อจ่าย “สวัสดิการในชีวิตประจำวัน” เช่น เงินช่วยค่ารักษาพยาบาล เงินค่าทำศพ เงินช่วยเหลือกรณีประสบอุบัติเหตุ เงินส่งเสริมการศึกษานูรุลห่าน เงินทุนประกอบอาชีพ 4.มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างเปิดเผย มีการประชุมใหญ่ประจำปีเพื่อรายงานสถานะการเงิน และสมาชิกสามารถ เข้าถึงข้อมูลและตรวจสอบได้ “กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดง” เป็นระบบสวัสดิการที่คนในชุมชนร่วมกันออมและบริหารเงินเอง เพื่อดูแลกันและกันในทุกช่วงชีวิต โดยเน้นความเป็นเจ้าของร่วม โปร่งใส และยั่งยืน” 6) ทีมวิจัยได้ทำการลงพื้นที่วิเคราะห์ข้อมูลบริบทชุมชน แล้วรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลภาคสนามนำมาวิเคราะห์ปัญหา โอกาส และแนวโน้มในอนาคต -จัดประชุมหารือร่วมกับหน่วยงานฟังก์ชัน -ทีมวิจัยร่วมกับหน่วยงานฟังก์ชันออกแบบร่างแผนยุทธศาสตร์ร่วมกันกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด แบ่งบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วย -ทีมวิจัยสนับสนุนข้อมูลเชิงวิชาการและเสนอแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ขับเคลื่อนและสื่อสารแผนให้เกิดการปฏิบัติ มีการประชาสัมพันธ์แผนให้ทุกฝ่ายรับรู้และเข้าใจตรงกัน -จัดทำระบบติดตามร่วมกับหน่วยงานฟังก์ชัน ทบทวนแผนอย่างสม่ำเสมอและปรับตามบริบทที่เปลี่ยนไป	6) หน่วยงานฟังก์ชันรับแผนงานและโครงการเข้าสู่แผนยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดดังนี้ 1.โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการค้าให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยในครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและยั่งยืน (Smart Economy) หน่วยงาน จำนวนเงิน 1,500,000 บาท สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร 2.โครงการส่งเสริมองค์กรเกษตรกรต้นแบบและการเกษตรปราดเปรื่อง Smart farmer ด้านการเกษตร เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร 3.โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนให้กับประชาชนและผู้มีรายได้น้อยในครัวเรือนยากจนในพื้นที่ด้านพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (สินค้าและบริการ) จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร
--	--	--	---

			4.โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล การพัฒนาครัวเรือนยากจนทางด้านการศึกษาและฝึกอบรมการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร 5. โครงการพัฒนาครัวเรือนยากจนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างยั่งยืน ด้านการสร้างควมมั่นคงของน้ำภาคการผลิต จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมุกดาหาร 6. โครงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรมเส้นทางดงหลวง-มุกดาหาร เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร 7. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ด้านการฝึกทักษะอาชีพและส่งเสริมความรู้ให้กับกลุ่มเปราะบาง จำนวน 300,000 บาท สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร การเชื่อมโยงแผนหน่วยงานฟังก์ชัน. หน่วยงาน คือหน่วยงานศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดมุกดาหาร งบประมาณ 860,750 บาท จำนวนครัวเรือนยากจน 100 ครัวเรือน 1.โครงการผลิตและกระจายพันธุ์หม่อนไหม จำนวนเงิน 750,650 บาท แผนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 2.โครงการยกระดับและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จำนวน 110,100 บาท แผนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เดือน 9-12 (4 เดือน) Final Report	1) พัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม อย่างน้อย 1,000 ครัวเรือน หรือ 5,000 คน	1) จัดฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาโมเดลแก้จนจำนวน 4 โมเดล จำนวน 42 หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากโมเดลแก้	1. เกิดการส่งเสริมให้คนจนเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาอาชีพ ช่วยลดช่องว่างระหว่างกลุ่มรายได้สูงกับรายได้ต่ำ คนในชุมชนมีทักษะใหม่ ๆ

รายงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์ ระยะ 12 เดือน	2) เกิดอำเภอแก้งจน/ท้องถิ่นแก้งจน/ ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ Prototype Area ระดับอำเภอ/ท้องถิ่นระดับเทศบาล	จนทั้ง 4 โมเดล โดยมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วม 1,593 ครัวเรือน จำนวน 6,372 คน 2) อำเภอแก้งจนของจังหวัดมุกดาหารมีจำนวน 2 อำเภอ คืออำเภอนิคมน้ำสร้อย และอำเภอหนองสูง โดยมีเกณฑ์	ที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น งานฝีมือ ดิจิทัล เกษตรแปรรูป ฯลฯ 2ง เกิดหลักสูตรและองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนจำนวน 9 หลักสูตร ดังนี้ - หลักสูตร “โรงเรียนแก้งจน” จำนวน 45 ชั่วโมง - หลักสูตร “การแปรรูปสินค้าจากผ้าฝ้ายแกมไหม” จำนวน 100 ชั่วโมง - หลักสูตร “การทำกระดาษสาจากต้นหม่อนแห้ง” จำนวน 30 ชั่วโมง - หลักสูตร “การทำผ้าหมัก” จำนวน 10 ชั่วโมง - หลักสูตร “การปลูกหม่อน” จำนวน 45 ชั่วโมง - หลักสูตร “การผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนและผลหม่อน” จำนวน 75 ชั่วโมง - หลักสูตร “ปุ๋ยน้ำหมักมูลไหม” จำนวน 10 ชั่วโมง - หลักสูตร “การเลี้ยงหม่อนไหม” จำนวน 30 ชั่วโมง - หลักสูตร “การผลิตอาหารโคขุนหญ้าอัดเม็ดด้วยหญ้าเศรษฐกิจสูตรเร่งน้ำหนัก” จำนวน 10 ชั่วโมง หลักสูตรสามารถขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นๆ ได้ 3. ครอบครัวที่มีรายได้มั่นคง มีแนวโน้มที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น การศึกษา สุขภาพ และความสัมพันธ์ในครอบครัว 4.ลดความเสี่ยงต่อปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด หรือความรุนแรงในครัวเรือน 1.การเข้าถึงข้อมูลและการช่วยเหลืออย่างตรงเป้าหมาย มีการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการระบุปัญหาและความต้องการของแต่ละครัวเรือน ส่งผลให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่ 2.การบูรณาการระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ
--	---	--	---

เมื่อวขึ้นไป ให้สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ทั้งพื้นที่ อย่างน้อย 1 อำเภอ หรือ 1 เทศบาลฯ	การคัดเลือกจากข้อมูลความยากจนหนาแน่น ความพร้อมของครัวเรือนยากจนที่จะยอมเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนให้พ้นจากความยากจน ความพร้อมของหน่วยงานในพื้นที่ กระบวนการได้มาของอำเภอแก้งจนดำเนินการดังนี้ กระบวนการ “อำเภอแก้งจน” เป็นแนวทางที่ทีมวิจัย กรมการปกครอง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจนแบบ *เชิงรุกและบูรณาการ* โดยใช้ “อำเภอ” เป็นหน่วยปฏิบัติหลักในการเข้าถึงประชาชนอย่างใกล้ชิดที่สุด ลักษณะของอำเภอที่ ควรเป็นอำเภอ"อำเภอแก้งจน" มีดังนี้ 1.มีข้อมูลคนจนรายบุคคล (TPMAP / จปฐ. / ข้อมูลท้องถิ่น)ที่ตรงกันทีมวิจัยสำรวจมากที่สุด 2. จำแนกปัญหาและวิเคราะห์เชิงลึกถึงข้อมูลความยากจนได้โดยวิเคราะห์รายบุคคล/ครัวเรือนว่า “จนเพราะอะไร” เช่น ไม่มีอาชีพ รายได้น้อย เจ็บป่วยเรื้อรัง ทุพพลภาพ ขาดการศึกษา ทักษะการเรียนรู้ ที่อยู่อาศัยไม่มั่นคง ฯลฯ แยกแยะปัญหาตามมิติด้วยทุน 5 ด้าน 3.จัดทำแผนปฏิบัติการรายครัวเรือน กำหนดแนวทางแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล/ครัวเรือน เช่น ส่งเสริมอาชีพ ฝึกอบรมทักษะด้านอาชีพ เชื่อมโยงแหล่งทุน เช่น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี, กยศ., ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ (ธ.ก.ส.) และทุน กศส. จัดหาสวัสดิการที่เหมาะสม มอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบแบบ “เจ้าภาพรายคน 4. การลงพื้นที่ช่วยเหลือแบบบูรณาการ ประสานทุกภาคส่วนในอำเภอ ได้แก่ หน่วยงานราชการ (พม., สาธารณสุข, เกษตรฯ ฯลฯ) ท้องถิ่น (อบต./เทศบาล) ภาคประชาชน/ภาคเอกชน ลงพื้นที่ร่วมกัน ติดตามความก้าวหน้า และให้ความช่วยเหลือแบบตรงจุด 5. ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างยั่งยืน ติดตามผลทุกเดือน/ไตรมาส	ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาชน ทำให้การแก้ไขปัญหาเป็นระบบและต่อเนื่อง ไม่กระจัดกระจาย 3.การส่งเสริมศักยภาพและสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน มีการจัดอบรม ส่งเสริมทักษะ สนับสนุนทุนและทรัพยากร ทำให้ประชาชนมีโอกาสในการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว 4.ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนทำให้เกิดการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างกลุ่มเปราะบางและประชาชนทั่วไปลดลง 5.เป็นต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่นความสำเร็จของ "อำเภอแก้งจน" สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการขยายผลสู่พื้นที่อื่นและพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการปัญหาความยากจนเชิงระบบในระดับประเทศ
--	---	---

	3) เกิดท้องถิ่นแก่งจน 1 เทศบาล/อบต.	ประเมินว่าครัวเรือนได้รับการแก้ไขแล้ว หรือยัง “พ้นความยากจน” หรือยังอยู่ในภาวะเสี่ยง ส่งเสริมการพึ่งพาตนเอง เช่น สร้างอาชีพ/วิสาหกิจ/ชุมชนเข้มแข็ง 6. ประกาศเป็น “อำเภอแก่งจน” และต่อยอดพัฒนา เป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่น และขยายผลในระดับจังหวัด หัวใจสำคัญของอำเภอแก่งจน 1.ทำแบบรายครัวเรือน รายปัญหา รายคน 2.บูรณาการทุกภาคส่วนร่วมมือกัน 3.เน้นการ “ให้เบ็ด ไม่ให้ปลา” (เน้นพัฒนาทักษะ ไม่ใช่ให้แต่ความช่วยเหลือ) ทีมวิจัยได้ทำฝึกอบรมการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อจัดความยากจนในพื้นที่ร่วมกับ อบต./เทศบาล ในการขับเคลื่อนการใช้ระบบฐานข้อมูล DSS และ ระบบ PPPCncxt จำนวน 53 อบต./เทศบาล ท้องถิ่นในการบูรณาการกลไกภาคีแก้ไขความยากจน ซึ่งมีพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสูงใต้ เป็นพื้นที่นำร่องในการใช้ฐานข้อมูลดังกล่าวในการช่วยเหลือและส่งต่อความยากจน และยังเป็นการช่วยในเรื่องระบบการตัดสินใจในการช่วยเหลือความยากจนในพื้นที่นั้นๆ ด้วย	มีบทบาทของท้องถิ่นในการแก่งจน โดยมีกระบวนการจัดเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่ ใช้ฐานข้อมูลร่วมกับหน่วยงานรัฐ เช่น TPMAPI การใช้ระบบฐานข้อมูล DSS และ ระบบ PPPCncxt ทำสำรวจปัญหาเฉพาะในแต่ละครัวเรือน วางแผนและบริหารงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหา จัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ต่อโจทย์การแก่งจน เช่น พัฒนาอาชีพ โครงสร้างพื้นฐาน ส่งเสริมอาชีพและการสร้างรายได้ อบรมทักษะอาชีพ สนับสนุนเครื่องมือและตลาดให้ประชาชนในพื้นที่ ประสานงานกับภาคีเครือข่ายภายนอก ร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน หรือมหาวิทยาลัย เพื่อเสริมศักยภาพการแก่งจน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ปัญหา และติดตามผล ทีมวิจัยร่วมกับท้องถิ่นตั้งเป้าหมายของ “ท้องถิ่นแก่งจน” ไว้ดังนี้ 1.ลดจำนวนครัวเรือนยากจนอย่างยั่งยืน 2.ยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง 3.สร้างชุมชนเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม และท้องถิ่น เกิดการยอมรับในการใช้ระบบฐานข้อมูล ระบบฐานข้อมูล DSS และ ระบบ PPPCncxt ด้วย
--	--	--	---

4) ได้ผลการประเมิน SLROI มากกว่า 1.00	ผลที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) จากกิจกรรมที่ได้รับการประเมินด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน มีรายละเอียดดังนี้ 1.รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น 2.ครัวเรือนหลุดพ้นจากเส้นความยากจน 3. การเข้าถึงแหล่งทุนหรือการจ้างงานดีขึ้น 4.ด้าน การศึกษาและพัฒนา ศักยภาพ เด็กและเยาวชนในพื้นที่ได้เข้ารับการศึกษอย่างต่อเนื่อง 5.คนในชุมชนได้รับการฝึกอบรม หรือพัฒนาทักษะ มีการนำทักษะไปใช้ประกอบอาชีพจริง 6.ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น เข้าถึงบริการ สาธารณสุขมากขึ้น ลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ 7.ด้านความเข้มแข็งของชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น เกิดเครือข่ายการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานรัฐหรือองค์กรท้องถิ่นเพิ่มขึ้น	4 ทำการคัดเลือกท้องถิ่นแก่งจน คือ อบต.หนองสูงใต้ และ อบต.กก แดง ซึ่งเป็นพื้นที่นำร่องในการแก้ไข ปัญหาความยากจนระดับท้องถิ่น 1.การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการได้รับโอกาส ฝึกอบรม เข้าถึงตลาดหรือแหล่งทุน ลดภาระหนี้สิน เพราะมีรายรับ เพิ่มขึ้น และมีการจัดการทางการเงินดีขึ้น มีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น จากการมีรายได้สม่ำเสมอ หรือมีอาชีพประจำ เช่น รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจาก 3,000 บาท/เดือน เป็น 7,000 บาท/เดือน ภายใน 6 เดือนหลังจบโครงการ 2.เข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น สาธารณสุข การศึกษา และสวัสดิการรัฐมากขึ้น ความเป็นอยู่ดีขึ้น เช่น มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย สุขภาพดีขึ้น ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นจากการลดความเครียดทางเศรษฐกิจ 3.ครัวเรือน เกิดความ มั่นใจในตนเอง และเชื่อว่าตนสามารถเปลี่ยนแปลงชีวิตได้ มีความภาคภูมิใจ ในตนเองเมื่อสามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ มองอนาคตในทางบวกมากขึ้น ครัวเรือนยากจนกลายเป็น “ผู้มีบทบาท” ไม่ใช่แค่ “ผู้รับความช่วยเหลือ” 4 จากเดิมพึ่งพาการช่วยเหลือจากรัฐ กลายเป็นสามารถ ยืนบนขาตนเองได้ มีแผนการดำเนินชีวิต และรู้จักวางแผนการเงินในครัวเรือน สามารถส่งต่อโอกาสให้ลูกหลานได้เรียนและมีอาชีพ 1.เกิดการนำไปใช้จริง (เชิงนโยบาย และปฏิบัติ) หน่วยงานท้องถิ่นและรัฐนำข้อเสนอจากงานวิจัยไปใช้วางแผนหรือออกแบบโครงการพัฒนาคนจนได้ตรงจุดมากขึ้น 2.เพิ่มการรับรู้และความเข้าใจของสังคม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ชุมชน นักพัฒนา นโยบาย เข้าใจปัญหาความยากจนเชิงลึกมากขึ้น และตระหนักถึงบทบาทของตนในการแก้ปัญหา
5) การเผยแพร่ผลงานวิจัย	จัด ประชุมเพื่อเผยแพร่ผลงาน ความสำเร็จและองค์ความรู้จากการ ดำเนินโครงการวิจัยที่มุ่งเน้นการแก้ไข ปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบ ผ่าน การประยุกต์ใช้ทุนทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการ พัฒนาชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะ การนำ “หม่อนไหม” มาเป็นโมเดลแห่ง การเปลี่ยนแปลง “การแก่งจนไม่ใช่เพียง การเปลี่ยนแปลง “การแก่งจนไม่ใช่เพียง เรื่องของเงิน แต่คือกระบวนการฟื้นคืน	

		ศักดิ์ศรีและศักยภาพของผู้คน” ซึ่งโมเดลหม่อนใหม่ได้พิสูจน์แล้วว่าเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการจุดประกายความเปลี่ยนแปลง หากได้รับการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องทั้งจากภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชน	3.ขยายผลสู่พื้นที่อื่นได้ พื้นที่อื่นสามารถนำแนวทางหรือผลลัพธ์จากงานวิจัยไปปรับใช้ เพื่อแก้จนในบริบทของตนเอง ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วน 4.งานวิจัยทำให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ และการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ท้องถิ่น ชุมชน และนักวิชาการ
--	--	--	---

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในการปลูกหม่อน ในระยะเวลา 4 ปี

ตารางที่ 3.6 การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงผลการดำเนินงานของ “โมเดลหม่อนแก้จน”

วิวัฒนาการ “โมเดลหม่อนแก้จน”			
ปี 2564	ปี 2565	ปี 2566	ปี 2567
<u>ระยะเริ่มต้น (ปีบุกเบิก)</u> ดำเนินการสำรวจพื้นที่และวางแผนการเพาะปลูกหม่อนอย่างเป็นระบบ เริ่มต้นปลูกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ พร้อมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบน้ำ จัดหาพื้นที่ปลูกให้ครัวเรือนยากจนในที่ดินนิคมสร้างตนเองเนื่องจากอยู่ในช่วงลงทุน <u>หน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนเริ่มต้น</u> - ที่ทำการปกครองอำเภอ นิคมคำสร้อย (นายอำเภอ นิคมคำสร้อย) - ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร - สนง.พัฒนาที่ดินจังหวัด มุกดาหาร - สนง.นิคมสร้างตนเองคำสร้อย - ทีมวิจัย วช.มท. - กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย - กลุ่มครัวเรือนยากจน เป้าหมาย 30 ครัวเรือน	<u>ระยะปรับตัวและพัฒนา</u> เริ่มมีผลผลิตออกสู่ตลาด ทดลองจำหน่ายในระดับท้องถิ่น พร้อมปรับปรุงกระบวนการเพาะปลูกให้ได้คุณภาพสูงขึ้น มีการนำเทคโนโลยีเบื้องต้นมาใช้ เช่น การให้น้ำแบบสปริงเกล การวางระบบในแปลงแบบหยดน้ำ และการควบคุมโรคพืชและมีโรงเรือนขนาดเล็กสำหรับการแปรรูปเบื้องต้น รายได้ในการแปรรูปยังไม่เด่นชัด แต่รายได้จากการขายใบเอาไปทำอาหารสัตว์เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น <u>หน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนเริ่มต้น</u> - ที่ทำการปกครองอำเภอนิคมคำสร้อย (นายอำเภอนิคมคำสร้อย) - ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร - สนง.พัฒนาที่ดินจังหวัด มุกดาหาร - สนง.พัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย - ทีมวิจัย วช.มท. - สนง.เกษตรอำเภอนิคมคำสร้อย - สนง.ประมงอำเภอนิคมคำสร้อย - กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย	<u>ระยะขยายตัว</u> ขยายพื้นที่เพาะปลูก โดยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในแปลงปลูกและการผลิต เช่น เครื่องบดสับ เครื่องปั่นทำความสะอาดใบหม่อน เครื่องอบแห้ง และเพิ่มกำลังการผลิตและการปลูก ในพื้นที่อำเภอหนองสูง ต.โนนยาง อำเภอเมือง ตำบลนาโสภพัฒนา ช่องทางการตลาดทั้งออฟไลน์และออนไลน์ รวมถึงแปรรูปผลผลิต เช่น น้ำหม่อน แยม ไวน์ ครีมหอม รังผึ้งจากสารสกัดใบหม่อน ขอตดรีง เส้นก๊วยจั๊บน้ำหม่อน ผงหม่อนแชบและชาใบหม่อน มีการสร้างแบรนด์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า รายได้เติบโตอย่างต่อเนื่อง <u>หน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนเริ่มต้น</u> - ที่ทำการปกครองอำเภอนิคมคำสร้อย (นายอำเภอนิคมคำสร้อย) - ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร - สนง.พัฒนาที่ดินจังหวัด มุกดาหาร - สนง.พัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย - ทีมวิจัย วช.มท. - สนง.เกษตรอำเภอนิคมคำสร้อย	<u>ระยะเข้มแข็งและยั่งยืน</u> เข้าสู่ช่วงที่ธุรกิจมีความมั่นคงและยั่งยืน มีฐานลูกค้าประจำ พัฒนาเครือข่ายพันธมิตร เช่น กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงไหม วิสาหกิจชุมชน มุ่งเน้นการผลิตเชิงคุณภาพและการปลูกหม่อนเพื่อนำใบหม่อนไปเลี้ยงไหม ซึ่งเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนและผู้มีรายได้น้อย ซึ่งครัวเรือนยากจนฯ นำใบหม่อนไปขายให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมในพื้นที่เลยส่งผลกระทบต่อบริษัทรับซื้อใบหม่อนตากแห้งไปทำอาหารสัตว์ในพื้นที่อีกด้วย จึงส่งผลกระทบภาวะใบหม่อนขาดแคลนไปทำอาหารสัตว์ จึงทำให้เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนมีรายได้มีความมั่นคงและสามารถต่อยอดในเชิงธุรกิจได้ และทีมวิจัยได้ขยายผลต่อเข้าไปในพื้นที่ของเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร เป็นโครงการซ่อมคนเพื่อให้ผู้ต้องขังมีอาชีพหลังการพ้นโทษ <u>หน่วยงานที่ช่วยสนับสนุนเริ่มต้น</u>

	-กลุ่มครัวเรือนยากจนเป้าหมาย 30 ครัวเรือน -สนง.ประมงอำเภอเนินคมฯ -มทร.อีสาน สกลนคร -สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย หรือ วว. -สนง.อุตสาหกรรม มท. -สนง.พาณิชย์ มท. -สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ สสว. -กลุ่มวิสาหกิจชาวไทยบ้านอินดี -กลุ่มครัวเรือนยากจนเป้าหมาย 90 ครัวเรือน	- ที่ทำการปกครองอำเภอเนินคม คำสร้อย (นายอำเภอเนินคม คำสร้อย) -ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร -สนง.พัฒนาที่ดินจังหวัดมุกดาหาร -สนง.พัฒนาชุมชนอำเภอเนินคมฯ -ทีมวิจัย วช.มท. -สนง.เกษตรอำเภอเนินคมฯ -สนง.ประมงอำเภอเนินคมฯ -กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย -กลุ่มวิสาหกิจชาวไทยบ้านอินดี -มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร -เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร -กลุ่มครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบาง เป้าหมาย 240 ครัวเรือน
--	--	---

จากตารางที่ 3.6 จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงผลการดำเนินงานของ “โมเดลหม่อนแก้จน” ตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมา การดำเนินธุรกิจปลูกหม่อนได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่การเริ่มต้นวางรากฐานการผลิต การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การขยายกำลังการผลิต ตลอดจนการพัฒนาเครือข่ายการตลาดและสร้างความยั่งยืนให้แก่ธุรกิจ โดยสามารถจำแนกพัฒนาการในแต่ละปีได้ดังนี้ ปีที่ 1 ระยะเริ่มต้น (วางรากฐาน) เริ่มต้นคัดเลือกพื้นที่เพาะปลูก ทดลองปลูกพันธุ์หม่อนที่เหมาะสม การจัดหาพื้นที่ปลูกให้เกษตรกรที่ขาดแคลนที่ดินทำกิน และลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบน้ำและแปลงเพาะปลูก ปีที่ 2 ระยะปรับตัวและพัฒนาผลผลิตเริ่มให้ผลตอบแทน มีการปรับปรุงวิธีการปลูก ใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และทดลองจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น ปีที่ 3 ระยะขยายตัว ขยายพื้นที่เพาะปลูก พัฒนาสินค้าแปรรูป สร้างแบรนด์สินค้า มีตลาดในการรับซื้อใบหม่อนไปเลี้ยงไหมทำให้เกษตรกรมีรายได้ตลอดทุกๆ 21 วัน อยู่ที่ครั้งละ 1000-1500 บาท และเริ่มวางแผนการตลาดในวงกว้าง และ ปีที่ 4 ระยะเข้มแข็งและยั่งยืนธุรกิจมีเสถียรภาพมากขึ้น มีเครือข่ายตลาดชัดเจน พัฒนาเข้าสู่ระบบการผลิตเชิงคุณภาพ และมีแนวโน้มเตรียมขยายสู่ตลาดต่างประเทศ

การวิเคราะห์โมเดลที่เกี่ยวข้อง

ในระหว่างการทำงานในพื้นที่ทีมวิจัยเห็นแนวทางการพัฒนาโมเดลแก้จนใหม่ที่ความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันในการทำงานพื้นที่เพื่อเป็นโอกาสให้ครัวเรือนยากจนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการได้หลายกิจกรรม โดยสามารถเลือกโมเดลที่เหมาะสมกับลักษณะของโครงการ เพื่อทำความเข้าใจกลไกหรือกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงของการทำงานในพื้นที่ และเพื่อใช้ในการวางแผนดำเนินการ และประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ในระหว่างการทำงานโครงการฯ โมเดลหม่อนไหมแก้จนเป็นโมเดลเดิมที่โครงการฯได้ดำเนินการอยู่ แต่ระหว่างการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ 53 ตำบล 7 อำเภอ

นั้นพบว่า ในพื้นที่ทั้งหมดที่ได้การวิเคราะห์หามีกิจกรรมที่น่าสนใจอยู่ 2 กิจกรรมคือ การเลี้ยงวัว และการท่องเที่ยวชุมชน ทีมวิจัยจึงหาประเด็นที่สำคัญในพื้นที่พบว่า อาชีพเลี้ยงวัวเป็นอาชีพที่ค้าขายมีกำไรในพื้นที่ แต่ในช่วงเวลาหน้าแล้งวัวจะขาดอาหารเพื่อไปเลี้ยงวัว และ พื้นที่ที่เป็นการท่องเที่ยว พบว่า หลังโรคระบาดโควิดที่ผ่านทำให้การท่องเที่ยวซบเซามากจึงส่งผลกระทบต่อพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทีมวิจัยเลยนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์ร่วมกับพื้นที่ และหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง จึงได้โจทย์วิจัยเกี่ยวกับอาหารสัตว์หน้าแล้ง และฟื้นฟูกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนแบบโลคาร์บอน หรือคาบอนต่ำมาลองออกแบบเป็นโมเดล ได้ดังนี้ โดยทำการวิเคราะห์ลักษณะของการจัดทำโมเดลให้ควบคู่กับโมเดลเดิมได้ดังนี้

โมเดลเหมือนแก๊จน กับ โมเดลท่องเที่ยวโลคาร์บอน หรือคาร์บอนต่ำ พบว่า

1. มีเป้าหมายร่วมในการพัฒนาอย่างยั่งยืนความทั้งสองโมเดลมุ่งเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน

1.1 โมเดลเหมือนแก๊จนมุ่งแก้ปัญหาความยากจนโดยใช้ทรัพยากรในชุมชน ส่วน

1.2 โมเดลท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าเช่น ใช้หม่อนเป็นฐานในการสร้างอาชีพควบคู่กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเกษตรกรรม

2. การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น

2.1 โมเดลเหมือนแก๊จนส่งเสริมการใช้พืชหม่อนและการเลี้ยงไหม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 โมเดลท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำเน้นให้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นถิ่น ของที่ระลึก

หรือการเดินทางในพื้นที่โดยไม่สร้างมลพิษ

ส่วนที่สอดคล้องกัน : คือมีการสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน และลดการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน

ทั้งสองโมเดลเน้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจ ชาวบ้านต้องมีบทบาทในการผลิตพัฒนา และให้บริการ ไม่ว่าจะเป็นสินค้าหัตถกรรมจากไหม หรือกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่สอดคล้องกัน : มีการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้และพึ่งตนเอง

4. การส่งเสริมอาชีพและรายได้

4.1 โมเดลเหมือนแก๊จนช่วยสร้างรายได้หลักจากผลิตภัณฑ์ไหม หรือกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น แปรรูป

4.2 โมเดลท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำเพิ่มรายได้จากนักท่องเที่ยว โดยใช้วิถีชีวิตเรียบง่ายเป็นจุดขาย เช่น เยี่ยมชมสวนหม่อน เย็บผ้าไหม ทอผ้า ฯลฯ

ส่วนที่สอดคล้องกัน : กระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นแบบไม่เร่งรัด และสร้างมูลค่าเพิ่มจากสิ่งที่มีอยู่เดิม

5. การส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

5.1 หม่อนไหมมีความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ภาคอีสานหรือภาคเหนือ

5.2 การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำสนับสนุนภาพลักษณ์ของชุมชนที่ “อยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล”

ส่วนที่สอดคล้องกัน : พัฒนาโดยไม่ทำลายทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

สรุปความสัมพันธ์โดยรวม ได้ว่า โมเดลเหมือนแก๊จน และ โมเดลท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ มีความ

สอดคล้องกันอย่างชัดเจนในด้านเป้าหมาย แนวคิด และการลงมือปฏิบัติ โดยทั้งสองต่างเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมท้องถิ่น

โมเดลใหม่แก้งาน กับ โมเดลหญ้าเศรษฐกิจ พบว่า

1. โมเดลใหม่แก้งาน เป็นแนวทางการใช้ การเลี้ยงไหม-ปลูกหม่อน-ทอผ้าไหม เพื่อสร้างอาชีพแก่เกษตรกรหรือครัวเรือนยากจน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาสินค้าและสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

2. โมเดลหญ้าเศรษฐกิจ คือแนวทางการส่งเสริมให้เกษตรกร ปลูกหญ้าที่มีมูลค่าเศรษฐกิจ เช่น หญ้าเนเปียร์ หญ้าแฝก หญ้าแพงโกล่า ฯลฯ เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ พัฒนาเป็นพลังงาน หรือแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน

การวิเคราะห์ความสอดคล้อง

ประเด็น	ความสอดคล้องระหว่างสองโมเดล
1. เป้าหมายร่วม	ทั้งสองมุ่งแก้ปัญหาความยากจนโดยสร้างอาชีพจากทรัพยากรในท้องถิ่น
2. การใช้ทรัพยากรในพื้นที่	ใช้ทรัพยากรที่เกษตรกรมีอยู่ เช่น ที่ดิน วัตถุดิบ และภูมิปัญญาในการผลิต
3. เน้นพึ่งพาตนเอง	ส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนากระบวนการผลิตเอง ไม่ต้องพึ่งพานายทุนภายนอก
4. เชื่อมโยงกับการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่ม	ทั้งไหมและหญ้าเศรษฐกิจสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผ้าไหม ผลิตภัณฑ์จากหญ้า
5. เสริมระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชนรายได้หมุนเวียนในท้องถิ่น เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มเลี้ยงสัตว์	ลดการไหลออกของทุนและกระจายสู่หลายกลุ่ม
6. เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม	ปลูกหม่อน-เลี้ยงไหมไม่ใช้สารเคมีหนัก และหญ้าเศรษฐกิจยังช่วยอนุรักษ์ดิน น้ำ และลดโลกร้อน

3.5.2 ผลดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 มีผลการดำเนินงานดังนี้

1) เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPAP) ด้วยองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่แบบบูรณาการระดับประเทศ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 มีผลการวิจัยดังตารางที่ 3.6 นี้

ตารางที่ 3.7 ข้อมูลการค้นหา/สอบทาน ปี พ.ศ. 2567

สำรวจปี 2566-2567 (ครัวเรือน)							
ลำดับ	พื้นที่	จำนวนตำบล	ค้นหาสอบทานปี 2566	คนจนที่ได้รับ การช่วยเหลือ (INCLUSION)	ทวนสอบจนจริง (คนจนเดิม)	Add on 67 EXCLUSIO	รวมทั้ง จนจริง
1	เมือง	13	1,378	1,202	176	286	462
2	นิคมคำสร้อย	7	755	534	221	74	295
3	ดอนตาล	7	538	480	58	59	117
4	ดงหลวง	6	2,334	2,188	146	74	220
5	คำชะอี	9	749	635	114	151	265
6	ห้วยใหญ่	5	255	211	44	43	87
7	หนองสูง	6	175	125	50	97	147
	รวม	53	6,184	5,375	809	784	1,593

ข้อมูล ณ 1 กรกฎาคม 2568

จากตารางที่ 3.6 พบว่ามีจำนวนครัวเรือนยากจนในระบบ PPPconnect จำนวน 1,593 ครัวเรือน โดยผลจากการลงพื้นที่ค้นหาและสอบทานในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้ดำเนินการค้นหา สอบทานครัวเรือนยากจน ทั้งหมด 7 อำเภอในจังหวัดมุกดาหาร พบว่ามีจำนวนครัวเรือนยากจนที่ยังต้องได้รับการช่วยเหลือ จำนวน 1,593 ครัวเรือน โดยแบ่งเป็นครัวเรือนยากจนเดิมเป็นจำนวน 809 ครัวเรือนที่อยู่ในระบบ และครัวเรือนยากจนที่ไม่อยู่ในระบบ PPPconnect เป็นจำนวน 784 ครัวเรือน

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น พบว่า

1. มีจำนวนครัวเรือนที่ได้รับการสำรวจ มีการดำเนินการลงพื้นที่สำรวจครัวเรือนยากจนในทุกอำเภอของจังหวัดมุกดาหาร จำนวนทั้งสิ้น 6,184 ครัวเรือน โดยอ้างอิงตามฐานข้อมูล PPPconnect ระบบ DSS และการรายงานจากท้องถิ่น

2. มีผลการสอบทานสถานะความยากจน ครัวเรือนที่เข้าเกณฑ์ความยากจนตามดัชนีชี้วัด PPPconnect จำนวน 1,593 ครัวเรือน ครัวเรือนที่หลุดพ้นจากความยากจนหลังได้รับการช่วยเหลือแล้ว จำนวน 1,150 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ยังต้องการการช่วยเหลือเร่งด่วน จำนวน 45 ครัวเรือน

3. มีการบูรณาการหน่วยงาน มีการประสานงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนาชุมชน อปท. และภาคประชาสังคม เพื่อวางแผนให้ความช่วยเหลือเฉพาะด้าน เช่น การจ้างงาน การฝึกอาชีพ และการให้ทุนการศึกษา

4. มีการพัฒนาและติดตามผล ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาครัวเรือนรายครัวเรือน มีการติดตามผลครัวเรือนอย่างต่อเนื่องทุกไตรมาส ใช้ระบบ PPPconnect ในการติดตามสถานะความก้าวหน้า

5. ผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนช่วยให้เกิดการรับรู้ข้อมูลครัวเรือนเป้าหมายชัดเจน ลดการตกหล่นของครัวเรือนที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน

2) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน และเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลความเหลื่อมล้ำของประเทศ ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 มีผลการวิจัยดังนี้

จากภาพรวมผลการดำเนินงาน มีการออกแบบกลไก กระบวนการวิจัย และเครื่องมือในการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสนับสนุนการทำงานช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดมุกดาหาร พบว่า

1) มีการพัฒนาระบบการค้นหา การสอบทานข้อมูล และการจัดกลุ่มคนจน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจำนวน 6,184 ครั้วเรือน จากข้อมูลคนจนในระบบ TPMAAP ในปีที่ 1 จำนวน 4,660 ครั้วเรือน ได้ทำการค้นหาและสอบทานเพิ่มเติมอีก 400 ครั้วเรือน รวมเป็น 5,060 ครั้วเรือน ในปีที่ 2 ได้ทำการค้นหาและสอบทานเพิ่มเติมอีก 613 ครั้วเรือน รวมเป็น 5,673 ครั้วเรือน ในปีที่ 3 ได้ทำการค้นหาและสอบทานเพิ่มเติมอีก 297 ครั้วเรือน รวมเป็น 5,970 ครั้วเรือน และในปีที่ 4 ได้ค้นหาสอบทานครั้วเรือนยากจนเพิ่มเติม จำนวน 214 ครั้วเรือน รวมจำนวนครั้วเรือนยากจนทั้งหมด 6,184 ครั้วเรือน ที่มิวิจัยได้แบ่งประเภทของครั้วเรือนยากจนออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ **กลุ่มที่ 1 อยู่ลำบาก** : เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานในสภาพความขาดแคลนการดำรงชีวิต ต้องนำเข้าสู่ระบบสวัสดิการโดยเร่งด่วน จำนวน 32 ครั้วเรือน **กลุ่มที่ 2 อยู่ยาก** : เป็นกลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดทำปัจจัยดำรงชีพ/ยกระดับความสามารถในการจะทำปัจจัยดำรงชีพของตนเองให้พออยู่ได้ จำนวน 5,550 ครั้วเรือน **กลุ่มที่ 3 พออยู่ได้** : เป็นกลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัย หากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่างๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสภาวะความขาดแคลน/เปราะบาง จำนวน 602 ครั้วเรือน **กลุ่มที่ 4 อยู่ดี** : เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันต่อสภาวะความแปรปรวน/ความเสี่ยงต่างๆ มีฐานทุนในด้านต่างๆ ที่เพียงพอในการวางแผนอนาคตของตนเอง ครอบครัว และเป็นฐานทุนในระดับชุมชนได้ จำนวน 0 ครั้วเรือน

2) มีการพัฒนาระบบการส่งต่อและช่วยเหลือคนจน ได้ดำเนินการส่งต่อความช่วยเหลือด้านการซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ในปี พ.ศ. 2563-2566 ในพื้นที่ 7 อำเภอ ดังนี้ ได้รับความช่วยเหลือจาก พอช. จำนวน 19 ตำบล 90 ครั้วเรือน ได้รับการสร้างบ้าน 1 หลัง ได้รับความช่วยเหลือจาก พมจ. จำนวน 151 ครั้วเรือน รวม 241 ครั้วเรือน การส่งต่อการศึกษาทางด้านอาชีพ เพื่อแก้ไขในระยะยาวกับกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีนักศึกษาจากการสำรวจ จำนวน 74 คน การส่งต่อช่วยเหลือด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐที่มิวิจัยได้ทำการส่งต่อข้อมูลและช่วยเหลือครั้วเรือนยากจนในอำเภอนิคมคำสร้อยให้กับนายชายสิทธิ์ สุวรรณโชติ นายอำเภอนิคมคำสร้อย โดยอาศัยกลไกของศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอำเภอนิคมคำสร้อย (ศจพ.อ.นิคมคำสร้อย) ซึ่งครอบคลุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน และอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ทุกตำบลในอำเภอนิคมคำสร้อย โดยมีการเริ่มลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน 2565 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2565 จำนวน 57 วัน ที่มิวิจัยได้หนุนเสริมในการช่วยเหลือครั้วเรือนยากจนให้เข้าถึงการสมัครลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 ได้ทั้ง 79 หมู่บ้าน 7 ตำบลในอำเภอนิคมคำสร้อย จำนวน 665 ครั้วเรือน ได้ทำการสมัครลงทะเบียนบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ปี 2565 จำนวน 665 ครั้วเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 100 การส่งต่อช่วยเหลือด้านการจัดสวัสดิการทางสังคม ครั้วเรือนยากจนในอำเภอนิคมคำสร้อยได้รับสวัสดิการทางสังคม โดยได้รับถุงยังชีพ จำนวน 190 ครั้วเรือน ซึ่งได้รับจากที่ทำการปกครองอำเภอนิคมคำสร้อย โดยนายอำเภอนิคมคำสร้อย นายชายสิทธิ์ สุวรรณโชติ มอบถุงยังชีพ จำนวน 60 ครั้วเรือน บริษัท บ่อทองวินด์ฟาร์ม มอบถุงยังชีพ จำนวน 60

ครัวเรือน กองทุน พชอ. และมูลนิธิสุทธิตธรรม มอบถุงยังชีพ จำนวน 70 ครัวเรือน และในปี 2566 ได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือกลุ่มครัวเรือนยากจนที่ประสบปัญหาในได้ต่างๆโดยมีภาพรวมดังนี้ ด้านที่อยู่อาศัย 23 ครัวเรือน โดยการช่วยเหลือจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) โดยสภาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ทั้งนี้ยังมีการสำรวจสมาชิกครัวเรือนยากจนผู้มีปัญหาด้านสุขภาพ 850 คน โดยได้รับการช่วยเหลือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร โดยเป็นการส่งต่อข้อมูลชี้เป้ากลุ่มครัวเรือนที่มีปัญหาทางด้านสุขภาพทั้งผู้ป่วยเรื้อรัง ผู้ป่วยติดเตียง ผู้พิการ และอื่นๆ ด้านอาชีพ 2,660 คน โดยได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาคีดังนี้ สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงาน สำนักงานพัฒนาชุมชน วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร โครงการวิจัยแก้ไขปัญหาคาความยากจนจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมุกดาหาร

3) มีโมเดลแก่นในการแก้ไขปัญหาคาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำในจังหวัดมุกดาหาร ได้แก่ โมเดลมันแก่นอำเภอดงหลวง โมเดลหมอนแก่นอำเภอนิคมน้ำคำสร้อย โมเดลหมอนครบวงจระ อำเภอนองสูงและอำเภอนอกเขตเทศบาล และในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร ซึ่งผลการดำเนินงานในปี 2566 ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน โดยทีมวิจัยได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี โดยมีที่มาจากข้อค้นพบในการทำงานโครงการวิจัยเมือง คือ ในพื้นที่เมืองยังมีการจ้างงานแต่แรงงานยังอยู่นอกระบบ ไม่สามารถเข้าสู่การจ้างงานในระบบได้ เพราะข้อจำกัดทางด้านการศึกษา การเข้าถึงเทคโนโลยี และทักษะด้านแรงงานที่ไม่สอดคล้องกับตลาด ทำให้รายได้ไม่มั่นคง ขาดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ โครงการการพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือฯ ร่วมกับเทศบาลเมืองมุกดาหารและแกนนำชุมชนได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี ภายใต้ฐานทุนเดิม (Pleaded point) ของเมือง คือ ธรรมชาติ วัฒนธรรม และวัฒนธรรม จึงเป็นหมุดหมายสำคัญของพื้นที่การวิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแห่งนี้ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร จึงพัฒนาข้อเสนอโครงการในพื้นที่ SRA มุกดาหารเมืองแห่งการเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ในโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 1 ที่จะเข้าไปเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคี และได้ออกแบบการพัฒนาและยกระดับรายได้ของครัวเรือนยากจนในชุมชนเทศบาลเมืองของกลุ่ม รดสกายแลป เพื่อบริการนักท่องเที่ยว และการออกแบบตลาดเพื่อเป็นสถานที่จำหน่ายสินค้าของชุมชนภายใต้ชื่อ “ตลาดนัดแฮกมาน” โดยมีการจัดกิจกรรมทุกวันศุกร์

4) มีระบบฐานข้อมูลและระบบติดตามการส่งต่อช่วยเหลือ ได้แก่ ระบบฐานข้อมูล Mukdahan Model (Mukdahanpoverty.com) และระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจนช่วยในการตัดสินใจ (Decision System Support : DSS) เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางด้านครัวเรือนของจังหวัดมุกดาหาร

5) มีแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาคาความยากจนระดับพื้นที่/จังหวัดในจังหวัดมุกดาหาร โดยทีมวิจัยได้ส่งข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาคาความยากจนในจังหวัดมุกดาหารในแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 โดยมีประเด็นยุทธศาสตร์ 5 ประเด็น ดังนี้ 1) การยกระดับมาตรฐานเกษตรและการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่า 2) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า การ

ลงทุน เพื่อเชื่อมโยงอาเซียนสู่สากล 3) การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง 4) การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่ 5) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

6) มีแผนพัฒนาอำเภอนิคมคำสร้อย (One Plan) ประกอบด้วยแผนพัฒนาหมู่บ้าน 79 แผน แผนพัฒนาตำบล 7 แผน แผนพัฒนาอำเภอ 1 แผน

7) มีแผนพัฒนาชุมชนเมืองในเขตเทศบาลเมืองมุกดาหาร 34 ชุมชน ทีมวิจัยได้จัดทำแผนพัฒนาชุมชน พัฒนาเมือง พัฒนาเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความอยู่ดีกินดี

8) มีกลไก กระบวนการในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะ ประโยชน์ของรัฐ ภายใต้แนวคิด “การจัดการที่แปลงรวม” เพื่อให้ครัวเรือนยากจนที่มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินในทุนกายภาพสามารถเข้าถึงที่ดินทำกินในพื้นที่ของสำนักงานนิคมสร้างตนเอง อำเภอนิคมคำสร้อย จำนวน 83 ไร่ และในพื้นที่ของที่ทำการปกครองอำเภอหนองสูง จำนวน 3 ไร่ และพื้นที่ขยาย อำเภอดอนตาล วิทยาลัยการอาชีพดอนตาล จำนวน 14 ไร่ และพื้นที่ของโรงเรียนบ้านร่มเกล้า อำเภอดงหลวง จำนวน 87 ไร่

9) มีการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) การเปรียบเทียบผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก่อนมีโครงการและหลังมีโครงการ (with & without) ผลกระทบกรณีฐาน (Base Case Scenario) ผลการประเมินผลกระทบทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคม (SLROI) ผลการวิเคราะห์ผลประโยชน์ของโครงการ (Benefit) จากโครงการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการแบบร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำการศึกษาพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565 (ระยะที่ 1-3) โดยมีผลการประเมินผลกระทบทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคม (SLROI) อยู่ที่ 1.58 (ลงทุน 1 บาท จะได้ผลตอบแทนกลับมา 1.58 บาท) และได้มีผลการประเมิน SLROI ในปี 2566 การดำเนินงานโครงการ การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีสึกษาจังหวัดมุกดาหาร (Strategic Area for Poverty Alleviation and Social Mobility : SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1 ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องการดำเนินงาน ตั้งแต่ปี งบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2566 โดยมีผลการประเมินผลกระทบทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคม (SLROI) อยู่ที่ 1.84 (ลงทุน 1 บาท จะได้ผลตอบแทนกลับมา 1.84 บาท)

อย่างไรก็ตาม จากผลการดำเนินงานโครงการ “การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีสึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 1 ปีงบประมาณ 2566” ทีมวิจัยไม่เพียงแต่พบความสำเร็จดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังเห็นว่ามีช่องว่าง (Gap) และจากผลการประเมินศักยภาพของจังหวัดมุกดาหาร โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ หรือ บพท. พบว่า มีข้อเสนอแนะที่นำมาสู่การพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัยฯ ในปีงบประมาณ 2567 ดังนี้

1) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลครัวเรือนคนจนที่แม่นยำ จากการค้นหาสอบถามด้วยกระบวนการวิจัยที่เกิดจากการจัดการความรู้ร่วมของกลไกภาคีในพื้นที่สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ และถูกนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจากหน่วยงานตามภารกิจ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจน รวมถึงสามารถระบุครัวเรือน Inclusion error และ Exclusion error จากระบบ PPPConnex เพื่อเป็นฐานข้อมูลกลางของจังหวัด และร่วมวิเคราะห์ประเด็นการพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อเป็นระบบข้อมูลคนจนระดับจังหวัดจึงเป็นงานสำคัญอย่างยิ่งในระยะต่อไป

2) การพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือ ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา ทีมวิจัยได้มีการส่งต่อความช่วยเหลือตามมิติความยากจนของครัวเรือนไปให้กับหน่วยงานกลไกภาคีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้รับการช่วยเหลือไปแล้วบางส่วน และได้มีการพัฒนาระบบ Feedback Loop มาเป็นเครื่องมือในการติดตามการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนาต่อและให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาใช้ประโยชน์ และจะต้องสร้างกระบวนการทางสังคม (Social Process) กลไกที่จะลงติดตามการช่วยเหลือในพื้นที่จริงอีกด้วย

3) การพัฒนาโมเดลแก๊จน ในส่วนโมเดล “หม่อนแก๊จน” มีความต้องการและโอกาสทางการตลาดสูง แต่ในช่วงการผลิตต้นน้ำและกลางน้ำจะต้องได้รับการพัฒนาและนำคนจนเข้ามาสู่ Chain ให้ได้ตามแนวคิด Pro-poor value chain ต้องมีการวิเคราะห์ Value chain และ Supply chain เพื่อกำหนดจุดและการเพิ่มมูลค่าของ chain ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถสร้างมูลค่าสูงสุด เพื่อเป็นเครื่องยนต์ในการขับเคลื่อน ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product : GPP) มุกดาหาร และทั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน (อย.) มีโอกาสเข้าถึงการการสร้างรายได้ รวมถึงการพัฒนาทักษะ ทั้งแบบ Up-skill และ Re-skill เพื่อนำไปสู่ทั้งการปรับโครงสร้างแรงงานและลดความเหลื่อมล้ำ

4) การพัฒนา Provincial Platform/Forum ด้วยแนวคิดการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคี ทั้งในระดับตำบล ศพ.ต. ในระดับอำเภอ ศพ.อ. และเชื่อมโยงขึ้นไปในระดับจังหวัดกับ ศพ.จ. เพื่อสร้างการขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายกับกลไกภาคีทั้งจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสของจังหวัดต้องมีความชัดเจนและเชื่อมโยงมากขึ้น โดยทั้งนี้ยังได้มีการวางแผนการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดความยากจนระดับจังหวัด โดยการมองถึงการพัฒนาเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการร่วมและโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนสู่การพัฒนาแผนพัฒนาจังหวัดในรูปแบบ One Plan ในรูปแบบอำเภอแก๊จน/ท้องถิ่นแก๊จน

5) การพัฒนานักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ Area Manager ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนงานจัดความยากจนในระดับจังหวัด โดยทั้งนี้โครงการวิจัยได้มีการพัฒนา นักวิจัยในพื้นที่ Area Research Manager มากกว่า 20 คน และ นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ Area Development Manager มากกว่า 177 คน และกำหนดบทบาทการทำงาน โดยทั้งนี้จึงเป็นงานสำคัญที่นักวิจัยจะปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพของตนเองในระยะต่อไป

6) การพัฒนา องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในกลุ่มครัวเรือนยากจนเป้าหมายในพื้นที่ ทั้งนี้จากการดำเนินการที่ผ่านมา กลุ่มครัวเรือนเป้าหมายมีการใช้เทคโนโลยีต่างๆ จากโครงการวิจัยที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ ปรับใช้กับการพัฒนาอาชีพของกลุ่มครัวเรือน แต่ด้วยเครื่องมือบางเครื่องมือจำเป็นที่จะต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความเข้าใจ จึงทำให้เครื่องมือบางอย่างยังถ่ายทอดให้กับกลุ่มครัวเรือนบางครัวเรือนไม่ได้ ทั้งนี้จึงเป็นประเด็นที่โครงการวิจัยจะต้องพัฒนาอย่างยิ่งในระยะต่อไป

7) การพัฒนาและยกระดับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อชุมชน Social Safety Net ในระยะต่อไปจะดำเนินการระดม/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข เพื่อสร้างระบบการแก้ไขปัญหาความยากจนในระยะต่อไป

8) การพัฒนาพื้นที่จังหวัดมุกดาหารที่มีจุดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมเชื่อมโยงกับประเทศ สปป.ลาว เวียดนามและจีนตอนใต้ ที่จะเป็ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ โดยการพัฒนานแนวคิด “เมืองชายแดนและไหมแก๊จนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ” ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร เพื่อส่งเสริมทางการตลาดและเพื่อกระจายสินค้าที่เกิดจากครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร

ดังนั้น จากการพิจารณาถึงของทุนเดิมที่ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัยระหว่างปี 2563-2566 สอดคล้องในระดับนโยบายระหว่างแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารกับแผนงานของ ววน. ช่องของการพัฒนาที่ยังมีความจำเป็นต้องดำเนินการต่อไปสู่ความสำเร็จ ทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารจึงกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนงานวิจัยภายใต้พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ของเมืองชายแดนมุกดาหารด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองเมืองแบบพหุภาคีซึ่งล้วนเป็นการใช้พลังของความสัมพันธ์อย่างอ่อนของเครือข่าย (the strength of the weak ties) มาเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการขับเคลื่อนงานไปสู่เป้าหมายที่กำหนดเพื่อขจัดความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ และการสร้างโอกาสทางสังคมในพื้นที่เมืองชายแดนมุกดาหาร ในโครงการวิจัยการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ในปีงบประมาณ 2567 โดยมีคำถามวิจัยคือ 1) รูปแบบองค์ความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรมใดบ้างที่เพิ่มสมรรถนะการจัดการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างเหมาะสมกับคนจนเป้าหมายและมีประสิทธิภาพในพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเป็นอย่างไร และ 2) ระบบกลไกความร่วมมือ กระบวนการ วิธีการที่เหมาะสมกับศักยภาพและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนควรเป็นอย่างไร ซึ่งมีเป้าหมายระยะ 5 ปี (Ultimate Goal) พ.ศ. 2566-2570 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและสร้างโอกาสทางสังคมเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้วยกระบวนการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำด้วยพหุภาคี เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System : PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศการตัดสินใจ (Decision System Support : DSS) ซึ่งเป็นระบบที่สามารถจัดการข้อมูลตั้งแต่การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล การประมวลผลข้อมูล รวมถึงการดูแลรักษาข้อมูล เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ถูกต้องและทันต่อความต้องการของผู้ใช้ และผู้ใช้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปประกอบการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหารด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” และเพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่หรือนักนวัตกรชุมชน (Area Manager) ซึ่งเป็นแกนนำชุมชนที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และมีทัศนคติ ความตั้งใจ จิตสาธารณะ ในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ในการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจน ในการส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ได้ ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area for Poverty Alleviation and Social Mobility: SRA) ในพื้นที่ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบท และชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหารด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” โดยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารเป็นคลังสมอง คลังข้อมูลในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำในจังหวัดมุกดาหาร และทีมวิจัยจะดำเนินการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การแก้จนในจังหวัดมุกดาหาร จะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ (One Plan) ทั้ง 7 อำเภอ ทีมวิจัยจะดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่/จังหวัดในจังหวัดมุกดาหาร โดยทีมวิจัยได้ส่งข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดมุกดาหารในแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566-2570 ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหา

ความยากจนในชุมชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area Border for Poverty Alleviation and Social Mobility)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น พบว่า

1. เพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลที่ต้องและแม่นยำระบบ DSS ที่ได้รับการพัฒนาใหม่สามารถบูรณาการข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น ฐานข้อมูล PPPconnect, ระบบสารสนเทศความเหลื่อมล้ำ, ข้อมูลประชากร และข้อมูลเชิงพื้นที่ นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความถูกต้อง แม่นยำ และตรงตามเป้าหมายของแต่ละพื้นที่

2. เชื่อมโยงฐานข้อมูลเชิงระบบและลดความซ้ำซ้อนในการทำงานของหน่วยงานการพัฒนา ระบบได้สร้างการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ และท้องถิ่น ทำให้เกิดการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกัน ส่งผลให้การจัดทำแผนและโครงการต่าง ๆ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครอบคลุม ลดการซ้ำซ้อนของงบประมาณและทรัพยากร

3. สนับสนุนการวิเคราะห์เชิงพื้นที่และการจำแนกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจงระบบสามารถระบุกลุ่มเป้าหมายที่ประสบปัญหาความยากจนในมิติต่าง ๆ ทั้งรายได้ การศึกษา สุขภาพ และที่อยู่อาศัย ผ่านการวิเคราะห์แบบจำแนกกลุ่ม (Segmentation Analysis) ส่งผลให้การวางมาตรการช่วยเหลือมีความเฉพาะเจาะจง ตรงกับบริบทของครัวเรือนแต่ละกลุ่ม

4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความโปร่งใสของการบริหารจัดการข้อมูลการเปิดเผยข้อมูลผ่านระบบ DSS ช่วยให้ภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลและร่วมตรวจสอบได้ ส่งเสริมความโปร่งใส (Transparency) และความรับผิดชอบร่วม (Accountability) ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

5. ยกระดับศักยภาพของพื้นที่ในการวางแผน ติดตาม และประเมินผลระบบ DSS ช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของหน่วยงานในระดับพื้นที่ให้สามารถจัดทำแผนพัฒนาที่อิงข้อมูลจริง มีการติดตามผลที่เป็นระบบ และสามารถประเมินผลลัพธ์เชิงประจักษ์ได้อย่างต่อเนื่อง

สรุป การปรับปรุงและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (DSS) ไม่เพียงแต่ช่วยให้กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนมีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลเชิงระบบ ลดความเหลื่อมล้ำทางการบริหารข้อมูล สร้างการมีส่วนร่วม และเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ในการจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศบนฐานข้อมูลอย่างแท้จริง

3) เพื่อพัฒนาและยกระดับกลไกขับเคลื่อนสถาบันวิชาการในพื้นที่ (Area Based University) ให้เป็นสถาบันการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 มีผลการวิจัยดังนี้

3.1) กระบวนการพัฒนาผู้จัดการพื้นที่ (Area Manager)

การพัฒนา “นักบริหารและพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Manager)” เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทผู้ปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่น ท้องที่ ท้องถิ่น ด้วยกระบวนการการวิจัยแบบบูรณาการด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนในแต่ละพื้นที่และชุมชน เพื่อสร้างนักบริหารและพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในพื้นที่ และเพื่อสร้างแพลตฟอร์มการยกระดับการแก้ไขปัญหาความยากจน ร่วมกันทั้ง

หน่วยงาน function และทีมวิจัย ได้แก่ นักจัดการและวิจัยในพื้นที่ (Area Research Manager) คือ วิทยาลัยชุมชน (วชช.) และนักจัดการและพัฒนาพื้นที่ (Area Development Manager) ในโครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดน ฯ จำกัดขอบเขตเฉพาะกลุ่มอาจารย์ในวิทยาลัยชุมชน (วชช.) แต่เนื่องด้วยวิทยาลัยชุมชน (วชช.) มีขนาดเล็กทำให้มีนักวิชาการไม่เพียงพอต่องาน ต้องอาศัยความรู้ด้านวิชาการจากภายนอกวิทยาลัยชุมชน (วชช.) เช่น อาจารย์จากสาขาวิชาวิศวกรรมการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เข้ามาเกี่ยวข้องเรื่องทุนความรู้ โดยกำลังสร้างความรู้ขึ้นมาในเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือครูจากโรงเรียนที่มาจากสายปฐมนิเทศมาช่วยเติมเต็มความรู้บางอย่างทางวิชาการ ซึ่งถือเป็นนักจัดการและวิจัยในพื้นที่ (Area Research Manager) แม้ไม่ได้อยู่ในวิทยาลัยชุมชน (วชช.) ในส่วนนักจัดการและพัฒนาพื้นที่ (Area Development Manager) ให้ค้นหาคนที่ไปเกี่ยวข้องกับเรื่องอาชีพเป็นหลัก เช่น แกนนำผู้ประสาน มีบุคลิกลักษณะเรียนรู้บนฐานการลงมือทำ ออกแบบแบ่งงานให้คนในชุมชน มีข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ หรือนักศึกษาที่มาร่วมกระบวนการ และนักศึกษาได้รับทุนกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ที่เป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่และช่วยเอาผลิตภัณฑ์หมอน และกระจุกมาจำหน่าย แม้นักศึกษาจะเรียนอยู่แต่ก็สามารถเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าการตลาด

3.2) คุณสมบัตินักบริหารจัดการพื้นที่เบื้องต้น มีดังนี้

- 1) **ลักษณะของบุคลิคนักบริหารจัดการพื้นที่** เป็นคนมองโลกในแง่ดี คิดในทางบวก ผู้ฟังที่ดี เป็นคนเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นคนพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ไม่รู้ เป็นคนในพื้นที่ให้การยอมรับนับเชื่อถือ เสียสละ อ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตอาสา ยิ้มแย้มแจ่มใส มุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน
- 2) **สมรรถนะและความสามารถ** มีความรู้ทักษะด้านการวิเคราะห์ชุมชน มีทักษะการสื่อสารถ่ายทอด มีทักษะการถ่ายทอดนำเสนอ มีทักษะการจับประเด็น มีทักษะเป็นวิทยากรกระบวนการ มีทักษะความสามารถทางด้านเทคโนโลยี และมีทักษะการเชื่อมประสานงานได้ดี
- 3) **บทบาท** กระบวนการทำวิจัย ขับเคลื่อนงานได้อย่างต่อเนื่อง สามารถสร้างพื้นที่การเรียนรู้ บริหารจัดการข้อมูลความรู้ได้ดี ส่งต่อให้ความช่วยเหลือ ประสานงานและเชื่อมโยงการทำงานได้ทุกระดับทั้งระดับชุมชน ภาศิ์ และภายในทีมวิจัย

ตารางที่ 3.8 การแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่

หน่วยบริหารเชิงพื้นที่	บทบาท/แนวคิด	ทักษะ
นักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)	1. สร้างกลไกนักวิจัยการพัฒนาและเป็นเจ้าของข้อมูลและระบบฐานข้อมูลร่วมกันในระดับหน่วยงานหน้าที่ (Function Units) 2. กลไกการเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูล	1. มีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. คนในพื้นที่ การสื่อสาร การใช้เครื่องมือแบบสอบถามวิเคราะห์บริบทและการเชื่อมโยงข้อมูลในระดับพื้นที่ 3. มีทักษะกระบวนการวิจัย 4. ชี้นำครัวเรือนเป้าหมาย ตรวจสอบและนำเข้าข้อมูล
นักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM) จำนวน 70 คน ในพื้นที่ 4 อำเภอ คือ	กลไกนักพัฒนาบนฐานข้อมูลที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชนตามพันธกิจของหน่วยงานหน้าที่	1. มีประสบการณ์ในการอบรมและพัฒนาทักษะทำงานตามพันธกิจ 2. มีทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการและองค์ความรู้ภาควิชาการและทักษะเชิงปฏิบัติการ 3. การสื่อสารโน้มน้าวจิตใจกลุ่มเป้าหมาย 4. การทำงานแบบหนุนเสริมและเสริมพลังชุมชน

หน่วยบริหารเชิงพื้นที่	บทบาท/แนวคิด	ทักษะ
1 อำเภอนิคมคำสร้อย 39 คน 2 อำเภอเมืองมุกดาหาร จำนวน 14 คน 3 อำเภอหนองสูง จำนวน 9 คน 4 อำเภอดงหลวง จำนวน 10 คน		
	กลไกธุรกิจท้องถิ่นเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตหลักในพื้นที่และมีหลักการบริหารจัดการธุรกิจที่ธรรมาภิบาล	1. มีความเข้าใจในการสร้างธุรกิจท้องถิ่นและการจัดการ 2. มีความเชี่ยวชาญในการสร้างแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น 3. แหล่งรวบรวมสินค้าและตลาดกลางในชุมชน
	กลไกปราชญ์ชาวบ้านที่ต้องการถ่ายทอดเทคนิค วิธีการ และกระบวนการจากภูมิปัญญาเดิมสู่ชุมชนและคนรุ่นใหม่	มีองค์ความรู้ และทักษะปฏิบัติความชำนาญ ในศิลปะและงานหัตถกรรม

3.3.) การสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารในบทบาทสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Manager) ประกอบไปด้วย 1) บริบทพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร 2) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือนยากจน 3) ตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ความยากจน 4) ระดับความยากจน 5) ประเภทความยากจน 6) กระบวนการค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจน และการส่งต่อความช่วยเหลือ และ 6) กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ เมื่อทำการถอดบทเรียนร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในการวิจัยได้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ

- 1) มีความทุ่มเทเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความเป็นจิตอาสา
- 2) เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี มองโลกในแง่บวกที่ดี
- 3) มีบุคลิกอ่อนน้อมถ่อมตน
- 4) มีความกระตือรือร้นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา
- 5) มีความน่าเชื่อถือวางตัวอย่างเป็นกลาง

สมรรถนะ (ทักษะ/ความรู้/ทักษะ)

- 1) เป็นบุคคลที่สามารถคิดวิเคราะห์ฐานข้อมูลต่าง ๆ ต้นทุน การบริหารงบประมาณ ทรัพยากรและบุคคลในพื้นที่ได้
- 2) เป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ที่ตัวเองมีประสบการณ์รวมถึงสามารถนำเสนอผลจากการเรียนรู้ได้
- 3) มีความรู้ความเข้าใจถึงบริบทชุมชนพื้นที่ ที่ตนทำงานอยู่อย่างเข้าใจ
- 4) มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร และคอมพิวเตอร์อย่างชำนาญ

5) เป็นบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงประสานงานสื่อสารการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ

6) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเป็นวิทยากรกระบวนการ ดึงศักยภาพ การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม สามารถจับประเด็นสำคัญและสรุปผลการประชุมได้อย่างชัดเจน

บทบาท

1) ประสานงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการส่งต่อข้อมูลความช่วยเหลือในทุกด้าน และสรุปผลการส่งต่อความช่วยเหลือ

2) สามารถขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม

3) สร้างพื้นฐานความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายและถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างตรงไปตรงมา

4) บริหารและจัดการ งบประมาณ ทรัพยากร คน งาน และอุปกรณ์ต่าง ๆ

5) ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มครัวเรือนเป้าหมายให้เกิดองค์ความรู้ สามารถพึ่งพาตนเองได้

6) แก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้โดยไม่ต้องรอการดำเนินงานที่ซับซ้อน

7) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่

8) พัฒนาผู้นำและสร้างกลไกการทำงานในพื้นที่สร้างยุทธศาสตร์การดำเนินงานร่วมกับทุกภาคส่วน

9) ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกับพื้นที่

1) ระบบฐานข้อมูล

2) ระบบติดตามผลการดำเนินงาน

3) การจัดการความรู้

4) ระเบียบกฎหมาย

5) แบบสอบถามการบันทึกข้อมูล

6) งบประมาณ

7) บุคคลในพื้นที่ (นักวิจัยในพื้นที่)

ขอบเขตภารกิจ

1) พัฒนากลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่และนอกพื้นที่

2) บริหารและจัดการข้อมูลความรู้ในพื้นที่วิจัย

3) บริหารจัดการเครือข่ายการทำงาน

4) พัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน

5) วิเคราะห์นโยบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและทีมงาน

6) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

7) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและจัดระบบและควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าการดำเนินการของกลุ่ม

กฎเกณฑ์การคัดเลือก

1) เชิญกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมกับโครงการวิจัยโดยพิจารณาจากพันธกิจของหน่วยงานร่วมประชุมเสวนาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับครัวเรือนเป้าหมายในพื้นที่ พิจารณาจาก

การตั้งคำถามของผู้เข้าร่วมเสวนาว่ามีความเข้าใจถึงบริบทการทำงานของโครงการวิจัยฯ มากน้อยขนาดไหน (คัดกรอง ขั้นตอนที่ 1 วิธีที่ 1)

2) จากการทำงานในการลงพื้นที่ของนักวิจัยได้สังเกตเห็นบุคคลในพื้นที่ ที่มีความสามารถในการที่จะเข้าร่วมขับเคลื่อนการทำงาน โดยเป็นการคัดกรองและชี้เป้าบุคคลเบื้องต้น (คัดกรอง ขั้นตอนที่ 1 วิธีที่ 2)

3) จัดประชุมเสวนาบุคคลที่คัดกรองมาแล้วใน ขั้นตอนที่ 1 ทั้ง 2 วิธี ร่วมแสดงวิสัยทัศน์การทำงาน กลไกการทำงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา สื่อสารบริบทพื้นที่ มองถึงโอกาสและข้อจำกัดร่วมเพื่อพิจารณาเชื่อมโยงแนวทางในการทำงานร่วมกัน

3.4) การสร้างนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM)

สามารถถอดบทเรียนจากภาคีที่เข้าร่วมในกระบวนการทำงานวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สามารถสรุปรายละเอียดที่สำคัญได้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ

- 1) กล้าแสดงออกมีเหตุมีเหตุผลและอยู่ในหลักการ
- 2) สามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ
- 3) ขยันอดทนมุ่งมั่นเอาใจใส่ทั้งงานและผู้คน
- 4) เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์และทัศนคติที่ดีมีหลักแนวคิดในการทำงานอย่างเชื่อมโยง
- 5) เป็นบุคคลที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี

สมรรถนะ (ทักษะ/ความรู้/ทักษะ)

- 1) เป็นบุคคลที่รู้และเข้าใจในบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี
- 2) มีทักษะความรู้รอบด้านและความเข้าใจในการดำเนินงานในทุกมุมมอง
- 3) เป็นบุคคลที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานที่ดำเนินการ “การยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา”
- 4) มีทักษะการวางแผนในการดำเนินงานเพื่อไปสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม
- 5) เป็นบุคคลที่มีความรู้และทักษะในการใช้สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีในการสื่อสารต่าง ๆ
- 6) เป็นบุคคลที่มีทักษะในการนำเสนอ การวิเคราะห์ต้นทุน การบริหารทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ เป็นต้น

บทบาท

- 1) ประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่ หน่วยงานภาคีเครือข่ายทราบถึงขอบข่ายการทำงานรวมถึงสื่อสารให้ทุกภาคส่วนเชื่อมโยงแผนการทำงานร่วมกัน
- 2) มีบทบาทในการบริหารและจัดการงานและกิจกรรมอย่างเป็นระบบ
- 3) กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ร่วมงานอย่างเป็นระบบ
- 4) วางแผน คิด วิเคราะห์ บทบาท เก็บรวบรวมข้อมูล เป็นนักวิจัยในพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกับพื้นที่

- 1) เกณฑ์จำแนกครัวเรือนยากจน
- 2) ประชุมวางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อให้ตัวชี้วัดต่าง ๆ มีความสอดคล้องและรายงานปัญหาที่พบเพื่อให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงกันมากที่สุด

- 3) สรุปรายงานความต้องการการพัฒนาของพื้นที่หรือชุมชน
- 4) จัดทำแบบประเมินความรู้/แบบสอบถาม (การเก็บข้อมูล)

ขอบเขตภารกิจ

- 1) การบริหารงานในพื้นที่ทุกมุมมองทุกบริบท
 - 2) พัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน
 - 3) วิเคราะห์นโยบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและทีมงาน
 - 4) การจัดการบริหารงบประมาณและทรัพยากรในพื้นที่
 - 5) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ
 - 6) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและจัดระบบและควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าการดำเนินการของกลุ่ม
 - 7) เชื่อมโยงการทำงานภายนอกร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วน
 - 8) สื่อสารและประชาสัมพันธ์เพิ่มการรับรู้แก่บุคคลภายนอก
- 4) เครื่องมือและวิธีการ** ประกอบไปด้วย ระบบฐานข้อมูล ระบบการติดตามข้อมูล การจัดการความรู้ การศึกษาระเบียบกฎหมายของหน่วยงาน และสร้างพื้นที่การเรียนรู้สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มสมรรถนะได้ดังนี้
- 4.1) การสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)
 - 4.2) การสร้างนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM)

3.3) การวิเคราะห์ภาคีในการแก้ไขปัญหาความยากจน

การวิเคราะห์กลุ่มภาคีที่เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาความยากจน ลักษณะบทบาทตามหน้าที่ บทบาทการมีส่วนร่วม และบทบาทหน้าที่เฉพาะเจาะจง ด้วยการจัดกลุ่มภาคีนี้จะสามารถวิเคราะห์ระดับภาคีย่อยในแต่ละหน่วยต่อไป และสามารถวิเคราะห์ระดับความมีผลกระทบต่อความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาความยากจนได้ (ตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.9 การวิเคราะห์บทบาทกลไกภาคีในการแก้ไขปัญหาความยากจน

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
1. รัฐบาล/หน่วยงานราชการ ดังนี้	มีหน้าที่จัดทำและปรับปรุงนโยบายสาธารณะในด้านนี้	สนับสนุนและส่งเสริมให้แต่ละภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข	กำกับดูแลการดำเนินงานและมีการปฏิบัติตามนโยบาย
1.1 สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร	-แปลงยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับชาติไปเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดในพื้นที่ - พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	-รวมกำหนดทิศทางวางแผนการทำงานด้านก า ร จั ด ท า แ พ น ยุทธศาสตร์จังหวัด	-ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการบูรณาการข้อมูล วางแผนและติดตามผลการพัฒนาให้ครอบคลุมทุกมิติ

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
	เพื่อการวางแผน และเครือข่ายสารสนเทศของจังหวัด โดยเป็นศูนย์สารสนเทศของจังหวัด เพื่อการบริหารและวางแผนพัฒนาจังหวัด -จัดทำแผนพัฒนาจังหวัด ดำเนินการตามแผน กำกับและติดตามผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ นโยบาย และแผนพัฒนาจังหวัด รวมทั้งประสานการจัดทำแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด		
1.2 สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร (พช.)	- เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน - ส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิิตแก่ประชาชนและชุมชน - สร้างความร่วมมือและส่งเสริมบทบาทเครือข่ายการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับงานพัฒนาชุมชน ให้ได้รับการยอมรับทั้งในและต่างประเทศ - พัฒนาองค์กรให้ทันสมัย มีสมรรถนะสูง และมีธรรมาภิบาล	- สร้างความร่วมมือและส่งเสริมบทบาทเครือข่ายการพัฒนาชุมชนเพื่อยกระดับงานพัฒนาชุมชน ให้ได้รับการยอมรับทั้งในและนอกจังหวัด	ขับเคลื่อนงานแก้จน โดยประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน (พลังภาคี) เพื่อวางแผนและพัฒนาอาชีพให้ครัวเรือนยากจนอย่างเหมาะสมกับพื้นที่ พร้อมทั้งติดตามผลอย่างใกล้ชิด เพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน
1.3 ศึกษาธิการจังหวัดมุกดาหาร	- ส่งเสริมให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการพัฒนาเทคโนโลยีมีคุณภาพมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง และเท่าเทียมกัน - เสริมสร้างให้ผู้เรียนทุกคนมีจิตสาธารณะ ต่อสังคมและดำรงชีวิตตามหลัก	บริหารจัดการศึกษาทุกระดับแบบบูรณาการ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานสร้างงานสร้างอาชีพมีทักษะชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่	ส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกคนเข้าถึงการบริการ การศึกษาอย่างทั่วถึงเท่าเทียม และต่อเนื่องตลอดชีวิต

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เสริมสร้างสังคมคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข บูรณาการ ระบบบริหารจัดการศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล - พัฒนาผู้เรียนให้มี ความรู้ ความสามารถ ด้าน การคิดวิเคราะห์ คำนวณ ตาม แนวทางพหุปัญญา เพื่อการ เรียนรู้และใช้ในชีวิตประจำวัน	สังคมอนาคตที่ยั่งยืน ภายในปี พ.ศ. 2570	
1.4 สำนักงาน ส่งเสริมการเรียนรู้ จังหวัดมุกดาหาร	ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ เพื่อให้ทุก คนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ที่มี คุณภาพได้อย่างเท่าเทียม	สนับสนุนการจัด การศึกษาในระดับต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนา แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้การเรียนรู้ สอนมีประสิทธิภาพ สูงสุด	สนับสนุนการสร้าง เครือข่ายการเรียนรู้ใน ชุมชน โดยการสร้าง ความร่วมมือระหว่าง หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ในระดับท้องถิ่น
1.5 สำนักงาน เกษตรและสหกรณ์ จังหวัดมุกดาหาร	สนับสนุนเกษตรกรในการเพิ่ม ผลผลิตทางการเกษตร โดยการ ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรที่ ทันสมัย การพัฒนาพันธุ์พืชและ สัตว์ การใช้ปุ๋ยและสารเคมี อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการ พัฒนาระบบการเกษตรยั่งยืน	สนับสนุนเกษตรกรให้ มี การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่าง ยั่งยืน โดยการใช้ เทคโนโลยีและแนวทาง การเกษตรที่ช่วยรักษา สิ่งแวดล้อม	ส่งเสริมการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับ ผลิตภัณฑ์เกษตร เช่น การแปรรูปสินค้า การ พัฒนาตลาดสินค้าเกษตร ทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงการส่งเสริมการ สร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ใน ท้องถิ่น
1.6 สำนักงาน เกษตรจังหวัด มุกดาหาร	ส่งเสริมและพัฒนาภาค เกษตรกรรมในจังหวัด มุกดาหาร โดยมุ่งเน้นการ พัฒนาเกษตรกรรมที่ยั่งยืน การเพิ่มผลผลิตและรายได้ ให้กับเกษตรกร รวมถึงการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน	ส่งเสริมการปลูกพืชและ การเลี้ยงสัตว์ที่ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ของจังหวัด เช่น การ ปลูกข้าว พืชสวน ผัก ผลไม้ การเลี้ยงสัตว์	จัดกิจกรรมหรือ โครงการในการสร้าง เครือข่ายการตลาดให้ เกษตรกร เช่น การจัด งานแสดงสินค้าเกษตร การเชื่อมโยงกับผู้ค้าส่ง และผู้ประกอบการ

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
	ในด้านต่าง ๆ ด้วยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการผลิตทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ	และการทำเกษตรกรรมยั่งยืน	
1.7 สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดมุกดาหาร	มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งที่ดินสำหรับการเกษตรกรรม และช่วยเหลือเกษตรกรในเรื่องของการเข้าถึงที่ดินอย่างเป็นธรรม เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ชนบทและการพัฒนาชุมชนในจังหวัดมุกดาหารผ่านการจัดการที่ดินที่มีประสิทธิภาพ	ส่งเสริมการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมและยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาที่ดินที่มีศักยภาพ เช่น การปรับปรุงคุณภาพดิน การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือการใช้เทคโนโลยีในการทำเกษตรที่ช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน	จัดสรรที่ดินทำกินและสนับสนุนการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างคุ้มค่าให้กับครัวเรือนยากจนพร้อมส่งเสริมองค์ความรู้และการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม เพื่อสร้างรายได้และความมั่นคงในชีวิต
1.8 สำนักงานชลประทานจังหวัดมุกดาหาร	มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและการรักษาระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำได้อย่างยั่งยืน รวมถึงการลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมและภัยแล้ง	สนับสนุนการใช้น้ำอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและวิธีการที่ช่วยประหยัดน้ำ เช่น การใช้น้ำหยด การใช้ระบบชลประทานแบบผันผอย	มีบทบาทในการจัดการน้ำอย่างทั่วถึงและยั่งยืน เพื่อสนับสนุนการเกษตรของครัวเรือนยากจนพร้อมร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำและเสริมสร้างความมั่นคงทางรายได้
1.9 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร	มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดมุกดาหาร โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการค้าภายในและการส่งเสริมการค้าในระดับจังหวัด รวมถึงการดูแลความเป็นธรรมในตลาดและการควบคุมราคาสินค้า	สนับสนุนธุรกิจท้องถิ่นและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและสร้างรายได้ให้กับประชาชน	มีบทบาทส่งเสริมการตลาดและเพิ่มช่องทางจำหน่ายสินค้าชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้ครัวเรือนยากจน พร้อมสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และเชื่อมโยงเครือข่าย

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
			ตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ
1.10 สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหาร	ส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดมุกดาหาร โดยมุ่งเน้นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจอุตสาหกรรมในจังหวัด การพัฒนาอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน และการสนับสนุนการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น	สนับสนุนการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในภาคอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดต้นทุน และยกระดับคุณภาพสินค้า	สนับสนุนการพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพและมาตรฐานช่วยส่งเสริมทักษะและนวัตกรรมในการผลิตเพื่อเพิ่มรายได้และสร้างงานให้ครัวเรือนยากจน
1.11 สำนักงานแรงงานจังหวัดมุกดาหาร	พัฒนาแรงงานในจังหวัดมุกดาหาร ทั้งในด้านการส่งเสริมการมีงานทำ การดูแลสวัสดิการของแรงงาน การเสริมสร้างทักษะและความสามารถของแรงงาน รวมถึงการปกป้องสิทธิและประโยชน์ของแรงงานในท้องถิ่น	สนับสนุนการจ้างงานในกลุ่มแรงงานที่มีความเสี่ยงหรือเปราะบาง เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ, คนพิการ, หรือกลุ่มผู้มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้มีโอกาสดำเนินงานและมีรายได้	มีบทบาทส่งเสริมการมีงานทำและพัฒนาทักษะอาชีพให้กับคนยากจนในพื้นที่ช่วยเหลือเชื่อมโยงโอกาสงานและสร้างรายได้ที่มั่นคงเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือน
1.12 เหล่ากาชาดจังหวัดมุกดาหาร	มุ่งเน้นการช่วยเหลือประชาชนในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะในภาวะวิกฤติหรือสถานการณ์ฉุกเฉิน การดูแลสวัสดิการพื้นฐาน การสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรม รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือในด้านการช่วยเหลือสังคมอย่างยั่งยืน	ดูแลและช่วยเหลือผู้ยากไร้ เด็ก และผู้สูงอายุที่ขาดแคลน โดยการแจกจ่ายสิ่งของพื้นฐานหรือการจัดการความช่วยเหลือในกรณีที่เป็นเหตุให้การสนับสนุนแก่กลุ่มคนที่มีความต้องการพิเศษ เช่น คนพิการหรือกลุ่มผู้ที่มีปัญหาทางสังคม	มีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ครัวเรือนยากจนและผู้ประสบภัยพร้อมส่งเสริมกิจกรรมสาธารณกุศลและสร้างความเข้มแข็งในชุมชนอย่างยั่งยืน
1.13 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมุกดาหาร	ดูแลและบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อให้เกิดความ	ดูแลและจัดการแหล่งน้ำในจังหวัด เช่น การควบคุมการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพ การรักษา	มีบทบาทส่งเสริมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพื่อสนับสนุนการทำมา

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของ หน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่ เฉพาะเจาะจง
	ยั่งยืนในการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและการ ปกป้องสิ่งแวดล้อม รวมถึง การส่งเสริมการอนุรักษ์และ การพัฒนาอย่างสมดุล	คุณภาพน้ำ และการ ป้องกันการเสื่อมโทรม ของแหล่งน้ำ	หากินของครัวเรือน ยากจนพร้อมสร้าง ความรู้ความเข้าใจใน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ควบคู่กับการพัฒนา เศรษฐกิจฐานราก
1.14 สำนักงาน พัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของ มนุษย์จังหวัด มุกดาหาร (พมจ.)	บทบาทสำคัญในการพัฒนา และเสริมสร้างความมั่นคงใน ชีวิตของประชาชน โดยมุ่งเน้น การดูแลสวัสดิการสังคม การ คุ้มครองสิทธิของประชาชน และการช่วยเหลือกลุ่ม เปราะบางในสังคม	ดูแลและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของกลุ่มคนที่เป็น เปราะบางในสังคม เช่น ผู้สูงอายุ, คนพิการ, เด็ก, ผู้ประสบปัญหา ความรุนแรงใน ครอบครัว, และ ผู้ด้อยโอกาสอื่น ๆ การจัดทำโครงการที่ ส่งเสริมความเสมอภาค และการเข้าถึง ทรัพยากรเพื่อให้กลุ่ม เปราะบางมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น	ส่งเสริมการพัฒนา ชุมชนเพื่อสร้างสังคมที่ มีความเข้มแข็งและ สามารถรับมือกับ ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพการ เสริมสร้างสวัสดิการ และความมั่นคงในชีวิต ของประชาชน โดยการ พัฒนาคุณภาพชีวิต การคุ้มครองสิทธิของ ประชาชน และการดูแล กลุ่มเปราะบางในสังคม
1.15 สำนักงาน พลังงานจังหวัด มุกดาหาร	บทบาทหลักในการส่งเสริม การใช้พลังงานอย่างมี ประสิทธิภาพ และยั่งยืน รวมถึงการดูแลและส่งเสริม การพัฒนาแหล่งพลังงานใน จังหวัดมุกดาหาร โดยมุ่งเน้น การลดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมและการใช้ ทรัพยากรพลังงานอย่างมี ความรับผิดชอบ	ส่งเสริมการใช้พลังงาน ทดแทน เช่น พลังงาน แสงอาทิตย์ พลังงานลม พลังงานจากชีวมวล และพลังงานน้ำ เพื่อ ทดแทนการใช้พลังงาน จากฟอสซิลที่มี ผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม	ส่งเสริมการใช้พลังงาน อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืน การพัฒนา แหล่งพลังงานทดแทน ในท้องถิ่น รวมถึงการ ดูแลและควบคุมการใช้ พลังงานในระดับ จังหวัดเพื่อรองรับการ พัฒนาที่ยั่งยืนและการ รักษาสิ่งแวดล้อม
1.16 ศูนย์หม่อน ไหมเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดมุกดาหาร	มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม และพัฒนากการผลิตหม่อน และไหมในพื้นที่จังหวัด มุกดาหาร โดยการสนับสนุน และพัฒนาผลิตภัณฑ์หม่อน และไหมให้มีคุณภาพและ	ส่งเสริมการปลูกหม่อน และการเลี้ยงไหมใน ชุมชนมีส่วนช่วยในการ พัฒนาเศรษฐกิจใน ท้องถิ่น โดยเฉพาะใน พื้นที่ชนบทที่การทำ	มีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาอุตสาหกรรม หม่อนและไหมใน จังหวัดมุกดาหาร ทั้งใน ด้านการเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
	สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงการส่งเสริมให้การทำเกษตรกรรมในด้านนี้เป็นอาชีพที่ยั่งยืน	เกษตรกรรมเป็นแหล่งรายได้หลัก	การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การพัฒนาทักษะเกษตรกร และการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน เพื่อให้การทำเกษตรกรรมในด้านนี้เป็นอาชีพที่ยั่งยืนและสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ
1.17 ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ จังหวัดอำนาจเจริญ	มีบทบาทในการวิจัยเพื่อพัฒนาอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะอาหารที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและทรัพยากรที่มีอยู่ในจังหวัด	ส่งเสริมการใช้สูตรอาหารที่สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร หรือการเลี้ยงสัตว์ เช่น การพัฒนาสูตรอาหารที่ช่วยเพิ่มการเจริญเติบโต หรือการผลิตนมในสัตว์ช่วยเกษตรกรในการเลือกอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงสัตว์ในแต่ละประเภท เช่น โคเนื้อ, โคนม, สุกร, หรือสัตว์ปีก	พัฒนาเทคโนโลยีการผลิตอาหารสัตว์ใหม่ ๆ เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นหรือการผลิตอาหารสัตว์จากพืชที่สามารถปลูกได้ในพื้นที่
1.18 สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 40 จังหวัดมุกดาหาร	มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพและทักษะของแรงงานในจังหวัดมุกดาหาร เพื่อรองรับความต้องการของตลาดแรงงาน และเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานให้กับประชาชนในพื้นที่	การจัดฝึกอบรมในโครงการเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟูและสนับสนุนผู้ที่ต้องการปรับตัวเข้าสู่ตลาดแรงงานใหม่	พัฒนาทักษะและศักยภาพของแรงงานในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการทำงานและรองรับความต้องการของตลาดแรงงานในระดับท้องถิ่นและภาคอุตสาหกรรม.
1.19 ท้องถิ่น จังหวัดมุกดาหาร	การดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ	มีบทบาทในการส่งเสริมการสร้างอาชีพให้แก่ประชาชน โดยสนับสนุนการพัฒนา	ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนโดยการสนับสนุนกิจกรรมทางสังคม การสร้างความเข้มแข็ง

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
	สังคม และวัฒนธรรมที่ยั่งยืน ผ่านการบริหารจัดการท้องถิ่น ที่มีประสิทธิภาพ	อาชีพในท้องถิ่น เช่น การเกษตร การ ท่องเที่ยว และการแปรรูป สินค้าท้องถิ่น เพื่อ เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ	ให้กับกลุ่มองค์กรชุมชน หรือการจัดโครงการ พัฒนาชุมชนที่ตอบ โจทย์ความต้องการใน พื้นที่
1.20 องค์การบริหารส่วนจังหวัด มุกดาหาร	มีหน้าที่สำคัญในการพัฒนา จังหวัดมุกดาหารในด้านต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ผ่านการบริหารจัดการที่มี ประสิทธิภาพ	สนับสนุนการพัฒนา เกษตรกรรมโดยการให้ การสนับสนุนด้าน การเกษตร เช่น การ ฝึกอบรมเกษตรกร การพัฒนา เทคโนโลยีการเกษตร และการส่งเสริมการผลิต สินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ	พัฒนาอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวมีผลในการ สร้างงานและรายได้ ให้กับชุมชน โดยเฉพาะ ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ด้านการท่องเที่ยว
2. ภาคเอกชน/ธุรกิจ	มีหน้าที่ในการสนับสนุนทาง การเงิน ทรัพยากรมนุษย์ และ นำครัวเรือนยากจนเป้าหมาย เข้าสู่ห่วงโซ่ธุรกิจอย่างมีธรรม มาภิบาล	ให้สนับสนุนด้านธุรกิจ และทรัพยากร	โอกาสที่จะได้รับ ประโยชน์ทางธุรกิจ
2.1 ธนาคารเพื่อ การเกษตรและ สหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สาขา มุกดาหาร	มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนา เศรษฐกิจในพื้นที่ชนบท โดยเฉพาะในด้านการเกษตร และการพัฒนาชุมชน โดยการ ให้บริการทางการเงินและการ สนับสนุนการพัฒนาผลผลิต ทางการเกษตร	ให้บริการบัญชีออม ทรัพย์แก่ประชาชนใน ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการ ออม และให้บริการ ทางการเงินอื่น ๆ ที่ช่วย ให้เกษตรกรและ ประชาชนมีโอกาสใน การจัดการการเงินอย่าง มีประสิทธิภาพ ให้การสนับสนุนแก่ เกษตรกรรายย่อย โดย การให้สินเชื่อที่มีอัตรา ดอกเบี้ยต่ำ หรือการให้ คำแนะนำในการ พัฒนาการเกษตรใน ระดับครัวเรือน	สนับสนุนการพัฒนา เศรษฐกิจท้องถิ่น โดย การให้บริการสินเชื่อ แหล่งเงินทุน และ คำปรึกษาในการพัฒนา ผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงการส่งเสริม การเกษตรยั่งยืน การ เพิ่มมูลค่าผลผลิต การ สร้างความมั่นคง ทางการเงินให้กับ เกษตรกร และการ สนับสนุนการพัฒนา ชุมชน

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
3. ภาคประชาสังคม	มีบทบาทในการดำเนินโครงการและให้การสนับสนุนตามศักยภาพ ความต้องการและบริบทของพื้นที่ การวิเคราะห์โอกาสใหม่ในการหลุดพ้นจากความยากจน	การทำงานที่สอดคล้องกับพื้นที่หรือกลุ่มเป้าหมาย	มีความยืดหยุ่นในการดำเนินการและปรับตัวตามสถานการณ์
3.1 สมาคมเมืองสามธรรม	เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเมืองสามธรรม ซึ่งอาจเป็นชื่อที่ใช้อ้างถึงพื้นที่หรือองค์กรในบางภูมิภาค สมาคมนี้มีหน้าที่ในการร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายด้าน	สมาคมเมืองสามธรรมมักจะเป็นผู้สนับสนุนการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมหรือเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีดั้งเดิม	สมาคมเมืองสามธรรมมีบทบาทในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมท้องถิ่น, การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือการสนับสนุนธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) สนับสนุนการสร้างงานและโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่
3.2 สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)	มีหน้าที่สำคัญในการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาชุมชน โดยการสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาและจัดการทรัพยากรของตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว	ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน โดยการสนับสนุนการจัดตั้งกิจกรรมหรือโครงการเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน เช่น การพัฒนาการเกษตรเชิงพาณิชย์ การสร้างอาชีพเสริม หรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร	พอช. มีบทบาทในการพัฒนาสังคมและการจัดการสวัสดิการในชุมชน โดยการช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาความยากจน ความไม่เท่าเทียม หรือการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน สนับสนุนการจัดตั้งโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี เช่น การสนับสนุนผู้สูงอายุ การช่วยเหลือ

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
			ผู้ด้อยโอกาส หรือการจัดหาที่พักอาศัยให้กับผู้ประสบภัย
4. กลไก/ภาคีเครือข่ายระดับอำเภอ	เชื่อมโยงเกษตรกรกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ การเกษตรเชิงพาณิชย์ หรือการสร้างเครือข่ายการตลาดให้กับผลิตภัณฑ์เกษตร ร่วมมือในการแบ่งปันข้อมูลและการสนับสนุนกิจกรรมร่วมกันต้องเผชิญกับความยากลำบากและต้องความเสี่ยงที่เกิดขึ้น		
5. กลไก/ภาคีเครือข่ายระดับท้องถิ่น	เป็นการร่วมกันระหว่างหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน อสม. และกรรมการหมู่บ้านของหน่วยงานต่างๆ รวมถึงภาคประชาชนและองค์กรภาคีอื่นๆ ในระดับท้องถิ่น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและปัญหาของชุมชนและพื้นที่นั้นๆ โดยการทำงานร่วมกันนี้จะช่วยให้การพัฒนาในท้องถิ่นมีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น	สร้างเครือข่ายในท้องถิ่นจะช่วยเพิ่มโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนการพัฒนาในพื้นที่ เช่น การจัดประชุมชุมชนเพื่อหารือเกี่ยวกับปัญหาหรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง	ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยการสนับสนุนด้านการศึกษาและการพัฒนาองค์กรในชุมชน
6. กลไก/ภาคีเครือข่ายระดับท้องทุ่ง	สร้างเครือข่ายระหว่างเกษตรกรในท้องถิ่น ช่วยให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตร รวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องการตลาดและการจัดการผลิตภัณฑ์การเกษตร	สามารถช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการให้เกษตรกรมีความรู้และทักษะในการจัดการทรัพยากร และช่วยให้ชุมชนมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่	การช่วยเหลือในเรื่องการพัฒนาอาชีพเสริมและการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์เกษตรจากท้องถิ่น
7. กลไก/ภาคีเครือข่ายระดับชุมชน	เป็นการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในระดับชุมชน โดยรวมเอาองค์กร, กลุ่ม, หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชุมชนมาร่วมมือกันเพื่อสร้างการพัฒนาในหลากหลายด้าน เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจ, สังคม, การศึกษา, หรือสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน		
7.1 วิสาหกิจชุมชนหม่อนไหมสายโยนิคัมคำสร้อย	เป็นวิสาหกิจที่มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจในพื้นที่ โดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น	เกิดการสร้างงานและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและผู้ผลิตใหม่	บทบาทในการรักษาและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการ

กลุ่ม/ระดับภาคี	บทบาทภารกิจหลักของหน่วยงาน	บทบาทแบบมีส่วนร่วม	บทบาทที่เฉพาะเจาะจง
	ในการผลิตใบหม่อนที่มีคุณภาพสูง และสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน ผ่านการผลิตบดสับและตากแห้งเพื่อนำไปแปรรูปเป็นอาหารสัตว์ต่อไป ซึ่งเป็นภูมิปัญญาและอาชีพที่มีมาแต่โบราณของชุมชน	ในพื้นที่ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้	ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นวิธีการผลิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ
7.2 วิสาหกิจชุมชนการปลูกหม่อน แก้วจันทาบลกแดง	เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยการรวมกลุ่มเพื่อทำการปลูกหม่อนขายใบส่งเสริมอาชีพเศรษฐกิจชุมชนฐานราก	พัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนโดยการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างความร่วมมือในชุมชน รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผ่านช่องทางการตลาดที่หลากหลาย.	ช่วยลดความยากจน และเสริมสร้างสวัสดิการให้กับสมาชิกในชุมชน เช่น การมีงานทำที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

จากตารางที่ 3.9 ภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันในการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านวิชาการและเทคโนโลยีการผลิตสินค้าจะทำให้โครงการวิจัยประสบความสำเร็จมากขึ้น สร้างผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น พบว่า

1. เกิดการยกระดับบทบาทสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ได้รับการปรับบทบาทจากผู้ให้ความรู้ในเชิงวิชาการ ไปสู่การเป็น “Area Based University” ซึ่งมีหน้าที่เชิงรุกในการสนับสนุนการพัฒนาท้องถิ่นแบบองค์รวม สถาบันฯ มีส่วนร่วมในการรวบรวม วิเคราะห์ และถอดบทเรียนข้อมูลเชิงพื้นที่จากชุมชนจริง ทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางบูรณาการความรู้” ระหว่างภาควิชาการ ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน

2. มีการผลิตองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนมหาวิทยาลัยสามารถใช้ฐานข้อมูลและงานวิจัยเชิงพื้นที่เพื่อออกแบบแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนในลักษณะเฉพาะ (Tailor-made Solution) เช่น การพัฒนาอาชีพ การฟื้นฟูทุนทางสังคม การเพิ่มช่องทาง

รายได้ และการเข้าถึงสวัสดิการรัฐ มีการพัฒนาชุดโครงการและนวัตกรรมต้นแบบ (Prototype) สำหรับ การยกระดับคุณภาพชีวิตในพื้นที่เป้าหมาย

3. มีการสร้างและพัฒนานักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) สถาบันได้ออกแบบ หลักสูตรอบรม / พัฒนา Area Manager ทั้งในระดับ Non-degree และในระบบการศึกษาหลัก มีผู้ผ่านหลักสูตรมีสมรรถนะด้านการวิเคราะห์พื้นที่ การจัดการข้อมูล การสื่อสาร และการบูรณาการนโยบาย และ Area Manager มีบทบาทสำคัญในการเป็น "ตัวกลาง" เชื่อมโยงการทำงานระหว่างรัฐและประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

4. เสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ร่วม เกิดกลไกความร่วมมือระดับพื้นที่ ที่วิทยาลัยฯ เป็นผู้ประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Learning Platform) และการทำงานร่วมแบบ Co-creation ระหว่างนักวิชาการและประชาชน และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเป็นเจ้าของข้อมูลและแนวทางพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง

5. ขยายผลสู่การเป็น "สถาบันวิชาการหรือวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน" การดำเนินงานส่งผลให้มหาวิทยาลัยได้รับการยอมรับในฐานะ “หน่วยพัฒนาพื้นที่ต้นแบบ” ที่สามารถขยายผลการดำเนินงานไปสู่พื้นที่อื่นได้ มีแนวโน้มต่อยอดไปสู่การจัดตั้ง “ศูนย์วิจัยและนวัตกรรมเชิงพื้นที่” ที่ขับเคลื่อนต่อเนื่อง มีผลสะท้อนบทบาทใหม่ของวิทยาลัยฯ ในฐานะ “พลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง”

สรุป การยกระดับสถาบันอุดมศึกษาให้เป็น Area Based University เป็นกลไกสำคัญในการพลิกบทบาทของสถาบันการศึกษาให้มีส่วนร่วมโดยตรงในการแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะผ่านกระบวนการผลิตนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งในระดับท้องถิ่น ทำให้การพัฒนาไม่เพียงเป็นภารกิจของรัฐแต่กลายเป็น “ภารกิจร่วม” ที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในพื้นที่ นับเป็นแนวทางที่ส่งเสริมความยั่งยืนของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ดังภาพ

ภาพที่ 3.4 แปลงรวมหม่อนเลี้ยงไหมแก้จน

ภาพที่ 3.5 แปลงรวมหม่อนเลี้ยงไหมแก่นจันทน์

4) เพื่อพัฒนากลไกความร่วมมือและระบบงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ ในการพัฒนาและยกระดับความเป็นอยู่ของครัวเรือนยากจนด้วยวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแก่นจันทน์ทุนดำรงชีพของครัวเรือน ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 มีผลการวิจัยดังนี้

เกิดกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนทั้ง 3 อำเภอ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ดังนี้

ภาพที่ 3.6 กลยุทธ์ Exit Strategy

จากภาพเป็นการพัฒนากลยุทธ์ Exit Strategy การส่งต่อช่วยเหลือให้กับหน่วยงาน Function ในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนในการพัฒนาโมเดลหม่อนแก่นจันทน์ ให้กับศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ

จังหวัดมุกดาหาร และการส่งเสริมการพัฒนาใหม่แก่จันให้กับขับเคลื่อนโครงการ “การสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนร่วม (Cluster) เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ (ผลิตภัณฑ์หม่อนใหม่)

แนวคิดกลยุทธ์ Exit Strategy มีการดำเนินการดังนี้

แนวคิดกลยุทธ์ Exit Strategy เป็น“กระบวนการทำให้เกษตรกรสามารถดำเนินกิจกรรมหม่อน-ไหมอย่างยั่งยืน มีรายได้มั่นคง และเชื่อมโยงกับตลาดอย่างเป็นระบบ หลังจบการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานวิจัย” เป็นแนวทางการดำเนินงานเพื่อให้ครัวเรือนหรือชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนหลังจากได้รับการสนับสนุนโครงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน “โมเดลแก่จันปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแก่จัน เป็นกระบวนการทำให้เกษตรกรสามารถดำเนินกิจกรรมหม่อน-ไหมอย่างยั่งยืน มีรายได้มั่นคง และเชื่อมโยงกับตลาดอย่างเป็นระบบ หลังจบการสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานวิจัย”

ทีมวิจัยจึงมีแนวทางการดำเนินงาน Exit Strategy ดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกร (Capacity Building) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การแปรรูป และการตลาด ถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นร่วมกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (STI) พัฒนาแกนนำเกษตรกร (Smart Farmer) เพื่อขยายผลในชุมชน
2. การพัฒนาเครือข่ายการผลิตและการตลาด (Value Chain Integration) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร (กลุ่มวิสาหกิจชุมชน) เชื่อมโยงการผลิตกับตลาด ทั้งในระดับท้องถิ่น อุตสาหกรรมใหม่ และตลาดออนไลน์ และสร้างระบบรับซื้อผลผลิตหม่อน-ไหมแบบยั่งยืน เช่น สหกรณ์ หรือบริษัทประชารัฐ
3. การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (Sustainability of Resource Use) วางแผนการใช้ที่ดิน น้ำ ปุ๋ยอินทรีย์อย่างเหมาะสม ใช้ระบบเกษตรผสมผสาน เช่น ปลูกหญ้าเศรษฐกิจร่วมกับหม่อน ส่งเสริมการใช้พลังงานทางเลือกและเทคโนโลยีประหยัดต้นทุน
4. การเข้าถึงแหล่งทุนและการสนับสนุนทางการเงิน พัฒนาแผนธุรกิจครัวเรือน/กลุ่ม ส่งเสริมการเข้าถึงกองทุนหมู่บ้าน, ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ หรือทุนจากภาคเอกชน ฝึกอบรมเรื่องการบริหารการเงินและบัญชีครัวเรือน
5. ระบบติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงต่อเนื่อง (Monitoring & Feedback) มีระบบติดตามผลความก้าวหน้ารายครัวเรือน เช่น รายได้ ผลผลิต การพึ่งพาตนเอง ประเมินผลโครงการและใช้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นเจ้าของข้อมูลของตนเองและใช้วางแผนต่อยอด

สรุปได้ว่า การดำเนิน Exit Strategy โครงการหม่อนแก่จันต้องครอบคลุมทั้งด้านองค์ความรู้ การรวมกลุ่ม การบริหารจัดการทรัพยากร การเข้าถึงทุน และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จุดมุ่งหมายคือเพื่อให้ครัวเรือนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้ที่มั่นคง และสามารถขยายผลการพัฒนาสู่ชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งพาการอุดหนุนระยะยาวจากภาครัฐ ทั้งนี้ควรมีการบูรณาการความรู้ท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อเสริมความยั่งยืนอย่างแท้จริง

ในปีงบประมาณ 2567 ได้มีการพัฒนาแปลงหม่อนเลี้ยงไหมแก่จัน ในอำเภอดงหลวงร่วมกับโครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร และเทศบาลตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 10 ไร่ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เป็นประธานพิธีเปิดงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.7 กลยุทธ์ Exit Strategy

และในปี พ.ศ. 2567 ได้พัฒนา OM พืชพลังงาน (หญ้าเศรษฐกิจ) และ OM การท่องเที่ยวชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้กับครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหาร ร่วมกับหน่วยงานภาคีในจังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.8 ภาควิชาใหม่ใน Poverty Platform หลักสูตรออนไลน์ร่วมกับ KMILT

**พิธีลงนามบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือ
เพื่อยกระดับรายได้ของครัวเรือนยากจนและ
กลุ่มเปราะบางเพื่อปลูกหม่อนเลี้ยงไหม
ในพื้นที่เรือนจำชั่วคราวนาโสก**
โมเดลหม่อนไหมแก้จนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

19 สิงหาคม 2567
เวลา 8:00 น. เป็นต้นไป

**ระหว่าง
เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร
และ
วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร**

ณ เรือนจำชั่วคราวนาโสก
ตำบลนาโสก อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร

นายไตร คุ้มสุภา
รองผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร

นายวันมา พันธ์รัตน์
ผู้บัญชาการเรือนจำชั่วคราวนาโสก

คุณประเสริฐ มาลัย
อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร

คุณสิริญา กองสีคำ
ผู้แทนกรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัดมุกดาหาร

คุณศุภพนา จันทร์สาขา
ผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

ดร.กวีสาร เหล่าลีลา
รองผู้อำนวยการวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

กำหนดการ
Page Facebook
หนังสือเชิญ

ภาพที่ 3.9 การพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้หลักสูตร หม่อนไหมในเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร

จากภาพที่มวิจัยได้พัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ร่วมกับสถาบันเทคโนโลยีเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในการจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนออนไลน์ เพื่อให้กลุ่มผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร ได้เรียนรู้ก่อนการปลดปล่อยออกจากเรือนจำ ทำให้ผู้ต้องขังได้ลดโทษในการคุมขังและมีความรู้เพื่อการประกอบอาชีพหลังการปลดปล่อย ลดการกระทำผิดซ้ำและการต้องขังในเรือนจำอีก

ตารางที่ 3.9 การยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy

กลยุทธ์	กลไกหลัก	เครื่องมือ
การสร้างการยอมรับและเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในระดับอำเภอ	1) ศจพ.อ.ห้วยใหญ่/คำชะอี/ดอนตาลโดยนายอำเภอ 2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน 3) เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร	Poverty Forum
การสร้างการยอมรับและเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในระดับตำบล	1) ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) 2) นายกองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศบาลตำบล รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายกเทศบาลตำบล ปลัดเทศบาลตำบล และปลัดขององค์การบริหารส่วนตำบล 3) ประชาชนในชุมชน	Poverty Forum
การสร้างอาสาสมัครในการเก็บข้อมูลครัวเรือนยากจนในพื้นที่ และการสร้างความเป็นเจ้าของร่วม	ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เป็นคนในพื้นที่ของแต่ละตำบล	On the job training ด้วยเครื่องมือแบบสอบถาม และระบบฐานข้อมูล

กลยุทธ์	กลไกหลัก	เครื่องมือ
การสร้างการยอมรับและเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนในระดับจังหวัด	1) ศจพ.จ. 2) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.)	เวทีคืบข้อมูลในระดับจังหวัด

3.4) การออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัยในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” การรวมตัวกันของคนที่มีแนวคิดและทักษะที่หลากหลายจะเป็นแรงบันดาลใจและประสานงานกันเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชน โดยเน้นการสร้างแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น, การสนับสนุนกลุ่มอาชีพ, การใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาท้องถิ่น, การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ, การสร้างศูนย์การเรียนรู้และการฝึกอาชีพ, การสนับสนุนการศึกษา, และกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกีฬา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกกระดับ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่ ดังนี้

ตารางที่ 3.10 การแบ่งกลุ่มตามแนวคิด ทักษะการพัฒนา และการติดตั้งกลไกในระดับพื้นที่

หน่วยบริหารเชิงพื้นที่	บทบาท/แนวคิด	ทักษะ
นักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)	1) สร้างกลไกนักวิจัยการพัฒนาและเป็นเจ้าของข้อมูลและระบบฐานข้อมูลร่วมกันในระดับหน่วยงานหน้าที่ (Function Units) 2) กลไกการเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูล	1. มีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 2. คนในพื้นที่ การสื่อสาร การใช้เครื่องมือแบบสอบถาม วิเคราะห์บริบทและการเชื่อมโยงข้อมูลในระดับพื้นที่ 3. มีทักษะกระบวนการวิจัย 4. ชี้นำครัวเรือนเป้าหมาย ตรวจสอบและนำเข้าข้อมูล
นักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM)	กลไกนักพัฒนาบนฐานข้อมูลที่มีบทบาทหน้าที่หลักในการสนับสนุนและพัฒนาชุมชนตามพันธกิจของหน่วยงานหน้าที่	5. มีประสบการณ์ในการอบรมและพัฒนาทักษะทำงานตามพันธกิจ 6. มีทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการและองค์ความรู้ภาควิชาการและทักษะเชิงปฏิบัติการ 7. การสื่อสารโน้มน้าวจิตใจกลุ่มเป้าหมาย 8. การทำงานแบบหนุนเสริมและเสริมพลังชุมชน
	กลไกนักธุรกิจท้องถิ่นเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตหลักในพื้นที่และมีหลักการบริหารจัดการธุรกิจที่ธรรมาภิบาล	1. มีความเข้าใจในการสร้างธุรกิจท้องถิ่นและการจัดการ 2. มีความเชี่ยวชาญในการสร้างแหล่งจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น 3. แหล่งรวบรวมสินค้าและตลาดกลางในชุมชน
	กลไกปราชญ์ชาวบ้านที่ต้องการถ่ายทอดเทคนิค วิธีการ และกระบวนการจากภูมิปัญญาเดิมสู่ชุมชนและคนรุ่นใหม่	มีองค์ความรู้ และทักษะปฏิบัติความชำนาญ ในศิลปะและงานหัตถกรรม

3.4.1) การสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Research Management: ARM)

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารในบทบาทสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อสร้างนักจัดการวิจัยในระดับพื้นที่ (Area Manager) ประกอบไปด้วย 1) บริบทพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร 2) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับครัวเรือนยากจน 3) ตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ความยากจน 4) ระดับความยากจน 5) ประเภทความยากจน 6) กระบวนการค้นหาสอบทานครัวเรือนยากจนและการส่งต่อความช่วยเหลือ และ 6) กระบวนการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ เมื่อทำการถอดบทเรียนร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียที่เข้าร่วมในการวิจัยได้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ

- 1) มีความทุ่มเทเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม มีความเป็นจิตอาสา
- 2) เป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี มองโลกในแง่บวกที่ดี
- 3) มีบุคลิกอ่อนน้อมถ่อมตน
- 4) มีความกระตือรือร้นพร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา
- 5) มีความน่าเชื่อถือวางตัวอย่างเป็นกลาง

สมรรถนะ (ทักษะ/ความรู้/ทักษะ)

- 1) เป็นบุคคลที่สามารถคิดวิเคราะห์ฐานข้อมูลต่าง ๆ ต้นทุน การบริหารงบประมาณ ทรัพยากร และบุคคลในพื้นที่ได้
- 2) เป็นบุคคลที่สามารถสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ที่ตัวเองมีประสบการณ์รวมถึงสามารถนำเสนอผลจากการเรียนรู้ได้
- 3) มีความรู้ความเข้าใจถึงบริบทชุมชนพื้นที่ ที่ตนทำงานอยู่อย่างเข้าใจ
- 4) มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร และคอมพิวเตอร์อย่างชำนาญ
- 5) เป็นบุคคลที่สามารถเชื่อมโยงประสานงานสื่อสารการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายต่าง ๆ
- 6) เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการเป็นวิทยากรกระบวนการ ดึงศักยภาพการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม สามารถจับประเด็นสำคัญและสรุปผลการประชุมได้อย่างชัดเจน

บทบาท

- 1) ประสานงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการส่งต่อข้อมูลความช่วยเหลือในทุกด้าน และสรุปผลการส่งต่อความช่วยเหลือ
- 2) สามารถขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่องถึงแม้ว่าไม่ได้ดำรงตำแหน่งใด ๆ ก็ตาม
- 3) สร้างพื้นฐานความรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายและถ่ายทอดประสบการณ์การทำงานแก่กลุ่มเป้าหมายอย่างตรงไปตรงมา
- 4) บริหารและจัดการ งบประมาณ ทรัพยากร คน งาน และอุปกรณ์ต่าง ๆ
- 5) ส่งเสริมและพัฒนากลุ่มครัวเรือนเป้าหมายให้เกิดองค์ความรู้และสามารถพึ่งพาตนเองได้
- 6) แก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้โดยไม่ต้องรอการดำเนินงานที่ซับซ้อน
- 7) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานร่วมกับกลุ่มเป้าหมายและหน่วยงานทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่
- 8) พัฒนาผู้นำและสร้างกลไกการทำงานในพื้นที่สร้างยุทธศาสตร์การดำเนินงานร่วมกับทุกภาคส่วน
- 9) ลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกับพื้นที่

- 1) ระบบฐานข้อมูล

- 2) ระบบติดตามผลการดำเนินงาน
- 3) การจัดการความรู้
- 4) ระเบียบกฎหมาย
- 5) แบบสอบถามการบันทึกข้อมูล
- 6) งบประมาณ
- 7) บุคคลในพื้นที่ (นักวิจัยในพื้นที่)

ขอบเขตภารกิจ

- 1) พัฒนากลไกการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในพื้นที่และนอกพื้นที่
- 2) บริหารและจัดการข้อมูลความรู้ในพื้นที่วิจัย
- 3) บริหารจัดการเครือข่ายการทำงาน
- 4) พัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน
- 5) วิเคราะห์นโยบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและทีมงาน
- 6) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ
- 7) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและจัดระบบและควบคุมมาตรฐาน

การผลิตสินค้าการดำเนินการของกลุ่ม

กฎเกณฑ์การคัดเลือก

1) เชิญกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมกับโครงการวิจัยโดยพิจารณาจากพันธกิจของหน่วยงานร่วมประชุมเสวนาปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับครัวเรือนเป้าหมายในพื้นที่ พิจารณาจากการตั้งคำถามของผู้เข้าร่วมเสวนาว่ามีความเข้าใจถึงบริบทการทำงานของโครงการวิจัยฯ มากน้อยขนาดไหน (คัดกรอง ขั้นตอนที่ 1 วิธีที่ 1)

2) จากการทำงานในการลงพื้นที่ของนักวิจัยได้เล็งเห็นบุคคลในพื้นที่ ที่มีความสามารถในการที่จะเข้ามาร่วมขับเคลื่อนการทำงาน โดยเป็นการคัดกรองและชี้เป้าบุคคลเบื้องต้น (คัดกรอง ขั้นตอนที่ 1 วิธีที่ 2)

3) จัดประชุมเสวนาบุคคลที่คัดกรองมาแล้วใน ขั้นตอนที่ 1 ทั้ง 2 วิธี ร่วมแสดงวิสัยทัศน์การทำงาน กลไกการทำงาน และแนวทางในการแก้ไขปัญหา สื่อสารบริบทพื้นที่ มองถึงโอกาสและข้อจำกัดร่วมเพื่อพิจารณาเชื่อมโยงแนวทางในการทำงานร่วมกัน

3.5) การสร้างนักจัดการพัฒนาในระดับพื้นที่ (Area Development Management: ADM)

สามารถถอดบทเรียนจากภาคีที่เข้าร่วมในกระบวนการทำงานวิจัยแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาคีรัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สามารถสรุปรายละเอียดที่สำคัญได้ดังนี้

บุคลิกลักษณะ

- 1) กล้าแสดงออกมีเหตุมีเหตุผลและอยู่ในหลักการ
- 2) สามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณภาพ
- 3) ขยันอดทนมุ่งมั่นเอาใจใส่ทั้งงานและผู้คน
- 4) เป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์และทัศนคติที่ดีมีหลักแนวคิดในการทำงานอย่างเชื่อมโยง
- 5) เป็นบุคคลที่เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี

สมรรถนะ (ทักษะ/ความรู้/ทักษะ)

- 1) เป็นบุคคลที่รู้และเข้าใจในบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี
- 2) มีทักษะความรู้รอบด้านและความเข้าใจในการดำเนินงานในทุกมุมมอง

3) เป็นบุคคลที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานที่ดำเนินการ “การยินยอมให้เปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา”

4) มีทักษะการวางแผนในการดำเนินงานเพื่อไปสู่ผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรม

5) เป็นบุคคลที่มีความรู้และทักษะในการใช้สื่อสารสนเทศและเทคโนโลยีในการสื่อสารต่าง ๆ

6) เป็นบุคคลที่มีทักษะในการนำเสนอ การวิเคราะห์ต้นทุน การบริหารทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นงบประมาณ เป็นต้น

บทบาท

1) ประชาสัมพันธ์ให้คนในพื้นที่ หน่วยงานภาคีเครือข่ายทราบถึงขอบข่ายการทำงาน รวมถึงสื่อสารให้ทุกภาคส่วนเชื่อมโยงแผนการทำงานร่วมกัน

2) มีบทบาทในการบริหารและจัดการงานและกิจกรรมอย่างเป็นระบบ

3) กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ร่วมงานอย่างเป็นระบบ

4) วางแผน คิด วิเคราะห์ บทบาท เก็บรวมข้อมูล เป็นนักวิจัยในพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกับพื้นที่

1) เกณฑ์จำแนกครัวเรือนยากจน

2) ประชุมวางแผนร่วมกับภาคีเครือข่ายเพื่อให้ตัวชี้วัดต่าง ๆ มีความสอดคล้องและรายงานปัญหาที่พบเพื่อให้เกิดการทำงานเชื่อมโยงกันมากที่สุด

3) สรุปรายงานความต้องการการพัฒนาของพื้นที่หรือชุมชน

4) จัดทำแบบประเมินความรู้/แบบสอบถาม (การเก็บข้อมูล)

ขอบเขตภารกิจ

1) การบริหารงานในพื้นที่ทุกมุมมองทุกบริบท

2) พัฒนาศักยภาพทีมงานอย่างเป็นระบบและมีการวางแผนการทำงานอย่างชัดเจน

3) วิเคราะห์นโยบายการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายและทีมงาน

4) การจัดการบริหารงบประมาณและทรัพยากรในพื้นที่

5) จัดทำแผนยุทธศาสตร์ในระดับพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

6) ส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและจัดระบบและควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าการดำเนินการของกลุ่ม

7) เชื่อมโยงการทำงานภายนอกร่วมกับหน่วยงานทุกภาคส่วน

8) สื่อสารและประชาสัมพันธ์เพิ่มการรับรู้แก่บุคคลภายนอก

3.6) การสร้างบทบาทของ ARM สู่ ARDM ในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ (การยกระดับการทำงาน ARM และ ADM)

ในการสร้าง ARM สู่ ARDM ในแบบการสร้างเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ได้มีการดำเนินการอยู่ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.การเตรียมตัว โดยมีการประชุมชี้แจงโครงการวิจัย เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับนักวิจัย ARM รวมถึงมีการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อระดมสมองการพัฒนาเมืองมุกดาหารด้วยทุนที่มีในเมืองมุกดาหาร สิ่งที่ต้องปรับปรุง สิ่งที่ยากทำให้มุกดาหารดีขึ้น อุปสรรคที่จะเกิดขึ้น และออกแบบการเก็บข้อมูล เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล โดยการค้นหาทุนวัฒนธรรม 5 ด้าน โดยการปักหมุด 5 สี ในแผนที่วัฒนธรรมเมืองมุกดาหาร และมีการช่วยกันตั้งประเด็นคำถามเพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม ใน

เรื่องทุนวัฒนธรรม 5 ด้าน ได้แก่ สถาปัตยกรรม อาหาร ประวัติศาสตร์-บุคคลสำคัญ สินค้าหัตถกรรม-เครื่องแต่งกาย และดนตรี-การแสดง และคำถามเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาเมืองมุกดาหาร

2.การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการทดลองใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ซึ่งมีการลงพื้นที่จริงเพื่อใช้เครื่องมือ หลังจากนั้นจึงมีการสรุปผลการทดลองใช้เครื่องมือ เพื่อให้เห็นข้อบกพร่อง ปัญหา ข้อจำกัด และแก้ไขเครื่องมือแบบสอบถามที่นำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลให้มีความสมบูรณ์ ต่อจากนั้นได้มีการลงพื้นที่จริงในสัมภาษณ์เก็บข้อมูลครัวเรือนเป้าหมาย ผู้นำชุมชน หรือผู้รู้ในชุมชน ซึ่งแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่ม A กลุ่ม B และกลุ่ม C ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลประมาณ 2 สัปดาห์

3.การสรุปผลข้อมูล โดยมีการนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล ด้วยการนำเสนอรายกลุ่มและกลุ่มอื่นช่วยกันตรวจสอบไปด้วย หลังจากพบว่าข้อมูลไม่สมบูรณ์ ได้มีการวางแผนลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยใช้ระยะเวลา 10 วัน เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้มีการสรุปข้อมูลโดยการกรอกข้อมูลลงในแบบสรุปข้อมูลลงในแบบบันทึก และได้มีการส่งต่อข้อมูลให้ที่ปรึกษารับทราบและช่วยแสดงความคิดเห็น ต่อจากนั้นได้มีการจัดเวทีเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดลำดับทุนที่ได้ นำเสนอผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลในกลุ่มตนเอง การต่อยอด และมีการวิเคราะห์ภาพใหญ่ทั้งหมด พร้อมทั้งกำหนดแนวทางการวางแผนคืนข้อมูล

4.การนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ โดยมีการนำข้อมูลทุนบุญและประเพณีวัฒนธรรมใน 12 เดือน ที่เกิดขึ้นในเมืองมุกดาหาร มาใช้ออกแบบธีมประเพณีส่งเสริมตลาดนัดแหกหม่าน รวมถึงมีการนำทุนเรื่องสถาปัตยกรรมมาใช้กำหนดเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวด้วยสกายแลป และมีการใช้ทุนด้านอาหารที่เป็นอาหารเด่นหรือร้านอาหารที่ขึ้นชื่อมาเปิดร้านจำหน่ายอาหารในตลาดนัดแหกหม่าน

จากกระบวนการสร้าง ARM นำไปสู่ ARDM ในแบบการสร้างเศรษฐกิจฐานรากเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ โดยการสร้าง ARM ผ่านการวิจัยชุมชน มีผู้เข้าร่วม 81 คน ยกระดับตนเองมาเป็น ARDM สนับสนุนตลาดนัดแหกหม่าน 9 คน และสกายแลป 6 คน โดยการนำความรู้และทักษะมาใช้ ได้แก่ การตั้งคำถาม การวิเคราะห์แยกประเภทของคำตอบ การจับประเด็นปัญหา การจับประเด็นแนวทางแก้ปัญหา และการสร้างการมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งปัจจัยหรือสาเหตุหรือความจำเป็นที่ทำให้ นำความรู้หรือทักษะมาใช้ เพราะปัจจุบันการพัฒนาจะต้องมีข้อมูลรองรับเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติ ตลอดจนเพื่อให้สร้างการยอมรับจากกลุ่มเป้าหมายด้วยข้อมูลจริงที่มี นอกจากนั้นปัจจุบันปัญหามีความสลับซับซ้อนจึงมีความจำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยเข้ามาช่วยสนับสนุน และเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย จึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการวิจัยชุมชนเข้ามาช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในกระบวนการวิจัย

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น พบว่า

1. เกิดกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการในระดับพื้นที่ มีการจัดตั้ง “คณะทำงานเชิงพื้นที่” ที่มีส่วนร่วมจากหน่วยงานรัฐ อปท. สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม และชุมชน มีการบูรณาการการทำงานและทรัพยากรระหว่างหน่วยงาน ลดความซ้ำซ้อน และสามารถขับเคลื่อนการแก้ปัญหาความยากจนได้ตรงจุดและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจด้วยฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน ใช้ระบบข้อมูลเชิงลึก (Data-driven Decision Making) ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาของครัวเรือนยากจนในมิติต่าง ๆ (รายได้ สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย ฯลฯ) นำไปสู่การออกแบบมาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม

(Targeted Intervention) ที่สอดคล้องกับทุนชีวิต (ทุนทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม) ของแต่ละครัวเรือน

3. นำนวัตกรรม วิทยาศาสตร์ และงานวิจัยมาใช้เสริมพลังครัวเรือน มีพัฒนาต้นแบบโครงการ/กิจกรรม เช่น การแปรรูปผลผลิตหม่อน นวัตกรรมโรงเรือนไหมอัจฉริยะ ส่งผลให้ครัวเรือนมีศักยภาพในการดำรงชีพ พึ่งพาตนเอง และสามารถขยายผลได้ในระยะยาว

4. สร้างการเรียนรู้และความเข้มแข็งของครัวเรือนและชุมชน มีครัวเรือนมีการเรียนรู้ร่วมกับนักวิจัยและภาคี มีการวางแผนพัฒนารายครัวเรือน (Household Development Plan) มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน เกิดกลไกสนับสนุนในระดับล่าง (ชุมชนดูแลกันเอง) เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ และวิสาหกิจชุมชน

กลยุทธ์ Exit Strategy: การพัฒนาอย่างยั่งยืนหลังพ้นโครงการ

1. เสริมสร้าง “เจ้าบ้านนวัตกรรม” โดยคัดเลือกและพัฒนาผู้นำในพื้นที่ที่มีศักยภาพให้เป็นตัวแทนการต่อยอดนวัตกรรม/ความรู้หลังโครงการสิ้นสุด

2. ถ่ายโอนระบบและเครื่องมือให้กับท้องถิ่น โดยการส่งมอบระบบข้อมูล เครื่องมือวิเคราะห์ และชุดแนวทางการพัฒนาครัวเรือนให้กับ อปท. และชุมชนในรูปแบบที่ใช้งานได้จริง

3. เกิดการประสานการบรรจุแผนพัฒนาครัวเรือนเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่น โดยผลักดันให้ อปท. นำแผนพัฒนารายครัวเรือนไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาท้องถิ่นและงบประมาณในอนาคต

4. เกิดการสร้างกลไกติดตามแบบมีส่วนร่วมในชุมชน (Community Monitoring) โดยใช้เวทีชุมชนในการติดตามครัวเรือนเป้าหมายหลังพ้นมาตรการ โดยมีตัวชี้วัดร่วม เช่น รายได้ ความมั่นคงทางอาหาร การมีงานทำ

5. พัฒนา “แหล่งทุนหมุนเวียนในชุมชน” สำหรับการต่อยอด โดยการส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของกลุ่มเป้าหมาย เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน หรือกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อรักษาการพัฒนาและไม่กลับไปจนซ้ำ

สรุป การพัฒนาภาคีความร่วมมือและระบบงานสนับสนุนการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้กระบวนการเทคโนโลยี และนวัตกรรมบนฐานทุนดำรงชีพของครัวเรือน เป็นแนวทางที่ส่งเสริมการพัฒนาที่ตรงจุด ยั่งยืน และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง และมีระบบการทำงานที่เกิดขึ้นได้เสริมสร้างความสามารถของครัวเรือนและชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้ พร้อมทั้งวางรากฐานสู่ Exit Strategy ที่เน้นการต่อยอดภายใต้การขับเคลื่อนของคนในพื้นที่เอง ซึ่งนับเป็นแนวทางสำคัญในการ “แก้จนอย่างยั่งยืน” บนฐานของ “ข้อมูลจริง ความร่วมมือจริง และพลังของคนในพื้นที่จริง”

3.5) ผลลัพธ์ ตาม Key Results (KRs) พื้นที่ SRA มุกดาหาร

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอผลการสังเคราะห์ตามกรอบ CIPP Model จากชุดข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดเห็นวิเคราะห์ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ และ Key Result (KRs) โดยมีรายละเอียดจำแนกราย Key Results ดังนี้

ผลการดำเนินงานแผนงานขจัดความยากจน KR

2563 2564 2565 2566 2567

จังหวัด	ปีสำรวจ	ค่านาสอบทาน		จำนวนที่เข้าร่วม OM						ARM/นักวิจัย		ADM/นักจัดการชุมชน		จำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม		จำนวนผลิตภัณฑ์จากการพัฒนาอาชีพ		การข้ามเนตเวิร์กและติดตาม Feedback Loop
		ครัวเรือน	คน	ครัวเรือนและคน			จำนวนผู้ได้รับผลประโยชน์ (คน)		เป้าหมาย (คน)	ผลลัพธ์ (คน)	เป้าหมาย (คน)	ผลลัพธ์ (คน)	เป้าหมาย (ชิ้น)	ผลลัพธ์ (ชิ้น)	เป้าหมาย	ผลลัพธ์		
				เป้าหมาย	ผลลัพธ์ (ครัวเรือน)	ผลลัพธ์ (คน)	เป้าหมาย	ผลลัพธ์										
มุกดาหาร	2567	1,593	5,202	1,000	1,474	1,501	5,000	8,414	20	23	30	91	25	43	40	42	7,900	

ภาพที่ 3.10 ผลการดำเนินงานแผนงานขจัดความยากจน KR จังหวัดมุกดาหาร ปี 2567 ในระบบ DSS (ข้อมูลนำใช้เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2568)

ตาราง 3.11 วิเคราะห์ผลลัพธ์ KRs เชิงกระบวนการพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (SRA) จังหวัดมุกดาหาร

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง)	บรรลุลูกคาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
1. ได้กลไกความร่วมมือเพื่อขจัดปัญหาความยากจนระดับจังหวัด ที่มี การสร้างเป้าหมายร่วมในการจัดความยากจนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม 1 กลไก	- เกิดกลไกความร่วมมือ เพื่อขจัดปัญหาความยากจนที่มีเป้าหมายร่วมกัน -- มีเป้าหมายกลไก : เสริมสร้างสมรรถภาพและเสริมโอกาสทางสังคมของเมืองชายแดนในการจัดปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำด้วยการจัดการความรู้และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ของพหุภาคี - กลไก ศจพ.จ / ศจพ.อ.ประกอบด้วย พช. เรือนจำ ประปาไฟฟ้า สาธารณสุข	- เข้าร่วมประชุมภาคีความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง - ประสานเครือข่ายสร้างความเข้าใจกระบวนการทำงานร่วมกันในทุกระดับ - ขยายพื้นที่ทำงานของโครงการ - สร้างกลไกระดับจังหวัด และ มีคณะทำงานในระดับจังหวัด - สร้างกลไกระดับอำเภอ โดยการเข้าพบนายอำเภอเพื่อประสานความ	- ศจพ.จ. ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด พช. พมจ. ธ.ออมสิน ธ.ก.ส. ปกครองเกษตรจังหวัด เรือนจำ ส่วนราชการระดับจังหวัด - ศจพ.อ. ประกอบด้วยหน่วยงานส่วนราชการระดับอำเภอ ภาคเอกชน โครงการประชารัฐ	5	25

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
	เกษตรจังหวัด ศูนย์ หม่อนไหม กศน. ผู้ประกอบการนิคมสร้าง ตนเองคำสร้อย	ร่วมมือ และ มอบหมาย พัฒนาการอำเภอ เป็นเลขานุการ ระดับอำเภอ - การสร้างกลไก ระดับตำบล โดย มีโครงสร้างการ ทำงาน ระดับ ตำบล	- ศจพ.ต. ประกอบด้วย คณะกรรมการ หมู่บ้าน ท้องถิ่น ท้องที่		
2. ยกระดับ ระบบข้อมูล PPP Connext ให้ เป็นระบบ ข้อมูล ครัวเรือน ยากจนกลาง ของจังหวัด 1 ระบบ	- เกิดการนำเข้า ข้อมูลและใช้ข้อมูล โดยให้ ADM ในพื้นที่ เป็นคนลงระบบ ข้อมูลครัวเรือน ยากจน ในระบบ PPP Connext โดย ใช้ TPMAPI ข้อมูล จปฐ. LogBook เป็น ตัวตั้ง - ปี 2566 : จำนวน 6,184 ครอบครั วจนจริง 809 ครอบครั - ปี 2567 : จำนวน 1,593 ครอบครั จำนวน 5,202 คน In จำนวน 5,375 ครอบครั Ex จำนวน 784 ครอบครั - ปี 2568 : จำนวน 1,593 ครอบครั ใน พื้นที่ 7 อำเภอ	- นำข้อมูลจาก พช. พมจ. เพื่อสอบ ทานร่วมกัน ของ ADM แต่ละพื้นที่ - นำข้อมูลที่ได้ลง ในระบบ - จัดเวทีผู้ใช้ข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจ การใช้ข้อมูล ร่วมกัน ID USER จำนวน 3 ครั้ง ได้แก่ ระดับจังหวัด 1 ครั้ง ระดับ อำเภอ 2 ครั้ง โดย ขอใช้สถานที่ของ นิคมสร้างตนเองคำ สร้อย ในการจัด เวทีประชุม	- ADM -ท้องถิ่น -ท้องที่ -นักวิจัย วชช. มุกดาหาร - ผู้ดูแลระบบ DSS	4	5

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
	- มีการจัดทำ ฐานข้อมูลกลางผ่าน เว็บไซต์ และมีการใช้ ข้อมูลจากระบบ 2 ตำบล				
3. ยกระดับ ระบบ สารสนเทศ เพื่อการ ตัดสินใจ (Decision Support System : DSS)เพื่อ พัฒนา ประสิทธิภาพ ของการแก้ไข ปัญหาความ ยากจน 1 ระบบ	- เกิดแพลตฟอร์ม ผ่าน ระบบสารสนเทศ - ปี 2567 : ระบบ ค้นหาสอบถามข้อมูล จำนวน 1,593 ครอบครัว รวม 5,202 คน - จำนวนองค์ความรู้ 43 ชุด - เกิดผลิตภัณฑ์ 42 ผลิตภัณฑ์ - จำนวนผู้รับ ผลประโยชน์ เข้า OM จำนวน 1,474 ครอบครัว เป็น รวม 8,414 คน และส่งต่อ ความช่วยเหลือ จำนวน 7,900 คน - ARM นักวิจัย จำนวน 23 คน - ADM กลุ่มพัฒนา นักจัดการในพื้นที่ จำนวน 91 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 6 พฤษภาคม 2568)	- เชิญประชุมโดย ทีมวิจัยกลาง พัฒนาระบบ สารสนเทศและ เชิญทีมวิจัยในพื้นที่ เข้าร่วมประชุม - ติดตามและบ่งชี้ ปัญหา การใช้ ระบบ DSS - ประเมิน ความสำเร็จแต่ละ KR - เกิดแดตบอร์ด และระบบ สารสนเทศในการ ตัดสินใจ จำนวน 1 ระบบ - เชิญประชุม หน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง ในทุก ระดับ	- นักวิจัย - ผู้ดูแลระบบ DSS	3	1
4. ได้ข้อมูล ครัวเรือน ยากจนจาก	ได้ข้อมูลครอบครัว - ปี 2566 : จำนวน 6,184 ครอบครัว	- จัดประชุมเพื่อ สร้างความเข้าใจ เครื่องมือที่ใช้ใน	- พช. ใช้ TPMAP	5	10

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
การตรวจสอบ ด้วย กระบวนการ ค้นหา สอบ ทาน และ สามารถระบุ คนจนที่ตก หล่น (Exclusion Error) คนจน ที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจน ที่ได้รับการ ช่วยเหลือแล้ว ออกจากระบบ (Add on and Exit) ที่เป็น ปัจจุบันให้ ครอบคลุมทั้ง จังหวัด	จนจริง 809 ครอบครัว - ปี 2567 : จำนวน 1,593 ครอบครัว จำนวน 5,202 คน In จำนวน 5,375 ครอบครัว Ex จำนวน 784 ครอบครัว - ปี 2568 : จำนวน 1,593 ครอบครัว ใน พื้นที่ 7 อำเภอ	การเก็บข้อมูล โดย การเชิญผู้นำแต่ละ หมู่บ้านเข้าร่วม ประชุม - ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ในพื้นที่เป้าหมาย โดยข้อมูลที่ได้ ทั้งหมดจากการ เก็บข้อมูลของผู้นำ ชุมชน - นำข้อมูลที่ได้ทำ การบันทึกข้อมูลใน ระบบ - อบต.โนนยาง และหนองสูงได้ สํารวจและนำเข้า ข้อมูลในระบบโดย นักพัฒนาชุมชน - ท้องถิ่นใช้ข้อมูล จากระบบเป็น เกณฑ์ในการ ช่วยเหลือ โดยส่ง ต่อไปยังหน่วยงาน บริการที่เกี่ยวข้อง	- พมจ.ใช้ LogBook - วชช. มุกดาหาร ใช้ PPPConnex - รพสต. ใช้ ข้อมูลด้าน สุขภาพ โดย วชช. มุกดาหาร นำเสนอข้อมูล ในระบบ ผ่าน ศจพ.จ.		
5. ได้ระบบส่ง ต่อความ ช่วยเหลือเพื่อ สร้างโอกาส ทางสังคม (Social Mobility) คราวเรือน ยากจน จาก ระบบข้อมูล	- เกิดการส่งต่อความ ช่วยเหลือ จำนวน 7,900 คน แยกเป็น ด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา สวัสดิการ - บ้านพอเพียง จำนวน 137 คน - บ้านสร้างใหม่ จำนวน 2 ครอบครัว	- ประสานส่งข้อมูล หน่วยบริการที่ เกี่ยวข้อง ได้แก่ อบต. พมจ. กสศ. - จัดประชุมส่งมอบ รายชื่อครอบครัว ยากจน เปราะบาง ให้กับหน่วยงาน บริการที่เกี่ยวข้อง ตามภาระกิจงาน	- พอช - พช - ปกครอง 7 อำเภอ - พมจ. - กสศ. - ส่งแผนงาน เข้า วชช. มุกดาหาร ใน แผนงานด้าน	4	7

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
PPP Connex ต้องได้รับการ ส่งต่อเข้าสู่ สวัสดิการรัฐ 100%	- กลุ่มเปราะบาง ประกอบด้วย เด็ก จำนวน 2,721 คน ผู้พิการ จำนวน 2,635 คน ผู้สูงอายุ จำนวน 8,287 คน กสศ. จำนวน 80 คน		การศึกษา และ แผนงานอาชีพ		
6. ยกระดับ โมเดลแก้จน (PPAM) ที่ ระบุนวัตกรรม และ/ หรือ เทคโนโลยี ใน การพัฒนา อาชีพและ ยกระดับ รายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/ เทคโนโลยีต่อ จังหวัด (•คน จนสามารถ เข้าถึงการ สร้างอาชีพใน ระดับ ครัวเรือน และ ระดับกลุ่ม ด้วย Up- skill/ Re- skill/ New- skill 100% •	นวัตกรรมและ เทคโนโลยี (OM หม่อนไหม) ประกอบด้วย 1.สภาพดินการใช้ เครื่องมือในการ ทดสอบดิน 2.ใช้ระบบ โซล่าเซลล์ ในการใช้น้ำและไฟ 3.ปรับปรุงพันธุ์โดย นักวิชาการหม่อนไหม 4.การใช้เครื่องอบ มา ทำผลหม่อนผง และ ใบหม่อนบด 5.การทำปุ๋ยน้ำหมัก มูลไหม เพื่อลดต้นทุน ในการผลิต 6.การใช้มาตรฐาน ความปลอดภัยมาใช้ เป็นมาตรฐานในการ ผลิต เช่น GAP อินทรีย์ เป็นต้น 7.การใช้นวัตกรรมใน การแปรรูปจาก	- จัดเวทีประชาคม สร้างความเข้าใจ ในการทำ OM - ออกแบบ กิจกรรม OM - วิเคราะห์ ศักยภาพ ครัวเรือนยากจน ความเหมาะสม ของโมเดลกับ พื้นที่ความ ยากจน - ความรู้เชิงเทคนิค ในการผลิตหม่อน ไหม เช่น เรื่องดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ หม่อน ปุ๋ย การ จัดการศัตรูพืช ด้วยวิธี IPM การ จัดการโรคพืช การแปรรูป	- พมจ. - สถาบัน วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี ประเทศไทย วว. - ปศุสัตว์อำเภอ - ประมงอำเภอ - เรือนจำนา โสภ - สภาองค์กร ชุมชน - สถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน - นักวิชาการ จาก สถาบันการศึ ษา - พลังงาน จังหวัด	5	18

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
ได้โมเดล เศรษฐกิจ ชุมชนราย ครัวเรือน ให้มี เมนูอาชีพที่ หลากหลายสา หรับคนจนที่ เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล • ได้ โมเดลแก้จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพ ยกระดับ รายได้ ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนากลุ่ม ผู้ประกอบการ เข้ามา ช่วยเหลือ รวม ไม่เกิน 5 โมเดล • ได้ โมเดลแก้จน Social Safety Net ที่ มีการระดม ทุน/สร้าง กองทุน สร้าง ระบบ สวัสดิการ เกื้อกูลให้คน	สถาบันการศึกษา สถาบันวิทยาศาสตร์ 8.เครื่องมือในการคัด รั้ง การปั้นปุ๋ยใหม่ จากวิศวกร - เกิดกลุ่มวิสาหกิจ ตำบล กกแดง - เกิดนวัตกรรม จำนวน 40 นวัตกรรม (ไปดูงาน OKR 14 หรือ 15) - เกิดกลุ่มในชุมชน เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่ม ภูมิปัญญา กลุ่มปลูก หม่อนขายใบ กลุ่ม ปลูกหม่อนเพื่อเป็น อาหารสัตว์ - ภาศิเครือข่ายใน พื้นที่ ที่ให้ความ ร่วมมือประกอบด้วย - วชช. มุกดาหาร - สนน.เกษตร - ศูนย์หม่อน ไหมจังหวัดมุกดาหาร - ชมรมผู้ปลูก หม่อน - สนน.ปศุสัตว์ - อบต./ทต อำเภอ/ จังหวัด - พช.อำเภอ	ผลผลิต การเพิ่ม มูลค่าสินค้า ความรู้ในการ ผลิต โดยการ อบรม เครื่องมือ - แบบสำรวจความ ต้องการ - แบบสอบถาม ครัวเรือนยากจน วิเคราะห์ Chain - กระบวนการใน การบริหารกลุ่ม วิสาหกิจ - ระบบบัญชี	- ศูนย์หม่อน ไหม - นิคมสร้าง ตนเองคำ สร้อย - อบท. - วชช. มุกดาหาร - ผู้นำท้องถิ่น ท้องที่ - แหล่งตลาด จำหน่าย ผลผลิต กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน		

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
จน กลุ่ม เปราะบาง คน ด้อยโอกาสใน ชุมชนให้อยู่ดี มีสุข และ Social Mobility อย่างน้อย 1 โมเดล)	- ผู้นำชุมชน กลุ่มเป้าหมาย 100 คน ผลที่เกิดขึ้นจาก นวัตกรรมและ เทคโนโลยี ได้แก่ - ได้ดินที่มี ความอุดมสมบูรณ์ - ประหยัด ค่าใช้จ่ายในการ ลงทุนผลิต - เกิดการ ขยายตลาดในการ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ในวงกว้าง ความรู้ในการปลูก การใส่ปุ๋ย การตรวจ คุณภาพดิน การแปร รูปใบหม่อนและผล หม่อน				
7. เกิด “อำเภอแกล้ง จน/ ท้องถิ่น แกล้ง”ทั้ง พื้นที่ โดย สร้างพื้นที่ ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับ อำเภอ/ ท้องถิ่นระดับ เทศบาล	- เกิดอำเภอแกล้งจน จำนวน 2 อำเภอ ได้แก่ อ.หนองสูง อ. นิคมสร้างตนเองคำ สร้อย - มีกลไกอำเภอแกล้งจน โดยมีเป้าหมายการ ทำงานร่วมกัน และ การวิเคราะห์พื้นที่ จากข้อมูลที่ได้จาก การจัดเก็บ	- จัดประชุมเชิง ปฏิบัติการ วิเคราะห์สถานการณ์ จากข้อมูลที่ ดำเนินการจัดเก็บ มาแล้ว และ บทบาทหน้าที่ของ ภาคีในการทำงาน เพื่อส่งต่อความ ความช่วยเหลือ	- ทีมนัก ปกครอง จำนวน 20 คน ในพื้นที่ อำเภอ หนองสูง อำเภอนิคม สร้างตนเองคำ สร้อย - คนทำงาน ใน พื้นที่ 2 อำเภอ ได้แก่	5	5

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
เมืองขึ้นไป ให้ สามารถ จัดการปัญหา ความยากจน ได้ทั้งพื้นที่ อย่างน้อย 1 อำเภอหรือ 1 เทศบาล เมืองขึ้นไป	- มีทีม ADM และ ARM ในพื้นที่ - เกิดหลักสูตรแก่นได้แก่ โรงเรียนแก่นแปรรูปหม่อน หล้าหมัก ผลิตอาหารโคขุน ปุ๋ยน้ำหมักมูลไหม - มีแผนแก่น ศจพ.จ. และศจพ.อ.		- อ.หนองสูง 6 ตำบล - อ.นิคมสร้างตนเองคำสร้อย 7 ตำบล		
8.ยุทธศาสตร์ การการจัด ความยากจน ระดับจังหวัดที่ มีเป้าหมาย ร่วม แผนปฏิบัติ การร่วม และ โครงการ ปฏิบัติการ แก้ไขปัญหา ความยากจน จำนวน 1แผน	- เกิดแผนปฏิบัติการแก่น ด้านอาชีพ สุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย - นำเสนอแผนยุทธศาสตร์แก่น กับหน่วยงานบริการที่เกี่ยวข้อง	- ประชุม ในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล วิเคราะห์ปัญหาความยากจนในแต่ละด้าน	- คนทำงาน ศจพ.อ. จำนวน 7 คน - คนทำงาน ศจพ.ต. จำนวน 53 คน - ADM ในพื้นที่ จำนวน 91 คน - พช. - สภาองค์กรชุมชน 53 คน	5	10
9.เกิด มหาวิทยาลัย เพื่อการ พัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่ เป็นศูนย์บ่ม เพาะ ผู้ประกอบการ วิสาหกิจเพื่อ	- เกิดหลักสูตรการเป็นนักวิจัยในพื้นที่ - เกิดหลักสูตรในชุมชน เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 5 หลักสูตร - เกิดเครือข่ายงานวิจัยในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่	- ทีมวิจัยเข้าร่วมประชุม - สังเกตการณ์ในระดับจังหวัด - จัดเวทีประชุมเพื่อพัฒนานักวิจัยบทบาทที่สำคัญในการเผยแพร่ความรู้ด้านการวิจัย และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น	- ศจพ.จ. ส่วนราชการ - มุกดาหาร - ศจพ.อ. 7 แห่ง - ศจพ.ต.53 แห่ง - ศจพ.ม. 1 แห่ง	5	9

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
สังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ (International Collaboration)/ สร้างระบบนิเวศการทำงานแก่คน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย	สกลนคร ภาพสินธุ์ มหาสารคาม มุกดาหาร นครพนม - เกิดเครือข่ายการทำงานภาคี - มีประเมินและติดตามส่งมอบบ้านพอเพียง ของ พมจ. - นำคนจนเข้าร่วมโครงการ ของ วชช. มุกดาหาร จำนวน 4 โครงการ CMLT SET PMLT - เกิดศูนย์ วว. บ่มเพาะถ่ายทอดความรู้ - เกิดการส่งต่อด้านการศึกษา ได้แก่ มศธ. ม.ภาพสินธุ์ ม.นครพนม ม.รภ. สกลนคร - นำแผนเสนอรัฐมนตรี อว. จำนวน 1 เครือข่าย - ทีม วชช.เสนอแผนการทำงานร่วมกับ กระทรวงยุติธรรม ณ เรือนจำชั่วคราวนาโสก (เรือนจำสี่เขียว) - เกิด MOU กับเรือนจำ และศูนย์หม่อนไหม	ของโครงการวิจัยให้รับทราบ - ประชุมพัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคมเชื่อมโยงโมเดลแก้จนในพื้นที่			

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
	- ประชุมแผนยุทธศาสตร์ร่วมกับ พช.และมจร. - เกิดประธานบริหารแผนงานในทุกกระดับ - ได้รับ SDG ระดับจังหวัด จำนวน 1 แห่ง ในพื้นที่เป้าหมาย 11 จังหวัด				
10. ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนจัดความยากจนระดับจังหวัด (• นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) อย่างน้อย 20คน • นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) อย่างน้อย 30คน)	- มีนักวิจัยในพื้นที่ จำนวน 53 อบท. - นักวิจัยเกิดทักษะด้านการงานวิจัยในพื้นที่ - สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุดและถูกต้อง - เกษตรกรมีการรวมกลุ่ม มีผลิตภัณฑ์มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น - เกิด ADM ARM ที่มีทักษะในการทำงานวิจัย งานชุมชนในระดับพื้นที่เพิ่มขึ้น - ความต่อเนื่องในการต่อยอดโครงการวิจัยในพื้นที่ - กระบวนการทำงานในพื้นที่ร่วมกับผู้นำชุมชน	- มีการประสานการทำงานร่วมในระดับพื้นที่ - ประชุมสร้างความเข้าใจในเชิงนโยบาย -อบรมให้ความรู้ในเรื่องการใช้เครื่องมือให้กับเจ้าหน้าที่และบุคคลที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่ - สร้างองค์ความรู้ให้กับนักวิจัยรุ่นใหม่ - สร้างภาคีและเครือข่ายในระดับชุมชน ตำบล	- อบท. - ท้องถิ่น - พช. - พมจ. - เกษตรจังหวัด - เกษตรอำเภอ - ศูนย์หม่อนไหม - พลังงานจังหวัด - อสม. - เครือข่ายภาคประชาสังคม - 53 ตำบล - ผู้นำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไหมอาสา ประธานกลุ่มหม่อนไหม)	5	20

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
	- มีข้อมูลและ กลุ่มเป้าหมายในการ ทำงานที่ชัดเจน				
11.เกิด“ตลาด แก้งา/ ตลาด มหาวิทยาลัย แก้งา” อย่าง น้อย 1 แห่ง	- เกิดการซื้อขาย กลุ่มเป้าหมายมี รายได้เพิ่มขึ้น - เกิดตลาดแก้งา เดือนละ 1 ครั้ง และ ตลาดออนไลน์ - เกิดตลาดจำนวน 3 ครั้งจัดที่ กทม. - เกิดตลาด จำนวน 1 ครั้ง ตปท. - จัดตั้งมหาวิทยาลัย แก้งา จำนวน 1 แห่ง - ตลาดขายสินค้า ได้แก่ (ตลาด บ้านเรือนมุกดาหาร ตลาด OTOP สนง. พัฒนาชุมชน เรือน ไหมโบหม่อน บริษัท ไทเจแปน วิสาหกิจ ชุมชน ชาไทยบ้าน อินดี ตลาดชุมชนศรี พัฒนา 2 ตลาด แฮกหมาน ส่ง สินค้าเข้าตลาด ออนไลน์ 5 ชิ้น Custer	- จัดประชุมเชิง ปฏิบัติการ การ สร้างระบบการ บริหารจัดการที่ดี กฎระเบียบในการ จัดการตลาด ระบบบัญชี - สร้างผู้ดูแลหลัก ในการดูแลตลาด - เกษตรกรมีการ รวมกลุ่มผลิตสินค้า ที่มีคุณภาพได้ มาตรฐานตาม ต้องการ ระดับ จังหวัด ระดับประเทศ และ ต่างประเทศ - หน่วยงานภาคี ประชุมหารือ วางแผนในการ จัดตั้งตลาด โดย หาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ จำหน่ายสินค้า - ทำกิจกรรม ส่งเสริมการขาย ออนไลน์ - จัดสรรพื้นที่ที่ เอื้ออำนวยความสะดวก สะดวก การ	หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องได้แก่ - สนง.พาณิชย์ จังหวัด พัฒนา ชุมชน เกษตร จังหวัด - สนง.ส่งเสริม วิสาหกิจขนาด กลางและขนาด ย่อย (สสว.) - อบท.ในพื้นที่ - สนง.การ ท่องเที่ยว - ตลาดชุมชน	4	4

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
		เดินทาง น้ำ ไฟฟ้า ให้กับลูกค้า - จัดสรร งบประมาณ หรือ แหล่งงบประมาณ ในการทำตลาด จาก อบต. เทศบาล			
12.ได้กองทุน ในระดับ จังหวัดเพื่อ ช่วยเหลือคน ยากจน อย่าง น้อย 1 กองทุน	เกิดกลุ่มและกองทุน ต่างๆในชุมชน ได้แก่ - กองทุนเกษตรกร ที่ มีการระดมทุนและ หุ้นของสมาชิก - กองทุนหม่อนไหม แก้จน - กองทุนกลุ่ม เปราะบาง - กองทุนผู้สูงอายุ - กลุ่มวิสาหกิจชุมชน - กลุ่มออมทรัพย์ - สหกรณ์เพื่อ ช่วยเหลือเกษตรกร - กลุ่มกองทุน สวัสดิการชุมชน - กลุ่มกองทุนหม่อน ไหม เรือนจำชั่วคราว นาโสก	- ประชุมเพื่อจัดตั้ง กองทุน โดย สหกรณ์ ธนาคาร สนง.เกษตรจังหวัด - สรรหากรรมการ กองทุน กำหนด กฎระเบียบ การ จัดทำบัญชีกองทุน - จัดตั้งกลุ่มหม่อน ไหมแก้จน มีการ ระดมทุนและหุ้น เพื่อการออมทรัพย์ และจัดสวัสดิการ มีการปันผลให้กับ สมาชิก	- พช. - พอช. - เทศบาล - สภาองค์กร ชุมชน - กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน - สหกรณ์ จังหวัด มุกดาหาร - ธนาคาร ธ. ก.ส. ออมสิน - นิคมสร้าง ตนเองคำสร้อย - วชช. มุกดาหาร	4	6
14. จำนวนคน จนเป้าหมาย ได้รับความ ช่วยเหลือผ่าน องค์ความรู้ เทคโนโลยี/	- จำนวนครอบครัวที่ เข้าร่วม จำนวน 1,501 ครอบครัว มูลค่ารายได้ 1,431,102 บาท	- สสำรวจครอบครัว ยากจน และทำการ วิเคราะห์ครอบครัว ยากจน ความ พร้อมในการทำ กิจกรรมของ	- สนง.เกษตร จังหวัด มุกดาหาร - สนง.สภ าแพะ จังหวัด มุกดาหาร	4	9

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
นวัตกรรม พร้อม เพื่อ การพัฒนา อาชีพและ ยกระดับ รายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 20 และเข้าถึง โอกาสในการ ยกระดับฐานะ ทางสังคม อย่างน้อย 1,000 ครัวเรือน หรือ 5,000คน/ จังหวัด	- รายได้ก่อนเข้าร่วมโครงการ ประมาณ 1,300 บาทต่อคน - รายได้หลังเข้าร่วมโครงการ ประมาณ 4,284 บาทต่อคน	ครอบครัวยากจน วิเคราะห์พื้นที่ ชุมชน ห่วงโซ่ อุปทาน	- สนง.ปฏิรูปที่ดิน - สนง.พัฒนาที่ดิน - สถาบัน วว. - ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ - มทร.อีสาน - มทร.สุรินทร์ - สนง.อุตสาหกรรมจังหวัด - บริษัทจุลไหมไทย - เรือนจำจังหวัด - มุกดาหาร		
15. จำนวน องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ ประโยชน์ใน การยกระดับ ศักยภาพ เข้า สู่สวัสดิการ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค ประชาสังคม/ ยกระดับ รายได้ อย่าง น้อย 25ขึ้น	เทคโนโลยี - Net Zero Carbon - การบริการนักท่องเที่ยว - มัคคุเทศท้องถิ่น - การผลิตอาหารสัตว์ - หลักสูตรการดูแลด้านแมลง - โรงเรือนอัจฉริยะ - ระบบน้ำ โซล่าเซลล์ - Carbon Credit - การใส่ปุ๋ยบำรุงดิน - การทำน้ำหม่อน - เครื่องปั่นปุ๋ย - เครื่องสาวไหม	- อบรมเชิงปฏิบัติการ - ถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีในการยกระดับ รายได้ 25 ขึ้น (เครื่องสาวไหม คนดูแลในพื้นที่ 3 ตำบล ต.หนองแปน ต.ค่านาวอวก ต.กกแดง)	- สนง.สภาเกษตร - มุกดาหาร - สนง.พัฒนาชุมชน - มุกดาหาร - สนง.อุตสาหกรรม - มุกดาหาร - มทร.อีสาน - มทร.สุรินทร์ - ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ ฯ	4	11

Key Results (KR)	ผลที่เกิดขึ้น (ปริมาณ/คุณภาพ)	ทำอะไร (วิธีการ/ เครื่องมือ)	กลไก (ใครบ้างที่ เกี่ยวข้อง)	บรรลุ คาดหวัง (1-5)	ค่าคะแนน KR
	- เครื่องวัด PH ดิน - เครื่องบดสับ - ซาไบหม่อน - หม่อนแคปซูล - หลักสูตรการดูแลหม่อน - หลักสูตรการเก็บเกี่ยวต้นหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม หลักสูตรการศึกษาสภาพพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกหม่อน - เทคโนโลยีการทำความสะอาดโรงเรือน - เทคโนโลยีการทำไวท์หม่อน				

พื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ไม่ได้ดำเนินงานวิจัยใน KR 13 เกิดระบบการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติอย่างน้อย 1 ระบบ (เฉพาะจังหวัดที่มีภัยพิบัติซ้ำซาก และต้องมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน พบว่าในปี 2567 พื้นที่มุกดาหารไม่ได้พัฒนาข้อเสนอโครงการตาม KR นี้ตั้งแต่เริ่มต้น ส่งผลให้ ปี 2567 ผลการดำเนินงานไม่ได้ตอบสนองงานวิจัยในประเด็นนี้ด้วย

จากเวทีถอดบทเรียน พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ การดำเนินงานร่วมกับงานเรือนจำชั่วคราวนาโสภะที่เกิดผล และรูปธรรมจากการทำงาน ที่ชัดเจน คือ (1) ผลลัพธ์เกิดจากการประสานการทำงานร่วมกับ วชช. (2) เกิดการสนับสนุน อุปกรณ์ต่างๆ จากโครงการ (3) ผู้บริหารระดับนโยบาย และพื้นที่เห็นชอบ และได้ทำ MOU ทำงานร่วมกันกับภาคเครือข่าย (4) เกิดแปลงหม่อน ประมาณ 3 ไร่ (5) ผู้ตรวจกระทรวง ฯลฯ ลงเยี่ยมพื้นที่ คือ รองปลัดกระทรวงยุติธรรม มีแนวคิดเรื่องการทำเรือนจำสีเขียว ป่าคาร์บอนเครดิต และมีแนวทางการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ในเรือนจำ (6) มีแนวทางต่อยอดงาน ด้านอาชีพ เป็นหลักสูตรอบรมพัฒนาด้านอาชีพผู้ต้องขัง ในเรือนจำในโอกาสต่อไป

จากตารางที่ 3.10 พบว่า ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนได้สร้าง เกณฑ์การประเมินค่าคะแนน KRs ประเมินโดยการให้ค่าคะแนนของผู้เข้าร่วมแต่ละคน โดยให้ค่าเมินความพอใจของตัวเอง โดยประเมินจาก

- ❖ ความร่วมมือความใส่ใจในการทำงาน
- ❖ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
- ❖ ความสำคัญของ KR ต่อการแก้ปัญหาความยากจนของกลุ่มเป้าหมาย
- ❖ ความสามารถในการควบคุมได้หรือไม่ได้ ของ KRs นั้นๆ

- ❖ การลงทุนลงแรงในการทำงานในประเด็นนั้นๆ
- ❖ การมีศักยภาพ และการมีส่วนร่วมในการบริหาร สมรรถนะของนักวิจัย
- ❖ เครือข่ายการทำงานหรือการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานในพื้นที่

สรุป ได้ว่าจากเกณฑ์การประเมินตนเอง 3 KR ที่ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนให้ค่าคะแนนมากที่สุด คือ KR1. ได้กลไกความร่วมมือเพื่อจัดปัญหาความยากจนระดับจังหวัด ที่มีการสร้างเป้าหมายร่วมในการจัดความยากจนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม ได้ 25 คะแนน รองลงไปคือ KR 10. ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนจัดความยากจนระดับจังหวัด (• นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) อย่างน้อย 20 คน • นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) อย่างน้อย 30 คน) ได้ 20 คะแนน ลำดับที่ 3 คือ 6. ยกระดับโมเดลแก๊จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/ หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/ เทคโนโลยีต่อจังหวัด (•คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill 100% •ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล • ได้โมเดลแก๊จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ รวมไม่เกิน 5 โมเดล •ได้โมเดลแก๊จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข และ Social Mobility อย่างน้อย 1 โมเดล) ได้ 18 คะแนน

และ 3 KR ที่ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนให้ค่าคะแนนน้อยสุด คือ KR11 3. ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS)เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1ระบบ ได้ 1 คะแนน น้อยรองลงไป คือ .KR 11.เกิด “ตลาดแก๊จน/ ตลาดมหาวิทยาลัยแก๊จน” อย่างน้อย 1แห่ง ได้ 4 คะแนน และคะแนนน้อยสุดอันดับที่สาม คือ KR 7. เกิด “อำเภอแก๊จน/ ท้องถิ่นแก๊จน”ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับอำเภอ/ ท้องถิ่นระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป ให้สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ทั้งพื้นที่ อย่างน้อย 1อำเภอหรือ 1เทศบาลเมืองขึ้นไป ได้ 5 คะแนน

โดยภาพรวม 3 KR ที่ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนให้ค่าคะแนนมากที่สุด และ3 KR ที่ผู้เข้าร่วมถอดบทเรียนให้ค่าคะแนนน้อยสุด จำนำไปเป็นโจทย์การหาปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดความสำเร็จและปัจจัยหรืออุปสรรคที่ขัดขวางสู่ความสำเร็จได้ในเนื้อหาต่อไป

ปัจจัยนำเข้า (Input)

การดำเนินโครงการวิจัยมีปัจจัยนำเข้าซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้โครงการมีการดำเนินงานจนเกิดผลลัพธ์ ซึ่งมีปัจจัยนำเข้าที่ได้จากการวิเคราะห์ ดังนี้

1. ทีมวิจัย โครงการวิจัยมีทีมวิจัยซึ่งเป็นบุคลากรของ วชช.มุกดาหาร และหน่วยงานภายนอก ทั้งอาจารย์และนักวิจัย ซึ่ง พบว่า ในทีมวิจัยทั้ง ทั้งโครงการหลักและโครงการย่อย มีความหลากหลายของความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีความเป็นศาสตร์หรือสหสาขาวิชาค่อนข้างหลากหลาย ที่เชี่ยวชาญการทำงานกับชุมชนและสังคม การทำงานด้านการเกษตรทั้งพืชและสัตว์ การทำงานด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยด้านทีมวิจัยเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนการทำงานวิจัยและพัฒนา และได้รับการพิสูจน์แล้วว่าทีมที่มีความหลากหลายและมีการทำงานเป็นทีมนี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โครงการประสบผลสำเร็จ แต่ก็มีข้อจำกัดด้านจำนวนเมื่อจำเป็นต้องทำงานหลายพื้นที่ทำให้ภาระงานวิจัยและการสอนค่อนข้างมาก และใช้เวลานานขึ้น

2. ครั้วเรือนเป้าหมาย การค้นหาครั้วเรือนยากจนเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์จากฐานข้อมูลที่มาจากหลายฐานและหลายแหล่ง และได้ครั้วเรือนเป้าหมายที่ตรงตามตัวชี้วัด ดังนั้น การได้ครั้วเรือนเป้าหมายที่ชัดเจนชี้เป้า จึงถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญปัจจัยหนึ่งของโครงการ

3. องค์ความรู้และนวัตกรรม การขับเคลื่อนโครงการวิจัยได้นำองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่ วชช, มุกดาหาร มทร.อีสาน มทร.สุรินทร์ ววช. และมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์มีอยู่ นำไปส่งเสริมและสนับสนุนให้กับครั้วเรือนยากจนเป้าหมายได้ใช้ประโยชน์เพื่อสร้างอาชีพ ด้วยการ Up-skill/ Re-skill/ New-skill เช่น การทำหม่อน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การตลาด และระบบฐานข้อมูล เป็นต้น

4. ระบบฐานข้อมูล ถือเป็นระบบที่ช่วยในการวิเคราะห์ คัดกรองครั้วเรือนยากจนเป้าหมาย ที่ทำให้ได้กลุ่มเป้าหมายจริงที่สอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนของโครงการ ได้แก่ การยกระดับระบบข้อมูล PPPConnext /การยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน / ระบบข้อมูลครั้วเรือนยากจนกลางของจังหวัด (Thai People Map ระดับจังหวัด) และการติดตามผลการช่วยเหลือและป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop)

5. งบประมาณ ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญที่ขาดไม่ได้เลย คือ งบประมาณ ซึ่งโครงการวิจัยนี้ มีงบประมาณสนับสนุนการทำกิจกรรมของครั้วเรือนยากจนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) นอกจากนี้ ยังได้บูรณาการงบประมาณจากหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้องเพื่อขอการสนับสนุนงบประมาณสมทบด้วย

6. กลไกความร่วมมือและภาคีเครือข่าย การขับเคลื่อนโครงการวิจัยมีการประสานงานการทำงานกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนทั้งในระดับชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ระดับตำบล ได้แก่ อปท. แต่ละแห่ง รวมถึงส่วนราชการระดับจังหวัดและระดับอำเภอต่าง ๆ อาทิ ศจพ.จ./ ศจพ.อ. /สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตร ธนากรเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร (ธกส.) เป็นต้น ความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายถือเป็นปัจจัยนำเข้าปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงจากโครงการ

ปัจจัยนำเข้า (Input) ทั้ง 6 ปัจจัยข้างต้น ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนโครงการวิจัย อย่างไรก็ตาม จากการระดมความคิดเห็น พบว่า ปัจจัยบางปัจจัยที่ยังเป็นจุดอ่อนที่ควรจะนำไปวิเคราะห์ต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นบทเรียนพัฒนา ปรับปรุงและแก้ไขระยะต่อไป อาทิ จำนวนนักวิจัยน้อย รวมทั้ง ความหลากหลายหรือความเชี่ยวชาญในบางทีมยังขาดความเชี่ยวชาญในบางสาขา เช่น บาง OM ยังขาดนักวิจัยเชิงเทคนิคหรือเทคโนโลยี ช่วยสนับสนุน เป็นต้น

กระบวนการ (Process)

กระบวนการดำเนินงานของโครงการจากการระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย สามารถประมวลสรุปกระบวนการขับเคลื่อนที่สำคัญของโครงการ ดังนี้

1. การค้นหาและสอบทานข้อมูลครั้วเรือนยากจนเป้าหมาย เป็นกระบวนการสำคัญโดยทีมวิจัยได้ใช้ฐานข้อมูลที่มีอยู่ และสอบทานผ่านความคิดเห็นของหลายกลุ่ม หลายส่วนและหลายครั้ง เพื่อให้ได้กลุ่มเป้าหมายที่ตรงเป้าและเป็นครั้วเรือนยากจนอย่างแท้จริง

2. การประเมินศักยภาพทุน 5 ด้าน SLF ประกอบด้วย ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนธรรมชาติ ทุนทางการเงินและทุนกายภาพ การประเมินศักยภาพทุนช่วยให้เห็นต้นทุนด้านต่าง ๆ ที่

ครัวเรือนและชุมชนมีอยู่ จะสามารถนำมาสนับสนุนการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ ผ่านการวิเคราะห์และการนำใช้ประโยชน์

3. การส่งเสริมอาชีพ โมเดลแก๊จน (OM) แบบ Propoor Value Chain /Local content จากการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายและศักยภาพทุนข้างต้น ทำให้สามารถระบุกิจกรรมหรืออาชีพที่จะส่งเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้กับกลุ่มเป้าหมายได้ โดยใช้ความรู้และนวัตกรรมที่ทีมวิจัยมีอยู่เข้าไปส่งเสริม ให้ความรู้และติดตามสนับสนุนเพื่อให้ได้ผลผลิต

4. การจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) และการบูรณาการ การสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องนั่นเอง รูปธรรมหนึ่งที่โครงการวิจัยใช้เป็นหลักฐาน สร้างความร่วมมือ คือ การทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างโครงการวิจัยกับหน่วยงานและองค์กรภาคี ซึ่งทำให้เกิดความร่วมมือที่เป็นกิจลักษณะชัดเจนจากภาคีที่เกี่ยวข้องมากขึ้น ทั้งในระดับหน่วยงานและภาคธุรกิจ

5. การพัฒนาแกนนำและศักยภาพกลุ่ม โครงการวิจัยมีกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาศักยภาพแกนนำและการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพราะการดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการดำเนินการในรูปแบบกลุ่ม จึงต้องพัฒนาแกนนำกลุ่มและรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มให้รับรู้สถานะตนเองและสถานะกลุ่มที่สามารถพึ่งตนเองระยะยาว

6. การสื่อสารส่งเสริมการตลาด กิจกรรมที่สำคัญอีกกิจกรรมหนึ่ง คือ การสื่อสารและการตลาด เพื่อให้สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่รู้จักของผู้บริโภค การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งแบบออนไลน์หรือการจัดแสดงนิทรรศการ การออกแสดงสินค้า เป็นต้น จะส่งผลให้กลุ่มและผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเป็นที่รู้จักของสาธารณะส่งผลให้มียอดขายและรายได้ของกลุ่มเพิ่มขึ้นด้วย

กระบวนการดำเนินโครงการวิจัย พบว่า การขับเคลื่อนจะมี 3 ระยะ คือ ระยะต้นน้ำ คือ การค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจนเป้าหมาย การคัดกรอง การสร้างทีมและแกนนำ การสร้างความร่วมมือ ระยะกลางน้ำ คือ การส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาโมเดลแก๊จน (OM) การติดตามสนับสนุน และระยะปลายน้ำ คือการตลาด การจำหน่ายผลผลิตและการพัฒนาต่อยอด

ผลผลิต (Product)

ผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนาในภาพรวมที่ผ่านมา สรุปได้อย่างน้อย 2 ระดับ คือ 1) ระดับผลลัพธ์ และ 2) ระดับผลกระทบ ดังนี้

1. ผลลัพธ์ (Outcome) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินโครงการ สรุปได้ดังนี้

1.1 เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ ยกระดับโมเดลแก๊จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้น เช่น โมเดลการใช้เทคโนโลยีผลิตอาหารสัตว์อัดเม็ด โดยใช้หม่อนเป็นตัวนำส่วนผสมหลักของอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุนโปรตีนจากพืชและสัตว์ที่มีราคาแพง เช่น อาหารสัตว์จากใบหม่อนอัดเม็ด ไก่ เป็ด นก หมู โคพื้นบ้าน โคขุน ปลา และกระต่าย 2. โมเดลเรื่องเส้น เช่น เส้นบะหมี่ เส้นข้าวเปิยญวน เส้นใหญ่ราดหน้า และ แผ่นเกี้ยว กระดาษสาจากต้นหม่อนแห้ง .ลูกหม่อนอบแห้ง .ไวน์หม่อน และโมเดลไหมแก๊จนอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ เช่นไหมขายรังแผ่นมาคหน้าจากรังไหม ผ้าไหมจากเส้นใยไหม เซรามิกหน้าใสจากรังไหม โมเดลการใช้เทคโนโลยีการจัดการแปลงรวม โมเดลการบริหารจัดการน้ำในแปลงหม่อน เป็นต้น

1.2 กลุ่มเป้าหมายมีความรู้และทักษะด้านอาชีพเพิ่มขึ้น ด้วยการ Up-skill/ Re-skill/ New-skill ทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

1.3 เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติ กล่าวคือ ความเชื่อที่มองว่าความยากจนไม่สามารถแก้ไขได้นั้นเปลี่ยนแปลงไป ทั้งกลุ่มเป้าหมาย นักวิจัย และภาคีที่เกี่ยวข้องเมื่อเห็นรูปธรรมความสำเร็จเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม และมีความมุ่งมั่นในการทำงานมากขึ้น

1.4 รายได้ของครัวเรือนยากจนเพิ่มขึ้น ในเวทีถอดบทเรียน การแลกเปลี่ยนกลุ่มย่อยชี้ให้เห็นตรงกันว่าโครงการวิจัยครั้งนี้สามารถยกระดับรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้อย่างชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดในการวัดรายได้ที่ชัดเจนแม่นยำอยู่

1.5 เกิดรูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ การขับเคลื่อนโครงการวิจัยที่ผ่านมาใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAR) และส่งเสริมโดยการใช้ความรู้นวัตกรรม เทคโนโลยีและข้อมูล เป็นรูปแบบที่ถูกต้องและสามารถนำไปขยายผลต่อไป

2. ผลกระทบ (Impact) ในส่วนของผลกระทบจากการดำเนินโครงการวิจัยส่งผลให้เกิดผลกระทบหลายประการ ทั้งผลกระทบระดับครัวเรือนยากจนเป้าหมายและชุมชน ดังนี้

2.1 เกิดการเลื่อนชั้นทางสังคม กลุ่มเป้าหมายหลายคนสามารถยกระดับและเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) จากการส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครัวเรือนยากจน จากระบบข้อมูล PPP Connex เข้าสู่วัสดิการรัฐ 100% เช่น จากที่คนในชุมชนไม่มีใครยอมรับนับถือ แต่สามารถพิสูจน์ตนเองโดยการขยับขึ้นไปเป็นผู้นำหรือแกนนำในชุมชนได้ ผู้นำกลุ่มได้ สะท้อนถึงผลที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

2.2 คุณภาพชีวิตดีขึ้น ครัวเรือนยากจนเป้าหมายมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น บางครอบครัวหนี้สินลดลง มีเงินในการใช้จ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวันมากขึ้น มีเงินให้ลูกไปโรงเรียน เป็นต้น

2.3 ชุมชนเข้มแข็ง อำเภ/ท้องถิ่นแก่ใจ กระบวนการทำงานโครงการวิจัยและพัฒนา ไม่ได้ทำงานเชิงปัจเจกบุคคล แต่ทำงานในระดับกลุ่มและระดับชุมชน ส่งผลต่อคนในชุมชนจากการทำงานร่วมกัน แบบพหุภาคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และมีความเข้มแข็งขึ้น

2.4 เกิดการขยายผลเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงยุทธศาสตร์การการจัดความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการร่วม อย่าง เช่น อปท. นำรูปแบบการจัดหรือแก้ไขปัญหาความยากจนไปขยายผลต่อ หรือส่วนราชการจังหวัดมุกดาหารใช้เป็นแนวทางต้นแบบในการประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งผลสัมฤทธิ์ เช่น หน่วยงานหม่อนไหม เรือนจำกลางนาโสก พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างรายได้ให้กับผู้ต้องขัง เป็นต้น

2.5 เกิดมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่เป็นศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ (International Collaboration)/ สร้างระบบนิเวศการทำงานแก่ใจ (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย เช่น เกิดหลักสูตรในชุมชน เช่น การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม จำนวน 5 หลักสูตร เกิดเครือข่ายงานวิจัยในพื้นที่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ สกลนคร กาฬสินธุ์ มหาสารคาม มุกดาหาร นครพนม เกิด MOU กับเรือนจำ และศูนย์หม่อนไหม เป็นต้น

3.6 ผลการดำเนินโครงการย่อยที่ 1 หม่อนแก่ใจ

โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอ และหม่อนแก่ใจ” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 มีรายละเอียดการดำเนินงานในรอบ 12 เดือน ดังนี้

การดำเนินงานโครงการวิจัยตามวัตถุประสงค์ (ผลของการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมา)

ตารางที่ 3.12 การดำเนินโครงการตามวัตถุประสงค์ มีการยกระดับกับครัวเรือนยากจน ด้วยเทคโนโลยีในการผลิต เกิดผลลัพธ์ในการดำเนินโครงการ และเกิดผลการเปลี่ยนแปลงกับกลุ่ม ครัวเรือนยากจนเป้าหมายดังนี้

วัตถุประสงค์ โครงการย่อย 1	เข้าสู่ห่วงโซการผลิต (Pro-poor Value Chain) สร้าง โอกาสในการยกระดับฐานะทาง สังคม (Social Mobility)	ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น	การเปลี่ยนแปลงของ ครัวเรือนยากจน/กลุ่ม เปราะบาง/ผู้ขาด โอกาสทางสังคม
1) ยกระดับโมเดลแก้จน (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับ ศักยภาพคนจนเป้าหมายและ สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อ พัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 โดยมีการนำ เทคโนโลยี นวัตกรรมที่เป็น ความเชี่ยวชาญของ มหาวิทยาลัยมาใช้ในการ ยกระดับงานวิจัย จำนวน 30 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด 1.1) คนจนสามารถเข้าถึงการ สร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100% 1.2) ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชน รายครัวเรือน ให้มีเม็ดเงินอาชีพที่ หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content จำนวน 1 โมเดล 1.3) ได้โมเดลแก้จน Pro-poor Value Chain ที่มี ศักยภาพยกระดับรายได้ ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดย นำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามา ช่วยเหลือ จำนวน 1 โมเดล 1.4) ได้โมเดลแก้จน Social Safety Net ที่มีการ ระดมทุน/สร้างกองทุน สร้าง ระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาส ในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-	การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาช่วยยกระดับ “โมเดลแก้จน” หรือการใช้หม่อนแก้จน เป็นอีก แนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนที่มี รายได้น้อย โดยเฉพาะในภาค เกษตรกรรม ซึ่งการปลูกหม่อน เพื่อผลิต เช่น ใบหม่อนและ ไหม สามารถสร้างรายได้และช่วย ให้มีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจมาก ขึ้น นี่คือนวัตกรรมที่เทคโนโลยี สามารถนำมาใช้ในระบบวนการนี้ 1. ฝึกอบรมการใช้ระบบ วิเคราะห์ข้อมูล “Agri Map” ซึ่งเป็นระบบการวิเคราะห์พื้นที่ทำ การเกษตรของกรมวิชาการเกษตร สร้างขึ้น ทีมวิจัยได้เชิญวิทยากรที่ มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการ ใช้แอปพลิเคชันนี้ให้กับ กลุ่มเป้าหมายเพื่อใช้วิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม การ เจริญเติบโตของพืชหม่อน หม่อน เพื่อวัดอุณหภูมิ ความชื้น ดินและ น้ำ ซึ่งสามารถส่งข้อมูลให้ เกษตรกรทราบสภาพแวดล้อม และวางแผนการจัดการฟาร์มได้ อย่างแม่นยำ ส่งผลให้ผลผลิตมี คุณภาพและมีปริมาณที่เพิ่มขึ้น ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่ และรายเก่า และแนวโน้มตลาด ซึ่งสามารถช่วยให้เกษตรกร ตัดสินใจได้ดีขึ้น เช่น คาดการณ์ ราคาผลผลิตหรือระบุโรคพืชให้กับ เกษตรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่และ รายเก่า จำนวนที่ 210 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำอ่าว	พบว่า 1. เพิ่มผลผลิตและคุณภาพ ของใบหม่อนเทคโนโลยีการปลูก ที่ทันสมัย เช่น ระบบน้ำหยด และการจัดการแสงช่วยให้พืช เจริญเติบโตได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เกษตรกร ครัวเรือนยากจน/กลุ่ม เปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทาง สังคม สามารถควบคุมปริมาณ น้ำและแสงที่พืชได้รับได้อย่าง แม่นยำ ส่งผลให้ใบหม่อนมี คุณภาพสูง สม่ำเสมอ และ ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็น ประโยชน์ต่อการเลี้ยงไหมและ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน 2. ลดต้นทุนการผลิต เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ระบบ จัดการฟาร์มอัตโนมัติและการใช้ โดรนเพื่อสำรวจพื้นที่ปลูก ช่วย ลดต้นทุนทั้งในด้านแรงงานและ การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น น้ำ และปุ๋ย โดยทำให้เกษตรกร ครัวเรือนยากจน/กลุ่ม เปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทาง สังคมสามารถใช้ทรัพยากรได้ อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลด การสูญเสียที่ไม่จำเป็น ส่งผลให้ ต้นทุนการผลิตโดยรวมลดลง 3. เพิ่มประสิทธิภาพในการ จัดการโรคและแมลงศัตรูพืช การใช้เทคโนโลยีเซนเซอร์หรือ แอปพลิเคชันที่เชื่อมโยงข้อมูล สภาพอากาศและดินทำให้ เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่ม	พบว่า 1 ช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต กลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยง ไหมตำบลกกแต 2.ใช้เทคโนโลยีในการ ตรวจสอบและควบคุม คุณภาพของหม่อนหรือ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ เช่น การใช้เทคโนโลยีการ ตรวจสอบสารปนเปื้อน ในกระบวนการผลิต จาก โรงงานสมุนไพร อีสาน วิทยาเขต สกลนคร 3.การพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่การนำ เทคโนโลยีในการวิจัย และพัฒนา (R&D) มา ใช้ในการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่จาก หม่อน เช่น การแปรรูป หม่อนเป็นสารอาหาร เสริม เครื่องสำอาง จาก สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) และ บริษัทสเปเชียลตี้ อินเวชั่น จำกัด 4. การใช้ เทคโนโลยีออนไลน์และ แพลตฟอร์มต่างๆ ใน การขายสินค้า เช่น เว็บไซต์, แอปพลิเคชัน

being) และ Social Mobility จำนวน 1 โมเดล	อำเภอคลองหลวง อำเภอดำชะอี อำเภอหัวหินใหญ่ อำเภอเมือง มุกดาหาร อำเภอดอนตาล และ อำเภอหนองสูง วิทยาการสำนักงาน เกษตรจังหวัดมุกดาหาร และ สำนักงานเกษตรอำเภอทุกอำเภอ 2. ฝึกอบรมถ่ายทอดการใช้ เทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากใบหม่อน ผลหม่อน ระหว่าง การเติบโตของใบหม่อนซึ่งมี ระยะเวลา 6 เดือนของการ เจริญเติบโต ทีมวิจัยได้จัด ฝึกอบรมถ่ายทอดองค์ความรู้ด้าน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน ผลและใบ ให้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อจะได้มีอาชีพที่หลากหลาย สามารถเลือกได้ตามความถนัด ของตนเองเพื่อเป็นอาชีพเสริมต่อ ครอบครัวตนเองได้ เช่น อาหาร สัตว์จากใบหม่อน เยลลี่มัลเบอร์รี่ สมูทตี้มัลเบอร์รี่ ไอศกรีมมัลเบอร์รี่ คุกกี้มัลเบอร์รี่ ไวน์มัลเบอร์รี่ น้ำ มัลเบอร์รี่ แยมมัลเบอร์รี่ มัลเบอร์รี่ อบแห้ง ชาหมักใบหม่อน กระจาดชา จากใบหม่อน และชาใบหม่อน จำนวน 120 ครั้วเรือน ในพื้นที่ อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอเมือง มุกดาหาร อำเภอดอนตาล และ อำเภอหนองสูง วิทยาการวิทยาลัย ชุมชนมุกดาหาร 3. อบรมและการสนับสนุน เทคโนโลยีด้านการศึกษาออนไลน์ ช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงความรู้และ เทคนิคใหม่ๆ ในการปลูกหม่อน และการแปรรูป การตลาด ทั้งการ ประชุมออนไลน์ วิดีโอสอน หรือ คอร์สเรียนฟรีให้กับเกษตรกรผู้ปลูก หม่อนรายใหม่และรายเก่า จำนวน 120 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอ นิคมคำสร้อย อำเภอเมือง มุกดาหาร อำเภอดอนตาล และ อำเภอหนองสูง วิทยาการวิทยาลัย ชุมชนมุกดาหาร	เปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทาง สังคม สามารถตรวจสอบการ ระบาดของโรคและแมลงได้ ล่วงหน้า อีกทั้งยังสามารถใช้โดรนหรือระบบสเปรย์อัตโนมัติ เพื่อควบคุมศัตรูพืชได้อย่าง แม่นยำ ซึ่งช่วยลดการใช้สารเคมี และป้องกันผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม 4. ความยั่งยืนและลดผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีที่เน้น การจัดการทรัพยากรอย่างมี ประสิทธิภาพ เช่น ระบบน้ำรีไซเคิลและการจัดการดินช่วยให้ การปลูกหม่อนมีความยั่งยืน ลด การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ จำเป็น รวมถึงลดการใช้สารเคมี ที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพของดิน 5. การเพิ่มมูลค่าและการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่การใช้เทคโนโลยี ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จาก หม่อน เช่น การผลิตชาจากใบ หม่อน หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพ จากผลหม่อน ช่วยให้เกษตรกร ครัวเรือนยากจน/กลุ่ม เปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทาง สังคมสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับ ผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น โดยการ นำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ สู่ ตลาด นอกจากนี้ยังช่วยให้ เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่ม เปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทาง สังคมสามารถขยายตลาดและ เข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลาย มากขึ้น 6. ข้อมูลวิเคราะห์การปลูกเพื่อ การตัดสินใจที่แม่นยำเทคโนโลยี Big Data ที่นำมาใช้ในการเก็บ ข้อมูลสภาพแวดล้อมการปลูก สามารถช่วยวิเคราะห์และ คาดการณ์ความต้องการของ ตลาด ทำให้เกษตรกรครัวเรือน ยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาด	หรือโซเซียลมีเดียใน การโปรโมทและ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ ผู้เชี่ยวชาญด้าน คอมพิวเตอร์จาก วิทยาลัยชุมชน มุกดาหาร <u>การรวมกลุ่มทางสังคม เพื่อสังคม คือ</u> - กองทุนสวัสดิการทาง สังคม “กองทุนหม่อน แก้วกัน” - เกิดกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนปลูกหม่อนเลี้ยง ไหมในพื้นที่ขยายผล
---	--	--	--

		โอกาสทางสังคม สามารถวางแผนการปลูก การเก็บเกี่ยว และการขายได้อย่างเหมาะสม และลดความเสี่ยงในการปลูกและผลิตในช่วงที่มีปริมาณความต้องการต่ำ	
2) องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพ เข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ยกระดับรายได้ จำนวน 15 ชิ้น	การนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนที่ยากจนในภาคการปลูกหม่อนนั้นสามารถใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์หม่อนได้ โดยมีองค์ความรู้และเทคโนโลยีหลัก ๆ ดังนี้ 1. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูงโดยทำการฝึกอบรมวิธีการ คัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์หม่อนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและให้ผลผลิตใบหม่อนสูงเพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มผลผลิตของใบหม่อน จำนวน 210 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอ นิคมคำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอดงคำชะอี อำเภอหัวหินใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง วิทยากรสำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร และสำนักงานเกษตรอำเภอทุกอำเภอ 2. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ระบบน้ำหยด โดยวิธีการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบน้ำหยดช่วยควบคุมปริมาณการใช้น้ำและลดความเสี่ยงการขาดน้ำ ทำให้การปลูกหม่อนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในช่วงฤดูแล้ง จำนวน 90 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยากรเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร 3. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการปลูกหม่อนแบบบอร์แกนิก โดยฝึกอบรมการลดการใช้สารเคมี	พบว่า 1. เพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกหม่อนการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบน้ำหยด เซนเซอร์วัดสภาพอากาศ และโดรนเพื่อสำรวจสภาพแปลงปลูก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลและรักษาแปลงปลูกหม่อน ทำให้เกษตรกรสามารถดูแลพืชได้อย่างเหมาะสม ลดการใช้ทรัพยากร เช่น น้ำและปุ๋ย และทำให้ผลผลิตมีคุณภาพสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกษตรกรประหยัดเวลาและลดต้นทุนในการจัดการแปลงปลูก 2. สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมที่มีคุณภาพเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยเพิ่มการเข้าถึงและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับหม่อนและไหม เช่น การแนะนำแหล่งปลูกหม่อนที่สามารถเยี่ยมชม การสัมผัสประสบการณ์การทอผ้าไหม และการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนจากแหล่งผลิตจริง ช่วยให้ข้อมูลเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวางและสะดวกสบายมากขึ้น 3. การเพิ่มมูลค่าและสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์การนำเทคโนโลยีแปรรูปเข้ามาในกระบวนการผลิตทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น ชาใบหม่อน สบู่หม่อน หรือผลิตภัณฑ์จากผลหม่อนเพื่อ	พบว่า 1. ด้านเศรษฐกิจรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีรายได้จากการขายผลผลิตหม่อนที่มีคุณภาพสูงขึ้น เช่น ใบหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม ผลหม่อนเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น ชาและเครื่องสำอาง นอกจากนี้ การเปิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าพื้นถิ่นและบริการการท่องเที่ยว -ลดต้นทุนการผลิต :เทคโนโลยี เช่น ระบบน้ำหยดและการจัดการดินช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน น้ำ และปุ๋ย เกษตรกรสามารถจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและลดการสูญเสีย -ขยายโอกาสทางการตลาด การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น อีคอมเมิร์ซและสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยให้ชุมชนสามารถโปรโมตสินค้าและบริการได้กว้างขวางขึ้น รวมถึงขยายตลาดไปยังกลุ่มผู้บริโภคในประเทศและต่างประเทศ

	จะทำให้ได้ใบหม่อนที่มีคุณภาพสูงสำหรับเลี้ยงไหม และสามารถขยายใบหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ซึ่งมีราคาสูงกว่า จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำจืด อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยาการเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร 4. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยทำการฝึกอบรมการใช้เทคนิคการปรับปรุงดิน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมักมูลไหม เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน ช่วยให้ต้นหม่อนเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตสูง จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำจืด อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยาการเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร 5. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการควบคุมศัตรูพืชด้วยชีววิธี ใช้สารชีวภัณฑ์หรือศัตรูธรรมชาติในการควบคุมแมลงศัตรูพืชเพื่อลดการใช้สารเคมี ช่วยให้ผลผลิตใบหม่อนมีความปลอดภัย จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำจืด อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยาการเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร 6. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดการความถี่ในการตัดใบหม่อน ศึกษาความถี่ที่เหมาะสมในการตัดใบเพื่อให้มีผลผลิตที่เพียงพอ และให้ต้นหม่อนมีเวลาพักฟื้น จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำจืด อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยาการเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร 7. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ Agri-Map Online เป็นแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ ในการตรวจสอบสภาพอากาศและดิน เพื่อติดตามข้อมูลสภาพแวดล้อม	สุขภาพ นอกจากการแปรรูปแล้ว ยังมีการวิจัยและพัฒนาในการเพิ่มคุณภาพใหม่ให้มีความคงทนและมีสีสันทันทนหลายเพื่อให้ตอบโจทย์ตลาดและกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสินค้าพื้นถิ่นที่มีคุณภาพ เกิดผลิตภัณฑ์ในโครงการฯ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตภายใต้หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนใบและหม่อนผล จำนวน 100 ชั่วโมง ดังนี้ -เทคโนโลยีการผลิตกระดาษสาจากใบต้นหม่อนแห้ง -คุกกี้มัลเบอร์รี่ -ชาหมักใบหม่อน -น้ำมัลเบอร์รี่ -มัลเบอร์รี่อบแห้ง -ข้าวเกรียบใบหม่อน -อาหารสัตว์จากใบหม่อนอัดเม็ด -แยมมัลเบอร์รี่ -ไวน์มัลเบอร์รี่ -ไอศกรีมมัลเบอร์รี่ -เส้นก๋วยจั๊บจากใบหม่อน -สมูตตี้มัลเบอร์รี่ -ขนมใบหม่อนอบแห้ง 3 รส -ใบหม่อนสดเลี้ยงไหม -หม่อนแชบ 4. สร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงดิจิทัลเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) และการสร้างเนื้อหาวิดีโอช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์การปลูกหม่อนและการทอผ้าไหมได้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แม้ไม่ได้มาเยือนสถานที่จริง นอกจากนี้ยังช่วยสร้างการรับรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ และดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้รู้จักผลิตภัณฑ์จากหม่อนและไหมไทย	2. ด้านสังคม การสร้างงานในชุมชน การพัฒนาด้านการเกษตร และการท่องเที่ยวช่วยสร้างงานให้กับคนในชุมชนในหลากหลายด้าน เช่น งานแปรรูปผลิตภัณฑ์ งานบริการนักท่องเที่ยว และการสอนหรือจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนมีรายได้และลดการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่ -การเสริมสร้างความรู้และทักษะ: การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรสมัยใหม่ การจัดการธุรกิจเชิงดิจิทัล และการพัฒนาทักษะในด้านการบริการและการจัดการการท่องเที่ยว - ความสามัคคีในชุมชน : โครงการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวช่วยสร้างโอกาสให้คนในชุมชนทำงานร่วมกัน เช่น การจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือการสร้างผลิตภัณฑ์จากหม่อน ทำให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชน 3. ด้านสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม : การใช้เทคโนโลยีที่ช่วยจัดการทรัพยากร เช่น ระบบน้ำรีไซเคิล การปลูกแบบเกษตรอินทรีย์
--	--	---	---

	แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และรับการอบรมผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อลดข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ จำนวน 120 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอเนินคมคำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง 12. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ทางชีวภาพเพื่อตอบสนองตลาดที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มและขายได้ราคาดีขึ้น จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอเนินคมคำสร้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอหนองสูง 13. ฝึกอบรมให้ความรู้ในการตลาดออนไลน์และ e-Commerce โดยใช้เทคโนโลยีการขายออนไลน์หรือแพลตฟอร์ม e-Commerce เพื่อขยายตลาดให้เข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง ช่วยให้เกษตรกรสามารถสร้างรายได้เพิ่มจากการขายผลิตภัณฑ์หม่อนได้ทั่วประเทศ จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอเนินคมคำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอหนองสูง		การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ชุมชนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นแบบอย่างของการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในยุคปัจจุบัน
3) คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้เทคโนโลยี/ นวัตกรรมพร้อม (Technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 700 ครั้วเรือน หรือ 3,500 คน/ จังหวัด	การช่วยเหลือคนจนเป้าหมายให้สามารถพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ขึ้นร้อยละ 20 รวมถึงการพัฒนาทางสังคมนั้น องค์ความรู้และเทคโนโลยีสามารถมีบทบาทสำคัญอย่างมาก โดยเน้นที่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่ม พร้อมการส่งเสริมด้านการตลาดและการพัฒนาทักษะสังคมได้ดังนี้ การนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนที่ยากจนในภาคการปลูก	พบว่า การนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการปลูกหม่อนมาใช้ในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนมีผลลัพธ์ที่สำคัญในการยกระดับชีวิตและสร้างโอกาสทางสังคมให้กับกลุ่มคนเหล่านี้ ดังนี้ 1. การยกระดับรายได้ของครัวเรือนยากจน - เพิ่มรายได้จากการเกษตร การแนะนำเทคโนโลยีการปลูกหม่อน เช่น ระบบน้ำหยด การ	พบว่า 1. การยกระดับคุณภาพชีวิต 1.1 การเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ครัวเรือนยากจนที่เรียนรู้วิธีปลูกหม่อนด้วยเทคโนโลยีและองค์ความรู้สมัยใหม่ เช่น การใช้พันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง การจัดการดิน และระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผล

	หม่อนนั้น สามารถใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์หม่อนได้โดยมีองค์ความรู้และเทคโนโลยีหลัก ๆ ดังนี้ 1. องค์ความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง โดยทำการฝึกอบรมวิธีการคัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์หม่อนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและให้ผลผลิตใบหม่อนสูงเพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มผลผลิตของใบหม่อน จำนวน 210 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอ นิคมคำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอดงขี้เหล็ก อำเภอเวียงชัย อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอหนองสูง วิทยากร สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร และสำนักงานเกษตรอำเภอทุกอำเภอ ที่ได้รับองค์ความรู้ 2. องค์ความรู้ในการใช้ระบบน้ำหยด โดยวิธีการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบน้ำหยด ช่วยควบคุมปริมาณการใช้น้ำและลดความเสี่ยงการขาดน้ำ ทำให้การปลูกหม่อนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในช่วงฤดูแล้ง จำนวน 90 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร ที่ได้รับองค์ความรู้ 3. องค์ความรู้ในการปลูกหม่อนแบบออร์แกนิก โดยฝึกอบรมการลดการใช้สารเคมีจะทำให้ได้ใบหม่อนที่มีคุณภาพสูงสำหรับเลี้ยงไหม และสามารถขายใบหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกซึ่งมีราคาสูงกว่า จำนวน 90 ครัวเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร ที่ได้รับองค์ความรู้ 4. องค์ความรู้ในการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยทำการ	เลือกสายพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง และเทคนิคการจัดการแปลงปลูก ช่วยเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถขายใบหม่อนหรือผลผลิตอื่น ๆ ได้ในราคาที่สูงขึ้น - ใบหม่อน ขายให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมหรือแปรรูปเป็นชาหม่อน - ผลหม่อนแปรรูปเป็นน้ำผลไม้ แยม หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพ - สร้างงานและรายได้เสริม ครัวเรือนยากจนที่ไม่มีพื้นที่ปลูกสามารถเข้าร่วมโครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน หรือทำงานในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิม การสาธิตการปลูกหม่อน	ผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น 1.2 ตัวอย่างรายได้ การขายใบหม่อนให้กับผู้เลี้ยงไหมหรือการแปรรูปผลหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ชาหม่อน แยม หรือสมุนไพร 1.3 การลดต้นทุน การผลิต การใช้เทคโนโลยีช่วยลดค่าใช้จ่าย เช่น การจัดการปุ๋ยและน้ำ รวมถึงการลดการสูญเสียผลผลิต ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 2. การสร้างโอกาสทางสังคม 2.1 การจ้างงานในชุมชน การพัฒนาอุตสาหกรรมเกี่ยวกับหม่อน เช่น การแปรรูปผลผลิตหรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างงานใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการฟาร์ม การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ครัวเรือนยากจนมีรายได้เพิ่มเติม 2.2 การเข้าถึงตลาดที่หลากหลาย การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การตลาดออนไลน์หรืออีคอมเมิร์ซ ทำให้เกษตรกรในชุมชนสามารถขายผลิตภัณฑ์
--	---	---	--

	ฝึกอบรมการใช้เทคนิคการปรับปรุงดิน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมักมูลไหม เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน ช่วยให้ต้นหม่อนเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตสูง จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมค้ำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร ที่ได้รับองค์ความรู้ 5. องค์ความรู้ในการควบคุมศัตรูพืชด้วยชีววิธี ใช้สารชีวภัณฑ์หรือศัตรูธรรมชาติในการควบคุมแมลงศัตรูพืชเพื่อลดการใช้สารเคมี ช่วยให้ผลผลิตใบหม่อนมีความปลอดภัย จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมค้ำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร ที่ได้รับองค์ความรู้ 6. องค์ความรู้ในการจัดการความถี่ในการตัดใบหม่อน ศึกษาความถี่ที่เหมาะสมในการตัดใบเพื่อให้มีผลผลิตที่เพียงพอ และให้ต้นหม่อนมีเวลาพักฟื้น จำนวนกี่ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมค้ำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยาการเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร 7. องค์ความรู้ในการใช้ Agri-Map Online เป็นแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ ในการตรวจสอบสภาพอากาศและดิน เพื่อติดตามข้อมูลสภาพแวดล้อม เช่น ความชื้นในดินและอุณหภูมิ เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและวางแผนการผลิตได้ดีขึ้น จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมค้ำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร วิทยาการสำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร ที่ได้รับองค์ความรู้ 8. องค์ความรู้ในการอบแห้งใบหม่อนด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ นำเทคโนโลยีอบแห้งใบหม่อนที่ใช้		ได้กว้างขวางขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาคนกลาง 2.3 การพัฒนาทักษะและการเรียนรู้โครงการอบรมที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ชุมชนได้รับความรู้ใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากร เทคนิคการปลูก และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ 3. การพัฒนาชุมชนในภาพรวมการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน 3.1 การรวมกลุ่มของผู้ปลูกหม่อนเพื่อทำงานร่วมกันในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ช่วยสร้างความสามัคคีและเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น 3.2 การยกระดับความยั่งยืน การส่งเสริมการปลูกหม่อนแบบอินทรีย์หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว พร้อมกับสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นการเรียนรู้และการรักษาทรัพยากร 4. การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสังคม 4.1 ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจครั้วเรือนยากจนที่ได้รับโอกาสในการพัฒนาผลผลิตและแปรรูปสามารถยกระดับรายได้ให้เทียบเท่ากับ
--	--	--	--

	พลังงานแสงอาทิตย์มาใช้เพื่อลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ไบหม่อนแห้ง จำนวน 45 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอ นิคมคำสร้อย ที่ได้รับองค์ความรู้ 9. องค์ความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไบหม่อน จำนวน 15 หลักสูตร เช่น การผลิตชาไบหม่อน การผลิตหม่อนเป็นอาหารและขนม ที่เป็นที่ต้องการในตลาดสุขภาพ เพื่อเพิ่มรายได้จากผลผลิตหม่อน จำนวนที่ 210 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอคงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง ที่ได้รับองค์ความรู้ 10. องค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากไบหม่อน โดยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหารหรือเครื่องสำอาง เนื่องจากไบหม่อน รากของต้นหม่อน มีสารต้านอนุมูลอิสระสูง ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าได้มากขึ้น จำนวน 210 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอคงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง ที่ได้รับองค์ความรู้ 11. องค์ความรู้ในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรออนไลน์โดยช่วยให้เกษตรกรแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และรับการอบรมผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อลดข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ จำนวน 210 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอคงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอหว้านใหญ่ อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง ที่ได้รับองค์ความรู้		ครั้วเรือนทั่วไปในชุมชนลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจ 4.2 การพึ่งพาตนเอง ครั้วเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนในพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก <u>เกิดกองทุนที่สามารถดูแลพึ่งกันในสังคมได้</u> คือ - กองทุนสวัสดิการทางสังคม “กองทุนหม่อนแก่นจัน” - สหกรณ์กลางในการรับซื้อไบหม่อนไปทำอาหารสัตว์ - เกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในพื้นที่ขยายผล การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนที่สมดุล โดยใช้ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับชีวิต สร้างโอกาส และพัฒนาความยั่งยืนในระดับครั้วเรือนและชุมชนในระยะยาว
--	---	--	---

	12. องค์ความรู้ในการบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ทางชีวภาพเพื่อตอบสนองตลาดที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีมูลค่าเพิ่มและขายได้ราคาดีขึ้น จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอหนองสูง ที่ได้รับองค์ความรู้ 13. องค์ความรู้ในการตลาดออนไลน์และ e-Commerce โดยใช้เทคโนโลยีการขายออนไลน์หรือแพลตฟอร์ม e-Commerce เพื่อขยายตลาดให้เข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง ช่วยให้เกษตรกรสามารถสร้างรายได้เพิ่มจากการขายผลิตภัณฑ์หม่อนได้ทั่วประเทศ จำนวน 90 ครั้วเรือน ในพื้นที่อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอดงหลวง อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอหนองสูงที่ได้รับองค์ความรู้		
--	--	--	--

จากตารางที่ 3.12 วิธีการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ โดยการยกระดับโมเดลอำเภอแก้งที่เป็นรูปธรรม เพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษา เรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อสร้างความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชน จังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้ง” ยกระดับกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี ในระดับอำเภอ โดยใช้วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม โดยใช้หม่อนเป็นพืชในโมเดลแก้งที่เหมาะสมกับศักยภาพของคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ในการพัฒนาและยกระดับรายได้คนจน ครั้วเรือนยากจน เข้าสู่ห่วงโซ่การผลิต (Pro-poor Value Chain) สร้างโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ของครั้วเรือนยากจน โดยจะดำเนินการพื้นที่ 7 อำเภอ คือ อำเภอนิคมน้ำอ้อย อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง อำเภอดอนตาล และอำเภอหนองสูง

ผลดำเนินงานตามผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย โครงการย่อยที่ 1

ตารางที่ 3.13 การยกระดับโมเดลแก้ง (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 โดยมีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัย จำนวน 30 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัดด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100%

Operating Model (OM) หม่อนแก้งามมุกดาหาร

ลำดับ	ห่วงโซ่มูลค่า	จำนวน/พื้นที่ในการฝึกอบรม								
		เมืองมุกดาหาร	นิคมคำสร้อย	ดอนตาล	หนองสูง	คำชะอี	ดงหลวง	ห้วยใหญ่	จน. คร.	จน.คน
1	อาหารสัตว์จากไบหม่อน	59	46	38	68		127		338	1,690
2	เยลลี่มัลเบอร์รี่	30							30	150
3	สมูทตี้มัลเบอร์รี่	30							30	150
4	ไอศกรีมมัลเบอร์รี่	48							48	240
5	คุกกี้มัลเบอร์รี่							56	56	280
6	ไวน์มัลเบอร์รี่			30					30	150
7	น้ำมัลเบอร์รี่		30						30	150
8	แยมมัลเบอร์รี่	48							48	240
9	มัลเบอร์รี่อบแห้ง	30							30	150
10	ชาหมักไบหม่อน		30						30	150
11	กระดาดจากไบหม่อน		30						30	150
12	ชาไบหม่อน		30						30	150
13	เส้นกวยจั๊บเวียดนามหม่อน					30			30	150
รวมทั้งหมด									760	3,800

จากตารางที่ 3.13 รายละเอียดการฝึกอบรมยกระดับโมเดลแก้งาม (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 โดยมีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัย จำนวน 30 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 760 คน 3,800 ชั่วโมง ในพื้นที่ดังนี้ คือ อำเภอ นิคมคำสร้อย อำเภอดงหลวง อำเภอคำชะอี อำเภอหนองสูง อำเภอคำชะอี อำเภอดอนตาล และ อำเภอ ห้วยใหญ่

จากการลงพื้นที่และถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา พบว่า ในปัจจุบันความต้องการของไบหม่อนมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยสถานการณ์การปลูกหม่อนในปัจจุบันมีการขยายตัวและความหลากหลายมากขึ้น โดยนอกจากการปลูกเพื่อเลี้ยงไหมแล้วยังมีการขยายการใช้ประโยชน์จากไบหม่อน ผลหม่อน และส่วนต่าง ๆ ของต้นหม่อนในตลาดอื่น ๆ เนื่องจากหม่อนมีคุณค่าทางอาหารและสมุนไพรสูง รวมถึงมีสรรพคุณที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ ทำให้ตลาดผลิตภัณฑ์จากหม่อนยังคงเติบโตต่อเนื่อง ดังนี้

1. สถานการณ์การปลูกหม่อน ในปัจจุบันมีความต้องการเพิ่มขึ้น ความต้องการผลิตภัณฑ์หม่อนในตลาดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความงาม เช่น ชาไบหม่อน ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และเครื่องสำอาง โดยมีการสนับสนุนจากรัฐบาล มีโครงการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับเกษตร เช่น กรมหม่อนไหม ที่ให้การอบรมและส่งเสริมการปลูกหม่อนอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาอาชีพและเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ส่งเสริมเทคโนโลยีช่วยเพิ่มผลผลิต

เทคโนโลยีการปลูกและแปรรูปหม่อนที่ทันสมัย เช่น ระบบน้ำหยด การควบคุมศัตรูพืชแบบชีวภาพ และการแปรรูปที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้การปลูกหม่อนมีศักยภาพในการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนได้มากขึ้น

2. มีตลาดที่รับซื้อและความต้องการผลิตภัณฑ์หม่อน ในปัจจุบันตลาดที่รับซื้อผลิตภัณฑ์จากหม่อนในปัจจุบันแบ่งได้เป็นหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มวิสาหกิจฯที่บ้านอินดี กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย โดยแต่ละกลุ่มมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนี้:

2.1 ตลาดชาและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ ใบหม่อนถูกแปรรูปเป็นชาใบหม่อนที่มีคุณค่าทางสุขภาพสูง และเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้บริโภคที่สนใจในสุขภาพ เช่น ช่วยลดน้ำตาลในเลือด ลดไขมัน ซึ่งทำให้ชาใบหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาดีและความต้องการสูง

2.2 ตลาดอาหารเสริมและสมุนไพร ผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนและผลหม่อน เช่น แคปซูลใบหม่อนหรือผงใบหม่อน ถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรมอาหารเสริมเพื่อสุขภาพ จึงเป็นที่ต้องการในกลุ่มนี้

2.3 ตลาดผลไม้แปรรูปและอาหารแห้ง ผลหม่อนสามารถนำไปแปรรูปเป็นผลหม่อนแห้ง หรือน้ำผลหม่อน ที่เป็นที่ต้องการในตลาดสุขภาพและขนมขบเคี้ยว โดยมีการส่งออกไปยังต่างประเทศเช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และจีน

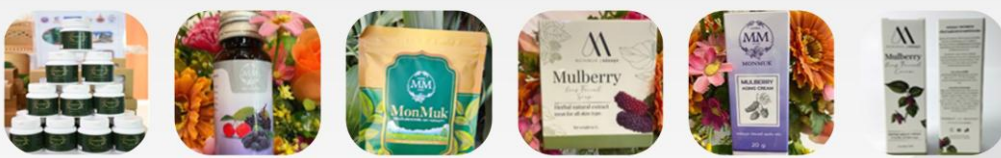
2.4 ตลาดเครื่องสำอางและผลิตภัณฑ์ดูแลผิว สารสกัดจากใบหม่อนและผลหม่อนที่มีสารต้านอนุมูลอิสระสูง ถูกนำไปใช้ในผลิตภัณฑ์บำรุงผิวและเครื่องสำอาง ทำให้เป็นช่องทางการตลาดใหม่ที่มีมูลค่าสูง ดังภาพ

ยกระดับโมเดลแก้จน

(Practical Poverty Alleviation Model : PPAM)

ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 โดยมีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัยจำนวน 30 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด ด้วยการใช้เทคโนโลยีของภาคีเข้ามามีบทบาทในการผลิต

ภาพที่ 3.11 ยกระดับโมเดลแก้จน (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่
ด้วยการ Up-skill/ Re-skill/New-skill

3. แนวทางการยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนผ่านกระบวนการปลูกหม่อน

3.1 ทีมวิจัยร่วมกับศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร ส่งเสริมการปลูกหม่อนสามารถช่วยยกระดับรายได้ของครัวเรือนที่ยากจนได้หลายวิธีดังนี้ พัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม: เช่น ชาใบหม่อน ผลหม่อนแห้ง และสารสกัดใบหม่อนที่มีคุณค่าทางสุขภาพสูง ซึ่งสามารถจำหน่ายในราคาที่สูงกว่าใบหม่อนทั่วไป

3.2 ทีมวิจัยร่วมกับศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร ลดต้นทุนการผลิต โดยการใช้เทคโนโลยีการผลิต เช่น ระบบน้ำหยดและการควบคุมศัตรูพืชแบบชีวภาพ ช่วยให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ทีมวิจัยได้ฝึกอบรมนักการขายให้กับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ให้เป็นนักขายและนักการตลาดมีอาชีพเพื่อการจำหน่ายสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนโดยส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อปลูกและแปรรูปหม่อน สามารถช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองในตลาด ทำให้เกษตรกรได้รับราคาที่ดีขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์

3.4 ทีมวิจัยได้ฝึกอบรมนักการขายให้กับนักศึกษาสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์โดยการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติการใช้ตลาดออนไลน์เพื่อขยายการขาย วิธีการใช้แพลตฟอร์ม e-Commerce หรือการขายผ่านสื่อออนไลน์ ช่วยให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงตลาดใหม่ได้โดยตรง ซึ่งทำให้สามารถขายได้ในราคาสูงกว่าการขายให้พ่อค้าคนกลาง

3.5 ทีมวิจัยได้ค้นหาวิทยากรที่มีความรู้ใหม่ๆ มาฝึกอบรมการแปรรูปและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เช่น การนำหม่อนไปพัฒนาเป็นอาหารเสริม น้ำผลไม้ หรือผลิตภัณฑ์บำรุงผิว จากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหาร จะช่วยเพิ่มมูลค่าและความต้องการในตลาดที่แตกต่างกัน

3.6 ทีมวิจัยได้ร่วมกับหน่วยงานภาคีด้านวิชาการ วิจัย ภูมิปัญญาความรู้เดิมด้านการปลูกหม่อน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรจากองค์ความรู้เดิมในชุมชนด้านการเกษตรเชิงท่องเที่ยว โดยเฉพาะการปลูกหม่อนในพื้นที่นั้น สามารถทำได้โดยการรวบรวมและพัฒนาความรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน พร้อมทั้งนำแนวทางการศึกษาใหม่มาผสมผสานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตหม่อน จำนวน 3 หลักสูตร ดังนี้ หลักสูตรการปลูกหม่อน หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนผลและหม่อนใบ และ หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายแถมไหม เป็นหลักสูตรสามารถเทียบประสบการณ์และทักษะอาชีพ ในระดับอนุปริญญา สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตรอีกด้วย

ภาพที่ 3.12 การพัฒนาหลักสูตรหม่อนร่วมกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง และหน่วยงานภาคี ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน หลักสูตรออนไลน์ “โมเดลหม่อนแก้จน”

ภาพที่ 3.13 การพัฒนาหลักสูตรหม่อนจากองค์ความรู้เดิมจากปราชญ์ชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาคี ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน “โมเดลหม่อนแก้จน”

4. ยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีในการปลูกและการผลิตหม่อน (mulberry) สามารถทำได้หลายวิธี โดยใช้การปรับใช้เทคโนโลยีในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการผลิตผลิตภัณฑ์จากหม่อนให้มีคุณภาพสูง รวมถึงการเข้าถึงตลาดที่มีมูลค่าสูงขึ้น วิธีการที่สามารถทำได้ ได้แก่

4.1 การใช้ Agri- Map หรือ Agricultural Map For Adaptive Management คือ แผนที่เกษตรกรเพื่อการจัดการเชิงรุก ซึ่งรวบรวมข้อมูลภูมิศาสตร์และข้อมูลประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น ดิน น้ำ พืช ประมง ขอบเขตการปกครอง การใช้ประโยชน์ที่ดิน ประชากร ทะเบียนเกษตรกร การตลาด

และโลจิสติกส์ เช่น การวัดอุณหภูมิ ความชื้น เป็นการบูรณาการทำงานร่วมกันระหว่างกรมชลประทาน กรมพัฒนาที่ดิน และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อจัดทำแผนที่สารสนเทศทางน้ำและการดูแลพืชหม่อนในแต่ละช่วงเวลา ช่วยให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจได้อย่างแม่นยำในการให้ปุ๋ย การรดน้ำ หรือการจัดการปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้เกษตรกรและครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงข้อมูลด้านการเกษตร แผนที่ความเหมาะสมของการปลูกพืช (Zoning ดิน น้ำ พืช) ปัจจัยการผลิต พื้นที่ใน/นอกเขตชลประทาน แหล่งน้ำผิวดิน/ใต้ดิน Cropping Pattern และ Cropping Requirement การใช้ที่ดินในปัจจุบัน พื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจ พื้นที่ที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจรายชนิดที่ปลูกในปัจจุบัน แหล่งน้ำผิวดิน/บ่อบาดาล

ภาพที่ 3.14 กิจกรรมการให้ความรู้การใช้งาน Agri-Map เพื่อวัดอุณหภูมิ ความชื้น ของที่ดินในแปลงรวม และแปลงตนเอง

ภาพที่ 3.15 กิจกรรมการให้ความรู้การใช้งาน Agri-Map เพื่อวัดอุณหภูมิ ความชื้น ของที่ดินในแปลงรวม และแปลงตนเอง

4.2 การจัดการระบบน้ำในแปลงรวม เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การใช้น้ำในการปลูกหม่อนที่มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในแปลงรวมหลายคนมีส่วนร่วมในการผลิต การบริหารจัดการน้ำที่ดีสามารถช่วยลดการสูญเสียน้ำ ใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และลดต้นทุนการผลิต รวมถึงสามารถเสริมสร้างความยั่งยืนในการเกษตรได้

4.2.1 ระบบน้ำหยด (Drip Irrigation) ระบบน้ำหยดสามารถลดการสูญเสียน้ำจากการระเหยหรือการไหลบ่าของน้ำโดยไม่จำเป็น ใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและกระจายไปยังพืชในปริมาณที่เหมาะสม

4.2.2 ระบบน้ำฝนเก็บไว้ใช้ (Rainwater Harvesting) การเก็บน้ำฝนในช่วงฤดูฝนแล้วนำมาใช้ในฤดูแล้ง ช่วยลดภาระการใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และลดต้นทุนในการใช้น้ำ

ภาพที่ 3.16 กิจกรรมอบรมถ่ายทอดการระบบน้ำในแปลงรวม

ภาพที่ 3.17 กิจกรรมอบรมถ่ายทอดการระบบน้ำในแปลง

ภาพที่ 3.18 กิจกรรมอบรมถ่ายทอดการระบบน้ำในแปลง

ภาพที่ 3.19 โรงอบหม้อนแห่งพลังงานแสงอาทิตย์

สรุปผลการดำเนินงาน การปลูกหม่อนในปัจจุบันยังคงมีโอกาสดีในการเติบโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดสุขภาพและความงามที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งนอกจากจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรแล้ว ยังสามารถสร้างอาชีพที่ยั่งยืนให้กับครัวเรือนที่ยากจนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการปลูก และยังสามารถช่วยส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ในการดำรงวางระบบน้ำในแปลง และยังเป็นอาชีพใหม่ให้กับครัวเรือนยากจนได้อีกด้วย

5. ทีมวิจัยได้ทำการเชื่อมโยงระหว่างการยกระดับโมเดลอำเภอแก้งกับการท่องเที่ยวชุมชนหม่อนแก้งจนโลคาร์บอนด้วยมิติการพัฒนาเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืน

1. กรอบแนวคิดเชิงวิชาการ ทีมวิจัยร่วมกับหน่วยงานภาคีหลายภาคส่วน ร่วมกันพัฒนาเพื่อลดความยากจนในระดับอำเภอจำเป็นต้องอาศัย การบูรณาการข้ามมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) เพื่อพัฒนาศักยภาพของคนจนให้สามารถเข้าสู่ห่วงโซ่การผลิตอย่างมีศักดิ์ศรีและยั่งยืน

ด้วยการใช้แนวคิดสำคัญประกอบด้วย

- Pro-poor Value Chain การจัดระบบห่วงโซ่การผลิตที่เปิดโอกาสให้คนจนเข้ามา มีบทบาทในทุกช่วงของกระบวนการ ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

- Social Mobility การเปิดโอกาสให้ครัวเรือนยากจนสามารถยกระดับฐานะทางสังคมได้ ด้วยโอกาสทางอาชีพ รายได้ และความรู้

- Low Carbon Community-based Tourism: การท่องเที่ยวที่ลดคาร์บอน ส่งเสริมทรัพยากรในท้องถิ่น และสร้างรายได้แก่ชุมชนโดยไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม

2. บทบาทของ “หม่อน” ในโมเดลแก้ง หม่อน (Mulberry) เป็นพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับคนจน เนื่องจาก ลงทุนต่ำ ปลูกง่าย ทนต่อสภาพอากาศ ให้ผลผลิตหลายประเภท เช่น ใบ (เลี้ยงไหม), ผล (แปรรูป), ลำต้น (เชื้อเห็ด), ผ้าไหม (สินค้าพรีเมียม) และสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หม่อนจึงถูกใช้เป็น “ตัวกลางเชิงพื้นที่” (Spatial Integrator) ในการยกระดับรายได้ พร้อมส่งเสริม นวัตกรรมด้านการแปรรูป และ การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น อย่างยั่งยืน

3. การเชื่อมโยงกับ “การท่องเที่ยวชุมชนหม่อนแก้งจนโลคาร์บอน Lo Carbon”

<u>ความเชื่อมโยงเชิงกลไก</u>	<u>บทบาทความร่วมมือ</u>
กลไกพหุภาคีในระดับจังหวัด เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด มุกดาหาร สำนักงานพาณิชย์จังหวัด มุกดาหาร สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร	เชื่อมโยงกับกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น สาธิต ทำเวิร์กช็อป การสร้างแบรนด์สินค้า การยกระดับมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม การตลาดออนไลน์ และออนไซต์
กลไกพหุภาคีในระดับอำเภอ เช่น ที่ทำการปกครองอำเภอ นิคมคำสร้อย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคคำสร้อย	มีส่วนร่วมและเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกลไกการท่องเที่ยวโลคาร์บอน
กลไกพหุภาคีในระดับตำบล/ชุมชน เช่น อบต. เกษตร ชุมชนท่องเที่ยว ท้องถิ่น	- ความร่วมมือสร้างเส้นทางท่องเที่ยว ชุมชนเข้มแข็ง - การใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS, TPMap) - สร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จริง
เชื่อมโยงกับ กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตรหม่อนแก่จนแบบโลคาร์บอน	การปลูกหม่อนในครัวเรือนยากจนพื้นที่ของตนเอง และพื้นที่ของแปลงรวม
กลายเป็นสินค้า ของฝากโลคาร์บอน (Low Carbon Souvenir)	การแปรรูปผลหม่อน เช่น การสาธิตการทำชาใบหม่อน การทำแยมจากหม่อน การทำน้ำหม่อน ฯลฯ
วิธีการเลี้ยงไหม ทอผ้าไหม	ดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ลดการปล่อยคาร์บอน	ส่งเสริมการเดินทางแบบยั่งยืน (เดินชมสวน/ปั่นจักรยาน)
ครัวเรือนยากจน	- มีรายได้จากการขายผลผลิต - มีบริการการท่องเที่ยว - เป็นไกด์นำเที่ยวและแนะนำถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกหม่อน
เยาวชนในพื้นที่	มีโอกาสรเรียนรู้ มีทำงานในพื้นที่ตนเอง
ชุมชน	- ได้รับประโยชน์จากการกระจายรายได้และรักษาสิ่งแวดล้อม

4. จุดเด่นในพื้นที่ในการดำเนินงานใน 7 อำเภอ ของจังหวัดมุกดาหาร พบว่า

อำเภอ	จุดเด่นของพื้นที่	แนวทางเชื่อมโยงการท่องเที่ยวหม่อนแก่จนโลคาร์บอน
นิคมคำสร้อย	พื้นที่เกษตรแหล่งแล้ง	ส่งเสริมการปลูกหม่อนผสมพืชทนแล้ง และจัดเวิร์กช็อปการแปรรูปผลหม่อน
เมืองมุกดาหาร	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	ผูกกิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมกับ นิทรรศการผ้าไหม/หม่อน
ดงหลวง	มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์	นำเสนอวิธีการเลี้ยงไหมแบบดั้งเดิม สาธิตการทอ

ดอนตาล	มีลำน้ำโขง	สร้างเส้นทางท่องเที่ยวโลคาร์บอนริมแม่น้ำที่เชื่อมกับสวนหม่อน
หนองสูง	พื้นที่สูง วิถีธรรมชาติ	ทำกิจกรรม “เก็บหม่อนบนภู” และท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

5. ทีมวิจัยร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดทำข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแผนพัฒนาจังหวัด

5.1 ใช้ หม่อนเป็นพืชนำร่องในการบูรณาการ “วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม” เข้ากับ “การท่องเที่ยวชุมชน”

5.2 พัฒนาแผนที่ท่องเที่ยวโลคาร์บอน (Low Carbon Tourism Map) ที่เน้นแหล่งผลิตหม่อนและชุมชนยากจนที่ได้รับการพัฒนาแล้ว

5.3 สร้าง แพลตฟอร์มกลางระดับจังหวัด เชื่อมต่อระหว่างครัวเรือนยากจนชุมชนนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ

5.4 สนับสนุนการสร้าง Storytelling เช่น “จากต้นหม่อนสู่ฐานะใหม่” เพื่อสร้างภาพลักษณ์และมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าชุมชน

สรุปได้ว่า โครงการย่อยที่ 1 เป็นการยกระดับโมเดลอำเภอแก้งจนภายใต้แนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก้งจน” ไม่เพียงตอบโจทย์การแก้ปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง แต่ยังสามารถขับเคลื่อนไปพร้อมกับ การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนแบบโลคาร์บอน ที่เชื่อมโยง “เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม” เข้าไว้ด้วยกันอย่างยั่งยืน ด้วยพืชหม่อนเป็นกลไกกลางที่เสริมสร้าง “โอกาส” ให้กับคนจนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจใหม่อย่างมีศักดิ์ศรี

3.6 การจัดการแปลงรวมในการปลูกหม่อน

ในปี พ.ศ.2567 ทีมวิจัยได้รับการสนับสนุนพื้นที่แปลงรวมเพื่อให้ครัวเรือนยากจนเข้ามาใช้ประโยชน์ในพื้นที่สาธารณะโดยมีรายละเอียดดังนี้

1) พื้นที่แปลงรวมเรือนจำชั่วคราวนาโสก ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.20 แปลงรวมปลูกหม่อนในเรือนจำชั่วคราวนาโสก

จากภาพที่ 3.10 เป็นการสร้างพื้นที่สีเขียวให้กับเรือนจำชั่วคราวนาโสก์ โดยการนำเอาองค์ความรู้ในการปลูกหม่อน มาส่งเสริมให้กับผู้ต้องขังที่รอการพ้นโทษ ได้มาเรียนรู้ทักษะอาชีพในการปลูกหม่อน และเลี้ยงไหม (Learning Unit) ในเรือนจำชั่วคราวนาโสก์ ตำบลนาโสก์ อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งพื้นที่ดังกล่าว เป็นพื้นที่กักบริเวณและพักโทษของนักโทษที่มีจำนวนการต้องขังเหลือน้อยประมาณ 3-5 ปี เพื่อรอการพ้นโทษออกไปใช้ชีวิตปกติ มีเนื้อที่จำนวน 100 ไร่ ในพื้นที่ได้แบ่งเป็นโซนปลูกข้าว ปลูกพืชผักสวนครัว ทำโคกหนองนาโมเดล พื้นที่ใช้เลี้ยงสัตว์ เช่น แกะ แพะ วัว และหมู ขุดสระเลี้ยงปลาและกักเก็บน้ำไว้ใช้ยามหน้าแล้ง ปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย แบ่งเป็นโซนเรือนนอนของผู้ต้องขังจำนวน 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง อาคารฝึกปฏิบัติการ จำนวน 2 หลัง โซนฐานการเรียนรู้ เช่นฐานคนเอาถ่าน ฐานคนรักสมุนไพร ฐานผลิตก๊าซจากมูลสัตว์ และยังมีพื้นที่ว่างเปล่าประมาณ 120 ไร่ ต่อมาทีมวิจัยได้ทำการลงพื้นที่ปรึกษากับท่านผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร เรื่องการฝึกอาชีพให้กับผู้ต้องขังภายใต้ Concept “ไม่จนและไม่จำ” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เมื่อพ้นโทษไปแล้วจะมีอาชีพที่มั่นคงและจะไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก จึงได้เสนอแนวคิดการปลูกหม่อนในพื้นที่เรือนจำชั่วคราวนาโสก์ และทำควบคู่กันกับครัวเรือนของเขาด้วย หรือเรียกอีกอย่างว่า 1 ครัวเรือน 1 soft power เมื่อเขาพ้นโทษออกมาเขาจะได้มีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงต่อไป

คุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของผู้ต้องเข้าที่เข้าร่วมโครงการมีรายละเอียดดังนี้

- 1.ต้องมีระยะเวลาการจำคุกที่เหลืออยู่ อย่างน้อย 3-5 ปี
- 2.ต้องเป็นนักโทษคดีไม่รุนแรง
- 3.เป็นผู้ต้องขังที่มีภูมิลำเนาในจังหวัดมุกดาหาร

เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร ยังให้การสนับสนุนแปลงปลูกหม่อนจำนวน 7 ไร่ (เพื่อเป็นแปลงสาธิต) แต่ในอนาคตจะทำการส่งเสริมให้ปลูกเพิ่มอีก เป็น 50 ไร่ สนับสนุนโรงเรือนไว้เลี้ยงไหม จำนวน 2 หลัง และห้องปฏิบัติการศูนย์เรียนรู้ 1 ห้องเพื่อใช้ในการฝึกอบรมและจัดการเรียนการสอนหลักสูตร อนุปริญญาและหลักสูตรฝึกอบรม

- 2) แปลงรวมโรงเรียนร่มเกล้า (ขยายโอกาส) ตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.21 ภาพรวมเปิดโครงการย่อยที่ 1 โมเดลหมอนแก่นจันทน์ แปลงรวมแห่งที่ 3
โรงเรียนร่มเกล้าขยายโอกาส

จากภาพที่ 3.21 ได้ขยายแนวคิดแปลงรวมในโรงเรียนร่มเกล้า ขยายโอกาส จังหวัดมุกดาหาร ที่ตั้งเลขที่ 76 หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร รหัสไปรษณีย์ 49140 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร เปิดสอนตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา, ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีพื้นที่โรงเรียนทั้งหมด 59 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา เมื่อปี พ.ศ. 2537 โรงเรียนเข้าโครงการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เปิดทำการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้ย้ายสถานที่ตั้งของโรงเรียนไปตั้งอยู่พื้นที่ข้างเทศบาลตำบลหนองแคน เพื่อใช้จัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา ในปี 2539 แต่เนื่องจากมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการของสถานศึกษา คือ มีระยะทางไกล บุคลากรไม่เพียงพอในการดูแลนักเรียน งบประมาณไม่เพียงพอ มีนักเรียนจำนวนจำกัด ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้โรงเรียนย้ายกลับไปที่ตั้งเดิม และปล่อยให้พื้นที่ดังกล่าวร้างไม่ได้ใช้ประโยชน์มานานหลาย 10 ปี วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้ร่วมการประชุมปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการโรงเรียนเพื่อขอใช้พื้นที่ดังกล่าวเพื่อทำข้อตกลงความร่วมมือการใช้ทรัพยากรร่วมในการจัดการศึกษาและฝึกอบรม ต่อมาเกิดผลกระทบต่อผู้เรียนในระดับอนุปริญาอีก ทีมวิจัยเลยเข้าปรึกษาร่วมกับคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการโรงเรียน เทศบาลตำบลหนองแคน กำนันผู้ใหญ่ตำบลหนองแคน โครงการส่งเสริมศิลปาชีพบ้านหนองแคน เพื่อขอใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวให้เป็นพื้นที่แปลงรวมในปลูกหม่อน ให้กับเกษตรกรครัวเรือนยากจนที่ไม่มีที่ดินทำกินทางการเกษตร จากพื้นที่ทั้งหมด 59 ไร่ 2 งาน 10 ตารางวา ใช้ประโยชน์เริ่มต้นจำนวน 10 ไร่ ตามความพร้อมและความต้องการของครัวเรือนยากจนกลุ่มแรกก่อน และยังใช้อาคารเรียนเก่าเพื่อใช้เป็นโรงเรือนเลี้ยงไหมต่อไป

หลักเกณฑ์ของการขอเข้าใช้พื้นที่แปลงรวมโรงเรียนร่มเกล้า (ขยายโอกาส) มีรายละเอียดดังนี้

- 1) เป็นครัวเรือนยากจนและมีรายได้น้อย เช่น กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้สูงอายุทำงานได้ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ในพื้นที่ตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร
- 2) การจัดสรรพื้นที่ให้กับครัวเรือนยากจน เพื่อใช้ประโยชน์ที่ดินให้สิทธิใช้ประโยชน์ได้เพียง 1 ไร่/ครัวเรือน
- 3) ครัวเรือนยากจนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินจะต้องชำระค่าธรรมเนียมการขอใช้ประโยชน์ที่ดินรายปี

ปีละ 300 บาท/ครัวเรือน ให้กับโรงเรียนร่มเกล้า ตำบลหนองแคน เพื่อนำไปสนับสนุนทุนอาหารกลางวันให้กับนักเรียน

4) การใช้ประโยชน์ที่ดินกำหนดให้ใช้ประโยชน์ได้ไม่เกิน 3 ปี

5) หากไม่ดำเนินการต่อหรือไม่ใช้ประโยชน์ในที่ดินแล้วโปรดแจ้งกลับไปยังโรงเรียนร่มเกล้าเพื่อจะดำเนินการให้ครัวเรือนยากจนอื่นที่สนใจเข้าใช้ประโยชน์ในที่ดินแปลงนั้นต่อไป

ตารางที่ 3.14 การดำเนินงานตามผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย และผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย	ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/
1. พัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPA) ประกอบด้วย 1.1 ยกระดับกลไกความร่วมมือแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด มีการนำกลไกใหม่ (New Players) ที่มีเป้าหมายร่วมเข้ามาร่วมเป็นกลไกขับเคลื่อนยุทธศาสตร์แก้จนจังหวัด 1.2 พัฒนาและยกระดับระบบข้อมูล PPPConnex ที่บูรณาการข้อมูลกับฐานข้อมูลของหน่วยงานตามภารกิจ (Function) ที่เกี่ยวข้องให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด มีการติดตั้ง (Installation) ระบบกับกลไกภาคี หน่วยงานฟังก์ชัน/อปท./ มีผู้ใช้ประโยชน์ (User) ระบบข้อมูลสร้างเป้าหมายร่วม แผนยุทธศาสตร์/ปฏิบัติการร่วม สร้าง Social Mobility และมีการติดตามผลการช่วยเหลือและป้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) ที่เป็น Real Time และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) มีระบบ Milestone การแก้ไขปัญหาความยากจน/เป็นพื้นที่ Business Matching ผู้ประกอบการ	1.ได้กลไกความร่วมมือเพื่อจัดปัญหาความยากจนระดับจังหวัด ที่มีการสร้างเป้าหมายร่วมในการจัดความยากจนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม 1 กลไก 2.ยกระดับระบบข้อมูล PPPConnex ให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด 1 ระบบ 3.ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ 4.ได้ข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการตรวจสอบด้วยกระบวนการค้นหา สอบทาน และสามารถระบุคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) คนจนที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ (Add on and Exit) ที่เป็นปัจจุบันให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด 5.ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครัวเรือนยากจนจากระบบข้อมูล PPPConnex ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100% 6.ยกระดับโมเดลแก้จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนาอาชีพและ	1. เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต 1.1 เพิ่มรายได้ในครัวเรือนครัวเรือนยากจนที่เรียนรู้วิถีปลูกหม่อนด้วยเทคโนโลยีและองค์ความรู้สมัยใหม่ เช่น การใช้พันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง การจัดการดิน และระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงมากขึ้นเพิ่มจำนวน 760 คน 1.2 ตัวอย่างรายได้ การขายใบหม่อนให้กับผู้เลี้ยงไหมหรือการแปรรูปผลหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ชาหม่อน แยม ขนมหูกก็หม่อน น้ำมัลเบอร์รี่ ไอศกรีมมัลเบอร์รี่ ฯลฯ เพิ่มจำนวน 760 คน 1.3 ลดต้นทุนการผลิต การใช้เทคโนโลยีช่วยลดค่าใช้จ่าย เช่น การจัดการปุ๋ยและน้ำ รวมถึงการลดการสูญเสียผลผลิต ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพิ่มจำนวน 760 คน 2. การสร้างโอกาสทางสังคม 2.1 เกิดการจ้างงานในชุมชน การพัฒนาอุตสาหกรรมเกี่ยวกับหม่อน เช่น การแปรรูปผลผลิตหรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างงานใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการฟาร์ม การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ครัวเรือนยากจนมีรายได้เพิ่มเติม

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย	ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน ยากจน/กลุ่มเปราะบาง/
(Good Boy) กับผลิตภัณฑ์พื้นที่/โมเดลแก่น/ SME เพื่อยกระดับรายได้ 1.3 ค้นหา สอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจนให้เป็นปัจจุบัน (Update) ด้วยการตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครัวเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหา สอบทานตั้งแต่ปี 2563-2566 ด้วยกระบวนการที่มีมาตรฐาน (Standardization) และมีการประกันข้อมูล (Data Assurance) โดยมหาวิทยาลัย พัฒนาระบบและกลไกจังหวัดเพื่อนำเข้าคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) และนำคนจนที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ (Add on and Exit) 1.4 พัฒนาและยกระดับระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครัวเรือนยากจนอย่างเป็นรูปธรรม นำครัวเรือนเป้าหมายเข้าสู่ความช่วยเหลือภาครัฐ อปท.ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตามมิติของความยากจนจากระบบข้อมูล PPPConnexxt ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100% มีการสร้างระบบและกลไกติดตามความช่วยเหลือระดับพื้นที่ ป้อนข้อมูลการติดตามความช่วยเหลือย้อนกลับ (Feedback Loop) แบบ Real Time สามารถประเมินผลการช่วยเหลือได้ 1.5 พัฒนาและยกระดับโมเดลแก่น (PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ โดยมีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัย ได้แก่	ยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด ▪คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill 100% ▪ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชน รายครัวเรือน ให้มีเม็ดเงินอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล ▪ได้โมเดลแก่น Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ รวมไม่เกิน 5 โมเดล ▪ได้โมเดลแก่น Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility อย่างน้อย 1 โมเดล 7.เกิด “อำเภอแก่น/ ท้องถิ่นแก่น” ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับอำเภอ/ ท้องถิ่นระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป ให้สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ทั้งพื้นที่ อย่างน้อย 1 อำเภอหรือ 1 เทศบาลเมืองขึ้นไป 8.ยุทธศาสตร์การการจัดความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการร่วม และโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนจำนวน 1 แผน 9.เกิดมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่เป็นศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ (International Collaboration)/	2.2 เกิดการเข้าถึงตลาดที่หลากหลาย การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การตลาดออนไลน์ ทำให้เกษตรกรในชุมชนสามารถขายผลิตภัณฑ์ได้กว้างขวางขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาคนกลาง 2.3 เกิดการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ โครงการอบรมที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ชุมชนได้รับความรู้ใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากร เทคนิคการปลูก และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ 3. การพัฒนาชุมชนในภาพรวม 3.1 เกิดการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน การรวมกลุ่มของผู้ปลูกหม่อนเพื่อทำงานร่วมกันในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ช่วยสร้างความสามัคคีและเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น 3.2 เกิดการยกระดับความยั่งยืน การส่งเสริมการปลูกหม่อนแบบอินทรีย์ หรือ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว พร้อมกับสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นการเรียนรู้และการรักษาทรัพยากร 4. การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสังคม 4.1 ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนยากจนที่ได้รับโอกาสในการพัฒนาผลผลิตและแปรรูป สามารถยกระดับรายได้ให้เทียบเท่ากับครัวเรือนทั่วไปในชุมชน ลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจ 4.2 เกิดการพึ่งพาตนเอง ครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนในพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย	ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน ยากจน/กลุ่มเปราะบาง/
▪พัฒนาโมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content ใช้ วัสดุ ดิบ/ทรัพยากรผลิตในท้องถิ่น จำหน่ายในตลาดท้องถิ่น สร้างอาชีพ/ยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจนกลุ่มคนเปราะบาง ครัวเรือนแรงงานยากจน ▪พัฒนาโมเดลแก้งาน Pro-poor Value Chain หลายรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทความยากจน ครัวเรือนเป้าหมาย/โมเดลแก้งาน Flagship/ Quick Win/ Balance Phase ที่เป็น Opportunity Based มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือน ▪พัฒนาโมเดลแก้งาน Social Safety Net การระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนอยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility 1.6 เชื่อมโยงผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการ/ โมเดลแก้งานที่มีศักยภาพสู่การขับเคลื่อนทางสังคม (Social Movement) ให้เป็นวาระทางนโยบาย/ วาระการพัฒนาของพื้นที่/ กลไกเชิงสถาบันของรัฐ (Institutionalization) 2.พัฒนา “อำเภอแก้งาน/ท้องถิ่นแก้งาน”ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับอำเภอ/ ท้องถิ่นระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป เพื่อเป็นพื้นที่ต้นแบบขยายผลสู่อำเภอ/ ท้องถิ่นอื่น ในการบูรณาการกลไกภาคี ทั้งท้องที่ หน่วยงานตามภารกิจ ภาคธุรกิจ เอกชน ภาควิชาการ ภาควิชาสังคม ชุมชน ฯลฯ รวมถึงสร้างเป้าหมายร่วม แผนยุทธศาสตร์/แผนปฏิบัติการร่วม ทรัพยากรร่วม	สร้างระบบนิเวศการทำงานแก้งาน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด 10.ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัด ▪นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ระดับมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่มีข้อมูลความรู้ในการเสริมพลังกลไกเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด อย่างน้อย 20 คน ▪นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ระดับท้องถิ่น/อำเภอ/ จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม อย่างน้อย 30 คน 11.เกิด“ตลาดแก้งาน/ ตลาดมหาวิทยาลัยแก้งาน” อย่างน้อย 1 แห่ง ตลาดเอกหมาน ร้านบ้านเฮือนมูกดา ร้านค้าโอท็อป สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ตลาดนัดสีเขียว 12.ได้กองทุนในระดับจังหวัด เพื่อช่วยเหลือคนยากจน อย่างน้อย 1 กองทุน คือกองทุนหมอนแก้งาน 13.จำนวนคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้เทคโนโลยี/ นวัตกรรมพร้อม (Technology) เพื่ อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 1,000 ครัวเรือน หรือ 5,000 คน/ จังหวัด	5. นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ดังนี้ 5.1 เกิดนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ระดับมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่มีข้อมูลความรู้ในการเสริมพลังกลไก เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด 15 คน 5.2 นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ระดับท้องถิ่น/อำเภอ/ จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม 30 คน คือ ADM เชี่ยวชาญด้านการปลูกหมอน จำนวน 10 คน ADM เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปหมอนผลหมอนใบ จำนวน 10 คน ADM เชี่ยวชาญด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครัวเรือนยากจน หรือเป็นนักวิจัยในพื้นที่จำนวน 5 คน และ ADM เชี่ยวชาญด้านหมอดิน จำนวน 5 คน 6.เกิด“ตลาดแก้งาน จำนวน 5 ที่ คือ 6.1 เกิดตลาดนัดสีเขียว อำเภอ นิคมคำสร้อย ทุกวันพุธหน้าโรงพยาบาลนิคมคำสร้อย มีผู้เข้าไปจำหน่ายสินค้า จำนวน 20 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนยากจน จำนวน 10 ครัวเรือน 6.2 เกิดตลาดนัดเอกหมาน บริเวณลานริมแม่น้ำโขง ข้างเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เทศบาลเมืองมุกดาหาร มีผู้เข้าไปจำหน่ายสินค้า จำนวน 15 ครัวเรือน 6.3 สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ในการแปรรูปหมอนผลและหมอนใบได้นำไปจัดจำหน่ายที่ร้านโอท็อปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร บ้านเฮือนมูกดา หน้าจวนผู้ว่าเก่า และตลาดนัดชุมชนของ

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย	ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน ยากจน/กลุ่มเปราะบาง/
ผลประโยชน์ร่วม ฯลฯ และพัฒนาระบบเสริมพลัง ติดตาม ประเมินผล 3. พัฒนายุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม/แผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนร่วม/ มี Milestone แก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างชัดเจน และแสดงให้เห็นการบูรณาการความร่วมมือกลไกภาคีจังหวัดให้เสร็จสมบูรณ์ภายในปี 2570 4. พัฒนาและยกระดับบทบาทของมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด/พัฒนาวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE) ของมหาวิทยาลัยที่เชื่อมโยงกับโมเดลแก๊จน (Flagship)/ เป็นศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ (International Collaboration) สำหรับมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมและมีเครือข่ายความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับคความยากจน เช่น การประชุมนานาชาติการแก้ปัญหาคความยากจน เป็นต้น/ สร้างระบบนิเวศการทำงานแก๊จน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย เช่น จัดตั้งศูนย์วิจัย/ ศูนย์ข้อมูล/ พัฒนาหลักสูตรแก๊จน เป็นต้น 5. สร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคความยากจนระดับจังหวัด/การพัฒนา/จัดการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE)/ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)	14. จำนวนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพ เข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ยกระดับรายได้ อย่างน้อย 25 ขึ้น 15. ผลผลิตที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงานวิจัยและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตรหม่อนแก๊จนโลคาร์บอน ได้แก่ -แผนพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบโลคาร์บอนที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน -ชุดความรู้ (Knowledge Packages) ด้านการปลูกหม่อน การแปรรูป และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน -ต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวชุมชน 4 แห่ง คือ อ.นิคมฯ อ.เมืองฯ อ.ดงหลวง อ.หนองสูง -ใช้พืชหม่อนเป็นกลไกกลางเชื่อมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม -เกิดระบบการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการวางแผน บริหารจัดการ และต้อนรับนักท่องเที่ยว -เกิดผลิตภัณฑ์เชิงนวัตกรรมจากหม่อน เช่น ชาใบหม่อน แยม ผลิตภัณฑ์เส้นใยไหม บรรจุภัณฑ์รักษ์โลก ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงความก้าวหน้าในระดับชุมชนและครัวเรือน ได้แก่: 1 ด้านเศรษฐกิจ -ครัวเรือนยากจนสามารถเพิ่มรายได้เฉลี่ยร้อยละ 20-30 จากการมีส่วนร่วมในการผลิต/ขายสินค้าแปรรูปจากหม่อน และบริการท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์ อาหารพื้นบ้าน เวิร์กช็อป	เทศบาลเมืองมุกดาหาร (เป็นพื้นที่ดำเนินงานในชุมชนมีจัดขึ้นทุกเดือนเพื่อให้นักท่องเที่ยวจากจังหวัดต่างๆ ในเครือข่ายของเทศบาลเมืองมุกดาหารได้มาศึกษาดูงานด้านการเกษตร สินค้าพื้นเมืองมุกดาหาร สินค้าจากผ้าและอื่นๆ อีกมากมาย ในชุมชนเป็นกิจกรรมจัดกรุปทัวร์ ผู้สูงอายุ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่นมาศึกษาดูงานและเรียนรู้วิถีชีวิตของคนจังหวัดมุกดาหาร) ทำให้มีพื้นที่จำหน่ายสินค้าจากโครงการฯ เพิ่มขึ้น 7. เกิดกองทุนในพื้นที่ มี 2 กองทุน คือ 7.1 เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลกกแดง เกิดขึ้นโดยเงินสมทบสวัสดิการจากสมาชิก, องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต./เทศบาล/อบจ.), สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.), หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ มีสมาชิก จำนวน 321 คน เป็นกองทุนช่วยเหลือเรื่องของการเกิด เจ็บ และตาย ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้เก็บสมาชิกปีละ 365 บาท เงินรัฐบาลสมทบ 30,000 บาท/ปี 7.2 เกิดกองทุนหม่อนแก๊จน เกิดจากแนวคิดที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนา กลุ่มครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการย่อย 1 หม่อนแก๊จน และการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ที่ปลูกหม่อน โดยเป็นการสร้างระบบที่เข้มแข็งและยั่งยืนเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองจากการเกษตรที่มีการปลูกหม่อนเป็นหลัก โดยการดำเนินงานของกองทุนจะต้องมุ่งเน้นการสร้างรายได้, การพัฒนาทักษะการเกษตร, และการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย	ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน ยากจน/กลุ่มเปราะบาง/
6.สร้าง “ตลาดแก้งัน/ ตลาดมหาวิทยาลัยแก้งัน” เพื่อเป็นพื้นที่จำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์จากโมเดลแก้งัน และสร้างระบบการบริหารจัดการตลาดที่เอื้อให้คนจนสามารถเข้ามาจำหน่ายได้เพื่อสร้าง Social Mobility และ Economic Mobility 7.พัฒนาหรือสร้างกองทุนระดับจังหวัดเพื่อช่วยเหลือคนยากจนด้วยการสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการขจัดความยากจน	- เกิดการจ้างงานชั่วคราวในชุมชน เช่น ไกด์ท้องถิ่น คนดูแลสวน ผู้จัดการกิจกรรม - กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ แม่เลี้ยงเดี่ยว สามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้แรงงานหนัก เช่น การทำของที่ระลึกจากไหมหรือซองชาให้ผู้มาเยือน 2.2 ด้านสังคม -เพิ่มระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการจัดเวทีวางแผน การออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว และการจัดการทรัพยากรส่วนรวม -เสริมสร้าง ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และอัตลักษณ์หม่อน-ไหมของชุมชน -ลดช่องว่างทางสังคมโดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง ผ่านการเข้าถึงโอกาสที่เป็นธรรมและเหมาะสมกับศักยภาพ 2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม -มีการนำหลัก เกษตรอินทรีย์ มาใช้ในการปลูกหม่อน ลดการใช้สารเคมีในพื้นที่เป้าหมาย -ลดการใช้พลาสติกในกิจกรรมท่องเที่ยว เช่น งดใช้ขวดน้ำพลาสติก แจกถุงผ้า -สนับสนุนการเดินทางเชิงอนุรักษ์ เช่น เส้นทางจักรยาน เดินชมสวน 2.4 ด้านการเรียนรู้และเทคโนโลยี ครัวเรือนเข้าถึงความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว ผ่านการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ -มีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเบื้องต้นในการประชาสัมพันธ์ชุมชน เช่น การสร้าง Facebook Page, QR Code ผลิตภัณฑ์ -เยาวชนในพื้นที่ได้เข้ามามีบทบาทในการเป็น สื่อกลางเรียนรู้	ในครัวเรือนยากจนในระยะยาว มีกระบวนการดำเนินงานดังนี้ 1.เก็บเงินจากการขายใบหม่อนของสมาชิก ร้อยละ 2 บาทของยอดขายเข้าเป็นเงินสะสม เป็นเงิน 30000 บาท 2.ค่าสมัครและทุนเรือนหุ้นแรกเข้า คนละ 200 บาท หุ้นละ 100 บาท ปัจจุบันมีเงินสะสมจากค่าสมัครและทุนเรือนหุ้นแรกเข้าเป็นเงิน 14000 บาท รวม 2 ปี 3 เก็บไว้ช่วยเหลือสมาชิกยามเจ็บป่วย และเสียชีวิต หรือไว้กู้เงิน ไม่มีดอกเบี้ยเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน ๆ ละไม่เกิน 2000 ต่อครั้ง 8 เกิดหลักสูตรที่พัฒนามาจากองค์ความรู้จากภูมิปัญญาการปลูกหม่อนเดิมในพื้นที่ องค์ความรู้จากวิชาการด้านการปลูกหม่อนจากศูนย์หม่อนไหมฯ องค์ความรู้ทางด้านการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำการปลูกหม่อนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด มุกดาหาร มทร.อีสาน วิทยาเขตสกลนคร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ทีมวิจัยได้รวบรวมเนื้อหาจากองค์ความรู้จากชุมชน หน่วยงานราชการ สถาบันวิชาการ เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มาพัฒนาเป็นหลักสูตรทั้งออนไลน์ และออนไซต์ จำนวน 3 หลักสูตร ดังนี้ 1.หลักสูตรการปลูกหม่อน 2.หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนผลและหม่อนใบ 3.หลักสูตรกระดาดสาจากต้นหม่อนแห้ง การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหม่อนแก้งันโลกา์บอนได้ส่งผลให้เกิดการ

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย	ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือน ยากจน/กลุ่มเปราะบาง/
	รุ่นใหม่ เช่น เป็นผู้ช่วยโค้ด หรือ ผู้จัดการโซเชียลมีเดีย	เปลี่ยนแปลงในระดับครัวเรือนและ กลุ่มเป้าหมายอย่างมีนัยสำคัญ

จากตารางที่ 3.14 การดำเนินการตาม OKR ของโครงการฯ ได้เกิดผลผลิต ผลลัพธ์การวิจัย และผล
การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง พบว่า จากการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ของ
โครงการย่อยที่ 1 ดังนี้

1.ได้กลไกความร่วมมือเพื่อขจัดปัญหาความยากจนระดับจังหวัด ที่มีการสร้างเป้าหมาย
ร่วมในการขจัดความยากจนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม 1 กลไก

2.ยกระดับระบบข้อมูล PPPConnext ให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของ
จังหวัด 1 ระบบ

3.ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อ
พัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ

4.ได้ข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการตรวจสอบด้วยกระบวนการค้นหา สอบทาน และ
สามารถระบุคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) คนจนที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการ
ช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ (Add on and Exit) ที่เป็นปัจจุบันให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด

5.ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครัวเรือน
ยากจน จากระบบข้อมูล PPPConnext ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100%

6.ยกระดับโมเดลแก๊จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนา
อาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด

▪ คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-
skill/ Re-skill/ New-skill 100%

▪ ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจน
ที่เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล

▪ ได้โมเดลแก๊จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือน
และ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ รวมไม่เกิน 5 โมเดล

▪ ได้โมเดลแก๊จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบ
สวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social
Mobility อย่างน้อย 1 โมเดล

7.เกิด “อำเภอแก๊จน/ ท้องถิ่นแก๊จน” ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area)
ระดับอำเภอ/ ท้องถิ่นระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป ให้สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ทั้งพื้นที่ อย่าง
น้อย 1 อำเภอหรือ 1 เทศบาลเมืองขึ้นไป

8.ยุทธศาสตร์การการขจัดความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการ
ร่วม และโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวน 1 แผน

9.เกิดมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่เป็นศูนย์บ่มเพาะ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ
(International Collaboration)/ สร้างระบบนิเวศการทำงานแก๊จน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย เพื่อ
เป็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด

10.ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อน
จัดความยากจนระดับจังหวัด

- นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ระดับ
มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่มีข้อมูลความรู้ในการเสริมพลังกลไก เพื่อ
แก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด อย่างน้อย 20 คน

- นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ระดับ
ท้องถิ่น/ อำเภอ/ จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็น
รูปธรรม อย่างน้อย 30 คน

11.เกิด“ตลาดแก้งจน/ ตลาดมหาวิทยาลัยแก้งจน” อย่างน้อย 1 แห่ง

12.ได้กองทุนในระดับจังหวัดเพื่อช่วยเหลือคนยากจน อย่างน้อย 1 กองทุน

13.จำนวนคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม
พร้อม (Technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสใน
การยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 1,000 ครอบครัว หรือ 5,000 คน/ จังหวัด

14.จำนวนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับ
ศักยภาพ เข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ยกระดับรายได้ อย่างน้อย 25 ชิ้น

ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง เมื่อเข้าร่วมโครงการฯ ย่อย 1

พบว่า

1. เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิต

1.1 เพิ่มรายได้ในครัวเรือน ครัวเรือนยากจนที่เรียนรู้วิธีปลูกหม่อนด้วยเทคโนโลยีและองค์
ความรู้สมัยใหม่ เช่น การใช้พันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง การจัดการดิน และระบบชลประทานที่มี
ประสิทธิภาพ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น เพิ่มจำนวน 760
คน

1.2 ตัวอย่างรายได้ การขายใบหม่อนให้กับผู้เลี้ยงไหมหรือการแปรรูปผลหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์
เช่น ชาหม่อน แยม ขนมคุกกี้หม่อน น้ำมัลเบอร์รี่ ไอศกรีมมัลเบอร์รี่ เพิ่มจำนวน 760 คน

1.3 ลดต้นทุนการผลิต การใช้เทคโนโลยีช่วยลดค่าใช้จ่าย เช่น การจัดการปุ๋ยและน้ำ รวมถึง
การลดการสูญเสียผลผลิต ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เพิ่มจำนวน 760 คน

2. การสร้างโอกาสทางสังคม

2.1 เกิดการจ้างงานในชุมชน การพัฒนาอุตสาหกรรมเกี่ยวกับหม่อน เช่น การแปรรูปผลผลิต
หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างงานใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการฟาร์ม การต้อนรับนักท่องเที่ยว
และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ครัวเรือนยากจนมีรายได้เพิ่มเติม

2.2 เกิดการเข้าถึงตลาดที่หลากหลาย การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การตลาดออนไลน์ ทำให้
เกษตรกรในชุมชนสามารถขายผลิตภัณฑ์ได้กว้างขวางขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาคนกลาง

2.3 เกิดการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ โครงการอบรมที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ชุมชน
ได้รับความรู้ใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากร เทคนิคการปลูก และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

3. การพัฒนาชุมชนในภาพรวม

3.1 เกิดการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน การรวมกลุ่มของผู้ปลูกหม่อนเพื่อทำงานร่วมกัน
ในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ช่วยสร้างความสามัคคีและเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ทำให้ชุมชน
เข้มแข็งมากขึ้น

3.2 เกิดการยกระดับความยั่งยืน การส่งเสริมการปลูกหม่อนแบบอินทรีย์หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว พร้อมกับสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นการเรียนรู้และการรักษาทรัพยากร

4. การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสังคม

4.1 ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ครีวเรือนยากจนที่ได้รับโอกาสในการพัฒนาผลผลิตและแปรรูป สามารถยกระดับรายได้ให้เทียบเท่ากับครีวเรือนทั่วไปในชุมชน ลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจ

4.2 เกิดการพึ่งพาตนเอง ครีวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนในพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากนัก

5. นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ดังนี้

5.1 เกิดนักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ระดับมหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่มีข้อมูลความรู้ในการเสริมพลังกลไก เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด 20 คน

5.2 นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ระดับท้องถิ่น/อำเภอ/จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม 30 คน คือ ADM เชี่ยวชาญด้านการปลูกหม่อน จำนวน 10 คน ADM เชี่ยวชาญด้านการแปรรูปหม่อนผลหม่อนใบ จำนวน 10 คน ADM เชี่ยวชาญด้านการลงพื้นที่เก็บข้อมูลครีวเรือนยากจน หรือเป็นนักวิจัยในพื้นที่จำนวน 5 คน และ ADM เชี่ยวชาญด้านหมอดิน จำนวน 5 คน

6.เกิด“ตลาดแก้จน จำนวน 2 ที่ คือ

6.1 เกิดตลาดนัดสีเขียว อำเภอนิคมคำสร้อย ทุกวันพุธหน้าโรงพยาบาลนิคมคำสร้อย มีผู้เข้าไปจำหน่ายสินค้า จำนวน 20 ครีวเรือน เป็นครีวเรือนยากจน จำนวน 10 ครีวเรือน

6.2 เกิดตลาดนัดแฮกมหานคร บริเวณลานริมแม่น้ำโขง ช้างเจ้าแม่สองนางพี่น้อง เทศบาลเมืองมุกดาหาร มีผู้เข้าไปจำหน่ายสินค้า จำนวน 15 ครีวเรือน

6.3 สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ในการแปรรูปหม่อนผลและหม่อนใบ ได้นำไปจัดจำหน่ายที่ร้านโอท็อปของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดมุกดาหาร บ้านเฮือนมุกดา หน้าจวนผู้ว่าเก่า และตลาดนัดชุมชนของเทศบาลเมืองมุกดาหาร (เป็นพื้นที่จัดงานในชุมชนมีจัดขึ้นทุกเดือนเพื่อให้นักท่องเที่ยวจากจังหวัดต่างๆ ในเครือข่ายของเทศบาลเมืองมุกดาหารได้มาศึกษาดูงานด้านการเกษตร สินค้าพื้นเมืองมุกดาหาร สินค้าจากผ้าและอื่นๆ อีกมากมายในชุมชนเป็นกิจกรรมจัดกรู๊ปทัวร์ผู้สูงอายุ ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น มาศึกษาดูงานและเรียนรู้วิถีชีวิตของคนจังหวัดมุกดาหาร) ทำให้มีพื้นที่จำหน่ายสินค้าจากโครงการฯ เพิ่มขึ้น

7 .เกิดกองทุนในพื้นที่ มี 2 กองทุน คือ

7.1 เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดง เกิดขึ้นโดยเงินสมทบสวัสดิการจากสมาชิก, องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น(อบต./เทศบาล/ อบจ.),สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.),หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ มีสมาชิก จำนวน 321 คน เป็นกองทุนช่วยเหลือเรื่องของการเกิด เจ็บ และตาย ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้แก่สมาชิกปีละ 365 บาท เงินรัฐบาลสมทบ 30,000 บาท/ปี

7.2 เกิดกองทุนหม่อนแก้จน เกิดจากแนวคิดที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการพัฒนากลุ่มครีวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการย่อย 1 หม่อนแก้จน และการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่ที่ปลูกหม่อน โดยเป็นการสร้างระบบที่เข้มแข็งและยั่งยืนเพื่อช่วยเหลือครีวเรือนยากจนให้สามารถพึ่งพาตนเองจากการเกษตรที่มีการปลูกหม่อนเป็นหลัก โดยการดำเนินงานของกองทุนจะต้องมุ่งเน้นการสร้างรายได้,

การพัฒนาทักษะการเกษตร, และการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือนยากจนในระยะยาว มีกระบวนการดำเนินงานดังนี้

1. เก็บเงินจากการขายใบหม่อนของสมาชิก ร้อยละ 2 บาทของยอดขายเข้าเป็นเงินสะสม เป็นเงิน 30000 บาท

2. ค่าสมัครและทุนเรือนหุ้นแรกเข้า คนละ 200 บาท หุ้นละ 100 บาท ปัจจุบันมีเงินสะสม จากค่าสมัครและทุนเรือนหุ้นแรกเข้าเป็นเงิน 14000 บาท รวม 2 ปี

3. เก็บไว้ช่วยเหลือสมาชิกยามเจ็บป่วย และเสียชีวิต หรือไว้กู้เงินไม่มีดอกเบี้ยเพื่อใช้จ่ายใน ครัวเรือน ๆ ละไม่เกิน 2000 ต่อครั้ง

8. เกิดหลักสูตรที่พัฒนามาจากองค์ความรู้จากภูมิปัญญาการปลูกหม่อนเดิมในพื้นที่ องค์ความรู้ จากวิชาการด้านการปลูกหม่อนจากศูนย์หม่อนไหมฯ องค์ความรู้ทางด้านการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการ ทำการปลูกหม่อนจากสำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร มทร.อีสาน วิทยาเขตสกลนคร สถาบันวิจัย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ทีมวิจัยได้รวบรวมเนื้อหาจากองค์ความรู้จากชุมชน หน่วยงานราชการ สถาบันวิชาการ เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณ ทหารลาดกระบัง มาพัฒนาเป็นหลักสูตรทั้งออนไลน์ และออนไซต์ จำนวน 3 หลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรการปลูกหม่อน
2. หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนผลและหม่อนใบ
3. หลักสูตรกระดาศาจากต้นหม่อนแห้ง

9. ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจนที่เป็นรูปธรรม

มิติการเปลี่ยนแปลง	ตัวชี้วัด	ผลการเปลี่ยนแปลง
รายได้ครัวเรือน	รายได้เฉลี่ยรายเดือน	เพิ่มขึ้น 1,000–2,500 บาทต่อเดือน
ทักษะและศักยภาพ	การเรียนรู้จากเวิร์กช็อป	ครัวเรือน 70% สามารถแปรรูปหม่อนหรือทำ กิจกรรมท่องเที่ยวได้เอง
ความมั่นคงทางอาหาร	การปลูกหม่อนและผสมผสานผักพื้นบ้าน	ครัวเรือนสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ลด ค่าใช้จ่ายรายวัน
ความสัมพันธ์ในชุมชน	การรวมกลุ่มเพื่อจัดการท่องเที่ยว	เกิดกลุ่มอาชีพใหม่/กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ 6 แห่ง
ความเชื่อมั่นในตนเอง	การพูดในที่สาธารณะ / นำกิจกรรม	กลุ่มเปราะบางมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น และ เข้าร่วมเวทีระดับตำบล

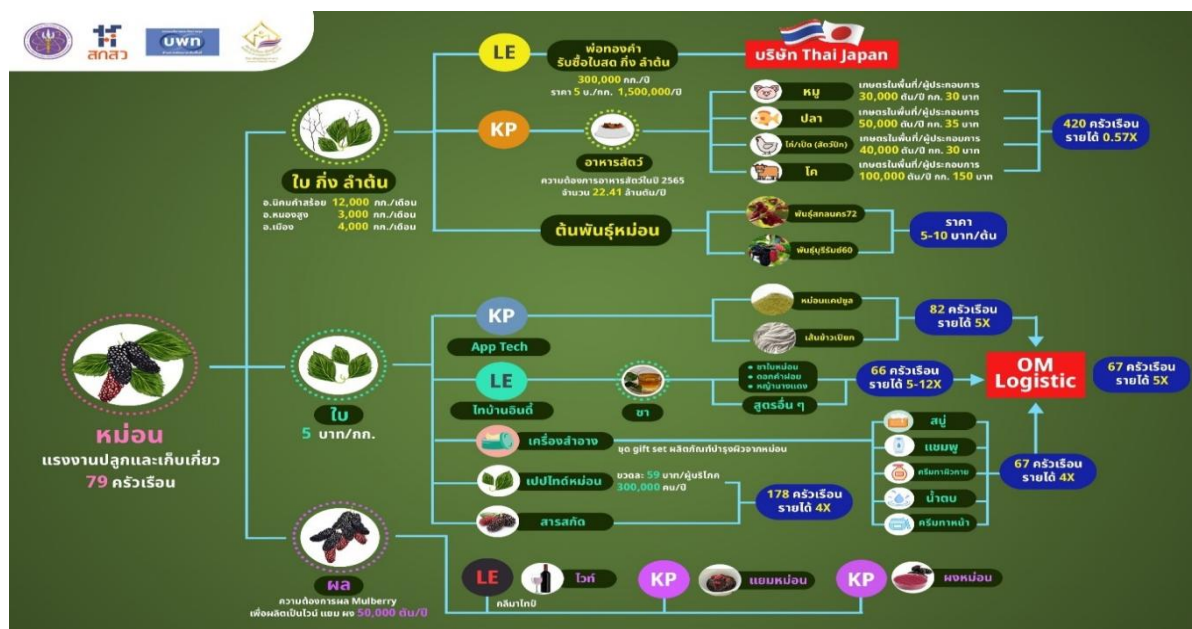
3.7 ปัจจัยนำเข้า

การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการเชื่อมโยงหม่อนแก่จน ที่ทีมวิจัยได้พัฒนาขึ้น ได้สอดคล้องตามแนวทางการพัฒนาแผนปฏิบัติการ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ของกรมหม่อนไหม มีความสำคัญและมุ่งเน้นการกำหนดทิศทางการดำเนินงานภาพรวมของกรม หม่อนไหม มีกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานตามภารกิจของกรมหม่อนไหมทั้งในส่วนกลางและส่วน ภูมิภาค เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของผู้เกี่ยวข้องและเกษตรกรหม่อนไหมให้มีความภาคภูมิใจในการ ประกอบอาชีพ สร้างรายได้ที่มั่นคงและยั่งยืน

กรมหม่อนไหม ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ของกรมหม่อนไหม

เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานของกรมหม่อนไหมในช่วงระยะที่ 2 (พ.ศ. 2566 – 2570) ของยุทธศาสตร์ชาติ โดยแผนปฏิบัติราชการดังกล่าวจะเป็นแผนหลักในการขับเคลื่อนภารกิจของกรมหม่อนไหมไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ และนำไปใช้ในการติดตามและประเมินผลโครงการประจำปีงบประมาณ ตลอดจนผู้บริหารกรมหม่อนไหมสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล และติดตามผลการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรม ให้สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่า เกิดประสิทธิภาพต่อการบริหารราชการแผ่นดินในภาพรวม เพื่อมุ่งการบรรลุผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายระดับชาติ ระดับกระทรวง และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรหม่อนไหมต่อไป มีการวางระบบการบริหารจัดการไว้ดังนี้ 1) อนุรักษ์พันธุกรรมหม่อนไหม สืบสานภูมิปัญญา และต่อยอดการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ 2) วิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่ม มูลค่าสินค้าหม่อนไหม 3) ยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรและผู้ประกอบการให้มีความมั่นคงในอาชีพหม่อนไหม 4) พัฒนาและส่งเสริมการผลิตหม่อนไหมตลอดทั้งห่วงโซ่ให้มีประสิทธิภาพ เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม และได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล 5) มุ่งประสานความร่วมมือในการส่งเสริมและแสวงหาช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ และ 6) ปรับการบริหารจัดการองค์กรสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงและตอบสนองการให้บริการประชาชน ทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ภายใต้โครงการการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคี เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 จากผลการดำเนินงานในระหว่างปี พ.ศ. 2563-2566

แนวคิดการพัฒนาระบบ value chain โมเดลหมอนแก้ว

ภาพที่ 3.22 แนวคิดการพัฒนาหมอนแก่นจนเพื่อคนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน
และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100% จำนวน 7 อำเภอ ในจังหวัด
มุกดาหาร

การวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินโครงการ

การเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจนและกลุ่มเปราะบาง การปลูกหม่อนเพื่อสร้างรายได้ในปัจจุบันสามารถวิเคราะห์ได้จากหลายปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมหม่อนในประเทศไทย โดยปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1.ด้านรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

1.1 ครัวเรือนมีรายได้เสริมจากการจำหน่ายใบหม่อนสดและผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น ชาใบหม่อน แคปซูลหม่อน น้ำหม่อน ขนมเค้กจากลูกหม่อน หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพ เช่นชอทอดร้ง

1.2 รายได้มีความสม่ำเสมอมากขึ้น ลดความเสี่ยงจากพืชเศรษฐกิจหลักที่ผันผวนตามฤดูกาล

2.ด้านโภชนาการและสุขภาพ

2.1 ครัวเรือนบริโภคผลิตภัณฑ์ใบหม่อนที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง และสารลดระดับน้ำตาลในเลือด ตระหนักรู้ในเรื่องสุขภาพและสมุนไพรพื้นบ้านเพิ่มขึ้น

3. ด้านทักษะและการเรียนรู้

3.1 สมาชิกในครัวเรือนได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาเดิมเกี่ยวกับการปลูกหม่อน การจัดการผลผลิต และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

3.2 เกิดการเรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ เช่น การอบแห้ง การบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ และการขายออนไลน์

4.ด้านการรวมกลุ่มและพลังทางสังคม

4.1 เกิดการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มอาชีพ เกิดการพึ่งพาอาศัยกันในระดับครัวเรือนและชุมชน

4.2 กลุ่มเปราะบางมีบทบาทในการจัดการกิจกรรม เช่น ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแปรรูป เด็กและเยาวชนมีบทบาทในการตลาดดิจิทัล

5.ด้านการเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสทางเศรษฐกิจ

5.1 ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น อบต. พัฒนาชุมชน เกษตรอำเภอ ทีมวิจัยวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ที่ทำการท้องถิ่นระดับอำเภอ สนง.พาณิชย์จังหวัด มุกดาหาร ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนตำบล และ สนง.นิคมสร้างตนเองคำสร้อย

6.ด้านความยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจชุมชน

ระบบการผลิตใบหม่อนและการแปรรูปกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและเศรษฐกิจท้องถิ่นส่งผลให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในชุมชน ลดการพึ่งพิงรายได้จากนอกพื้นที่

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนเหล่านี้ช่วยให้การปลูกหม่อนกลายเป็นอาชีพที่มีศักยภาพในการสร้างรายได้ อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนท้องถิ่น จึงแสดงผลรายได้ของเกษตรกรที่ขายใบหม่อนในปี 2567 ดังตารางที่ 3.14 ดังนี้

ตารางที่ 3.15 เปรียบเทียบเกษตรกรครัวเรือนยากจนที่มีรายได้จากการจำหน่ายใบหม่อนสดให้ผู้ประกอบการเลี้ยงไหมในพื้นที่ ตำบลกกแดงและตำบลใกล้เคียง

ชื่อเกษตรกรที่ขาย ใบหม่อนสดให้ ผู้ประกอบการเลี้ยงไหมใน พื้นที่	ที่อยู่	จำนวนใบสด ที่ขาย บาท/ก.ก.	รายได้ต่อ เดือน (บาท) ก.ก.ละ 5 บ.	จำนวน ปลูก/ไร่
1.นายบุญนอม ดีดวงพันธ์	136 ม.4 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	250 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	1,250 บาท	1 ไร่
2.นายมังกร นายโยธักษ์	157/1 ม.3 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	250 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	1,250 บาท	1 ไร่
3.นายประชา เทือกทา	100 ม.1 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	250 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	1,250 บาท	1 ไร่
4.นางสาวราภรณ์ บุตรพรหม	15 ม.8 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	250 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	1,250 บาท	1 ไร่
5.นายวิจิต งามหลวม	4/4 ม.9 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	500 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	2,500 บาท	2 ไร่
6.นายประเสริฐ ประกอบสุข	28 ม.12 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	250 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	1,250 บาท	1 ไร่
7.นายประชน วงศ์ศรีทา	6 ม.6 ต.นาอุดม อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร	500 ก.ม. ต่อไร่/45 วัน	2,500 บาท	2 ไร่

จากตารางที่ 3.15 เป็นตารางสรุปรายได้ของเกษตรกรที่ปลูกหม่อนขายใบให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมในพื้นที่จะเห็นได้ว่ารายได้และผลผลิตจะได้มากกว่าปลูกหม่อนขายใบไปทำอาหารสัตว์เนื่องจากเกษตรกรดูแลรักษาใบหม่อนเป็นอย่างดีโดยใช้ปุ๋ยมูลไหมในการดูแลรักษาลำต้นและใบ หากใช้ปุ๋ยชนิดนี้แล้วจะทำให้ใบหม่อนและลำต้นได้น้ำหนักมากส่งผลให้เกษตรกรขายได้ราคาดี เพราะน้ำหนักของลำต้นและใบทั้งหนักและใบหนาเหมาะสมที่จะเลี้ยงไหมได้ดีอีกด้วย

ตารางที่ 3.16 รายชื่อเกษตรกรผู้ขายใบหม่อนสดให้กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย เพื่อนำไปบดสับและตากแห้งเพื่อส่งโรงงานผลิตอาหารสัตว์ภายใต้ชื่อแบรนด์ บริษัทไทยเจแปน จำกัด

ข้อมูลการขายหม่อน

ของกลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนแก้งจานตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

แปลงรวม แปลงนิคมสร้างตนเองคำสร้อย จัดสรรให้

ประจำเดือน กันยายน 2567

ลำดับที่	แปลงที่ ปลูก / พื้นที่	ชื่อ-สกุล	ผลผลิตที่ขาย	จำนวนที่ขาย ก.ก.	ราคาขาย ก.ก.ละ	จำนวนที่ได้รับ บาท/เดือน/ครั้ง	ขายให้ ผู้รับซื้อ
1	ป.4 / 1 ไร่	นางสาววิศรุตตา คำนันท์	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	40	5	200	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ

							จ.มุกดาหาร
2	ป.2 / 1 ไร่	นางสุตา เพ็งแจ่ม	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	ครั้งที่ 1 / 40 ครั้งที่ 2 / 40	5 5	200 200	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
3	ป.3 / 1 ไร่	นางบุญล้อม บุญประกอบ	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	ครั้งที่ 1 / 40 ครั้งที่ 2 / 40	5 5	200 200	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
4	ป.8 / 1 ไร่	นางศิริทิพย์ นราธร	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	42	5	210	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
5	ป.10 / 1 ไร่	นายบุญมี มาดาสีห์	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	80	5	400	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
6	ป.11 / 1 ไร่	นางสมนึก โชติมุข	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	50	5	250	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
7	ป.12 / 1 ไร่	น.ส.จันทร์เพ็ญ หนูจิตร	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	80	5	400	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย
							(พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
8	ป.14 / 1 ไร่	นางเข็ม โชติมุข	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	80	5	400	ให้กลุ่มที่เลี้ยงไหม เอาไป เลี้ยงไหมในชุมชน
9	ป.15 / 1 ไร่	นางสาย โสภิพันธ์	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	80	5	400	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยง ไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ. มุกดาหาร
10	ป.16 / 1 ไร่	นางบุญมา โชติมุข	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	70	5	350	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
11	ป.17 / 1 ไร่	นางบุญเลิศ จิตรเชื้อ	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	40	5	200	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
12	ป.18 / 1 ไร่	นางสมพร จิตรเชื้อ	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	60	5	300	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย (พ่อทองคำ สายโรจน์) บ้านบะ ต.กกแดง อ.นิคมฯ จ.มุกดาหาร
13	ป.20 / 1 ไร่	นางเพ็ญศรี สุขรัง	ขายหม่อนใบ พร้อมลำต้น	80	5	400	กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อน เลี้ยงไหมสายนิคมคำสร้อย

จากภาพได้พัฒนาแนวคิดห่วงโซ่คุณค่าที่มุ่งเน้นเป้าหมายกลุ่มคนยากจน (Pro-poor Value Chain) แนวคิด Pro-poor Value Chain มาประยุกต์ใช้ด้วยการออกแบบโมเดลแกจันให้สอดคล้องกับฐานทุนเดิมที่มีอยู่ในเสริมพลังและเสริมสร้างขีดความสามารถของคนยากจนการนำแนวคิดนี้มาใช้จะช่วยให้โอกาสของคนจนในการเข้าเป็นสวนหนึ่งในกระบวนการผลิตทำให้คนจนได้เข้าร่วมกิจกรรมที่หลากหลาย และช่วยเพิ่มมูลค่าในทุกห่วงโซ่คือคนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ให้สามารถเข้าไปเป็นแรงงานหรือช่วยงานในสวนใดสวนหนึ่งของกิจกรรมในห่วงโซ่การผลิต ซึ่งหากสามารถแยก/ขยายห่วงโซ่ได้ละเอียดมากก็จะยิ่งทำให้เห็นช่องว่างที่คนจนเป้าหมายจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากขึ้น

3.7 ผลการดำเนินโครงการ โครงการย่อยที่ 2

โครงการย่อยที่ 2 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนเพื่อจัดความยากจนและ สร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและใหม่แกจันเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 ในการดำเนินงานของโครงการย่อยที่ 2 มีการเชื่อมโยงการทำงานบนรากฐานด้านเกษตรกรรมที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์ หนึ่งในระบบการเกษตรที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ขณะเดียวกัน การปลูกหญ้าเศรษฐกิจ เช่น หญ้าเนเปียร์ หญ้าแพงโกล่า เพื่อเลี้ยงวัวนมและวัวเนื้อ ก็มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงด้านอาหารสัตว์และส่งเสริมรายได้แก่เกษตรกร แนวคิดในการบูรณาการการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเข้ากับการปลูกหญ้าเศรษฐกิจจึงเป็นแนวทางใหม่ที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนในระดับครัวเรือน

ผลดำเนินงานตามวัตถุประสงค์การวิจัย พบว่า

1 เพื่อยกระดับกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี เพิ่มโอกาสของการเข้าถึงอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในจังหวัดมุกดาหาร ในชุมชนเมือง จังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและใหม่แกจันเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 2 ปีที่ 2

1) เวทีการวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการและวิเคราะห์ศักยภาพของคนในพื้นที่เพื่อการพัฒนาศักยภาพและความสนใจของคนในพื้นที่เพื่อให้การพัฒนาอาชีพเป็นไปตามความต้องการของคนในพื้นที่และผู้เข้าร่วมโครงการ รวมไปถึงความแม่นยำของข้อมูลในการส่งต่อความช่วยเหลือด้านอาชีพของคนในพื้นที่ จากฐานข้อมูลในปี พ.ศ. 2567 พบว่ามีจำนวนครัวเรือนยากจนในระบบ PPPconnect จำนวน 7 อำเภอ จำนวน 6,184 ครัวเรือน พบว่ามีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 5,071 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMap (Exclusion Error) จำนวน 819 ครัวเรือน และยังได้มีการค้นหาครัวเรือนยากจนที่ขาดโอกาสด้านการศึกษาเพื่อส่งต่อความช่วยเหลือผ่านกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) พบว่ามีครัวเรือนตกหล่นด้านการศึกษาในอำเภอดงหลวง อำเภอนิคมน้ำส้วม อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูงจำนวน 42 ครัวเรือน และมีการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านในทุกตำบล และ ศพ.อ. ทั้ง 4 อำเภอ และมีการสำรวจครัวเรือนเป้าหมายเพิ่มเติมในปี 2567 ในพื้นที่ 4 อำเภอได้แก่ อำเภอดงหลวง อำเภอนิคมน้ำส้วม อำเภอเมืองมุกดาหาร อำเภอหนองสูง สอบทาน 100% พบว่ามีคนรั่วไหลในระบบ (Inclusion Error) จำนวน 3,828 ครัวเรือน คนตกหล่นจากระบบ TPMap (Exclusion Error) จำนวน 555 ครัวเรือน ในปัจจุบันรวมครัวเรือนยากจนสะสมทั้งสิ้น จำนวน 1,369 ครัวเรือน ดังตารางที่ 3.16

ตารางที่ 3.17 ข้อมูลครัวเรือนยากจนฐานทุนตามแนวคิด Sustainable Livelihoods Framework (SLF) ปี 2567

พื้นที่อำเภอ	จำนวนตำบล	จำนวนครัวเรือนปี 2566	คนจนที่ได้รับ การช่วยเหลือ (Inclusion)	จากการค้นหา สอบทาน จนจริง(เดิม)	Add on ครัวเรือน ปี 2567 (Exclusion)	รวมทั้งหมด จนจริง
นิคมคำสร้อย	7	755	471	284	75	359
หนองสูง	6	175	104	71	74	145
ดงหลวง	6	2,334	2,125	209	76	285
เมือง	13	1,378	1,128	250	330	580
รวม	32	4,642	3,828	814	555	1,369

ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2568

2 เพื่อพัฒนาโมเดลเมืองชายแดนแห่งการเรียนรู้ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในจังหวัดมุกดาหาร ในชุมชนเมือง จังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและไหมแก่นเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 2 ปีที่ 2

1) เวทีการวิเคราะห์ปัญหากลุ่มครัวเรือนยากจนที่เข้าร่วมโครงการ เนื่องจากปัญหาของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเกิดจากการขาดองค์ความรู้ในการเลี้ยงไหมขายรังจึงส่งผลการมีปัญหารีงของคุณภาพรังไหมของเกษตรกรมีคุณภาพต่ำและน้ำหนักของรังไหมไม่ได้ตามที่บริษัทกำหนด เลยส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ต่ำกว่าเป้าหมาย กลุ่มผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้จัดเวทีวิเคราะห์ปัญหารีงของคุณภาพรังไหมของเกษตรกรมีคุณภาพต่ำและน้ำหนักของรังไหมไม่เป็นไปตามเป้าหมายและมีการวิเคราะห์ศักยภาพของคนในพื้นที่ในเรื่องการดูแลรักษาโรงเรือนเลี้ยงไหมรวมไปถึงการวิเคราะห์คุณภาพและจำนวนของไหมอ่อนซึ่งส่งผลโดยตรงกับคุณภาพของรังไหม ดังภาพที่ 3.24

ภาพที่ 3.24 เวทีการวิเคราะห์ปัญหากลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไหมขายรัง

2) เวทีการออกแบบการแก้ไขปัญหามอเดลแก่นและแผนนโยบายร่วมกันในระดับจังหวัดร่วมกับหน่วยงานที่พันธมิตรร่วมกัน และกลุ่มผู้ประกอบการ เนื่องจากปัญหาของกลุ่มเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการเลี้ยงไหมขายรังจึงส่งผลการมีปัญหารีงของคุณภาพรังไหมของเกษตรกรมีคุณภาพต่ำและน้ำหนักของรังไหมไม่ได้ตามที่บริษัทกำหนด และปัญหาการดูแลรักษาโรงเรือนเลี้ยงไหมให้ถูกสุขลักษณะเพื่อให้

คุณภาพรังไหมของเกษตรกรมีคุณภาพ ซึ่งมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้าร่วมแก้ไขปัญหา ซึ่งมีหน่วยงานที่เข้าร่วมดังต่อไปนี้ 1) ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร ได้ให้การสนับสนุนทั้งให้องค์ความรู้ในการดูแลโรงเรือนและสร้างโรงเรือนเพื่อให้กลุ่มครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหารที่มีความสนใจแต่ขาดทุนทรัพย์ในการสร้างโรงเรือน โดยให้การสนับสนุนครัวเรือนละ 10,000 บาท 2) บริษัท จุล ไหมไทย ได้ทราบถึงปัญหาเรื่องขาดองค์ความรู้ในการเลี้ยงไหมขายรังไหม จึงได้สร้างช่องทางให้ความรู้การเลี้ยงไหมขายรังในรูปแบบออนไลน์ เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการเลี้ยงไหมขายรังจึงส่งผลการมีปัญหารื่องของคุณภาพรังไหมของเกษตรกรมีคุณภาพต่ำ ได้เข้ามาเรียนรู้และแก้ไข รวมถึงการปรับวิธีการดูแลรักษาให้เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อให้คุณภาพรังไหมมีคุณภาพสูงขึ้น 3) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร ได้สร้างโรงเรือนกลางเป็นศูนย์บ่มเพาะเศรษฐกิจและทุนชุมชนในตำบลกกแดง เพื่อให้กลุ่มครัวเรือนคนจนที่ไม่มีพื้นที่ในการเลี้ยงไหมได้เข้ามาเลี้ยงไหมใหม่ ดังภาพที่ 3.25

ภาพที่ 3.25 ศูนย์บ่มเพาะเศรษฐกิจและทุนชุมชนในตำบลกกแดง

3) วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้ให้การสนับสนุนทั้งในแง่ความรู้ในการดูแลโรงเรียน และปรับปรุงโรงเรียนเดิมในพื้นที่เพื่อให้กลุ่มครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหารที่มีความสนใจแต่ขาดทุนทรัพย์ในการสร้างโรงเรียน และวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้กำลังดำเนินการปรับปรุงการใช้ที่รกร้างซึ่งเป็นที่ดินของรัฐปรับปรุงเพื่อใช้เป็นโรงเลี้ยงกลางเพื่อให้กลุ่มคนจนในพื้นที่ที่ให้ความสนได้เข้ามาเลี้ยงไหมขายรังเพื่อยกระดับรายได้ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและไหมแก้จนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ในเขตพื้นที่อำเภอดงหลวง โดยใช้พื้นที่โรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส) โดยเป็นพื้นที่รกร้าง ดังภาพที่ 3.26

ภาพที่ 3.26 อาคารและพื้นที่แปลงรวมของโรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส) ตำบลหนองแคน ซึ่งควบคุมดูแลโดยเทศบาลตำบลหนองแคน อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 96 ไร่

ซึ่งทางโครงการวิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงไหมขายรังเพื่อยกระดับรายได้ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและไหมแก้จนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” โดยได้รับเกียรติจาก นายวรญาณ บุญณราช ผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารและหัวหน้าส่วนราชการในจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งได้ปรับปรุงอาคารเรียนเดิมของโรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส) ดังภาพที่ 3.27

ภาพที่ 3.27 โรงเรือนเลี้ยงไหมแก้จน ใน โรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส)

ประเด็นโจทย์วิจัย	ผลการดำเนินงานตามเป้าหมาย
ที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัย ได้แก่ ▪พัฒนาโมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content ใช้วัตถุดิบ/ทรัพยากรผลิตในท้องถิ่นจำหน่ายในตลาดท้องถิ่น สร้างอาชีพ/ยกระดับรายได้ครัวเรือนยากจน กลุ่มคนเปราะบาง ครัวเรือนแรงงานยากจน ▪พัฒนาโมเดลแก้จน Pro-poor Value Chain หลายรูปแบบที่สอดคล้องกับบริบทความยากจนครัวเรือนเป้าหมาย/โมเดลแก้จน Flagship/ Quick Win/ Balance Phase ที่เป็น Opportunity Based มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือน ▪พัฒนาโมเดลแก้จน Social Safety Net การระดมทุน/ สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนอยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility 2.สร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด/ การพัฒนา/ จัดการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise : SE)/ ผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)	▪คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill 100% ▪ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล ▪ได้โมเดลแก้จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ รวมไม่เกิน 5 โมเดล ▪ได้โมเดลแก้จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility อย่างน้อย 1 โมเดล 2.ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัด ▪นักจัดการงานวิจัยเชิงพื้นที่ (Area Research Manager: ARM) ระดับมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่มีข้อมูลความรู้ในการเสริมพลังกลไก เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด อย่างน้อย 20 คน ▪นักจัดการงานพัฒนาเชิงพื้นที่ (Area Development Manager: ADM) ระดับท้องถิ่น/ อำเภอ/ จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนขจัดความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม อย่างน้อย 30 คน 3.จำนวนคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้ เทคโนโลยี/ นวัตกรรมพร้อม (Technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 300 ครัวเรือน หรือ 1,500 คน/ จังหวัด 4.จำนวนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ ยกระดับรายได้ อย่างน้อย 25 ขึ้น

ปัจจัยนำเข้า

การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลเมืองชายแดนเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนเมืองจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “เมืองชายแดนและไหมแก้จนเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเพื่อขจัดความ

ยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area Border for Poverty Alleviation and Social Mobility) จากผลการดำเนินงานในระหว่างปี พ.ศ. 2563-2566 ทีมวิจัยได้สรุปวิธีการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบองค์รวม (Holistic Approach) ด้วยการเชื่อมโยงฐานทุน 5 ด้าน ในจังหวัดมุกดาหาร ดังภาพที่ 3.8 และเนื่องจากพื้นฐานของกลุ่มครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหารส่วนมากเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมและในอดีตมีประวัติการเลี้ยงไหมในจังหวัดมุกดาหารมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในภูมิภาคนี้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่อาศัยการเกษตรเพื่อดำรงชีพ โดยเฉพาะการปลูกพืชเศรษฐกิจและการเลี้ยงสัตว์ ในอดีต การเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริมของครัวเรือนชนบทที่ช่วยเพิ่มรายได้จากการผลิตผ้าไหมและขายรังไหม และความสำคัญของการเลี้ยงไหมในมุกดาหารพยายามให้มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่ถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ชาวบ้านมักเลี้ยงไหมในครัวเรือน โดยกระบวนการเลี้ยงไหมมีความละเอียดและต้องใช้ความเชี่ยวชาญ และปัจจุบันเป็นการเลี้ยงไหมเชิงพาณิชย์ นอกจากการทอผ้าไหมแบบดั้งเดิม การเลี้ยงไหมในมุกดาหารยังพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม การผลิตรังไหมเพื่อขายให้กับโรงงานสิ่งทอที่ใช้เส้นใยไหมในการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ผ้าไหม เสื้อผ้า และผลิตภัณฑ์จากไหม โดยมีความร่วมมือระหว่างชุมชน หลายชุมชนในมุกดาหารมีการรวมกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงไหมเพื่อจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มอำนาจต่อรองทางการตลาดและการจำหน่ายรังไหมได้ในราคาที่ดีกว่าเดิมและการสนับสนุนจากภาครัฐ รัฐบาลได้มีการสนับสนุนการเลี้ยงไหมในมุกดาหารผ่านโครงการพัฒนาศักยภาพการผลิตไหม เพื่อส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าและยั่งยืน และจังหวัดมุกดาหารมองว่าการเลี้ยงไหมในจังหวัดมุกดาหารจึงเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและยังคงมีบทบาทในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

การวิเคราะห์ผลการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน

เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่และภาคีระดับภูมิภาคในกระบวนการสร้างระบบนิเวศน์เลือกแนวทางกรณีศึกษาเชิงคุณภาพในปฏิบัติการแก้จน ซึ่งวิธีการนี้ช่วยให้สามารถนำเสนอความซับซ้อนหลายมิติรวมถึงของรูปแบบและบริบทของระบบนิเวศน์ที่เกิดขึ้นใหม่

การสร้างระบบนิเวศน์ของสถาบันการศึกษาที่สามารถส่งผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาคความยากจนด้วยอาชีพการเลี้ยงไหมขายรัง มีดังนี้

1) ผลลัพธ์และผลกระทบหลายมิติ ผลกระทบของสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ต่อการสร้างระบบนิเวศน์ระดับภูมิภาคด้วยกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาต่อนวัตกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนบทบาทเชิงสัมพันธ์ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนที่มีบรรทัดฐานร่วมกัน แนวปฏิบัติด้านการสื่อสาร และส่วนร่วมทาง “ความทรงจำทางวัฒนธรรม”

2) ความหลากหลายของสภาพแวดล้อมในภูมิภาค เนื่องจากผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของสถาบันการศึกษาไม่เพียงขึ้นอยู่กับการแทรกแซงของตนเองเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับการดำเนินการในภูมิภาคด้วย และปัจจุบัน เกษตรกรรมในจังหวัดมุกดาหาร ยังคงเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาอาชีพการเกษตรเป็นแหล่งรายได้หลัก สภาพภูมิอากาศและพื้นที่ในจังหวัดมุกดาหารเหมาะสมสำหรับการทำเกษตรหลากหลายประเภท ทั้งการเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชเศรษฐกิจ การปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าวเป็นพืชหลักของเกษตรกรในมุกดาหาร โดยเฉพาะข้าวเหนียวซึ่งเป็นที่ยอมรับในการบริโภคและการค้า การผลิตข้าวมีความสำคัญในระดับครัวเรือนและเชิงพาณิชย์ และมันสำปะหลัง เป็นพืช

เศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งของจังหวัด เนื่องจากมีความต้องการในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และ อุตสาหกรรมแปรรูป เกษตรกรในมุกดาหารปลูกอ้อยเพื่อป้อนโรงงานน้ำตาลในภูมิภาค มีการขยายพื้นที่ปลูก อ้อยเพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารมี การเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงสุกรและไก่เพื่อ บริโภคและจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมทางการเกษตรที่สำคัญ โคและกระบือเป็นการเลี้ยง สัตว์ที่แพร่หลายในมุกดาหาร โดยเฉพาะการเลี้ยงโคขุนซึ่งมีความต้องการสูงในตลาด ทั้งการจำหน่าย ภายในประเทศและเพื่อการส่งออก จึงส่งผลให้มีการปลูกพืชอื่นด้วย เช่น **หญ้าพันธุ์เนเปียร์** (หญ้าเนเปียร์ ปากช่อง 1) **หญ้าหวานอิสราเอล** (Israeli Sweet Grass) **หญ้าไนล์** (Nile grass) และ **หญ้างินี** (Guinea grass) ซึ่งหญ้าที่มีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรกรรม เช่น จังหวัดมุกดาหาร ทั้งสองชนิดมีคุณสมบัติที่ดีในการใช้เป็นอาหารสัตว์ เนื่องจากมีคุณค่าทาง โภชนาการสูง และสามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น และเหมาะสำหรับเลี้ยงโค กระบือ และสัตว์กินพืชอื่น และมีการซื้อขายอย่างแพร่หลายในจังหวัดมุกดาหาร โดยเฉพาะเขตพื้นที่อำเภอหนองสูง และอำเภอดงคำชะอี

3) การเปิดกว้างของระบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมของพื้นที่ บทบาทของช่องทางความรู้ ระดับสากลและถ่ายโอนระหว่างภูมิภาคซึ่งเป็นส่วนสำคัญของระบบนิเวศน์

การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาจะมุ่งเน้นไปยังภาคีและผู้มีส่วนร่วมที่หลากหลายเพื่อให้ แน่ใจว่าจะสะท้อนถึงมุมมองที่กว้างขวางของระบบนิเวศน์ของการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วย เทคโนโลยี นวัตกรรม และวัฒนธรรม และบทบาทของสถาบันการศึกษาด้วยการถอดบทเรียนจากอำเภอ แชนด์บ็อกซ์ที่เป็นกรณีศึกษาจะสร้างความเชื่อมั่นว่าระบบนิเวศน์นี้ผ่านการปฏิบัติการแล้ว ซึ่งจะพบ บทเรียนสำคัญในการสร้างระบบนิเวศน์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่และสามารถขยายผลใน พื้นที่อื่น ๆ ได้ ซึ่งวิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก**ผู้ปฏิบัติงานหลักสูตรได้ช** **ในกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงไหมขายรังของครัวเรือนยากจน** ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงาน เพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ให้แก่หน่วยงานที่มีพันธกิจในการส่งเสริมการเลี้ยง ไหมขายรัง ได้แก่ 1) ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯมุกดาหาร มีหน้าที่ ดูแลพัฒนากลุ่มเลี้ยงไหมขายรัง ในการเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมและนวัตกรรมขั้นตอนการเลี้ยงไหมขายรัง 2) องค์การบริหารส่วนตำบลก แดง มีหน้าที่ ดูแลบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจรวมถึงการเป็นที่ปรึกษาพัฒนากลุ่มวิสาหกิจ 3) วิทยาลัย ชุมชนมุกดาหาร มีหน้าที่ พัฒนากลุ่มเช่น การส่งเสริมการขาย การแปรรูป ซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้นตาม พันธกิจของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

ความร่วมมือใหม่

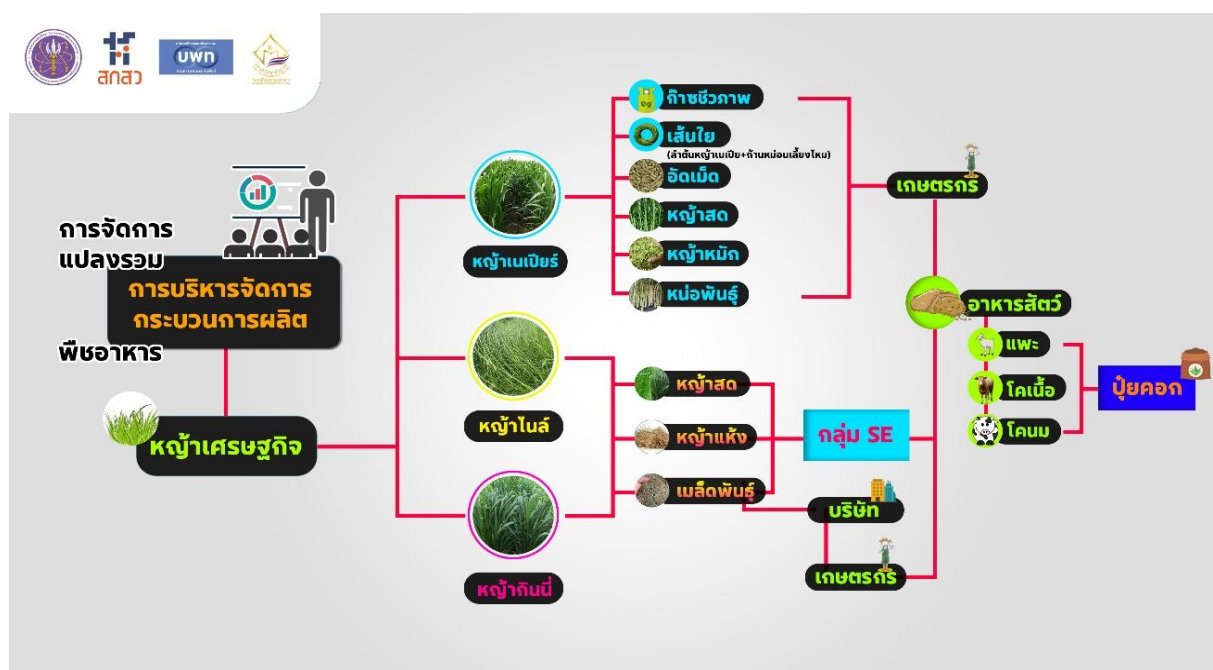
1) เกิดภาคีใหม่ใน Poverty Platform เนื่องจากหลังจากค้นหาสอบถามทางผู้วิจัยได้ค้นพบกลุ่ม ครัวเรือนซึ่งเป็นผู้นำทางด้านความคิดเรื่องเกษตรแนวใหม่เช่น กลุ่ม Smart farmer และ กลุ่ม Young smart farmer เพื่อมาพัฒนากลุ่มครัวเรือนยากจน ส่งผลให้ผู้วิจัยได้ทำความร่วมมือกับ กลุ่ม Young smart farmer และ คณะกรรมการมาธิการแก้ไขปัญหาหนี้สินความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำสภา ผู้แทนราษฎร เพื่อออกแบบวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนากลุ่มเกษตรกร

2) เกิดภาคีใหม่ใน OM เนื่องจากมีการวางแผนการสร้างโรงเรียนเลี้ยงไหมรวมให้แก่กลุ่ม ครัวเรือนยากในพื้นที่ บ้านอรัญญา ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร จาก สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหาร โดยพันธกิจเดิมของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน คือ ช่อมบ้านให้ กลุ่มครัวเรือนยากจน

3) เกิดภาคีใหม่ใน OM เรื่องไหมเนื่องจากหลังจากค้นหาสอบถามทางผู้วิจัยได้ค้นพบกลุ่มครัวเรือนซึ่งมีองค์ความรู้การทำผ้าฝ้ายและการเลี้ยงไหม ศูนย์การเรียนรู้ผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติบ้านค่านางโอกในพื้นที่ บ้านค่านางโอก ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ในเรื่องขยายพื้นที่เลี้ยงไหมและการทำผ้าฝ้ายแกมไหมและแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ

ภาพที่ 3.29 การส่งมอบผ้าฝ้ายแกมไหมผลิตจากบ้านค่านางโอก ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.30 แนวคิดการพัฒนาหญ้าเศรษฐกิจ

ภาพที่ 3.31 การพัฒนาธุรกิจไหมใน 4 อำเภอ มีดังนี้ นิคมคำสร้อย หนองสูง ดงหลวง และเมือง ใน จังหวัดมุกดาหาร

จากภาพในปี พ.ศ. 2567 ทีมวิจัยได้พัฒนา OM พืชพลังงาน (หญ้าเศรษฐกิจ) ในจังหวัดมุกดาหาร ในพื้นที่อำเภอหนองสูงและอำเภอดงหลวง ในโครงการย่อยที่ 2 ไหมแก่น

3.6) ปัจจัยนำเข้า

ปัจจัยนำเข้าในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนบพท และชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ภายใต้แนวคิด พื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนเพื่อจัดการความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (Strategic Research Area Border for Poverty Alleviation and Social Mobility) จากผลการดำเนินงานในระหว่างปี พ.ศ. 2563-2566 ทีมวิจัยได้สรุปวิธีการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบองค์รวม (Holistic Approach) ด้วยการเชื่อมโยงฐานทุน 5 ด้าน ในจังหวัดมุกดาหาร ดังภาพ 3.30

แผนภาพการวิเคราะห์ Supply side ของภาคี
ด้วยการเชื่อมโยงฐานทุน 5 ด้าน จังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.32 แผนภาพแสดงวิธีการแก้ไขปัญหาคความยากจนแบบองค์รวม (Holistic Approach)
ด้วยการเชื่อมโยงฐานทุน 5 ด้าน ในจังหวัดมุกดาหาร

3.8) การสร้างระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาคความยากจนในระดับจังหวัด

เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเภทและรูปแบบของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่และภาคีระดับภูมิภาคในกระบวนการสร้างระบบนิเวศเลือกแนวทางกรณีศึกษาเชิงคุณภาพในปฏิบัติการแก้จน ซึ่งวิธีการนี้ช่วยให้สามารถนำเสนอความซับซ้อนหลายมิติรวมถึงของรูปแบบและบริบทของระบบนิเวศที่เกิดขึ้นใหม่

การสร้างระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาคความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่ มีองค์ประกอบของระบบนิเวศ ดังนี้ ระบบนิเวศวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ การผลิตองค์ความรู้และนวัตกรรม ระบบโครงสร้างสนับสนุน ยุทธศาสตร์ระดับสถาบันและระดับภูมิภาค ภาคีเครือข่ายและรูปแบบการสื่อสารเครือข่าย (Sybille Reichert, 2019) โดยมีกรอบการสร้างระบบนิเวศ ดังนี้

ภาพที่ 3.33 ระบบนิเวศการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยกลไกสถาบันการศึกษาในพื้นที่
การสร้างระบบนิเวศของสถาบันการศึกษาที่สามารถส่งผลกระทบต่อการใช้ปัญหาความยากจน มีดังนี้

1) **ผลลัพธ์และผลกระทบหลายมิติ** ผลกระทบของสถาบันการศึกษาในระดับพื้นที่ต่อการสร้างระบบนิเวศระดับภูมิภาคด้วยกระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาต่อนวัตกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมตลอดจนบทบาทเชิงสัมพันธ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีบรรทัดฐานร่วมกัน แนวปฏิบัติด้านการสื่อสาร และส่วนร่วมทาง “ความทรงจำทางวัฒนธรรม”

2) **ความหลากหลายของสภาพแวดล้อมในภูมิภาค** เนื่องจากผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของสถาบันการศึกษาไม่เพียงขึ้นอยู่กับการแข่งขันของตนเองเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในภูมิภาคด้วย

3) **การเปิดกว้างของระบบเทคโนโลยีและนวัตกรรมของพื้นที่** บทบาทของช่องทางความรู้ระดับสากลและถ่ายโอนระหว่างภูมิภาคซึ่งเป็นส่วนสำคัญของระบบนิเวศ

การถอดบทเรียนจากกรณีศึกษาจะมุ่งเน้นไปยังภาคีและผู้มีส่วนร่วมที่หลากหลายเพื่อให้แน่ใจว่าจะสะท้อนถึงมุมมองที่กว้างขวางของระบบนิเวศของการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และวัฒนธรรม และบทบาทของสถาบันการศึกษาด้วยการถอดบทเรียนจากอำเภอแซนด์บ็อกซ์ที่เป็นกรณีศึกษาจะสร้างความเชื่อมั่นว่าระบบนิเวศนี้ผ่านการปฏิบัติการแล้ว ซึ่งจะพบบทเรียนสำคัญในการสร้างระบบนิเวศในการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่และสามารถขยายผลในพื้นที่อื่น ๆ ได้

3.8) กระบวนการและกลไกในการเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์จังหวัด

กระบวนการและกลไกในการเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร

พ.ศ. 2566 – 2570

การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารในระหว่างปี พ.ศ. 2566-2570 คำนึงถึงความต้องการ และศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่นภายในจังหวัด รวมทั้งความพร้อมของภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน ภายใต้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2565 โดยมีประเด็นปัญหา และความต้องการเชิงพื้นที่ซึ่งได้มีการเชื่อมโยงและบูรณาการแผนในระดับพื้นที่ของจังหวัดให้เกิดความ สอดคล้องเชื่อมโยงกันในทุกระดับเป็นแผนเดียวกัน (One Plan) และได้วิเคราะห์สภาพปัญหาความ ต้องการและศักยภาพของจังหวัดพบว่า **(1) ด้านเกษตร** อาชีพและรายได้อยู่ในภาคเกษตรกรรม สินค้า เกษตรที่มีศักยภาพสูงของจังหวัด ได้แก่ ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย และการเลี้ยงโคเนื้อ แต่ยังเป็น เกษตรกรรมพื้นฐานขาดการพัฒนามูลค่าเพิ่ม การแปรรูปผลผลิตยังต่ำ และเกษตรกรมีรายได้ไม่เพียงพอ **(2) ด้านอุตสาหกรรม** จำนวนโรงงาน เงินลงทุน และแรงงานเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่มีสัดส่วนต่อ GPP ต่ำ และผลิตภาพแรงงานต่ำ ตลอดจนความต้องการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของอุตสาหกรรม **(3) ด้านการค้าชายแดน/เขตเศรษฐกิจพิเศษ** เป็นหนึ่งในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มูลค่าการค้าชายแดนไทย - สปป.ลาว มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่สัดส่วนมูลค่าของภาคบริการ และภาคขนส่งต่อ GPP ยังอยู่ ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ **(4) ด้านการท่องเที่ยว** จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง แต่เวลา พำนักราคาใช้จ่ายต่อหัวยังต่ำ สถานที่และกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวมีจำนวนมากแต่ขาดเรื่องราวที่จะ ดึงดูดให้ท่องเที่ยวค้นหาและพำนักราวขึ้น **(5) ด้านสังคม** มีประชากรในวัยแรงงานที่ค่อนข้างสูง ทำให้ ประชากรสามารถมีงานและรายได้ แต่ขาดแรงงานฝีมือและมีคุณภาพ คุณภาพทางการศึกษายังต่ำ และ ปัญหาความเสมอภาคด้านรายได้/สัดส่วนคนยากจน ด้านอาหาร หรือโอกาสทางการศึกษาของจังหวัดยัง สูง บุคลากรทางการแพทย์มีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร และ **(6) ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** สัดส่วนพื้นที่ป่าต่อพื้นที่ทั้งหมดสูง แต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง มีพื้นที่ชลประทานน้อย และสัดส่วนหมู่บ้านการใช้น้ำเพื่อการเกษตรยังไม่เพียงพอ ประชากรมีความเสี่ยง ที่จะประสบภัยธรรมชาติสูง และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร 1) สร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการเพิ่ม มูลค่าในภาคเกษตร และสนับสนุนภาคการค้าชายแดน อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวด้วย Smart Economy/Smart Mobility 2) ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีความมั่นคง และเป็นธรรม สู่ Smart Living/Smart People 3) อนุรักษ์ ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันภัยธรรมชาติ ภายใต้ Smart Environment/Smart Energy

ยุทธศาสตร์การพัฒนา 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการค้าการลงทุน : การค้าชายแดน โลจิสติกส์ การลงทุน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ และเมืองอัจฉริยะ 2) ด้านเกษตร เกษตรแปรรูป และเกษตรมูลค่าสูง : โคเนื้อคุณภาพ ข้าวอินทรีย์ ปลากดแก้ว แพะ 3) ด้านท่องเที่ยว : ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง และ 4) ด้านอุตสาหกรรม : อุตสาหกรรมการเกษตรมูลค่าสูง และอุตสาหกรรมมูลค่าสูง

สำหรับการพัฒนาของจังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้ **1) ประเด็นการพัฒนาที่ 1 การเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านการค้า การลงทุน เพื่อเชื่อมโยงสู่สากล เพื่อเพิ่มมูลค่าการค้า และการลงทุนของจังหวัดเพิ่มขึ้น** โดยมีเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของมูลค่า การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ OTOP **2) ประเด็นการพัฒนา 2 การยกระดับมาตรฐานการเกษตรและการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐาน**

สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP) ภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น และ (2) อัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น 3) **ประเด็นการพัฒนาที่ 3 การพัฒนาการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง** (1) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยยั่งยืน (2) การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวให้ครบวงจร เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (2) รายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น 4) **ประเด็นการพัฒนาที่ 4 การพัฒนาเมืองและชุมชนน่าอยู่อย่างยั่งยืน** เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนสร้างชุมชนให้น่าอยู่ มีความมั่นคง และเป็นธรรม เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) อัตราผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุบนท้องถนนต่อแสนประชากรลดลง (2) สัดส่วนของนักเรียนที่มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-Net) เพิ่มขึ้น (3) คะแนนเฉลี่ยสติปัญญา (IQ) เด็กไทย ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (4) อัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15 – 19 ปี ต่อประชากรหญิง อายุ 15 – 19 ปี พ้นคนลดลง (5) สัดส่วนประชากรยากจนลดลง 5) **ประเด็นการพัฒนาที่ 5 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นฐานการพัฒนาอย่างยั่งยืน** เพื่ออนุรักษ์ ปันฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันภัยธรรมชาติ เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) จำนวนพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น (2) อัตราการจ้างงานทดแทนที่เพิ่มขึ้น และ 6) **ประเด็นการพัฒนาที่ 6 การเสริมสร้างความมั่นคงชายแดน** เพื่อลดปัญหายาเสพติดในพื้นที่ เป้าหมายและตัวชี้วัด คือ (1) อัตราลดลงของคดีด้านยาเสพติด (2) อัตราลดลงของคดีด้านการหลบหนีเข้าเมือง (3) อัตราลดลงของคดีด้านการลักลอบขนสินค้าหนีภาษี

การทำงานเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับจังหวัดในด้านการจัดทำแผนระดับจังหวัด แผนระดับอำเภอ และแผนงานพื้ชำนัน ดังนี้

การทำงานเชื่อมโยงแผนการทำงานการแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกับกลไกภาคประชาสังคม/ ภาคธุรกิจเอกชน เกิดกลไกภาคประชาสังคม 53 องค์กร/ตำบล ของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตำบล กลไกภาคธุรกิจเอกชน 2 องค์กร การทำงานเชื่อมโยงกลไกภาคทั้งภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการแปรรูปสินค้าจากหม่อนและไหม และการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่า ซึ่งสามารถสร้างโอกาสในการขยายตลาดและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน โดยมีการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันดังนี้

1. กลไกภาคประชาสังคมองค์กร/ตำบลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนตำบล (สพช.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนตำบลมีบทบาทในการเป็นตัวกลางและสนับสนุนการทำงานของภาคประชาสังคมในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะในระดับตำบลหรือชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การซ่อมแซมที่อยู่อาศัย การสำรวจที่ดินทำกินและที่ดินของรัฐในการให้ที่อยู่อาศัยของครัวเรือนยากจนเข้าไปใช้ประโยชน์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

2. กลไกภาคธุรกิจเอกชน ภาคธุรกิจเอกชนที่เข้ามามีบทบาท เช่น บริษัทจุลไหมไทย กลุ่มวิสาหกิจชาวไทยบ้านอินดี้ กลุ่มวิสาหกิจปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย บริษัทเรือนไหมใบหม่อน ร้านอีสานไหมไทยบุรีรัมย์ บริษัทร้านรังไหมสุรินทร์ ภาคธุรกิจเอกชนในพื้นที่อาจจะประกอบไปด้วยธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หรือ บริษัทที่มีความสนใจในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร, หม่อนไหม, หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีศักยภาพ

3. การเชื่อมโยงกลไกความร่วมมือทางเทคโนโลยี การแปรรูปหม่อนและการเชื่อมโยงกับธุรกิจเอกชน หนึ่งในตัวอย่างของการใช้เทคโนโลยีในการเชื่อมโยงภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชน

คือการใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปหม่อน ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการผลิตที่มีเทคโนโลยีทันสมัย เช่น การใช้เครื่องจักรที่ทันสมัยในการแปรรูปหม่อน หรือการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ เช่น การพัฒนาเครื่องสำอางจากหม่อนที่สามารถแข่งขันในตลาด เช่น บริษัทสเปเชียลตีอินโนเวชั่น สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) และโรงงานสมุนไพรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสานวิทยาเขตสกลนคร การสนับสนุนจากธุรกิจเอกชนในด้านเทคโนโลยี : ภาคธุรกิจเอกชนสามารถสนับสนุนด้านเทคโนโลยีในการผลิตและการตลาด เช่น การช่วยจัดหาอุปกรณ์การผลิตที่ทันสมัย หรือการให้คำปรึกษาในการพัฒนากระบวนการผลิตสมุนไพรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมถึงการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงสินค้าของชุมชนสู่ตลาดที่กว้างขึ้น

4. กลไกการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืน การสร้างความร่วมมือในระยะยาว : ความร่วมมือระหว่างภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชนสามารถยั่งยืนได้เมื่อมีการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการร่วมกันที่เป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่าย เช่น การพัฒนาความยั่งยืนทางเศรษฐกิจในชุมชนผ่านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการผลิตและการตลาดของสินค้าท้องถิ่นให้มีมูลค่าสูงขึ้น การร่วมมือในด้านการตลาดและการส่งออก: การพัฒนากลไกการตลาดร่วมกันระหว่างภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจเอกชนสามารถนำไปสู่การสร้างช่องทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างเครือข่ายการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรหรือสมุนไพรในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

การเชื่อมโยงแผนยุทธศาสตร์จังหวัด.จำนวน 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ งบประมาณ 6,800,000 บาท จำนวนครัวเรือนยากจน 700 ครัวเรือน รายละเอียดโครงการดังนี้

1.โครงการพัฒนาศักยภาพด้านการค้าให้ประชาชนผู้มีรายได้น้อยในครัวเรือนยากจนแบบเบ็ดเสร็จและยั่งยืน (Smart Economy) หน่วยงาน จำนวนเงิน 1,500,000 บาท สำนักงานพาณิชย์จังหวัดมุกดาหาร

2.โครงการส่งเสริมองค์กรเกษตรกรต้นแบบและการเกษตรปราดเปรื่อง Smart farmer ด้านการเกษตร เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร

3.โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ให้กับประชาชนและผู้มีรายได้น้อยในครัวเรือนยากจนในพื้นที่ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (สินค้าและบริการ) จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร

4.โครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่มาตรฐานสากล การพัฒนาครัวเรือนยากจนทางด้านการศึกษาและฝึกอบรมการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมุกดาหาร

5. โครงการพัฒนาครัวเรือนยากจนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ด้านการสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดมุกดาหาร

6. โครงการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประเพณีและวัฒนธรรมเส้นทางดงหลวง-มุกดาหาร เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน จำนวนเงิน 1,000,000 บาท สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร

7. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ด้านการฝึกทักษะอาชีพและส่งเสริมความรู้ให้กับกลุ่มเปราะบาง จำนวน 300,000 บาท สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดมุกดาหาร

มีการเชื่อมโยงแผนพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 3 อปท. งบประมาณ 60,000 บาท จำนวนครัวเรือนยากจน 90 ครัวเรือน ดังนี้

1. แผนปฏิบัติการพัฒนาระดับอำเภอนิคมคำสร้อย ระยะ 5 ปี แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการฝึกอาชีพและทักษะ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน จำนวน 20,000 บาท จำนวน 30 ครัวเรือน

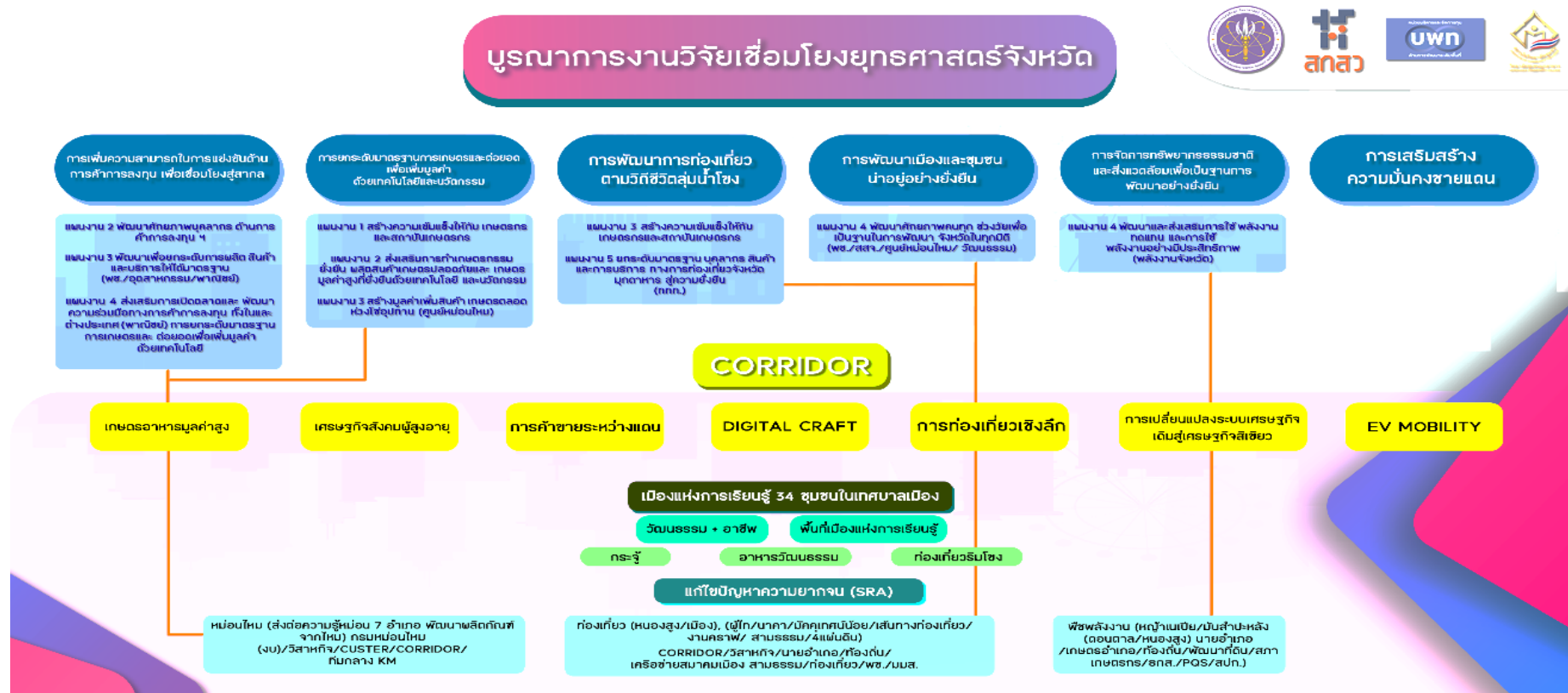
2. แผนปฏิบัติการพัฒนาระดับอำเภอหนองสูง ระยะ 5 ปี แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชน จำนวน 20,000 บาท จำนวน 30 ครัวเรือน

3. แผนปฏิบัติการพัฒนาระดับอำเภอเมืองมุกดาหาร ระยะ 5 ปี แผนงานพัฒนาคุณภาพชีวิต โครงการแก้ไขปัญหาคาความยากจนยกระดับและส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชน จำนวน 20,000 บาท จำนวน 30 ครัวเรือน

มีการเชื่อมโยงแผนหน่วยงานฟังก์ชัน 1 หน่วยงาน ระบุหน่วยงานศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติจังหวัดมุกดาหาร งบประมาณ 860,750 บาท จำนวนครัวเรือนยากจน 100 ครัวเรือน ดังนี้

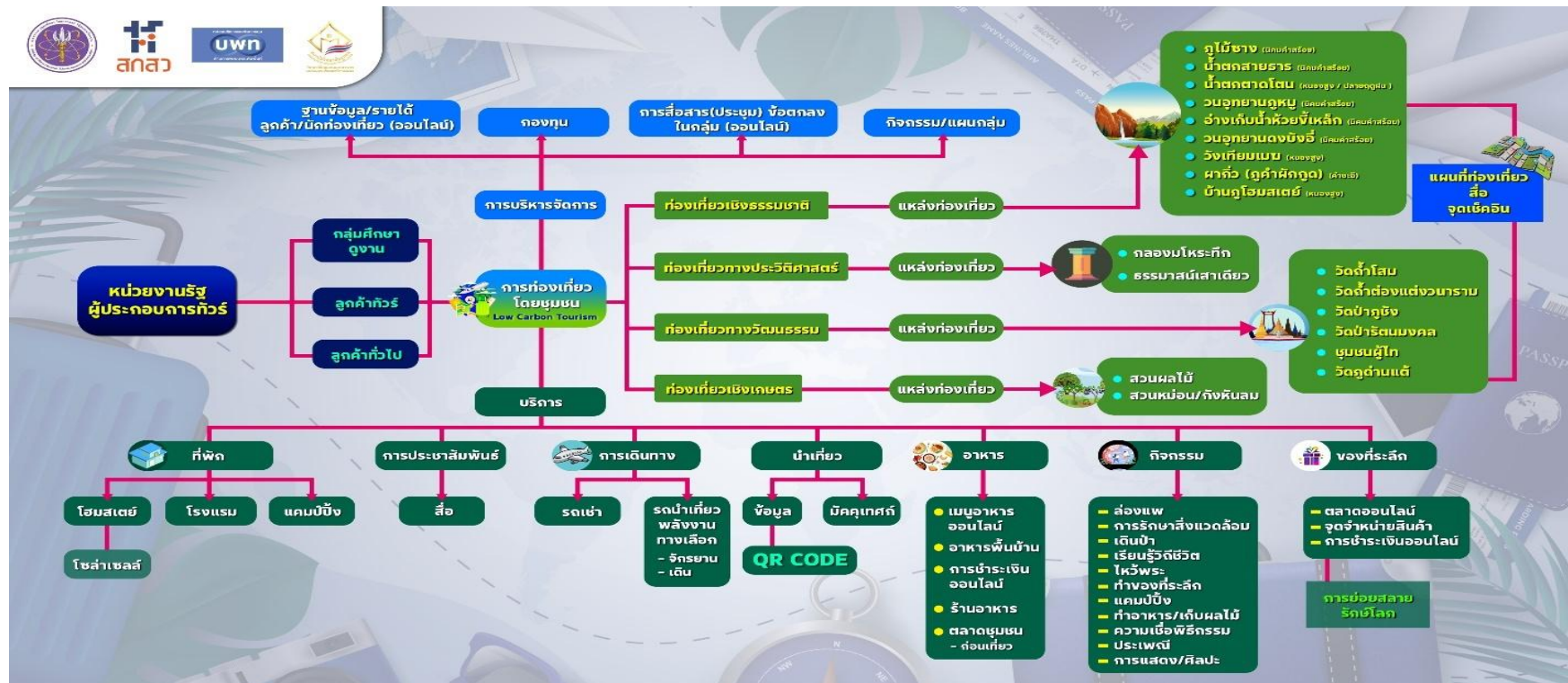
1. โครงการผลิตและกระจายพันธุ์หม่อนไหม จำนวนเงิน 750,650 บาท แผนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2. โครงการยกระดับและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ผ้าไหม จำนวน 110,100 บาท แผนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาพที่ 3.34 การบูรณาการวิจัยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์จังหวัด

จากภาพการจัดการความร่วมมือใหม่ในโครงการทุนวิจัยจากหน่วย บพท. ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ในปี พ.ศ. 2567 ประกอบด้วย โปรแกรมวิจัย SRA, โปรแกรมวิจัย Corridor, โปรแกรม Learning City โดยมีวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เป็นหน่วยงานกลางในการพัฒนาการบูรณาการพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์ในจังหวัดมุกดาหาร

ภาพที่ 3.35 แนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน

THAILAND CARBON NEUTRAL TOURISM (CNT) PACKAGES

123 CNT PACKAGES (JAN.2024)

CONTACT: teataclub@gmail.com
TEATA or th

BAN KOR RUM Mukdahan **FULL DAY**

Farm Activities

- Take the tractor to guava farm, then look around the farm by boat
- Get some welcome drink of guava juice and fresh guava
- Try to make the mushroom ball and pluck mushroom at "Ban Kor Rum Seng Tawee"
- Cooking local meal, after that sip rice beverages at cafe
- Go to King Lue Chosarat's arena to paint the rooster statue and worship Phrahan's father's statue
- Operated by Ban Kor Rum Community

Contact us:
Tel: 081 8641033
E-mail: bn.kor.rum@hotmail.com

This package is carbon neutral through low carbon activities and offsetting 3.2 kgCO2eq/traveller from local project.

TRAVEL IN FRUIT LAND "SOR BOON RIT FARM" Mukdahan **2D 1N**

Fruit garden Experience

Spiritual

SAY 1

- Stroll around with seasonal fruit cake
- Walking meditation, plant forest bathing, finished by oil herbal tea
- Visit fruit garden by 5 Far car, we will take some photos and shop some fruits that you like
- Go to visit coffee garden, make a wish with Luang Phor Tan Jar, see the sunset at view tower. Reserved for 5 Far car

SAY 2

- Make a merit at Khao Phutthachan Monastery
- Visit to Phu Maha Wihan mountain for make a wish
- Chomdee Monastery Resident Sengs workshop
- Operated by Ban Kor Rum Community

Contact us:
Tel: 081 8718778
E-mail: 840910589042

This package is carbon neutral through low carbon activities and offsetting 15.4 kgCO2eq/traveller from local project.

DESIGNING CLOTHES WITH JOYFULNESS. Mukdahan **HALF DAY**

Design & creative

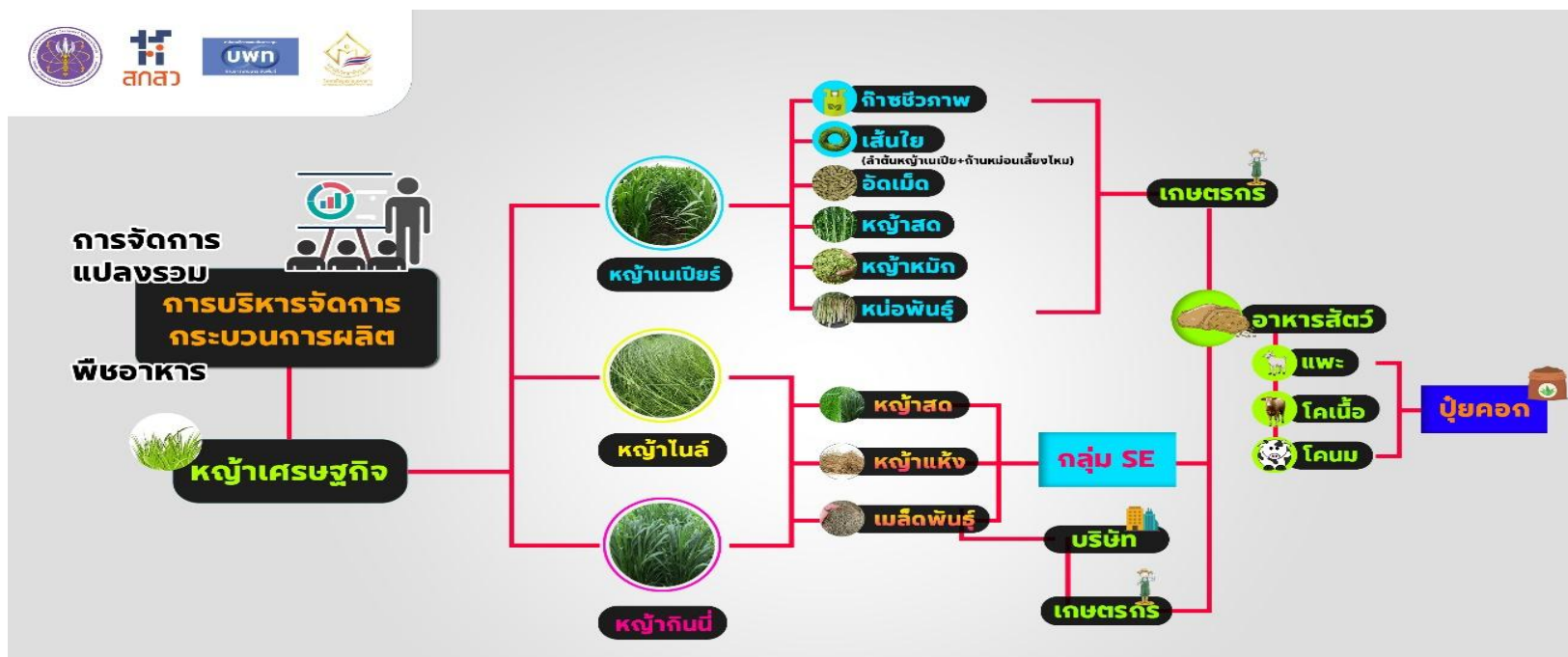
- Learning how to tie dry clothes from muds
- Try to design & tie dry cloth from mud by yourself.
- Learning how to design, create and sewing
- Try to design and sewing bag by yourself.
- By Ban Phu community

Contact us:
Tel: 081 0474218
E-mail: 0894101203

This package is carbon neutral through low carbon activities and offsetting 2.1 kgCO2eq/traveller from local project.

ภาพที่ 3.36 แนวคิดการพัฒนาท่องเที่ยวชุมชน

จากภาพในปี พ.ศ. 2567 ทีมวิจัยได้พัฒนา OM การท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด Low carbon Tourism ในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอดงหลวง ในโครงการย่อยที่ 1 เหมือนกัน

ภาพที่ 3.37 แนวคิดการพัฒนาหญ้าเศรษฐกิจ

จากภาพในปี พ.ศ. 2567 ทีมวิจัยได้พัฒนา OM พืชพลังงาน (หญ้าเศรษฐกิจ) ในจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด Low carbon Tourism ในพื้นที่อำเภอหนองสูง อำเภอเมือง อำเภอน้ำโสม และอำเภอนาคู ในโครงการย่อยที่ 2 ใหม่แก่น

บทที่ 4

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในระยะ 12 เดือนของการดำเนินการวิจัยภายใต้วัตถุประสงค์การดำเนินการวิจัย 3 ข้อ ดังนี้ ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนาและยกระดับแพลตฟอร์มบริหารจัดการความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ (Provincial Poverty Alleviation Operating System : PPAOS) และพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน เพื่อเพิ่มโอกาสของการเข้าถึงพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบทในชุมชนบทบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ (Area Based University) และสร้างนักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชนบทบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” และข้อที่ 3 เพื่อสร้างแพลตฟอร์มกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อจัดการความยากจนระดับจังหวัด สำหรับแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จและแม่นยำ โดยใช้วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่ประกอบด้วย ระบบค้นหา สอบทานข้อมูลครัวเรือนยากจน ระบบส่งต่อช่วยเหลือ และระบบติดตามประเมินผล ในชุมชนบทบทและชุมชนเมืองของจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด”

4.1) สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

4.1.1) การยกระดับระบบฐานข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ด้วยการค้นหาและ สอบทานครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก้จนทั้งสิ้นจำนวน 870 ครัวเรือน 3,622 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 56 ชิ้น สามารถยกระดับ อาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 4,534 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 12 คน ในการขับเคลื่อน ธุรกิจท้องถิ่น (Local Business) และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 30 คน และ Area development manager จำนวน 89 คน เกิดการช่วยเหลือส่งต่อและติดตาม Feedback Loop 100 % พบว่า

1.1) คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100% จำนวน 760 ครัวเรือน 3,800 คน

1.2) ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content จำนวน 5 โมเดล คือ โมเดลการปลูกเกษตรอินทรีย์ โมเดลการจัดทำ โมเดลการจัดการระบบน้ำในแปลง โมเดลท่องเที่ยว Low Carbon หรือโมเดลที่ 386 เกษตร โมเดลหญ้าเศรษฐกิจ

1.3) ได้โมเดลแก้จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ จำนวน 2 โมเดล คือ โมเดลหมอนแก้จน โมเดลไหมแก้จน

1.4) ได้โมเดลแก้จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบ สวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social

Mobility จำนวน 2 โมเดล คือ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดง กองทุนหม่อนแก่นจัน กองทุนไหมแก่นจัน กองทุนเสมอภาคทางการศึกษา กองทุนการศึกษาภาคบังคับ

1.5) เกิดการพัฒนาหลักสูตรได้ร่วมกับหน่วยงานหลายภาคส่วน เช่น ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดมุกดาหาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 40 มุกดาหาร สำนักงานจัดหางานจังหวัดมุกดาหาร นายทองคำ สายโรจน์ ที่ปรึกษากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายใยนิคมคำสร้อย นายบุญเพ็ง ยืนยง ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร และสภาการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ร่วมกันรวบรวมองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรแบบออนไลน์ และหลักสูตรการพัฒนาทักษะอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 9 หลักสูตร

- หลักสูตร “โรงเรียนแก่นจัน” จำนวน 45 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การแปรรูปสินค้าจากผ้าฝ้ายแกมไหม” จำนวน 100 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การทำกระดาดสาจากต้นหม่อนแห้ง” จำนวน 30 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การทำหมอนไหม” จำนวน 10 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การปลูกหม่อน” จำนวน 45 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนและผลหม่อน” จำนวน 75 ชั่วโมง
- หลักสูตร “ปุ๋ยน้ำหมักมูลไหม” จำนวน 10 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การเลี้ยงหม่อนไหม” จำนวน 30 ชั่วโมง
- หลักสูตร “การผลิตอาหารโคขุนหญ้าอัดเม็ดด้วยหญ้าเศรษฐกิจสูตรเร่งน้ำหนัก” จำนวน

10 ชั่วโมง

1.6) เกิดพื้นที่ ตลาดแก่นจัน คือ ตลาดสี่เหลี่ยมตำบลกกแดง ตลาดนัดแฮกหมาน ที่จำหน่ายสินค้าโอท็อป สำนักงานพัฒนาชุมชนมุกดาหาร และบ้านมุกดาเกลลอรี ศูนย์จำหน่ายผลิตสินค้า OTOP 387

1.7) เกิดท้องถิ่นแก่นจัน คือ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสูงใต้

4.1.2) การทำงานแก้ไขปัญหาค่าความยากจนด้วยอำเภอนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ที่มีการขับเคลื่อนโมเดลแก้ไขปัญหาค่าความยาก การยกระดับและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ควบคู่การจับคู่ร่วมกับภาคธุรกิจคือบริษัทจุลไหมไทยจำกัด ที่มีแนวคิดการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีธรรมภิบาลบนฐานคิดสร้างโอกาสให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน Pro-poor value chain และสร้างมูลค่าเพิ่มห่วงโซ่การผลิตของหม่อนไหม บริษัทมีการรับซื้อแบบประกันราคาในกับกลุ่มเกษตรกรและมีการส่งออกต่างประเทศ ด้วยแนวคิดการยกระดับแบบทวีคูณมูลค่าทางเศรษฐกิจบนฐานเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น 0.57 – 15 เท่าของมูลค่าเดิม ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมของ มทร.อีสาน วิทยาเขตสกลนครและสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย สร้างความเข้มแข็งระบบการผลิตและเพิ่มผลิตภาพกระบวนการแปรรูปสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์จากส่วนต่าง ๆ ของหม่อน ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิตจำนวน 802 ครัวเรือน

4.1.3) กลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อจัดการความยากจนระดับจังหวัดสำหรับแก้ไขปัญหาค่าความยากจนด้วยเครื่องมือ Poverty Forum มีการจัดกระบวนการสู่การสร้างความร่วมมือทั้งในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายและโมเดลแก่นจันสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในข้อมูลและงานปฏิบัติการและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของ

ตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักผู้โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy

4.1.4) มุกดาหารเมืองแห่งการเรียนรู้ด้วยกลไกสภาคนเมืองสามธรรม ผ่านกระบวนการทำงานรูปแบบ Collaborative Governance มีความสำคัญในการพัฒนาและเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างนโยบายที่เหมาะสมต่อสังคมบนฐานมุกดาหารเมืองแห่งชายแดน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZ) เมืองสามธรรม (ธรรมะ ธรรมชาติ วัฒนธรรม) โดยกลไกการทำงานในระดับพื้นที่ทั้ง Area Manager, Area Research Manager และ Area Development Manager เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงานประกอบไปด้วย 1) การจัดเวทีพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ เช่น สภาเมืองมุก เป็นต้น และ 2) การจัดเวทีการพูดคุยอย่างเป็นทางการ เช่น เวทีเสวนาพัฒนาเมืองมุกดาหาร เป็นต้น เพื่อการสร้างกระบวนการพัฒนาจังหวัดมุกดาหารร่วมกันในระยะ 10 ปีข้างหน้า

4.1.5) นิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ มีกระบวนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน คือ 1) การวิจัย 2) การพัฒนา และ 3) การขับเคลื่อนทางสังคม โดยมีรายละเอียดในแต่ละกระบวนการดังนี้ 1) การวิจัย (Research) กระบวนการพัฒนาระบบฐานข้อมูล PPAOS ที่ถูกต้อง แม่นยำ ยอมรับร่วมแบบพหุภาคีที่สร้างความเป็นเจ้าของร่วมของข้อมูลและพัฒนา Area Research Manager และ Area Development Manager ผ่านกลไกระบบนิเวศของสถาบันการศึกษาในพื้นที่ 2) การพัฒนา (Development) กระบวนการพัฒนาศักยภาพและทักษะ การส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายบนฐานทุนการดำรงชีพ ศักยภาพ บริบท และความพร้อมของครัวเรือนเป้าหมายด้วยกระบวนการ Empowerment เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเป็นส่วนหนึ่งของ Pro-poor value chain และโครงข่ายความมั่นคงทางสังคม ร่วมกับการพัฒนาโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (U2T) การกิจร่วมของกระทรวง อว. ส่วนหน้า และ 3) การขับเคลื่อนทางสังคม (Social Movement) การขับเคลื่อนทางสังคมครั้งนี้มีการดำเนินงานผ่าน One data one plan ของยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดมุกดาหารด้วยกลไกและกระบวนการทำงานแบบพหุภาคีด้วยพลังการขับเคลื่อนงานผ่านกลไกผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ด้วยการสร้างการรับรู้และการยอมรับร่วมกันในระดับพื้นที่ ตำบล อำเภอ และ จังหวัด ด้วยกระบวนการทำงานใน 3 ส่วนหลักนี้จะถูกถอดบทเรียนสู่การขยายผลการดำเนินงานในอำเภออื่น ๆ ต่อไป

4.1.6) การใช้ที่ดินแปลงรวมในเขตนิคมสร้างตนเองมีการจัดการแปลงรวมหรือการใช้ที่ดินขนาดใหญ่และเป็นที่ดินของรัฐ โดยสำนักงานนิคมสร้างตนเองคำสร้อยให้ครัวเรือนยากจนเป้าหมายได้เข้าไปปลูกหม่อนในพื้นที่ของนิคมสร้างตนเองคำสร้อยจัดสรรที่ดินให้จำนวน 83 ไร่ เกิดผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จำนวน 617 ครัวเรือน มีรายได้เพิ่มขึ้น 3,000 – 4,000 บาท/เดือน/ครัวเรือน และยกระดับรายได้คนจน 40% ล่าง ให้มีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 10

4.1.7) การเสริมพลังการทำงานในระดับพื้นที่แบบบูรณาการทำงานเชิงประเด็นแผนที่ยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดมุกดาหารสามารถเพิ่มแรงยกระดับด้านรายได้ในเป้าหมาย 5 เท่าได้

4.1.8) การยกระดับกระบวนการค้นหาและสอบทานในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองมุกดาหารสามารถยกระดับการทำงานผ่านกระบวนการ Focus group มุ่งเป้ากลุ่มบนฐานอาชีพสำคัญของกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเมืองซึ่งช่วยลดระยะเวลาในการทำงานและค้นหากลุ่มเป้าหมายได้ตรงจุดสามารถพัฒนาอาชีพและรายได้ สามารถข้ามข้อจำกัดของพื้นที่เมืองที่ส่วนใหญ่เป็นประชากรแฝงต่างถิ่นที่ไม่มีชื่อในระบบทะเบียนบ้าน สร้างโอกาสในการเข้าถึงเส้นทางอาชีพใหม่ๆ ได้

4.1.9) การสร้างการยอมรับของข้อมูลระหว่างหน่วยงานฟังชั้นต้องมีการออกแบบบนฐานคิดและตัวชี้วัดร่วม ซึ่งการทำงานในระยะถัดไปจะมีการออกแบบการเก็บข้อมูลในรายละเอียดประเด็นรายได้ให้

สามารถเชื่อมโยงกับสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ เพื่อตอบโจทย์การเชื่อมโยงแบบ micro-macro linkage approach ในระดับฐานข้อมูลต่อไปได้

4.2) เปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา

ตารางที่ 4.1 ตารางเปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญาโครงการหลัก

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุเป้าหมาย
เดือนที่ 1- 3 (เดือน)	1) ได้กลไกความร่วมมือเพื่อขจัดปัญหาความยากจนระดับจังหวัดที่มีการสร้างเป้าหมายร่วมในการขจัดความยากจนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม 1 กลไก	ค้นหาสอบถามคนจนและครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมครบทั้งจังหวัดอย่างถูกต้องและแม่นยำ จำนวน 1,943 ครัวเรือน หรือ 3,276 คน	✓
	2) ยกระดับระบบข้อมูล PPPConnext ให้เป็นระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด 1 ระบบ	เชื่อมโยงเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมถึงบูรณาการระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนระดับพื้นที่ (PPPConnext) แสดงผลเป็น Dashboard แบบ Real Time	✓
	3) ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ	1) บ้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) นำคนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ จำนวน 4,000 คน	✓
		2) ยกระดับระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ	✓
เดือนที่ 4 - 8 (8 เดือน)	4) ได้ข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการตรวจสอบด้วยกระบวนการค้นหา สอบถาม และสามารถระบุคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) คนจนที่รั่วไหล (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ (Add on and Exit) ที่เป็นปัจจุบันให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด	ระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนกลางของจังหวัด (Thai People Map ระดับจังหวัด) ที่มีการใช้ร่วมกับจังหวัด โดยการเชื่อมโยงข้อมูลที่มีความเป็น Data ownership เข้าสู่กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การออกแบบความช่วยเหลือสวัสดิการครอบคลุม ในพื้นที่อำเภอแก่จน 100% จำนวน 3 อำเภอ อำเภอละ 1 แห่ง ประกอบด้วย อำเภอนิคมน้ำจืด 1 แห่ง อำเภอหนองสูง 1 แห่ง และอำเภอเมืองมุกดาหาร 1 แห่ง โดย จะทำการติดตั้งระบบฐานข้อมูลในศูนย์ ศจพ.อ. ของแต่ละอำเภอ รวมถึงมีการติดตามผลการช่วยเหลือและระบบบ้อนข้อมูลย้อนกลับ (Feedback Loop) จำนวน 1 ระบบ	✓

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุเป้าหมาย
	5) ได้ระบบส่งต่อความช่วยเหลือเพื่อสร้างโอกาสทางสังคม (Social Mobility) ครบถ้วนจากจากระบบข้อมูล PPPConnexxt ต้องได้รับการส่งต่อเข้าสู่สวัสดิการรัฐ 100%	ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ	✓
	6)ยกระดับโมเดลแก๊จน (PPAM) ที่ระบุนวัตกรรมและ/หรือเทคโนโลยี ในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด	พัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ที่ระบุนวัตกรรม และ/หรือ เทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ที่มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้าน อย่างน้อย 40 นวัตกรรม/เทคโนโลยี จำนวน 2 โมเดล ได้แก่ โมเดลหมอนแก๊จน และไหมแก๊จน	✓
	7) เกิด “อำเภอแก๊จน/ท้องถิ่นแก๊จน” ทั้งพื้นที่ โดยสร้างพื้นที่ต้นแบบ (Prototype Area) ระดับอำเภอ/ ท้องถิ่น ระดับเทศบาลเมืองขึ้นไป ให้สามารถจัดการปัญหาความยากจนได้ทั้งพื้นที่ อย่างน้อย 1 อำเภอหรือ 1 เทศบาลเมืองขึ้นไป	นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ระดับท้องถิ่น / อำเภอ /จังหวัด ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนจัดการความยากจนระดับจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม 2 อำเภอ อำเภอละ 5 คน รวมทั้งหมด 15 คน	✓
	8) ยุทธศาสตร์การการจัดการความยากจนระดับจังหวัดที่มีเป้าหมายร่วม แผนปฏิบัติการร่วม และโครงการปฏิบัติการแก้ไขปัญหาความยากจน จำนวน 1 แผน	เกิดรูปธรรมความสำเร็จอำเภอแก๊จน จำนวน 2 อำเภอ ใน 7 อำเภอทั้งหมด	✓
	9) เกิดมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาพื้นที่ (Area Based University) ที่เป็นศูนย์บ่มเพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Entrepreneur)/ สร้างความร่วมมือระดับนานาชาติ (International Collaboration)/ สร้างระบบนิเวศการทำงานแก๊จน (Ecosystem) ในมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อน	ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนจัดการความยากจนระดับจังหวัดอย่างมีนัยสำคัญ ระดับมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาในพื้นที่ (Area Based University) ที่มีข้อมูลความรู้ในการเสริมพลังกลไก เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด จำนวน 20 คน	✓

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุ เป้าหมาย
	ยุทธศาสตร์และปฏิบัติการแก้ไข ปัญหาความยากจนระดับ จังหวัด		
	10) ได้นักบริหารจัดการเชิง พื้นที่ (Area Manager) ที่มีแนวคิด และทักษะการขับเคลื่อนจัด ความยากจนระดับจังหวัด	ได้นักบริหารจัดการเชิงพื้นที่ (Area Manager) ที่ มีแนวคิดและทักษะการขับเคลื่อนจัดความ ยากจนระดับจังหวัด	✓
	11) เกิด “ตลาดแก้งจัน/ ตลาดมหาวิทยาลัยแก้งจัน” อย่างน้อย 1 แห่ง	1) เกิดตลาดแก้งจันเพื่อเป็นพื้นที่ให้ครัวเรือน ยากจนเป้าหมาย 40% ล้าง แร่งงานยากจน ครัวเรือนเปราะบางนำสินค้าและผลิตภัณฑ์จาก โมเดลแก้งจัน	✓
		2) การพัฒนาอาชีพมาจำหน่ายเพื่อเพิ่ม รายได้ 20% ได้แก่ ตลาดถนนคนเดิน อำเภอหนอง สูง ตลาดท่องเที่ยว ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมน้ำ สวาย และลานมุกดาหารสแควร์ (Mukdahan Square) และถนนคนเดินริมโขงมุกดาหาร ในเขต เทศบาลเมืองมุกดาหาร	✓
	12) ได้กองทุนในระดับจังหวัด เพื่อช่วยเหลือคนยากจน อย่าง น้อย 1 กองทุน	พัฒนากองทุนในระดับจังหวัดเพื่อช่วยเหลือคน ยากจน	✓
	13) จำนวนคนจนเป้าหมาย ได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ ความรู้ เทคโนโลยี/ นวัตกรรม พร้อม (Technology) เพื่อการ พัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึง โอกาสในการยกระดับฐานะทาง สังคม (Social Mobility) อย่าง น้อย 1,000 ครัวเรือน หรือ 5,000 คน/ จังหวัด	คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่าน นวัตกรรมพร้อมใช้/ เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพ และยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึง โอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 1,000 ครัวเรือน และไม่ น้อยกว่า 5,000 คน	✓
	14. จำนวนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูก นำไปใช้ประโยชน์ในการ ยกระดับศักยภาพ เข้าสู่ สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน	เกิดองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูก นำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพ เข้าสู่ สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชา สังคม อย่างน้อย 25 ชิ้น	✓

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุ เป้าหมาย
	และภาคประชาสังคม/ยกระดับ รายได้ อย่างน้อย 25 ขึ้น		

หมายเหตุ ✓ : ดำเนินการเสร็จสิ้น ○ : อยู่ระหว่างดำเนินการ

4.2 สรุปผลการดำเนินโครงการย่อยที่ 1

สรุปผลการดำเนินงานวิจัย ตาม OKR พบว่า

1) ยกระดับโมเดลแก๊จน (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 โดยมีการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เป็นความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยมาใช้ในการยกระดับงานวิจัย จำนวน 30 นวัตกรรม/เทคโนโลยีต่อจังหวัด

1.1) คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือน และระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill จำนวน 100% จำนวน 760 ครัวเรือน 3,800 คน

1.2) ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content จำนวน 3 โมเดล คือ โมเดลการปลูกเกษตรอินทรีย์ โมเดลการจัดการแปลงรวม โมเดลการจัดการระบบน้ำในแปลง

1.3) ได้โมเดลแก๊จน Pro-poor Value Chain ที่มีศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่มผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ จำนวน 1 โมเดล คือ โมเดลหมอนแก๊จน

1.4) ได้โมเดลแก๊จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility จำนวน 2 โมเดล คือ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลกกแดง กองทุนหมอนแก๊จน

กระบวนการจัดกิจกรรมตาม OKR 1 พบว่า

การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยยกระดับ “โมเดลแก๊จน” หรือการใช้หมอนแก๊จน เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชนที่มีรายได้น้อย โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรม ซึ่งการปลูกหมอนเพื่อผลิต เช่น ใบหมอนและไหม สามารถสร้างรายได้และช่วยให้มีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจมากขึ้น นี่คือนวัตกรรมที่เทคโนโลยีสามารถนำมาใช้ในกระบวนการนี้

1. จัดกิจกรรมฝึกอบรมสร้างความเข้าใจถึงการใช้ระบบ IoT (Internet of Things) และเซ็นเซอร์ในฟาร์ม ติดตั้งเซ็นเซอร์ในฟาร์มหมอนเพื่อวัดอุณหภูมิ ความชื้น ดินและน้ำ ซึ่งสามารถส่งข้อมูลให้เกษตรกรทราบสภาพแวดล้อมและวางแผนการจัดการฟาร์มได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นให้กับเกษตรกรผู้ปลูกหมอนรายใหม่และรายเก่า แต่ระบบนี้ไม่สามารถติดตั้งได้แปลงปลูกหมอนของเรือนจำเพราะเป็นอุปกรณ์ต้องห้ามของเรือนจำที่ไม่สามารถติดตั้งได้

2. ฝึกอบรมการใช้ระบบวิเคราะห์ข้อมูล “Agri Map” ซึ่งเป็นระบบการวิเคราะห์พื้นที่ทำ

การเกษตรของกรมวิชาการเกษตรสร้างขึ้น ทีมวิจัยได้เชิญวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการใช้แอปพลิเคชันนี้ให้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม การเจริญเติบโตของพืชหม่อน และแนวโน้มตลาด ซึ่งสามารถช่วยให้เกษตรกรตัดสินใจได้ดีขึ้น เช่น คำนวณราคาผลผลิตหรือระบุโรคพืชให้กับเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่และรายเก่า

3. จัดกิจกรรมฝึกอบรมการสร้างแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์และตลาดออนไลน์ เทคโนโลยีการค้าออนไลน์ช่วยให้เกษตรกรสามารถขายผลิตภัณฑ์จากหม่อน เช่น ใบหม่อน ผลหม่อน และผ้าไหม ได้โดยตรงถึงผู้บริโภค ช่วยลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่และรายเก่า

4. จัดฝึกอบรมและการสนับสนุนทางออนไลน์ เทคโนโลยีด้านการศึกษาออนไลน์ช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงความรู้และเทคนิคใหม่ๆ ในการปลูกหม่อนและการแปรรูปไหม ทั้งการประชุมออนไลน์ วิดีโอสอน หรือคอร์สเรียนฟรีให้กับเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่และรายเก่า

ผลการการดำเนินงาน OKR1 พบว่า

1. เพิ่มผลผลิตและคุณภาพของใบหม่อนเทคโนโลยีการปลูกที่ทันสมัย เช่น ระบบน้ำและการจัดการแสงช่วยให้พืชเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม สามารถควบคุมปริมาณน้ำและแสงที่พืชได้รับได้อย่างแม่นยำ ส่งผลให้ใบหม่อนมีคุณภาพสูง สม่ำเสมอ และปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเลี้ยงไหมและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน

2. ลดต้นทุนการผลิตเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ระบบจัดการฟาร์มอัตโนมัติและการใช้โดรนเพื่อสำรวจพื้นที่ปลูก ช่วยลดต้นทุนทั้งในด้านแรงงานและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น น้ำและปุ๋ย โดยทำให้เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคมสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดการสูญเสียที่ไม่จำเป็น ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตโดยรวมลดลง

3. เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช การใช้เทคโนโลยีเซนเซอร์หรือแอปพลิเคชันที่เชื่อมโยงข้อมูลสภาพอากาศและดินทำให้เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม สามารถตรวจสอบการระบาดของโรคและแมลงได้ล่วงหน้า อีกทั้งยังสามารถใช้โดรนหรือระบบสเปรย์อัตโนมัติเพื่อควบคุมศัตรูพืชได้อย่างแม่นยำ ซึ่งช่วยลดการใช้สารเคมีและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4. ความยั่งยืนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีที่เน้นการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ระบบน้ำรีไซเคิล และการจัดการดินช่วยให้การปลูกหม่อนมีความยั่งยืน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่จำเป็น รวมถึงลดการใช้สารเคมีที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพของดิน

5. การเพิ่มมูลค่าและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่การใช้เทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน เช่น การผลิตชาจากใบหม่อน หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพจากผลหม่อน ช่วยให้เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคมสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น โดยการนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ สู่ตลาด นอกจากนี้ยังช่วยให้เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาด

โอกาสทางสังคมสามารถขยายตลาดและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าที่หลากหลายมากขึ้น

6. ข้อมูลวิเคราะห์การปลูกเพื่อการตัดสินใจที่แม่นยำเทคโนโลยี Big Data ที่นำมาใช้ในการเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมการปลูก สามารถช่วยวิเคราะห์และคาดการณ์ความต้องการของตลาด ทำให้เกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม สามารถวางแผนการปลูก การเก็บเกี่ยว และการขายได้อย่างเหมาะสม และลดความเสี่ยงในการปลูกและผลิตในช่วงที่มีปริมาณความต้องการต่ำ

ผลของการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม OKR 1 พบว่า

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม คือ การใช้เทคโนโลยีในการปลูกหม่อนนอกจากจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นแล้ว ยังสนับสนุนให้การปลูกหม่อนมีความยั่งยืนและเกิดการพัฒนาต่อยอดในอุตสาหกรรมหม่อนและไหมอีกด้วย

2) องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพเข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ยกระดับรายได้ จำนวน 15 ชิ้น พบว่า

กระบวนการจัดกิจกรรมตาม OKR 2 พบว่า

การนำเทคโนโลยีไปใช้ประโยชน์เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนที่ยากจนในภาคการปลูกหม่อนนั้น สามารถใช้ความรู้และเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์หม่อนได้ จำนวน 15 ด้านการแปรรูปหม่อน คือ กระดาษสาจากใบหม่อน คุกกี้มัลเบอร์รี่ ชาหมักใบหม่อน ชาใบหม่อน น้ำมัลเบอร์รี่ มัลเบอร์รี่อบแห้ง สมูทตี้มัลเบอร์รี่ อาหารสัตว์จากใบหม่อน เยลลี่มัลเบอร์รี่ แยมมัลเบอร์รี่ ไวน์มัลเบอร์รี่ ไอศกรีมมัลเบอร์รี่ ด้านการจัดการระบบน้ำในแปลง ด้านใช้ Agri-Map เป็นแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก และโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ใบหม่อนแห้ง -

โดยมีองค์ความรู้และเทคโนโลยีหลัก ๆ ดังนี้

1. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูงโดยทำการฝึกอบรมวิธีการ คัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์หม่อนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและให้ผลผลิตใบหม่อนสูงเพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มผลผลิตของใบหม่อน

2. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ระบบน้ำหยด โดยวิธีการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบน้ำหยดช่วยควบคุมปริมาณการใช้น้ำและลดความเสี่ยงการขาดน้ำ ทำให้การปลูกหม่อนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในช่วงฤดูแล้ง

3. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการปลูกหม่อนแบบออร์แกนิก โดยฝึกอบรมการลดการใช้สารเคมีจะทำให้ได้ใบหม่อนที่มีคุณภาพสูงสำหรับเลี้ยงไหม และสามารถขายใบหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิก ซึ่งมีราคาสูงกว่า

4. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยทำการฝึกอบรมการใช้เทคนิคการปรับปรุงดิน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยพืชสด เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน ช่วยให้ต้นหม่อนเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตสูง

5. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ปุ๋ยสูตรเฉพาะ ใช้ปุ๋ยที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับหม่อนเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของใบหม่อน รวมถึงลดค่าใช้จ่ายในการปลูก

6. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการควบคุมศัตรูพืชด้วยชีววิธี ใช้สารชีวภัณฑ์หรือศัตรูธรรมชาติในการควบคุมแมลงศัตรูพืชเพื่อลดการใช้สารเคมี ช่วยให้ผลผลิตใบหม่อนมีความปลอดภัย

7. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการจัดการความถี่ในการตัดใบหม่อน ศึกษาความถี่ที่เหมาะสมในการตัดใบเพื่อให้มีผลผลิตที่เพียงพอ และให้ต้นหม่อนมีเวลาพักฟื้น

8. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ IoT ในการตรวจสอบสภาพอากาศและดิน ใช้เซ็นเซอร์ IoT เพื่อติดตามข้อมูลสภาพแวดล้อม เช่น ความชื้นในดินและอุณหภูมิ เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวและวางแผนการผลิตได้ดีขึ้น

9. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการอบแห้งใบหม่อนด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ นำเทคโนโลยีอบแห้งใบหม่อนที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์มาใช้เพื่อลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ใบหม่อนแห้ง

10. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อน เช่น การผลิตชาใบหม่อนที่เป็นที่ต้องการในตลาดสุขภาพ เพื่อเพิ่มรายได้จากผลผลิตหม่อน

11. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่จากใบหม่อน โดยการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหารหรือเครื่องสำอาง เนื่องจากใบหม่อน รากของต้นหม่อน มีสารต้านอนุมูลอิสระสูง ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าได้มากขึ้น

12. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ Machine Learning หรือ “Agri Map” วิเคราะห์ข้อมูลการผลิตเพื่อลดปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เช่น คาดการณ์สภาพอากาศ ศัตรูพืช หรือช่วงเวลาที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยว

13. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการสร้างเครือข่ายเกษตรกรออนไลน์โดยช่วยให้เกษตรกรแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และรับการอบรมผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อลดข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์

14. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ทางชีวภาพเพื่อตอบสนองตลาดที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ช่วยให้ผู้ผลิตมีมูลค่าเพิ่มและขายได้ราคาดีขึ้น

15. จัดฝึกอบรมให้ความรู้ในการตลาดออนไลน์และ e-Commerce โดยใช้เทคโนโลยีการขายออนไลน์หรือแพลตฟอร์ม e-Commerce เพื่อขยายตลาดให้เข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง ช่วยให้เกษตรกรสามารถสร้างรายได้เพิ่มจากการขายผลิตภัณฑ์หม่อนได้ทั่วประเทศ

16. จัดฝึกอบรมให้ความรู้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism: CBT) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตร

17. จัดฝึกอบรมให้ความรู้แนวคิดโลคาร์บอน (Low Carbon Development) วิธีลดการปล่อยคาร์บอนผ่านกิจกรรม เช่น การใช้วัสดุธรรมชาติ การเดินเท้า/จักรยาน ใช้อาหารท้องถิ่น

18. จัดฝึกอบรมให้ความรู้แนวคิดการพัฒนาทุนชุมชนและเศรษฐกิจหมุนเวียน (Local Capital & Circular Economy) โดยใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยไม่ก่อให้เกิดของเสีย สร้างมูลค่าซ้ำจากผลผลิตหม่อน เช่น ชาเปลือกหม่อน น้ำหมักชีวภาพจากกากหม่อน

ผลการการดำเนินงาน OKR 2 ทีมวิจัยร่วมกับภาคีเครือข่ายจัดฝึกอบรมให้ความรู้ถ่ายทอดการใช้เทคโนโลยีเข้ามาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อน และการจัดการแปลงระบบน้ำ ระบบตรวจสอบคุณภาพดิน จำนวน 4 พื้นที่ คือ อำเภอนิคมน้ำอ่าว อำเภอมืองมุกดาหาร อำเภอดงหลวง และอำเภอนองสูง จำนวน 760 ครัวเรือน 3,800 คน พบว่า

1. สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปลูกหม่อนการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบน้ำหยด เซนเซอร์วัดสภาพอากาศ และโดรนเพื่อสำรวจสภาพแปลงปลูก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลและรักษาแปลงปลูกหม่อน ทำให้เกษตรกรสามารถดูแลพืชอย่างเหมาะสม ลดการใช้ทรัพยากร เช่น น้ำและ

ปุ๋ย และทำให้ผลผลิตมีคุณภาพสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกษตรกรประหยัดเวลาและลดต้นทุนในการจัดการแปลงปลูก

2. สามารถสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมที่มีคุณภาพเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยเพิ่มการเข้าถึงและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกี่ยวกับหม่อนและไหม เช่น การแนะนำแหล่งปลูกหม่อนที่สามารถเยี่ยมชม การสัมผัสประสบการณ์การทอผ้าไหม และการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนจากแหล่งผลิตจริง ช่วยให้ข้อมูลเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวางและสะดวกสบายมากขึ้น

3. สามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์การนำเทคโนโลยีแปรรูปเข้ามาในกระบวนการผลิตทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงขึ้น เช่น ชาใบหม่อน สบู่หม่อน หรือผลิตภัณฑ์จากผลหม่อนเพื่อสุขภาพ นอกจากการแปรรูปแล้ว ยังมีการวิจัยและพัฒนาในการเพิ่มคุณภาพไหมให้มีความคงทนและมีสีสันทันหลายหลาก เพื่อให้อบจกภัยตลาดและกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการสินค้าพื้นถิ่นที่มีคุณภาพ

4. สร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงดิจิทัลเทคโนโลยีเสมือนจริง (VR) และการสร้างเนื้อหาวิดีโอช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสประสบการณ์การปลูกหม่อนและการทอผ้าไหมได้ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แม้ไม่ได้มาเยือนสถานที่จริง นอกจากนี้ยังช่วยสร้างการรับรู้ในกลุ่มคนรุ่นใหม่ และดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติให้รู้จักผลิตภัณฑ์จากหม่อนและไหมไทย

การรวบรวมองค์ความรู้ในการปลูกหม่อนเศรษฐกิจ ด้วยการนำความรู้ด้านวิชาการเกษตร ด้านวิจัย และด้านภูมิปัญญาเดิมของการปลูกหม่อนในพื้นที่สู่ความสำเร็จนั้น สามารถทำได้โดยการผสมผสานองค์ความรู้จากทั้งสามด้านให้เกิดความเชื่อมโยงกัน ดังนี้

1. องค์ความรู้ด้านวิชาการเกษตร ความรู้ทางวิชาการเกษตรจะช่วยให้การปลูกหม่อนในพื้นที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น การเลือกพันธุ์หม่อนที่มีคุณภาพดี การใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างเหมาะสม การควบคุมศัตรูพืช และการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนในการปลูกหม่อนได้ การใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น การเก็บข้อมูลจากเซ็นเซอร์ในการวัดสภาพดิน อุณหภูมิ หรือความชื้นในอากาศ ทำให้เกษตรกรสามารถปรับปรุงการดูแลหม่อนได้ตามสภาพแวดล้อมอย่างแม่นยำ

2. องค์ความรู้ด้านวิจัย การวิจัยเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกหม่อนเพื่อเศรษฐกิจ โดยการวิจัยสามารถนำไปสู่ การพัฒนาพันธุ์หม่อน การวิจัยเพื่อปรับปรุงพันธุ์หม่อนที่มีผลผลิตสูง ทนทานต่อโรคและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำให้เกษตรกรสามารถเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ปลูกได้ รวมไปถึงการแปรรูปผลิตภัณฑ์หม่อนผลและหม่อนใบเป็นอาหารคนและอาหารสัตว์

เทคนิคการปลูกและการดูแลหม่อนที่มีความยั่งยืนและคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ เช่น การใช้เทคนิคการปลูกแบบอินทรีย์ การลดการใช้สารเคมี และการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ

3. องค์ความรู้จากภูมิปัญญาเดิมของการปลูกหม่อนในพื้นที่ ด้วยความรู้จากภูมิปัญญาเดิมที่สะสมมาจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนท้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการปลูกหม่อน โดยเฉพาะในเรื่องของ การใช้ปุ๋ยและสารธรรมชาติ ชุมชนท้องถิ่นอาจมีวิธีการใช้วัสดุจากธรรมชาติ เช่น ขี้เถ้า ปุ๋ยหมัก หรือพืชสมุนไพรเพื่อป้องกันโรคและศัตรูพืช ซึ่งสามารถนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ หรือองค์ความรู้ในการเลือกพื้นที่และการปลูกตามประเพณีความรู้เกี่ยวกับการเลือกที่ดินที่เหมาะสม การปลูกหม่อนตามฤดูกาล

หรือการดูแลรักษาโดยไม่ใช้สารเคมีเป็นวิธีที่ช่วยให้การปลูกหม่อนมีความยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4. องค์ความรู้ท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตร (Agricultural Community Tourism) มุ่งเน้นให้ผู้เข้าชมได้สัมผัสและเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมการเกษตรในชุมชนท้องถิ่น โดยการพาผู้เยี่ยมชมไปยังพื้นที่การเกษตร เพื่อเรียนรู้วิธีการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การผลิตสินค้าเกษตร และวิถีชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ รวมถึงการสนับสนุนให้ผู้เข้าชมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร

5. องค์ความรู้ด้านการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวโดยใช้หม่อนเป็นฐานความรู้การสร้างเส้นทางการเรียนรู้จากหม่อน ชุมชนได้เรียนรู้การออกแบบ “เส้นทางท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้” ที่มีหม่อนเป็นหัวใจสำคัญ เช่น จุดชมสวนหม่อนอินทรีย์ กิจกรรมแปรรูปผลหม่อน (น้ำหม่อน แยม ชาใบหม่อน) การเรียนรู้การเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหมบ้าน การจัดทำของที่ระลึกจากหม่อน เช่น สบู่หม่อน โลชั่น หรือชาอัดเม็ด การวางแผนบริการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การจัดกลุ่มรับนักท่องเที่ยวเป็นรอบเพื่อควบคุมจำนวนและลดผลกระทบ การใช้ระบบจองออนไลน์หรือการประสานงานล่วงหน้าเพื่อลดความสับสนเปลืองทรัพยากร และการอบรมมัคคุเทศก์ชุมชนโดยใช้คนในพื้นที่ เช่น ผู้สูงอายุหรือเยาวชน

6. องค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการคำนวณคาร์บอน แนวทางการลดคาร์บอนฟุตพริ้นต์ในระดับชุมชน การแยกขยะ/การใช้บรรจุภัณฑ์จากธรรมชาติในกิจกรรมแปรรูป การนำเศษหม่อน เช่น ก้านใบ หรือกากแปรรูป ไปใช้ทำปุ๋ยหมักหรือพลังงานชีวมวล การบันทึกกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การคำนวณการปล่อยคาร์บอนจากนักท่องเที่ยว เพื่อใช้สร้างกลไก “ท่องเที่ยวชดเชยคาร์บอน (Carbon Offset)” การส่งเสริมการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวแบบ BCG (Bio-Circular-Green Economy) ชุมชนสามารถเรียนรู้และเริ่มพัฒนาแนวทางเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยการนำของเหลือจากการแปรรูปหม่อนมาใช้ซ้ำสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากวัสดุเหลือใช้ เช่น ถังกระดาษจากเปลือกหม่อนวางแนวทางการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในจุดบริการนักท่องเที่ยว

ผลของการดำเนินงานดังกล่าว ทีมวิจัยได้ร่วมกับหน่วยงานหลายภาคส่วน เช่น ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดมุกดาหาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน 40 มุกดาหาร สำนักงานจัดหางานจังหวัดมุกดาหาร นายทองคำ สายโรจน์ ที่ปรึกษากลุ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสายโยนิคมคำสร้อย นายบุญเพ็ง ยืนยง ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร และสภาการท่องเที่ยวจังหวัดมุกดาหาร ร่วมกันรวบรวมองค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรแบบออนไลน์ และหลักสูตรการพัฒนาทักษะอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 3 หลักสูตรดังนี้

1. หลักสูตรการทำกระดาษสาจากต้นหม่อนแห้ง จำนวน 45 ชั่วโมง
2. หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนผลและหม่อนใบ จำนวน 90 ชั่วโมง
3. หลักสูตรการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากฝ้ายแถมไหม จำนวน 100 ชั่วโมง

ผลของการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม ตาม OKR2 พบว่า

1. ด้านเศรษฐกิจรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีรายได้จากการขายผลผลิตหม่อนที่มีคุณภาพสูงขึ้น เช่น ใบหม่อนสำหรับเลี้ยงไหม ผลหม่อนเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น ชา เครื่องสำอาง จากการขายใบหม่อนสดไปเลี้ยงไหม นอกจากนี้ การเปิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้าพื้นถิ่นและบริการการท่องเที่ยว

-ลดต้นทุนการผลิต เทคโนโลยี เช่น ระบบน้ำหยดและการจัดการดินช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน น้ำ และปุ๋ย เกษตรกรสามารถจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและลดการสูญเสีย

-ขยายโอกาสทางการตลาด การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น อีคอมเมิร์ซและสื่อสังคมออนไลน์ ช่วยให้ชุมชนสามารถโปรโมตสินค้าและบริการได้กว้างขวางขึ้น รวมถึงขยายตลาดไปยังกลุ่มผู้บริโภคในประเทศและต่างประเทศ

2. ด้านสังคมเกิดการสร้างงานในชุมชน การพัฒนาด้านการเกษตรและการท่องเที่ยวช่วยสร้างงานให้กับคนในชุมชนในหลากหลายด้าน เช่น งานแปรรูปผลิตภัณฑ์ งานบริการนักท่องเที่ยว และการสอนหรือจัดกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนมีรายได้และลดการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่

-การเสริมสร้างความรู้และทักษะ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้วิธีการทำเกษตรสมัยใหม่ การจัดการธุรกิจเชิงดิจิทัล และการพัฒนาทักษะในด้านการบริการและการจัดการการท่องเที่ยว

- ความสามัคคีในชุมชน โครงการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวช่วยสร้างโอกาสให้คนในชุมชนทำงานร่วมกัน เช่น การจัดกิจกรรมต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือการสร้างผลิตภัณฑ์จากหม่อน ทำให้เกิดความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชน

3. ด้านสิ่งแวดล้อม ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้เทคโนโลยีที่ช่วยจัดการทรัพยากร เช่น ระบบน้ำรีไซเคิล การปลูกแบบเกษตรอินทรีย์ และการใช้พลังงานทดแทน ลดการใช้สารเคมีและช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำในระยะยาว

-การอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เชื่อมโยงกับการปลูกหม่อนช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วิถีชีวิตดั้งเดิม การทอผ้าไหม และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ตลอดจนรักษาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว

4. การเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน

-ชุมชนต้นแบบ ชุมชนที่ประสบความสำเร็จจากการใช้เทคโนโลยีในการปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวกลายเป็นตัวอย่างให้ชุมชนอื่น ๆ นำแนวทางไปปรับใช้ เกิดเครือข่ายชุมชนเกษตรกรที่สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน

- การพึ่งพาตนเองและความยั่งยืน ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าและการสร้างรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระยะยาว

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้ชุมชนที่นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นแบบอย่างของการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

3) คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้ เทคโนโลยี/ นวัตกรรมพร้อม (Technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 700ครัวเรือน หรือ 3,500 คน/ จังหวัด

กระบวนการจัดกิจกรรมตาม OKR 3 พบว่า

การช่วยเหลือคนจนเป้าหมายให้สามารถพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ขึ้นร้อยละ 20 รวมถึงการพัฒนาทางสังคมนั้น องค์ความรู้และเทคโนโลยีสามารถมีบทบาทสำคัญอย่างมาก โดยเน้นที่การเพิ่ม

ประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่ม พร้อมการส่งเสริมด้านการตลาดและการพัฒนาทักษะสังคมโดยมีเป้าหมายเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 760 ครัวเรือน 3,600 คน ดังนี้

1. โดยการอบรมและส่งเสริมทักษะอาชีพ ให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพ พร้อมอบรมทักษะที่จำเป็นในอาชีพเพื่อให้คนจนเป้าหมายสามารถใช้ความรู้นี้ในการสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

2. โดยการนำเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดการสูญเสีย และลดต้นทุน เช่น การใช้พันธุ์พืชที่ต้านทานโรค ระบบน้ำหยด และการควบคุมศัตรูพืชแบบชีวภาพ ซึ่งจะช่วยให้คนจนเป้าหมายมีรายได้มากขึ้นจากผลผลิตที่มีคุณภาพ

3. โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรน้ำและดินให้คุ้มค่า ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และการปรับปรุงดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกพืชและรักษาความยั่งยืนของการผลิต

4. โดยการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้น

5. โดยการตลาดออนไลน์และการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) สอนทักษะการตลาดออนไลน์ การสร้างโปรไฟล์สินค้า การใช้แพลตฟอร์ม e-Commerce เพื่อให้เกษตรกรและคนจนเป้าหมายสามารถเข้าถึงตลาดใหม่ ๆ ขยายโอกาสในการขายสินค้าได้ทั่วประเทศ

6. โดยการใช้ Agri-Map Online เป็นแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุกออนไลน์ในการจัดการการผลิต ติดตามสภาพแวดล้อม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้คนจนสามารถวางแผนการผลิตและการจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. โดยการส่งเสริมความรู้ด้านการเงินและการบริหารธุรกิจ สอนการจัดการงบประมาณ การคำนวณต้นทุนและกำไร เพื่อให้ผู้ประกอบการที่ยากจนสามารถควบคุมค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ

8. การรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อสร้างวิสาหกิจชุมชนที่มีการรวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่าย ซึ่งจะช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองและเพิ่มโอกาสในการได้รับการสนับสนุน

9. การอบรมทักษะด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน เสริมสร้างทักษะการสื่อสารการทำงานเป็นทีม เพื่อสร้างความเชื่อมโยงในชุมชนและเสริมสร้างทักษะทางสังคม

10. การพัฒนาความรู้ด้านสิทธิและกฎหมาย ให้ความรู้ด้านสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ และการใช้กฎหมาย เพื่อให้คนจนสามารถปกป้องสิทธิของตนเอง และเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐได้อย่างเต็มที่

11. การสนับสนุนด้านสินเชื่อและเงินทุนพัฒนาอาชีพ จัดให้มีการเข้าถึงสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำหรือเงินทุนพิเศษที่ช่วยให้สามารถลงทุนในอาชีพหรือธุรกิจของตนเองได้ โดยไม่ต้องพังพานั่นออกระบบ

12. การให้คำปรึกษาและติดตามผล จัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่ปรึกษาด้านเทคนิคและการตลาดคอยติดตามและช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คนจนเป้าหมายสามารถพัฒนาตนเองได้ในระยะยาว

13. การให้การศึกษาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะ เปิดโอกาสให้เข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมที่มีคุณภาพ เพื่อให้คนจนสามารถเรียนรู้ทักษะใหม่และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอาชีพใหม่

14. การสร้างสื่อความรู้ด้านสุขภาพและสุขอนามัย เน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและสุขอนามัยที่ดี เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล

15. การส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุน สนับสนุนให้คนจนมีโอกาสสร้างเครือข่ายทางสังคมที่ดี มีการเข้าถึงบริการทางสังคม ช่วยให้ผู้สามารถเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาอาชีพและชีวิต

16. เกิดแนวคิดสมัยใหม่ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้ 5 ด้าน คือ การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ทุนจากหม่อนเป็นศูนย์กลาง การใช้แนวทางโลคาร์บอนเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง การสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่เชื่อมโยงกับการแปรรูปหม่อน การพัฒนาแผนการตลาดและการจัดการแบรนด์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์

ผลการการดำเนินงาน ตาม OKR3 พบว่า

การนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการปลูกหม่อนมาใช้ในการช่วยเหลือครัวเรือนยากจนมีผลลัพธ์ที่สำคัญในการยกระดับชีวิตและสร้างโอกาสทางสังคมให้กับกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 760 ครัวเรือน 3,600 คน ดังนี้

1. การยกระดับรายได้ของครัวเรือนยากจน

- เพิ่มรายได้จากการเกษตร การแนะนำเทคโนโลยีการปลูกหม่อน เช่น ระบบน้ำหยด การเลือกสายพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง และเทคนิคการจัดการแปลงปลูก ช่วยเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุน ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถขายใบหม่อนหรือผลผลิตอื่น ๆ ได้ในราคาที่สูงขึ้น

- ใบหม่อน ขายให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมหรือแปรรูปเป็นชาหม่อน

- ผลหม่อน: แปรรูปเป็นน้ำผลไม้ แยม หรือผลิตภัณฑ์สุขภาพ

- สร้างงานและรายได้เสริม ครัวเรือนยากจนที่ไม่มีพื้นที่ปลูกสามารถเข้าร่วมโครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน หรือทำงานในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การแสดงวิถีชีวิตดั้งเดิม การสาธิตการปลูกหม่อน

ผลของการเปลี่ยนแปลงของครัวเรือนยากจน/กลุ่มเปราะบาง/ผู้ขาดโอกาสทางสังคม ตาม OKR3 พบว่า

1. การยกระดับคุณภาพชีวิต

1.1 การเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ครัวเรือนยากจนที่เรียนรู้วิธีปลูกหม่อนด้วยเทคโนโลยีและองค์ความรู้สมัยใหม่ เช่น การใช้พันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง การจัดการดิน และระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และช่วยสร้างรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น

1.2 ตัวอย่างความสำเร็จของครัวเรือนยากจนในการจำหน่ายใบหม่อนให้กับผู้เลี้ยงไหมหรือการแปรรูปผลหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ชาหม่อน แยม ไวน์หม่อน หม่อนอบกรอบ เส้นข้าวเปียกจากใบหม่อน เส้นบะหมี่จากใบหม่อน ไอศกรีมจากหม่อน ครีมนำรังผึ้งจากสารสกัดใบหม่อน กระจาดสาจากต้นหม่อน เป็นต้น

1.3 ตัวอย่างความสำเร็จการปลูกหม่อนไม่เพียงแต่ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถสร้างบุคคลต้นแบบที่เป็นผู้นำในชุมชนได้ด้วย โดยบุคคลเหล่านี้จะกลายเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนและส่งเสริมให้เกษตรกรคนอื่นๆ ปรับตัวและพัฒนาตนเอง

ด้วยการปลูกหม่อนเพื่อเพิ่มรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน เกิดการยอมรับจากสังคม เช่น เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ในการปลูกหม่อนในพื้นที่อื่นๆ เป็นต้น

1.4 ลดต้นทุนการผลิต การใช้เทคโนโลยีช่วยลดค่าใช้จ่าย เช่น การจัดการปุ๋ยและน้ำ รวมถึงการลดการสูญเสียผลผลิต ทำให้ครัวเรือนยากจนสามารถใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

2. การสร้างโอกาสทางสังคม

2.1 เกิดการจ้างงานในชุมชน การพัฒนาอุตสาหกรรมเกี่ยวกับหม่อน เช่น การแปรรูปผลผลิตหรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างงานใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดการฟาร์ม การต้อนรับนักท่องเที่ยว และการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ทำให้ครัวเรือนยากจนมีรายได้เพิ่มเติม

2.2 เกิดการเข้าถึงตลาดที่หลากหลาย เช่น ตลาดนัดชุมชนสีเขียว ร้านโอท็อปสำนักงานพัฒนาชุมชนประจำอำเภอ ร้านบ้านเฮือนมุกดา ช่องทางไลน์จำหน่ายสินค้าออนไลน์ ช่องทางจำหน่ายสินค้าตึกตอก ทำให้เกษตรกรครัวเรือนยากจน ในชุมชนสามารถขายผลิตภัณฑ์ได้กว้างขวางขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งพาคนกลาง

2.3 เกิดการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ โครงการอบรมที่จัดโดยหน่วยงานต่าง ๆ ทำให้ชุมชนได้รับความรู้ใหม่ ๆ ในการบริหารจัดการทรัพยากร เทคนิคการปลูก และการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

3. การพัฒนาชุมชนในภาพรวม โดยการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ดังนี้

3.1 เกิดการรวมกลุ่มของผู้ปลูกหม่อนเพื่อทำงานร่วมกันในลักษณะวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ ช่วยสร้างความสามัคคีและเพิ่มอำนาจต่อรองในตลาด ทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น

3.2 เกิดการยกระดับความยั่งยืน การส่งเสริมการปลูกหม่อนแบบอินทรีย์หรือการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว พร้อมกับสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นการเรียนรู้และการรักษาทรัพยากร

4. การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างสังคม

4.1 ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ครัวเรือนยากจนที่ได้รับโอกาสในการพัฒนาผลผลิตและแปรรูป สามารถยกระดับรายได้ให้เทียบเท่ากับครัวเรือนทั่วไปในชุมชน ลดความแตกต่างทางเศรษฐกิจ

4.2 เกิดการพึ่งพาตนเอง ครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนในพื้นที่ของตนเอง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอกมากนักการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการพัฒนาชุมชนที่สมดุล โดยใช้ความรู้และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับชีวิต สร้างโอกาส และพัฒนาความยั่งยืนในระดับครัวเรือนและชุมชนในระยะยาว

สรุปได้ว่า การผลของการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตจากการปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรการนำกิจกรรมการปลูกหม่อนควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่งผลดีต่อครัวเรือนยากจนในหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เกิดข้อสรุปได้ดังนี้

1. ด้านการเพิ่มรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

1.1 การสร้างรายได้จากการเกษตรครัวเรือนยากจน กลุ่มเปราะบาง และผู้ขาดโอกาสทางสังคม การปลูกหม่อนเพื่อแปรรูปผลิตภัณฑ์ เช่น ชา น้ำผลไม้ หรือของฝาก สามารถเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน การเลี้ยงไหมเพื่อผลิตเส้นไหมคุณภาพสูง ทำให้ชาวบ้านสามารถขายผลิตภัณฑ์ในตลาดที่มีราคาสูงขึ้น

1.2.รายได้จากการท่องเที่ยว การเปิดฟาร์มหม่อนเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น การให้บริการนำเที่ยว การขายสินค้าท้องถิ่น หรือกิจกรรมเชิงประสบการณ์ เช่น การสาธิตการทำไหม ช่วยเพิ่มรายได้ทางอ้อมให้กับครัวเรือน

2. การยกระดับคุณภาพชีวิต

2.1 การพัฒนาความเป็นอยู่ รายได้ที่เพิ่มขึ้นช่วยให้ครัวเรือนยากจนสามารถลงทุนในด้านสุขภาพ การศึกษา และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การลดต้นทุนการผลิตจากการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบชลประทานอัตโนมัติ หรือการปลูกหม่อนแบบยั่งยืน ช่วยเพิ่มกำไรสุทธิ

2.2 การสร้างอาชีพและความมั่นคง การปลูกหม่อนและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นแหล่งงานในท้องถิ่น ลดการอพยพของคนในชุมชนไปทำงานในเมืองใหญ่ ส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงและเยาวชนในครัวเรือน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

3. การพัฒนาทักษะและองค์ความรู้

3.1 การเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ครัวเรือนได้รับการอบรมและความรู้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตและปรับปรุงกระบวนการผลิต เช่น การแปรรูปผลผลิตจากหม่อน

3.2 การส่งเสริมการศึกษาต่อเนื่อง สมาชิกในชุมชนได้รับโอกาสในการเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการฟาร์ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตลาดเชิงสร้างสรรค์

4. การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

4.1 การรวมกลุ่มและสร้างเครือข่าย ชุมชนเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรหรือวิสาหกิจชุมชน เพื่อแบ่งปันความรู้ ความช่วยเหลือ และผลกำไร

4.2 การเชื่อมโยงกับตลาดและนักท่องเที่ยว การดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าสู่ชุมชนช่วยสร้างเครือข่ายทางการค้าและการตลาดที่กว้างขึ้น

5. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

5.1 การเกษตรที่ยั่งยืน การปลูกหม่อนเชิงเกษตรช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ลดการใช้สารเคมีและส่งเสริมการปลูกพืชที่ช่วยฟื้นฟูดิน

5.2 การส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นถิ่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทอผ้าไหมและภูมิปัญญาการเลี้ยงไหม

6. การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

6.1 การสร้างโอกาสสำหรับครัวเรือนยากจน ครัวเรือนยากจนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ ทรัพยากร และโอกาสทางเศรษฐกิจได้มากขึ้น ผ่านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

6.2 การกระจายรายได้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรช่วยกระจายรายได้เข้าสู่ชนบท ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท

สรุปผลลัพธ์สำคัญ การปลูกหม่อนควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรส่งผลให้ครัวเรือนยากจนมีรายได้เพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตดีขึ้น และมีโอกาสพัฒนาตนเองและชุมชนในระยะยาว พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานในพื้นที่โมเดลหม่อนแก่น

1.ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดมุกดาหาร นำความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาช่วยเกษตรกรในการปลูกหม่อน โดยการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์หม่อน รวมถึงการส่งเสริมการใช้เทคนิคการปลูกที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การปรับปรุงดิน การใช้ปุ๋ยอย่างเหมาะสม และการจัดการโรคพืช

2 อบต. (อบต.กกแดง,อบต.โนนยาง,เทศบาลตำบลนาโสก) ให้ความสำคัญในการส่งเสริม

การปลูกหม่อนให้เกิดผลประโยชน์ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและวิธีการเกษตรที่ยั่งยืน เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกหม่อนร่วมกับพืชชนิดอื่นๆ และการจัดการดินและน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

3.สภาองค์กรชุมชนตำบลกกแดง ให้ความสนใจและกำกับดูแลเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนในตำบลเพื่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการบริหารจัดการกลุ่มปลูกหม่อนแก่จน หนุนเสริมกองทุนคุณภาพชีวิตให้กับสมาชิกอีกด้วย

4. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ร่วมกำหนดคุณภาพมาตรฐาน 5 ดาว ของสินค้าที่แปรรูปจากหม่อนผลและหม่อนใบ และยังบรรจุอาชีพการปลูกหม่อนในแผนพัฒนาอาชีพของหน่วยงานหลักอีกด้วย เพื่อส่งเสริมการปลูกหม่อนในฐานะอาชีพหลักหรือเสริมของเกษตรกรในพื้นที่ โดยการสนับสนุนการผลิตไหมและใบหม่อนที่มีคุณภาพ การสร้างโอกาสในการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในพื้นที่

5. เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร (เรือนจำชั่วคราวนาโสก) เกิดความสนใจอยากให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมโครงการหม่อนแก่จนทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสฝึกทักษะในการทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกหม่อน ซึ่งเป็นการเพิ่มทักษะในการทำงานที่สามารถนำไปใช้หลังจากพ้นโทษ ทำให้ผู้ต้องขังมีโอกาสในการสร้างรายได้และลดการกลับไปกระทำผิด เกิดผลผลิตผลผลิตไปขายให้กับชุมชนหรือนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งช่วยสร้างรายได้และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในชุมชน ลดปัญหาความยากจนในพื้นที่ การฟื้นฟูและสร้างโอกาสใหม่ให้กับผู้ต้องขังเป็นการช่วยเสริมสร้างโอกาสในการปรับตัวและการฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง เพราะการทำงานร่วมกันในโครงการเกษตรกรรมช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบและลดปัญหาความเครียด และ เมื่อผู้ต้องขังเข้าร่วมโครงการหม่อนแก่จนที่มีส่วนร่วมจากเรือนจำยังมีผลในแง่ของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสังคมต่อผู้ต้องขัง โดยการให้โอกาสในการพัฒนาและฟื้นฟูชีวิต ถือเป็นการช่วยลดความยากจนในระดับบุคคลและชุมชน

6.สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมุกดาหาร ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสร้างรายได้จากการเกษตร เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมากขึ้นโดยสามารถเชื่อมโยงแผนการท่องเที่ยวเข้ากับการเกษตร โดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาอาจส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism) ในพื้นที่ที่มีการปลูกหม่อนหรือการเลี้ยงไหม สร้างแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาชมการปลูกหม่อนหรือเรียนรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงไหม ซึ่งเป็นการสร้างแหล่งรายได้ที่ยั่งยืนให้กับท้องถิ่น สนับสนุนให้ชุมชนเข้าร่วมโครงการหม่อนแก่จนสามารถช่วยสร้างเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเกษตรกรรม นักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมฟาร์มหม่อน หรือเรียนรู้กระบวนการผลิตสินค้าจากไหมที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดการส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เช่น ผ้าไหม หรือผลิตภัณฑ์จากไหม ที่มีมูลค่าสูงและได้รับความสนใจจากตลาด สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาเข้าร่วมโครงการช่วยให้จังหวัดมุกดาหารได้รับการยอมรับในฐานะพื้นที่ที่มีการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านการเกษตรและการท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลดีต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างจังหวัดและต่างประเทศให้มาเยี่ยมชม

7. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดมุกดาหาร เมื่อเข้าร่วมโครงการฯ หม่อนแก่จน สามารถนำเอาองค์ความรู้เดิมบวกกับความรู้ด้านวิชาการของปศุสัตว์มาสู่การพัฒนาอาชีพด้านการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการ

เลี้ยงปิก โคด้วยอาหารที่สัตว์ที่ผลิตจากใบหม่อน ช่วยรับรองข้อมูลกับชุมชนท้องถิ่นว่าหม่อนมีประโยชน์ในการเป็นส่วนประกอบของอาหารสัตว์ที่ลดต้นทุนการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย

สรุปได้ว่า ภาพรวมของหน่วยงานกลไกภาคีภาครัฐ ภาคเอกชน ท้องถิ่น ท้องที่ ที่เข้ามาร่วมโครงการฯ หม่อนแก้ว มีผลการเปลี่ยนแปลงในการทำงานของหน่วยงานและองค์กรของตนในด้านการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนการที่หน่วยงานภาคีทั้งจากภาครัฐและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างหน่วยงานรัฐบาลและชุมชน โดยหน่วยงานต่างๆ จะทำหน้าที่ในการสนับสนุนและส่งเสริมทั้งด้านความรู้ การฝึกอบรม และการให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรครัวเรือนยากจนในท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถและทักษะของชุมชนในการทำเกษตรและการสร้างรายได้เช่น การส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตหม่อน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรในพื้นที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยการพัฒนาความสามารถในการสร้างรายได้จากการเกษตร ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น และลดการพึ่งพิงจากภายนอก ทั้งยังเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมโดยการลดปัญหาความยากจน

ผลการเปลี่ยนแปลงของทีมวิจัย วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารที่เข้ามาบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้

1.เกษตรกร ครัวเรือนยากจน และชุมชนในพื้นที่เริ่มเห็นผลของการดำเนินโครงการที่ช่วยเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของตน ทำให้พวกเขามีความเชื่อมั่นในผลการวิจัยและยอมรับในบทบาทของทีมวิจัย

2 เกิดการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ดีขึ้น

3 การทำงานของทีมวิจัยได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ทำให้การวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแผนงานหรือโครงการในอนาคตต่อไปได้

4 เกิดการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหลายหลักสูตรเพื่อนำมาถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกหม่อนที่มีคุณภาพ การท่องเที่ยวชุมชนเกษตรหม่อนแก้วแบบโลคาร์บอนไปยังชุมชนและพื้นที่อื่นๆ นอกจังหวัดมุกดาหารได้

4.2.1) การเปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา และแผนการดำเนินงานระยะถัดไป

ตารางที่ 4.2 การเปรียบเทียบกับผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome)

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุเป้าหมาย (✓) (×) (○)*
เดือนที่ 1-3 (3 เดือน) Inception Report	1) ค้นหาสอบถามคนจนและครัวเรือนยากจนทั่วทั้งจังหวัด มุกดาหาร	-มีการค้นหาสอบถามข้อมูลครัวเรือนคนจนใหม่ จำนวน 1,593 ครัวเรือน หรือ 5,220 คน	✓
	2) จัดทำระบบส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนยากจน	-วิเคราะห์ความยากจน แยกประเภทความยากจนตามทุนศักยภาพของครัวเรือนยากจน	✓
เดือน 4-8 (5 เดือน) รายงาน ความก้าวหน้า ระยะ 8 เดือน	1) ยกระดับกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี ในระดับอำเภอ	-ประชุมสร้างความเข้าใจ และสร้างกลไกการทำงานร่วมกันในพื้นที่โมเดลกิจกรรมหม่อนแก้งจน -ถอดองค์ความรู้และบทเรียนที่ผ่านมา “หม่อนแก้งจน” เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่ใหม่ เป้าหมายใหม่ของโครงการ -ออกแบบโมเดลกิจกรรมหม่อนแก้งจน เพื่อนำไปพัฒนาพื้นที่ใหม่ เป้าหมายใหม่ของโครงการ	✓
	2) ยกระดับโมเดลอำเภอแก้งจนและหม่อนแก้งจนที่เป็นรูปธรรม	1) จัดทำคลิปบทเรียนออนไลน์ร่วมกับ มทร.ลาดกระบัง หลักสูตรการปลูกหม่อนเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ก ดิจิตอล 2) ฝึกอบรมให้ความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูง โดยทำการฝึกอบรมวิธีการ คัดเลือกและพัฒนาสายพันธุ์หม่อนที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและให้ผลผลิตใบหม่อนสูงเพื่อลดการสูญเสียและเพิ่มผลผลิตของใบหม่อน 3) ฝึกอบรมให้ความรู้ในการใช้ระบบน้ำหยด โดยวิธีการฝึกอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบน้ำหยด ช่วยควบคุมปริมาณการใช้น้ำและลดความเสี่ยงการขาดน้ำ ทำให้การ	✓

		ปลูกหม่อนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นในช่วงฤดูแล้ง 4) ฝึกอบรมให้ความรู้ในการปลูกหม่อนแบบออร์แกนิก โดยฝึกอบรมการลดการใช้สารเคมีจะทำให้ได้ใบหม่อนที่มีคุณภาพสูงสำหรับเลี้ยงไหม และสามารถขายใบหม่อนเป็นผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกซึ่งมีราคาสูงกว่า 5) ฝึกอบรมให้ความรู้ในการปรับปรุงคุณภาพดิน โดยทำการฝึกอบรมการใช้เทคนิคการปรับปรุงดิน เช่น ปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยพืชสด เพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน ช่วยให้ต้นหม่อนเติบโตได้ดีและให้ผลผลิตสูง	
	3) MOU ร่วมกับเรือนจำจังหวัดมุกดาหาร เพื่อสร้างโอกาสทางสังคมให้ผู้ต้องขังเข้าร่วมโครงการปลูกหม่อนเพื่อเป็นทักษะอาชีพก่อนพ้นโทษ	ดำเนินการแล้วเสร็จ ได้รับการสนับสนุน 1.อาคารฝึกปฏิบัติการ จำนวน 1 หลัง (ศูนย์การเรียนรู้การปลดปล่อย) 2.แปลงรวมเพื่อปลูกหม่อน จำนวน 4 ไร่ 3 .โรงเรือนเลี้ยงไหม จำนวน 2 โรง 4. สนับสนุนกำลังคน (ผู้ต้องขัง) จำนวน 30 รายเพื่อเป็นกองงานดูแลการเจริญเติบโตของแปลงหม่อน	✓
	4) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง	-ร่วมจัดทำเนื้อหาหลักสูตรออนไลน์ หลักสูตรการปลูกหม่อน -รวบรวมเนื้อหาจัดทำคลิปจำนวน 5 Ep. -ถ่ายทำคลิปที่เรือนจำชั่วคราวนาโสก	✓
เดือน 9-12 (4 เดือน) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์	5) เก็บข้อมูลรายได้การจำหน่ายสินค้าที่เกิดขึ้นจากการแปรรูป	-ผลการดำเนินงาน 1.ได้เครื่องมือในการเก็บรายได้จากการขายสินค้าหม่อน	✓

ระยะ 12 เดือน	หม่อน ก่อนโครงการ และระหว่าง การดำเนินโครงการฯ	2.ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลรายได้ จำนวน 4 พื้นที่ 3 นำข้อมูลที่มาบันทึกผลในระบบ ฐานข้อมูล DSS และ PPPconncet ต่อไป	
	6) ยกระดับโมเดลอำเภอแก้งจนและ หม่อนแก้งจนที่เป็นรูปธรรม พร้อม ยกระดับองค์ความรู้ด้วยเทคโนโลยี การผลิตหม่อนแก้งจน และการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกษตร หม่อนแก้งจนแบบโลคาร์บอน 7) เก็บข้อมูลรายได้การจำหน่าย สินค้าที่เกิดขึ้นจากการแปรรูป หม่อน ระยะสิ้นสุดโครงการ	จัดฝึกอบรมยกระดับโมเดลชุมชน/ อำเภอแก้งจน ด้วย นวัตกรรมการ ผลิตหม่อน ผสมผสานกับการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีกิจกรรม ดังนี้: 1 ฝึกอบรมสร้างแนวคิด BCG Economy Model (เศรษฐกิจ ชีวภาพ-หมุนเวียน-สีเขียว) ให้กับ ครัวเรือนเป้าหมาย โดยมีกลุ่มเป้าหมาย เป็นครัวเรือนยากจนเข้าร่วม จำนวน 7 อำเภอ 210 ครัวเรือน 2 ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ Low Carbon Tourism (ท่องเที่ยวแบบ ปล่อยคาร์บอนต่ำ) ให้กับครัวเรือน เป้าหมาย โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น ครัวเรือนยากจนเข้าร่วม จำนวน 7 อำเภอ 210 ครัวเรือน 3.ฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับ Precision Agriculture for Mulberry (เกษตรแม่นยำสำหรับ หม่อน) ให้กับครัวเรือนเป้าหมาย โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือน ยากจนเข้าร่วม จำนวน 7 อำเภอ 210 ครัวเรือน 4 ฝึกอบรมขยายผลโมเดลอำเภอ แก้งจน โดยใช้ “หม่อน” เป็น แกนกลางด้านเศรษฐกิจ อาหาร สุขภาพ การศึกษา และการ ท่องเที่ยว โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็น ครัวเรือนยากจนเข้าร่วม จำนวน 7 อำเภอ 210 ครัวเรือน 5.จัดฝึกอบรมการจัดการแหล่ง ท่องเที่ยวแบบโลคาร์บอน ดังนี้	✓

		กิจกรรม 1: ออกแบบเส้นทาง "Mulberry Eco-Walk" เดินสำรวจแปลงหม่อนและเรียนรู้ฐานกิจกรรม เช่น ชิมผลหม่อน-ทำแยม-ย้อมผ้าธรรมชาติจากใบหม่อน การวัดคาร์บอนฟุตพริ้นต์แบบง่ายด้วยแบบฟอร์ม Carbon Tracker การ สอน เท ค นิ ค น ำ ช ม (Interpretation) โดยใช้ คน ใน ชุมชน กิจกรรม 2 สร้างจุดเรียนรู้แบบ Green Design ด้วยการออกแบบศาลาพักผ่อนที่ท่องเที่ยวจากไม้ไผ่ ท้องถิ่น การใช้พลังงานแสงอาทิตย์ และระบบบำบัดน้ำธรรมชาติ การจัดการขยะแบบ Eco-Station เช่น แยกเศษอาหารไปหมักเป็นปุ๋ยหม่อน โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือนยากจนเข้าร่วม จำนวน 7 อำเภอ 210 ครัวเรือน 6 ผี กอบรม การตลาด ยุค ใหม่ และ Story Branding โดยมี กิจกรรม.1: การสร้าง “แบรนด์หม่อนแก่นจันทน์” ผี กสร้างแบรนด์ ท้องถิ่น เช่น โลโก้ บรรจุภัณฑ์ และ ชื่อเรียกทางการตลาด การใช้ QR Code บอกเล่าเรื่องราวสินค้าชุมชน ถ่ายภาพ/วิดีโอโปรโมทด้วยมือถือ กิจกรรม 2: สร้างแผนการตลาด ท้องเที่ยวแบบยั่งยืน การตั้งราคา กิจกรรม/แพ็คเกจ การใช้ Facebook, TikTok, Line OA ในการประชาสัมพันธ์ การเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการนำเที่ยวและโรงแรมในพื้นที่ โดยมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นครัวเรือนยากจนเข้าร่วม จำนวน 7 อำเภอ 210 ครัวเรือน	
--	--	---	--

		7 กิจกรรมถอดบทเรียน/เก็บข้อมูล รายได้ครัวเรือนเข้าร่วมโครงการฯ ทั้ง 7 อำเภอ 8 กิจกรรมประเมินผลการดำเนิน โครงการ “โมเดลหมอนแก่น”	
	4.กิจกรรมที่ 4 ประชาสัมพันธ์ ประชุมสรุปและรายงานผล โครงการวิจัยย่อยที่ 1	-จัดเวทีเผยแพร่ผลงานวิชาการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน “โมเดล หมอนแก่น -แลกเปลี่ยนรู้ด้านการบริหาร จัดการด้านการปลูกหมอน ด้าน การศึกษา สปป. -จัดทำสรุปผล/รายงาน	✓

*หมายเหตุ สัญลักษณ์ ดังต่อไปนี้หมายถึง

- ✓ = ดำเนินงานแล้ว
 X = ยังไม่ดำเนินงาน
 ○ = อยู่ระหว่างการดำเนินงาน

4.2.3 บทเรียนความสำเร็จ

ตารางที่ 4.3 บทเรียนความสำเร็จ

ทีมวิจัยได้ดำเนินงานในพื้นที่ขยายของโมเดลหมอนแก่น พบบทเรียนที่สำคัญในการทำงาน ดังนี้

การเปลี่ยนแปลง	การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น	ปัญหา/อุปสรรค	วิธีการแก้ปัญหา
1.เกิดภาคีเข้ามาทำงาน ร่วมกัน 13 ภาคีที่เข้ามา ทำงานร่วมกัน	-รู้จักหน่วยงานที่ช่วยเหลือ ความยากจนมากขึ้น -เกิดองค์ความรู้เทคโนโลยี ใช้แอปน้ำในแปลงรวม การใช้งานแอป Agri-Map หรือระบบแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิง รุก - องค์ความรู้ในการตรวจ คุณภาพดินก่อนปลูก - องค์ความรู้เรื่องการปลูก หมอน เลี้ยง ไก่	- การติดต่อประสานงาน - จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย -การดำเนินงานกองทุน ขาดเจ้าภาพหลักในการทำ กองทุน -ขาดความรู้และความ เข้าใจ การยอมรับการ เปลี่ยนแปลงในการใช้ เทคโนโลยีทางการปลูก หมอน	- ดำเนินการประสาน ADM ในพื้นที่ เช่น 1) ศูนย์หมอนไหมเฉลิม พระเกียรติฯจังหวัด มุกดาหาร 2) ผู้คุมเรือนจำชั่วคราวนา โสก 3) กลุ่มวิสาหกิจการ ท่องเที่ยวตำบลกกแดง และตำบลโนนยาง 4) นักการขายและส่งออก สาขาการจัดการโลจิสติกส์

2. เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer (YSF) ในการช่วยยกระดับเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่ในพื้นที่ขยายจำนวน 100 ครัวเรือนด้วยนวัตกรรมทางการเกษตรที่ทันสมัย 3. กองทุนทางสังคม (เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร) 4. ถ่ายทอดองค์ความรู้ เรื่อง การปลูก แปรรูป หม่อน และการนำเทคโนโลยีมาใช้ในพื้นที่ขยาย 5. การพัฒนา ADM ในพื้นที่ 6. เกิดข้อเสนอการทำงาน เรื่องหม่อนแก่จนร่วมกับกรมหม่อนไหม 7. แผนพัฒนาทักษะอาชีพ 8.ยกระดับความรู้และทักษะของเกษตรกรและผู้นำชุมชน ในการผลิตและแปรรูปหม่อนด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ 9.ส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบโลคาร์บอนโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน 10.พัฒนาแนวคิด/แผนงาน/กิจกรรมที่เป็นรูปธรรมต่อยอดเป็น “โมเดลหม่อนแก่จน” ที่ใช้ได้ในระดับตำบล	อุตสาหกรรม -เกิดแนวคิดสมัยใหม่ด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้ 5 ด้าน คือ 1.การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ทุนจากหม่อนเป็นศูนย์กลาง 2.การใช้แนวทางโลคาร์บอนเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 3.การส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง 4.การสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่เชื่อมโยงกับการแปรรูปหม่อน 5.การพัฒนาแผนการตลาดและการจัดการแบรนด์ชุมชนอย่างสร้างสรรค์ - องค์ความรู้ดังกล่าวสามารถต่อยอดไปสู่การยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ อีกทั้งยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และยุทธศาสตร์ BCG Economy Model		เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่ตรงจุดถูกต้อง -ให้เกษตรกรรุ่นใหม่ Young Smart Farmer (YSF) เป็นพี่เลี้ยงแก่เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนรายใหม่ในด้านการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาหนุนเสริมในแปลงหม่อน
---	---	--	---

อำเภอ และจังหวัด			
11.สร้างเครือข่ายนักพัฒนาในพื้นที่ เช่น เกษตรกรรุ่นใหม่ วิชา หัก จ ชุมชน สถาบันการศึกษา และ อปท.			

4.2.4 ข้อค้นพบในการดำเนินโครงการย่อย 1 หม่อนแก้วจน

จากการลงพื้นที่ค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจนร่วมกับภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ในการจัดทำเวทีประชาคมระดับหมู่บ้านและตำบล พบว่า

1. เกิดความยากจนใหม่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน คือ คนจนในพื้นที่ส่วนใหญ่อพยพย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัดบางครัวเรือนทิ้งลูกหลานให้อยู่กับพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ไม่ส่งเสียค่าเลี้ยงดู มีรายได้หลักมาจากบัตรสวัสดิการของรัฐเพียงอย่างเดียว เช่น บัตรผู้สูงอายุ บัตรประชาชน บ้างครัวเรือนมีลูกติดคุกพ่อแม่แก่เฒ่าดูแลกันเองตามลำพัง ปัญหาลูกทำร้ายพ่อแม่ถึงขั้นเจ็บป่วย ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อหลายอย่างให้กับครัวเรือน ส่งผลให้ไม่รายได้ ไม่มีอาชีพ ไม่ทำมาหากิน จึงส่งผลให้เป็นครัวเรือนยากจน

2. เกิดแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน โดยใช้แปลงรวมปลูกหม่อนเป็นแหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้กับชุมชนและบุคคลทั่วไป โดยใช้แปลงรวมปลูกหม่อนเป็นแหล่งสร้างอากาศที่ดีให้กับชุมชน เกิดโรงเรียนการเลี้ยงไหมในแปลงรวมเพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาวิธีการเลี้ยงไหม เกิดองค์ความรู้หลายอย่างที่ร้อยเรียงและเรียบเรียงเป็นบทความวิชาการ หรือเป็นหนังสือเล่มเล็กเล่าเรื่องราวตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เส้นทางเริ่มต้นและสิ้นสุดของการปลูกหม่อน สร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกิดที่ศึกษาดูงานให้ผู้สนใจศึกษาวิธีการปลูกหม่อน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบหม่อน เป็นฐานการสาธิตการให้ความรู้เรื่องการปลูกหม่อน และเป็นแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากใบหม่อนที่เป็นสินค้าของชุมชนได้ เกิดตลาดแก้วจนในชุมชนเพื่อจำหน่ายแหล่งจำหน่ายสินค้าจากใบหม่อนที่มีคุณภาพ

3. เกิดการทำงานจากหน่วยงานที่เข้ามาหนุนเสริมใหม่หลายหน่วยงาน เช่น เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร โรงเรียนร่มเกล้า (ขยายโอกาส) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (สจล.) เทศบาลตำบลหนองแคน สำนักงานสภาเกษตรจังหวัดมุกดาหาร สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร ศูนย์เพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดจังหวัดมุกดาหาร

4.สร้างเครือข่ายนักพัฒนาในพื้นที่ เช่น เกษตรกรรุ่นใหม่ วิชา หัก จ ชุมชน สถาบันการศึกษา และ อปท.

5.ส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบโลคาร์บอนโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

6. หม่อนมีศักยภาพสูงในการเป็น “พืชเชื่อมโยงเศรษฐกิจท้องถิ่น” ผ่านการท่องเที่ยว หม่อนสามารถแปรรูปได้หลากหลาย ทั้งอาหาร เครื่องดื่ม ยา และเครื่องสำอาง ซึ่งช่วยสร้าง “จุดขาย” ให้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลิตภัณฑ์จากหม่อน เช่น น้ำหม่อน ชาชง แยม หรือไวน์หม่อน ถูกใช้เป็นกิจกรรมมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว (เช่น เวิร์กช็อป DIY) ชุมชนสามารถใช้ “ต้นหม่อน” เป็น

ศูนย์กลางของเส้นทางท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องพึ่งทรัพยากรธรรมชาติที่เปราะบาง

ข้อค้นพบเชิงลึก พบว่า หมอนไม่เพียงเป็นพืชเศรษฐกิจ แต่ยังเป็น “พืชนำทางวัฒนธรรม”

ซึ่งสามารถสร้างเรื่องเล่าท้องถิ่น (Local Storytelling) เพื่อเสริมอัตลักษณ์ชุมชน

7. เกิดแนวคิด “โลคาร์บอน” สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจประสบการณ์เรียบง่าย ใกล้ธรรมชาติ และเน้นความยั่งยืน เช่น การเดินชมสวนหมอน ปั่นจักรยานเก็บผลหมอน แนวทางการจัดการโลคาร์บอน เช่น การลดการใช้พลาสติก การใช้วัสดุธรรมชาติ ในกิจกรรม (ใบหมอนห่อขนม แก้วกระบอกไม้ไผ่) ได้รับการยอมรับจากนักท่องเที่ยว การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นต์ในกิจกรรม เช่น การเดินทาง การใช้พลังงาน ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

ข้อค้นพบเชิงลึก แนวคิดโลคาร์บอนไม่ได้เป็นเพียงมาตรการลดคาร์บอน แต่เป็นเครื่องมือสร้างมูลค่าทางจิตวิญญาณและแบรนด์ท้องถิ่นให้ชุมชนได้อย่างทรงพลัง

8. เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน นักวิชาการ และหน่วยงานรัฐ ชุมชนได้รับองค์ความรู้ใหม่ เช่น การปลูกหมอนแบบอินทรีย์ การแปรรูปโดยไม่ใช้สารเคมี และการคำนวณต้นทุน – กำไรเจ้าหน้าที่ อบต. และหน่วยงานท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนด้านการจัดการเส้นทางท่องเที่ยว โลจิสติกส์ และการตลาด มีกลุ่มเยาวชนในชุมชนเริ่มสนใจเป็นมัคคุเทศก์น้อย ทำเพจโปรโมทการท่องเที่ยว และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยสร้างรายได้

ข้อค้นพบเชิงลึก การท่องเที่ยวหมอนแก่นจน ไม่ใช่แค่พัฒนาชุมชน แต่เป็นพื้นที่สร้าง “สหวิทยาการ” และ “นวัตกรรมร่วม” ระหว่างภาคประชาชนกับภาควิชาการ

9. ชุมชนเริ่มขยับจาก ‘ผู้ผลิต’ สู่ ‘ผู้จัดการทรัพยากร’ อย่างมีวิสัยทัศน์ชาวบ้านเริ่มตั้งคำถามว่า: “เราจะปลูกหมอนอย่างไรให้คนมาเที่ยว?” มากกว่าแค่ “จะปลูกหมอนขายที่ไหน?” มีการจัดโซนแปลงหมอนเพื่อการเรียนรู้ / การแปรรูป / การท่องเที่ยว และวางแผนหมุนเวียนกิจกรรมรายฤดูกาลเริ่มใช้ข้อมูล เช่น จำนวนผู้เยี่ยมชม รายได้จากนักท่องเที่ยว ระยะเวลาเข้าพัก มาใช้วางแผนธุรกิจและการลงทุนในอนาคต

ข้อค้นพบเชิงลึก โมเดลหมอนแก่นจนเริ่มเปลี่ยนจาก “เกษตรกรผู้รอพึ่ง” สู่ “นักพัฒนาแหล่งเรียนรู้เชิงระบบ”

4.2.5 ปัญหา อุปสรรค พร้อมวิธีการแก้ปัญหา

ตารางที่ 4.4 การดำเนินโครงการย่อย 1 หมอนแก่นจน พบปัญหาอุปสรรคในการทำงานดังนี้

ปัญหาในการดำเนินโครงการฯ	อุปสรรค	วิธีการแก้ปัญหา
1.ปัญหาด้านดินและน้ำ	ดินไม่เหมาะสม หรือมีความชื้นไม่เพียงพอ การระบายน้ำไม่ดี	1.ฝึกอบรมให้ความรู้เรื่องการปรับปรุงดินด้วยการเติมปุ๋ยอินทรีย์ หรือสารปรับปรุงดินเพื่อเพิ่มคุณภาพดิน

		2. ฝึกอบรมให้ความรู้เรื่อง การปรับพื้นที่ปลูกให้มีการ ระบายน้ำที่ดี เช่น การทำร่อง ระบายน้ำ หรือการใช้ระบบการ ให้น้ำที่เหมาะสม เช่น การใช้น้ำ หยด 3. คัดเลือกพันธุ์หม่อนที่ เหมาะสมกับสภาพดินในพื้นที่ นั้น
2.ปัญหาด้านการเข้าถึง เทคโนโลยีในการปลูก และผลิต หม่อน	ความยากลำบากในการเข้าถึง เทคโนโลยีหรือเครื่องมือที่ ทันสมัย เช่น เครื่องจักรในการ แปรรูปหม่อน หรือเทคโนโลยี การปลูกที่มีประสิทธิภาพ	1. ส่งเสริมการร่วมมือกับ ภาครัฐหรือเอกชนในการจัดหา ทรัพยากรและเทคโนโลยี เช่น การขอรับการสนับสนุนทาง การเงินจากธนาคารหรือการ สนับสนุนจากสถาบันการศึกษา 2. จัดฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร ในพื้นที่เกี่ยวกับการใช้งาน เทคโนโลยีใหม่ๆ และประโยชน์ ของเทคโนโลยีในการปลูกและ แปรรูปหม่อน 3. ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม กับความสามารถของพื้นที่หรือ เกษตรกร เช่น เครื่องมือหรือ อุปกรณ์ที่มีขนาดเล็กและใช้ ต้นทุนน้อย
3.ปัญหาด้านการตลาดและการ แปรรูป	ผลผลิตหม่อนที่ได้จากการปลูก อาจไม่มีช่องทางการตลาดที่ดี เนื่องจากว่าเกษตรกรครัวเรือน หันไปปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม ในพื้นที่ การแปรรูปหม่อนยังไม่ สามารถเพิ่มมูลค่าได้ตามที่ คาดหวัง	1. ส่งเสริมการสร้างช่องทาง การตลาดใหม่ๆ โดยการสร้างแบ รนด์หม่อนแปรรูป เช่น น้ำ หม่อน แยม หรือผลิตภัณฑ์ที่ใช้ หม่อนเป็นวัตถุดิบหลัก 2. พัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูปหม่อนที่เพิ่มมูลค่าผลผลิต เช่น การแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ สุขภาพหรือเครื่องดื่ม 3. สร้างเครือข่ายการขาย ผ่านช่องทางออนไลน์และตลาด ท้องถิ่น เพื่อขยายตลาดหม่อน แปรรูปให้กว้างขึ้น

4.ปัญหาด้านความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสีย	การขาดความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องในโครงการ	1.จัดประชุมหรือกิจกรรมที่สร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสีย 2.ฟังความคิดเห็นและข้อกังวลของชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนได้เสีย เพื่อปรับปรุงแผนงานให้เหมาะสม 3.ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินการในโครงการ
5.ปัญหาการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือกฎระเบียบ	การเปลี่ยนแปลงนโยบายของภาครัฐหรือข้อกำหนดทางกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงาน	1.ทีมวิจัยได้ดำเนินการติดตามการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายหรือกฎระเบียบอย่างใกล้ชิด เพื่อสามารถปรับตัวได้ทันที 2.ทีมวิจัยสร้างระบบการสื่อสารและทำความเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาทางออกในการปรับปรุงกระบวนการทำงาน 3.ทีมวิจัยร่วมกับหน่วยงานปรับแผนงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงข้อจำกัดใหม่ๆ ที่มีผลต่อการดำเนินงาน
6.ปัญหาความไม่เข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบ	ความไม่ชัดเจนในบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน อาจทำให้เกิดความสับสนหรือไม่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น	1.ทีมวิจัยร่วมประชุมกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจนของแต่ละหน่วยงานในเอกสารข้อตกลงหรือแผนงานร่วมกัน 2.ให้มีการทำงานเป็นทีมและมีการประชุมเพื่อให้ทุกหน่วยงานเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับหน้าที่ของตน 3. กำหนดช่องทางในการรายงานผลและการติดต่อสื่อสารที่ชัดเจน

จากตารางที่ 4.4 การดำเนินงานในพื้นที่ของโครงการอาจพบกับปัญหาหรืออุปสรรคที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะของโครงการและสถานการณ์ในพื้นที่นั้นๆ เช่น ปัญหาด้านดินและน้ำ ปัญหาด้านการเข้าถึงเทคโนโลยีในการปลูก และผลิตหม่อน ปัญหาด้านการตลาดและการแปรรูป ปัญหาด้านความร่วมมือจากชุมชนหรือผู้มีส่วนได้เสีย ปัญหาการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือกฎระเบียบ ปัญหาความไม่เข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบ เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ ทีมวิจัยได้ร่วมประชุมและวางแผนการทำงานกลไกภาคี ตัวแทนครัวเรือนยากจน ระดับพื้นที่ให้เข้าปรับการใช้เทคโนโลยีในการผลิตและการแปรรูปหม่อน รวมถึงการปลูกหม่อนในพื้นที่ของโครงการต้องมีการวางแผนที่ดี พร้อมทั้งการพัฒนาและปรับปรุงเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และความสามารถของเกษตรกร เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดในการเพิ่มผลผลิตและมูลค่าเศรษฐกิจของหม่อนในพื้นที่

4.2.6 ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานครั้งต่อไป

การดำเนินโครงการวิจัย การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์โมเดลอำเภอเพื่อจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในชุมชนชนบทจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งอำเภอและหม่อนแก่จน” ระยะที่ 2 ปีที่ 2 เป็นโครงการที่มีเป้าหมายในการช่วยเพิ่มรายได้และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ที่ปลูกหม่อน เพื่อนำผลผลิตไปใช้ในการเลี้ยงไหม หรือการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ได้อย่างยั่งยืน ในครั้งต่อไป เพื่อให้โครงการมีประสิทธิภาพและผลลัพธ์ที่ดียิ่งขึ้น ควรดำเนินการตามข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

1. สร้างเครือข่ายการเกษตรระหว่างเกษตรกร ผู้ประกอบการภาคธุรกิจ ในพื้นที่ต่างๆ จะช่วยให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทรัพยากรซึ่งกันและกัน ด้วยการส่งเสริมความร่วมมือกับภาครัฐและองค์กรต่างๆ เช่น การขอรับการสนับสนุนทางการเงินหรือทรัพยากรในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ระบบชลประทาน หรือการสร้างตลาดสำหรับจำหน่ายผลิตภัณฑ์
2. ยกระดับและพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่การปลูกและแปรรูปหม่อน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการปลูกหม่อน เช่น การนำเสนอการท่องเที่ยวในแปลงปลูกหม่อน หรือการให้ผู้เยี่ยมชมได้สัมผัสกับกระบวนการผลิตไหม หนุนเสริมให้ชุมชนสามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้เสริม และสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีการเกษตรและหม่อน
3. การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ควรคำนึงถึงความพร้อมของศักยภาพของชุมชน ในด้านการใช้แอปพลิเคชันต่างๆ ในพื้นที่ เช่น การใช้แอปพลิเคชันในการเก็บข้อมูลผลผลิต การตรวจสอบสภาพดิน และการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพเพราะกลุ่มเป้าหมายบางรายเป็นผู้สูงอายุ
4. พัฒนาแผนแม่บทระดับอำเภอ/ชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ควรจัดทำ “แผนแม่บทการพัฒนาโมเดลหม่อนแก่จนและการท่องเที่ยวโลคาร์บอน” โดยให้มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ ได้แก่ เกษตรกร กลุ่มแปรรูป กลุ่มท่องเที่ยว อปท. และภาคการศึกษา โดยใช้แนวทาง Participatory Action Research (PAR) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมและเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ระบุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (Sustainability Goals) ของแต่ละหมู่บ้าน กำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนของแต่ละกลุ่ม (เช่น ผู้ผลิตหม่อน, มัคคุเทศก์, ทีมการตลาด) เชื่อมโยงกับนโยบายของหน่วยงาน เช่น BCG Economy Model และ SDGs
5. ยกระดับเทคโนโลยีการผลิตหม่อนและการแปรรูปด้วยนวัตกรรมง่ายๆ ที่ชุมชนทำได้จริง การผลิตหม่อนและการแปรรูปยังใช้วิธีแบบดั้งเดิมที่อาจไม่รองรับตลาดใหม่ การนำเทคโนโลยีเกษตรและ

นวัตกรรมการแปรรูปมาเสริมจะช่วยเพิ่มมูลค่าและประสิทธิภาพได้ ส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์แปรรูป เช่น เครื่องอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ / เครื่องคั้นเย็น จัดฝึกอบรมเทคโนโลยีชีวภาพเบื้องต้น เช่น การหมัก, การถนอมอาหารแบบธรรมชาติ ทดลองใช้ “การเกษตรแม่นยำ (Precision Farming)” เช่น เซ็นเซอร์ตรวจสอบสภาพแวดล้อมสวนหม่อน และพัฒนา “ฐานเรียนรู้” เกี่ยวกับหม่อนที่สามารถใช้เป็นแหล่งฝึกอาชีพ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิชาการ

6. สร้างระบบการจัดการท่องเที่ยวแบบโลคาร์บอนที่วัดผลได้ แนวทางโลคาร์บอนในชุมชนควรมีเครื่องมือช่วยวัดผล (Carbon Tracking Tools) เพื่อใช้ประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนักท่องเที่ยว เช่นการจัดทำเครื่องมือประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นต์ของนักท่องเที่ยว (ฟอร์ม+ดิจิทัล) การพัฒนา กิจกรรม Carbon Offset เช่น การปลูกต้นหม่อนคนละ 1 ต้น หรือทำบุญหมักจากเศษผลหม่อน การใช้แนวทาง “Low Carbon Product Label” กับสินค้าแปรรูปหม่อน และการเชื่อมโยงกิจกรรมกับมาตรฐานการท่องเที่ยวสีเขียว เช่น Thailand Community-Based Tourism Standard

7. เสริมศักยภาพกลุ่มเยาวชนและผู้นำรุ่นใหม่ในชุมชน ชุมชนต้องมี “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ที่สามารถประสานเทคโนโลยี สื่อดิจิทัล และตลาดสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างกลุ่มเยาวชนต้นแบบหรือ “ทีมขับเคลื่อนหม่อนแก็ง 4.0” จึงเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนา เช่น การจัดค่าย “Young Mulberry Tourism Leader” สำหรับเยาวชนในชุมชน จัดฝึกอบรมการใช้สื่อออนไลน์ การตัดต่อวิดีโอ การเล่าเรื่องท้องถิ่นผ่าน TikTok/YouTube ส่งเสริมบทบาทเยาวชนเป็นมัคคุเทศก์น้อย / ผู้ช่วยสื่อสารโครงการ สร้างเครือข่ายกับสถานศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ / วิทยาลัยเกษตร เพื่อเป็นพี่เลี้ยง

8. บูรณาการการตลาด การท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์หม่อนผ่านกลไกดิจิทัล โครงการควรเสริมสร้างช่องทางตลาดสมัยใหม่ เช่น e-Marketplace, Facebook Shop, QR Code เพื่อช่วยให้ทั้งสินค้าหม่อนและกิจกรรมท่องเที่ยวมีการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าใหม่ โดยสร้างเว็บไซต์หรือแฟนเพจ “หมู่บ้านหม่อนแก็ง” ที่รวมสินค้า + กิจกรรมท่องเที่ยว หรือใช้ QR Code ในผลิตภัณฑ์แปรรูปหม่อนเชื่อมโยงไปยังวิดีโอเรื่องเล่าท้องถิ่นการพัฒนา “แฟ้มเกจท่องเที่ยวเชิงเรียนรู้หม่อน” เช่น 1 วัน 3 กิจกรรม: ชิม-แปรรูป-ย้อมผ้า และทดลองใช้แพลตฟอร์มท่องเที่ยวในประเทศ เช่น Local Alike, GoLocal, TripTH

9. ผลักดันเชิงนโยบายและสร้างเครือข่ายระดับจังหวัด เพื่อให้โมเดลหม่อนแก็งเป็นกลไกพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาเกษตรกรจังหวัด, สำนักงานพัฒนาชุมชน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยการจัดเวทีถอดบทเรียน และเชิญหน่วยงานระดับจังหวัดร่วมรับฟังข้อเสนอชุมชน ผลักดันให้เกิด “เขตพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยหม่อนเชิงสร้างสรรค์” ส่งข้อเสนอเข้าสู่ยุทธศาสตร์จังหวัดหรือแผนแม่บทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต่อไป

4.3 สรุปผลโครงการย่อยที่ 2

4.3.1 สรุปผลการดำเนินงานวิจัย

1 การยกระดับระบบฐานข้อมูลด้วยระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ ด้วยการค้นหาและสอบถามครัวเรือนยากจนจำนวน 2,285 ครัวเรือน จำนวนผู้ที่เข้าร่วมในโมเดลแก็งทั้งสิ้นจำนวน 870 ครัวเรือน 3,622 คน ด้วยจำนวนองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม จำนวน 56 ชิ้น สามารถยกระดับอาชีพผ่านนวัตกรรมพร้อมใช้ จำนวน 4,534 คน เกิดผู้ประกอบการจำนวน 12 คน ในการขับเคลื่อนธุรกิจท้องถิ่น (Local Business) และได้มีการพัฒนา Area research manager จำนวน 6 คน และ

Area development manager จำนวน 43 คน เกิดการช่วยเหลือส่งต่อและติดตาม Feedback Loop 100 %

2 การทำงานแก้ไขปัญหาค่าความยากจนด้วยอำเภอนิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ที่มีการขับเคลื่อนโมเดลแก้ไขปัญหาค่าความยาก การยกระดับและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ควบคู่การจับคู่ร่วมกับภาคธุรกิจคือบริษัทจุลไหมไทยจำกัด ที่มีแนวการทำงานร่วมกับชุมชนแบบมีธรรมาภิบาลบนฐานคิดสร้างโอกาสให้กับชุมชนและคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน Pro-poor value chain และมียอดขายจากกลุ่มคนจนเพิ่มขึ้นทุกเดือน เนื่องจากกลุ่มครัวเรือนคนจนที่เข้าสู่โครงการไหมแก่นสามารถสร้างรายได้จากการเลี้ยงไหมขายรังเฉลี่ย 5,000 บาทต่อเดือนเนื่องจากการสร้างรายได้การเลี้ยงไหมขายรังโดยส่วนมากในสมัยก่อนการเลี้ยงไหมไม่ได้ขายรังเพียงอย่างเดียวโดยมีการขายเส้นไหมและผ้าไหม แต่ในอดีตไม่ได้มีเทคโนโลยีในการสาวเส้นไหมเข้ามาช่วยจึงทำการผลิตใช้เวลาค่อนข้างมากและทำให้เกิดต้นทุนสูงโดยทางโครงการได้ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเครื่องสาวไหม โดยในอดีตการสาวไหม 8 ชั่วโมงสามารถผลิตเส้นไหมได้ 300 กรัม แต่หลังจากการใช้เครื่องสาวไหมการสาวไหม 8 ชั่วโมงสามารถผลิตเส้นไหมได้ 1,000 กรัม และ เนื่องจากผ้าไหมมีราคาที่สูงและใช้เวลาการผลิตนานจึงทำให้ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร นิยมการใช้ผ้าฝ้ายมากกว่าไหมแต่หลังจากที่นักวิจัยได้ทำการสำรวจและออกแบบร่วมทางกลุ่มทอผ้าในอำเภอนิคมคำสร้อยและศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร พัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย จึงได้ออกแบบผ้าลายอัตลักษณ์ของอำเภอนิคมคำสร้อย คือ ผ้าลายกังหันลม เพื่อความทันสมัยของลายผ้าไหมและเพื่อลดต้นทุนในการผลิตจึงได้ออกแบบโดยเอาความนิยมของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ความนิยมของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคอีสานจึงออกแบบเป็นผ้าไหมแกมฝ้ายลายกังหันลมเนื่องจาก กังหันลมเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในอำเภอนิคมคำสร้อย

3 กลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนระดับจังหวัดสำหรับแก้ไขปัญหาค่าความยากจนด้วยเครื่องมือ Poverty Forum มีการจัดกระบวนการสู่การสร้างความร่วมมือทั้งในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนเป้าหมายและโมเดลแก่นสร้างความเป็นเจ้าของร่วมในข้อมูลและงานปฏิบัติการและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการค้นหาและสอบทานครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ให้แก่หน่วยงานที่มีพันธกิจในการส่งเสริมการเลี้ยงไหมขายรัง ได้แก่ 1) ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร มีหน้าที่ ดูแลพัฒนากลุ่มเลี้ยงไหมขายรังในการเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมและนวัตกรรมขั้นตอนการเลี้ยงไหมขายรัง 2) องค์การบริหารส่วนตำบลกกแดง มีหน้าที่ ดูแลบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจรวมถึงการเป็นที่ปรึกษาพัฒนากลุ่มวิสาหกิจ 3) วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร มีหน้าที่ พัฒนากลุ่มเช่น การส่งเสริมการขาย การแปรรูป ซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้นตามพันธกิจของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

4 นิคมคำสร้อยแซนด์บ็อกซ์ มีกระบวนการพัฒนา (Development) กระบวนการพัฒนาศักยภาพและทักษะ การส่งต่อความช่วยเหลือครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายบนฐานทุนการดำรงชีพ ศักยภาพ บริบท และความพร้อมของครัวเรือนเป้าหมายด้วยกระบวนการ Empowerment เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเป็นส่วนหนึ่งของ Pro-poor value chain และเครือข่ายความมั่นคงทางสังคม ร่วมกับการพัฒนาโครงการมหาวิทยาลัยสู่ตำบล (U2T) การกิจร่วมของกระทรวง อว. ส่วนหน้า กลไกและกระบวนการทำงานแบบพหุภาคีด้วยพลังการขับเคลื่อนงานผ่านกลไกผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร ด้วยการสร้างการรับรู้และการยอมรับร่วมกันในระดับพื้นที่ ตำบล อำเภอ และ เป็นการสร้างอาชีพจากฐานทุนการดำรงชีพ ศักยภาพ บริบท คือการเลี้ยงไหม โดยเป็นอาชีพที่มีองค์ความรู้เดิมในอดีตแต่ขาดการสืบทอดโดยในอดีตการสาวไหม 8 ชั่วโมงสามารถผลิตเส้นไหมได้

300 กรัม แต่หลังจากการใช้เครื่องสาวไหมการสาวไหม 8 ชั่วโมงสามารถผลิตเส้นไหมได้ 1,000 กรัม และ เนื่องจากผ้าไหมมีราคาที่สูงและใช้เวลาการผลิตนานจึงทำให้ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร นิยมการใช้ผ้าฝ้ายมากกว่าไหมแต่หลังจากที่นักวิจัยได้ทำการสำรวจและออกแบบรวบรวมทางกลุ่มทอผ้าในอำเภอนิคมคำสร้อยและศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร พัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย จึงได้ออกแบบผ้าลายอัตลักษณ์ของอำเภอนิคมคำสร้อย คือ ผ้าลายกังหันลม เพื่อความทันสมัยของลายผ้าไหมและเพื่อลดต้นทุนในการผลิตจึงได้ออกแบบโดยเอาความนิยมของพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ความนิยมของพื้นที่จังหวัดมุกดาหารและวัฒนธรรมในพื้นที่ภาคอีสานจึงออกแบบเป็นผ้าไหมแกมฝ้ายลายกังหันลมเนื่องจากกังหันลมเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในอำเภอนิคมคำสร้อยจะถูกถอดบทเรียนสู่การขยายผลการดำเนินงานในอำเภออื่น ๆ ต่อไป

5 การใช้ศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมเพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหาการเข้าถึงอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสให้แก่กลุ่มเกษตรกรที่ขาดความพร้อมโดยมีกระบวนการจัดลำดับของกลุ่มสมาชิกเข้าใช้งานศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมโดยให้พัฒนาชุมชนตำบลเป็นผู้ควบคุมเพื่อป้องกันความขัดแย้งจากผู้ใช้งานศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวม หลักเกณฑ์ของการขอเข้าใช้ศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวม มีรายละเอียดดังนี้ 1) เป็นครัวเรือนยากจนและมีรายได้น้อย เช่น กลุ่มเปราะบาง กลุ่มผู้สูงอายุทำงานได้ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม 2) การจัดสรรพื้นที่เลี้ยงไหมให้กับครัวเรือนยากจน เพื่อใช้ประโยชน์ศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมให้สิทธิ์ใช้ประโยชน์ได้เพียง 1 แผ่น/ครัวเรือน/เดือน เนื่องจากศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมสามารถเลี้ยงไหมได้ 4 แผ่น/เดือน โดยลำดับการเข้าใช้ศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมมีกระบวนการจัดลำดับของกลุ่มสมาชิกเข้าใช้งานศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมโดยให้พัฒนาชุมชนตำบลเป็นผู้ควบคุมเพื่อป้องกันความขัดแย้งจากผู้ใช้งานศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวม 3) ครัวเรือนยากจนที่ใช้ประโยชน์ที่ดินจะต้องชำระค่าธรรมเนียมการขอใช้ประโยชน์ศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวมครั้งละ 100 บาท/ครัวเรือน มาซ่อมแซมศูนย์บ่มเพาะอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ธุรกิจโรงเรือนหม่อนไหมรวม

6 การทำความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ โดยร่วมกับศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหาร ได้ให้การสนับสนุนทั้งให้องค์ความรู้ในการดูแลโรงเรือนและสร้างโรงเรือนเพื่อให้กลุ่มครัวเรือนยากจนในจังหวัดมุกดาหารที่มีความสนใจแต่ขาดทุนทรัพย์ในการสร้างโรงเรือน โดยให้การสนับสนุนครัวเรือนละ 10,000 บาท สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนจังหวัดมุกดาหารสร้างโรงเรือนกลางเป็นศูนย์บ่มเพาะเศรษฐกิจและทุนชุมชนในตำบลกกแดง สำหรับกลุ่มครัวเรือนยากจนที่สนใจแต่ขาดทุนทรัพย์ที่จะพัฒนาอาชีพ เรือนจำจังหวัดมุกดาหาร และ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อออกแบบหลักสูตรการสร้างบทเรียนออนไลน์สร้างอาชีพการเลี้ยงไหมขายรัง เพื่อพัฒนาอาชีพหลังการปลดปล่อยเพื่อการเกิดนักโทษที่กระทำผิดซ้ำ เพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy

ผลการเปลี่ยนแปลงของทีมวิจัย วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารที่เข้ามาบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ ครั้งนี้

1.เกษตรกร ครัวเรือนยากจน และชุมชนในพื้นที่เริ่มเห็นผลของการดำเนินโครงการที่ช่วยเพิ่มรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของตน ทำให้พวกเขามีความเชื่อมั่นในผลการวิจัยและยอมรับในบทบาทของทีมวิจัย

2 เกิดการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ดีขึ้น

3 การทำงานของทีมวิจัยได้รับการยอมรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ทำให้การวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาแผนงานหรือโครงการในอนาคตต่อไปได้

4.3.2) เปรียบเทียบกับผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome)

ตารางที่ 4.5 ตารางเปรียบเทียบกับผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome)

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุ เป้าหมาย
เดือนที่ 1- 3 (3 เดือน)	1) ได้ข้อมูลครัวเรือนยากจนจากการตรวจสอบด้วยกระบวนการค้นหา สอบทาน และสามารถระบุคนจนที่ตกหล่น (Exclusion Error) คนจนที่รู้ชื่อ (Inclusion Error) คนจนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วออกจากระบบ (Add on and Exit) ที่เป็นปัจจุบัน	ค้นหาสอบทานคนจนและครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุม 4 อำเภอ ดงหลวง นิคมคำสร้อย เมืองหนองสูง อย่างถูกต้องและแม่นยำ จำนวน 1,369 ครัวเรือน รวมถึงการค้นหาศักยภาพของพื้นที่เพื่อยกระดับกลุ่มครัวเรือนยากจน	✓
	2)) ยกระดับโมเดลแก๊จน (Practical Poverty Alleviation Model : PPAM) ระดับพื้นที่ที่เหมาะสมกับศักยภาพคนจนเป้าหมายและสอดคล้องกับบริบทพื้นที่	พัฒนาองค์ความรู้ในการเลี้ยงไหมขายรังจึงส่งผลการมีปัญหारेื่องของคุณภาพรังไหมของเกษตรกรมีคุณภาพต่ำ ได้เข้ามาเรียนรู้และแก้ไข รวมถึงการปรับวิธีการดูแลรักษาให้เหมาะสมกับพื้นที่เพื่อให้คุณภาพรังไหมมีคุณภาพสูงขึ้น	✓
	3) คนจนสามารถเข้าถึงการสร้างอาชีพในระดับครัวเรือนและระดับกลุ่ม ด้วย Up-skill/ Re-skill/ New-skill 100%	ให้ความรู้เรื่อง การเลี้ยงไหมขายรัง ร่วมกับ ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯมุกดาหาร เพื่อเพิ่มคุณภาพรังไหมมีคุณภาพสูงขึ้น	✓
เดือนที่ 4 - 8 (8 เดือน)	4) ได้โมเดลเศรษฐกิจชุมชนรายครัวเรือน ให้มีเมนูอาชีพที่หลากหลายสำหรับคนจนที่เป็น Local Content อย่างน้อย 1 โมเดล	พัฒนาโมเดลแก๊จน (Operating Model) ที่ระบุนวัตกรรม และ/หรือ เทคโนโลยีในการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้	✓
	5) ได้โมเดลแก๊จน Pro-poor Value Chain ที่มี ศักยภาพยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GPP จังหวัด โดยนำกลุ่ม	ระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ (Decision Support System : DSS) เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของการแก้ไขปัญหาความยากจน 1 ระบบ	✓

ระยะเวลา	ผลผลิต (output) ผลลัพธ์ (Outcome) ที่ระบุไว้ในสัญญา	ผลการดำเนินงาน	บรรลุ เป้าหมาย
	ผู้ประกอบการเข้ามาช่วยเหลือ จำนวน 1 โมเดล		
	6) ได้โมเดลแก๊จน Social Safety Net ที่มีการระดมทุน/สร้างกองทุน สร้างระบบสวัสดิการเกื้อกูลให้คนจน กลุ่มเปราะบาง คนด้อยโอกาสในชุมชนให้อยู่ดีมีสุข (Well-being) และ Social Mobility จำนวน 1 โมเดล	พัฒนากองทุนในระดับจังหวัดเพื่อช่วยเหลือคนยากจน จำนวน 1 โมเดล	○
เดือนที่ 9 - 12 (12 เดือน)	7) องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพ เข้าสู่สวัสดิการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม/ยกระดับรายได้ จำนวน 15 ชิ้น	กลุ่มเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้าน นำองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ยกระดับศักยภาพ อย่างน้อย 15 นวัตกรรม/เทคโนโลยี จำนวน 1 โมเดล ได้แก่ โหม แก๊จน	✓
	8) คนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือผ่านองค์ความรู้ เทคโนโลยี/ นวัตกรรมพร้อม (Technology) เพื่อการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้ เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และเข้าถึงโอกาสในการยกระดับฐานะทางสังคม (Social Mobility) อย่างน้อย 300 ครอบครัว หรือ 1,500 คน/ จังหวัด	เกิดรูปธรรมความสำเร็จยกระดับรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 ที่มีความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายจากการวิเคราะห์ฐานทุนดำรงชีพ 5 ด้าน และมีกลุ่มครัวเรือนคนจนเข้าร่วมโครงการเพื่อยกระดับรายได้อย่างน้อย 300 ครัวเรือน หรือ 1,500 คน/ จังหวัด	✓

หมายเหตุ ✓ : ดำเนินการเสร็จสิ้น ○ : อยู่ระหว่างดำเนินการ

4.3.4) แผนการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2568

วิทยาลัยชุมชนมุกดาหารได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้ปฏิบัติงานหลักสู่โค้ชในกระบวนการส่งเสริมการเลี้ยงไหมขายรังของครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการยกระดับการทำงานเพื่อการเตรียมความพร้อมในกลยุทธ์ Exit Strategy ให้แก่หน่วยงานที่มีพันธกิจในการส่งเสริมการเลี้ยงไหมขายรัง ได้แก่ 1) ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ มุกดาหาร มีหน้าที่ ดูแลพัฒนากลุ่มเลี้ยงไหมขายรังในการเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมและนวัตกรรมขั้นตอนการเลี้ยงไหมขายรัง 2) องค์การบริหารส่วนตำบลกแดด มีหน้าที่ ดูแลบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจรวมถึงการเป็นที่ปรึกษาพัฒนากลุ่มวิสาหกิจ 3) วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร มีหน้าที่ พัฒนากลุ่มเช่น การส่งเสริมการขาย การแปรรูป ซึ่งเป็นหลักสูตรระยะสั้นตาม

พันธกิจของวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร

4.3.5) บทเรียนความสำเร็จ

1. คนจน เพิ่มความรู้และทักษะ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และได้รับการยกสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีบทบาท/ตำแหน่งในระดับท้องถิ่น/ท้องที่
2. กลไก ภาครัฐ ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคชุมชนประชาสังคม ได้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและวิธีการทำงานที่ต่างคนต่างทำงาน มาบูรณาการทำงานร่วมกันก่อให้เกิดผลการแลกเปลี่ยนความรู้เทคโนโลยีซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาร่วมกัน
3. การยกระดับทักษะ ความรู้ของชุมชน จากความรู้พื้นฐานในการเลี้ยงไหม ได้เพิ่มเทคโนโลยีทั้งเรื่องโรงเรือน การเลี้ยง ในระดับมาตรฐานเชิงพาณิชย์ ซึ่งทำให้ราคาสูงขึ้น และลดความเสี่ยงทางด้านการตลาด
4. ได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากชุมชนและส่วนราชการในระดับท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการทำงานและการให้บทบาทแก่ผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มครัวเรือนยากจนในพื้นที่

4.3.6 บทเรียนการทำงาน

ผลการวิเคราะห์บทเรียนการทำงานจากงาน จากเวทีการถอดบทเรียน การดำเนินโครงการแก่งจัน มุกดาหาร ปี 2567 มีบทเรียนการทำงานที่สำคัญเพื่อการเรียนรู้และประกอบการพิจารณา พัฒนา ปรับปรุงหรือต่อยอดการทำงาน ดังนี้

1. บทเรียนด้านมุมมอง(วิธีคิด)ต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ของคนทำงานและกลุ่มเป้าหมายต้องมีวิธีคิดแบบยืดหยุ่นและเติบโตไปข้างหน้า(Growth Mindset) ต้องเชื่อว่าความยากจนสามารถพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจนได้ เพราะ กลุ่มคนจน/ครัวเรือนคนจน มีความสลับซับซ้อนและเป็นพลวัต จนแล้วหายจนได้ ไม่จนแต่สามารถจนได้ ” ดังนั้นคนทำงานแก้ไขปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ต้องมีหลักคิดการที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการวิจัยฯ ทำให้เข้าใจมิติของความยากจนว่า “มีความสลับซับซ้อนและเป็นพลวัต” ครัวเรือนยากจนไม่ได้มีเพียงมิติเศรษฐกิจ คือไม่มีเงิน แต่รวมถึงมิติทางสังคม สุขภาพด้วย

2. บทเรียนด้านระบบข้อมูล PPPConnext ฐานข้อมูลกลุ่มเป้าหมายมีความสำคัญมาก ต่อการพัฒนาแก้ไขปัญหาความยากจน และระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ DSS ดังนั้นฐานข้อมูลที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดการได้รับการช่วยเหลือที่ตรงจุด การพัฒนาระบบฐานข้อมูลครัวเรือน จาก PPPConnext เป็นฐานข้อมูลกลางจังหวัดและพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจต้องทำให้คนที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของข้อมูลเช่นเดียวกัน และหาวิธีการแก้ไขสถานการณ์ปัจจุบันของหน่วยงานที่เก็บข้อมูลด้านความยากจนและประเด็นที่เกี่ยวข้อง ยังไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลของครัวเรือนที่สะท้อนความเป็นจริงได้ทั้งหมด เช่น ข้อมูลมีความหลากหลาย/ซ้ำซ้อน/ขาดการบูรณาการของหน่วยงาน ข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน /ขาดความถูกต้อง แม่นยำ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่ใช้ข้อมูลที่สะท้อนถึงสถานการณ์ความยากจนอย่างแท้จริงทั้งหมด การให้นิยามความยากจนที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือแตกต่างกัน

3. บทเรียนด้านการออกแบบแผนงานโครงการหลัก และโครงการย่อย ต้องสนองความต้องการคนทำงานและกลุ่มเป้าหมายเป็นประเด็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าการออกแบบแผนงานโครงการหลัก และโครงการย่อย มีผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ บรรลุ KRs ที่ส่งผลต่อการทำงานหลากหลายมิติ

ตามประเด็นของแต่ละหน่วยงานที่มีการทำงาน ดังนั้นการออกแบบแผนงานโครงการ ที่ได้ใช้ประโยชน์จริง เหมาะสม ควรง่ายต่อการเรียนรู้และพัฒนา และมีความยืดหยุ่นที่จะสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้ทำงานและกลุ่มเป้าหมาย

4. บทเรียนด้านกระบวนการทำงานโครงการวิจัย ต้องเน้นการมีส่วนร่วมและบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ จากเวทีการถอดบทเรียน ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันวิเคราะห์ว่า “บริบทพื้นที่ความยากจนแตกต่างกัน กระบวนการแก้ไขปัญหายากจนก็ต้องแตกต่างกัน” ดังนั้นการสร้างการมีส่วนร่วม เช่นการทำ MOU เพื่อสร้างกระบวนการการทำงานกับภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องดำเนินการและหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งที่ผ่านมาโครงการแก้จนจังหวัดมุกดาหาร ได้ให้ความสำคัญกับการทำงานกับภาคีตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำอยู่เป็นพื้นฐานแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นทิศทางที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องอย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่ง คือ ข้อมูลการทำงานแก้ไขปัญหายากจนโดยส่งเสริมการผลิตหลากหลายรูปแบบอาจจะยังไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหายากจนได้อย่างสมบูรณ์ แต่การค้นหาและใช้ศักยภาพจากผู้ที่มีรายได้มากพอที่จะช่วยเหลือคนให้ยากจนได้เข้าร่วมในกระบวนการเป็นประเด็นที่ควรได้รับการคิดต่อยอด ยกระดับและขยายผลในระยะต่อไป

5. บทเรียนด้านการพัฒนาศักยภาพทีมนักวิจัยและหน่วยงานภาคี และ ADM ให้คุ้มค่าและคุ้มค่า จำเป็นต้องดำเนินการให้ครอบคลุมและเพียงพอกับความต้องการตามความเหมาะสม จากเวทีการถอดบทเรียนผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันวิเคราะห์ว่า “ศักยภาพของทีมมีความสำคัญกับการดำเนินโครงการให้สำเร็จ ความสามารถอาจจะแตกต่างกัน แต่ทุกคนพัฒนาได้” ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพให้ผู้เกี่ยวข้องให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในหลายด้าน ได้แก่ ทักษะด้านการทำงานพัฒนาชุมชน ทักษะการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี ความเข้าใจต่อระบบ การบันทึกข้อมูลการรายงานและการใช้ประโยชน์จากระบบ DSS เป็นต้น

6. บทเรียนด้านการจัดการความรู้ การสรุปบทเรียน ถอดบทเรียนการดำเนินงานโครงการแก้จน เป็นเรื่องที่สำคัญและต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นการทบทวนการทำงาน รู้จักและเข้าใจสถานการณ์ผลลัพธ์สถานะของการทำงาน ค้นพบเครื่องมือ วิธีการแก้ไขปัญหามาตรฐานความสำเร็จ รับรู้ปัญหาข้อจำกัด และแนวทางการพัฒนาและยกระดับการทำงานที่มากขึ้นกว่าเดิม การจัดเวทีถอดบทเรียนดังกล่าวยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนทำงานที่เกี่ยวข้องด้วยกันด้วย และชุดความรู้ กระบวนการ นวัตกรรมเทคโนโลยีที่ได้จะเป็นจากการถอดบทเรียนที่สำคัญจากการทำงานจะขยายผลไปสู่พื้นที่และงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย

7. บทเรียนด้านการสนับสนุนของผู้บริหารของสถาบันการศึกษา วิทยาลัยชุมชน สถาบันวิทยาลัยชุมชน ถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อทีมนักวิจัย วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร สถาบันวิทยาลัยชุมชน ทำงานวิจัยแก้ไขปัญหายากจน ที่ผู้บริหารระดับสูงสุด เข้ามากำกับ ควบคุม ติดตามและสนับสนุนการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด จะส่งผลให้การขับเคลื่อนการทำงานมีความเข้มแข็ง ทีมนักวิจัยสามารถดำเนินงานด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจและมั่นใจ เพราะมีผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุน ส่วนหนึ่งมีผลทางจิตใจที่ทำให้นักวิจัยหนักแน่นกับแนวคิดผู้บริหารด้วย ในขณะเดียวกัน หากผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญกับโครงการวิจัยแก้จน นักวิจัยในโครงการวิจัย เป็นนักวิชาการ อาจารย์ในมหาวิทยาลัย ไม่สามารถจัดสรรสรรพกำลังให้มีความเหมาะสมกับภาระหน้าที่ของนักวิจัยแต่ละคนได้

ทั้งนี้ การสนับสนุนของผู้บริหารของสถาบันการศึกษา วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร อาจส่งผลมาจากการปรับบทบาทใหม่ของระบบอุดมศึกษาไทย กล่าวคือ มหาวิทยาลัยไม่ใช่เพียงแค่สถานศึกษาที่ให้ความรู้และผลิตบัณฑิตเหมือนในอดีตแล้ว ซึ่งปัจจุบันมีความพยายามส่งเสริมและสนับสนุนให้นักวิชาการได้

ทำงานวิจัยและพัฒนา ทำงานร่วมกับชุมชนและท้องถิ่น และต้องร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่รับบริการร่วมด้วย

4.3.7 ข้อค้นพบในการดำเนินโครงการย่อย 2 โหมแก้งจน

จากการลงพื้นที่ค้นหาสอบถามครัวเรือนยากจนร่วมกับภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่ในการจัดทำแผนที่ประชาคมระดับหมู่บ้านและตำบล พบว่า

1. เกิดความยากจนใหม่ในพื้นที่ที่แตกต่างกัน คือ คนจนในพื้นที่ส่วนใหญ่อพยพย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างจังหวัดบางครัวเรือนทิ้งลูกหลานให้อยู่กับพ่อแม่ที่แก่เฒ่า ไม่ส่งเสียค่าเลี้ยงดู มีรายได้หลักมาจากบัตรสวัสดิการของรัฐเพียงอย่างเดียว เช่น บัตรผู้สูงอายุ บัตรประชาชน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบหลายอย่างให้กับครัวเรือน ส่งผลให้ไม่รายได้ ไม่มีอาชีพ ไม่ทำมาหากิน จึงส่งผลให้เป็นครัวเรือนยากจน

2. เกิดการปลูกหญ้าเพื่อทำการปศุสัตว์เพื่อป้องกันการขาดแคลนอาหารสัตว์ของการเลี้ยงโคเนื้อ และโคขุนของกลุ่มครัวเรือนในพื้นที่ จึงทำให้เกิดอาชีพใหม่เป็นการขายหญ้าสดในฤดูร้อน โดยในปัจจุบันมีการขายทั้งเมล็ดพันธุ์หญ้า ส่วนมากอยู่ที่ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร และการขายหญ้าสด ส่วนมากอยู่ที่ตำบลเหล่าสร้างถ่อ อำเภอดงคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งตอนตาลเนื่องจากในปี พ.ศ.2567 มีโรคระบาดเกิดขึ้นคือโรคแอนแทรกซ์ ทำให้ราคาวัวและควายตกต่ำทำให้ธุรกิจจัดสวน/สนามหญ้าร้านในเมืองมุกดาหารปรับจัดสวน ปูสนามหญ้าสำหรับบ้าน โรงเรียน และร้านค้าแพ ราคาตามฤดูกาล และขายเมล็ดพันธุ์ และท่อนพันธุ์เกษตรกรในพื้นที่ผลิตเมล็ดพันธุ์หญ้าเพื่อจำหน่ายมียอดขายตกต่ำ

4.3.8 ปัญหา อุปสรรค พร้อมวิธีการแก้ปัญหา

1. การสนับสนุนจากภาครัฐด้านเทคนิคและการฝึกอบรมการเลี้ยงไหมที่ทันสมัย รวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพ มีแค่กรมหม่อนไหม เนื่องจากอาชีพเกษตรกรโดยส่วนมากทำอาชีพ การปลูกข้าว ปลูกอ้อย ปลูกมันและ ยาพารา เป็นหลัก

2. การจัดการด้านสภาพแวดล้อม ไหมต้องการสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น อุณหภูมิ, ความชื้น, และการดูแลอื่น ๆ ถ้าสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม อาจทำให้ไหมไม่เจริญเติบโตหรือไม่สร้างเส้นไหมที่มีคุณภาพ โรคและแมลงศัตรูไหมเป็นสัตว์ที่อาจถูกโจมตีจากโรคหรือแมลงศัตรู เช่น เชื้อรา หรือ หนอน ซึ่งอาจทำให้ไหมตายหรือเกิดความเสียหายต่อผลผลิต ดังนั้นการเลี้ยงไหมจึงจำเป็นต้องมีโรงเรือนที่ได้มาตรฐานเพื่อป้องกันปัญหาต่างๆ

3. ปัญหาด้านการตลาด การขายไหมหรือเส้นไหมอาจพบปัญหาด้านการตลาด เช่น ความต้องการในตลาดที่ไม่แน่นอน หรือราคาไม่สม่ำเสมอ ซึ่งอาจทำให้ผลตอบแทนจากการลงทุนไม่คุ้มค่า การทำความร่วมมือกับบริษัท จุลไหมไทย จำกัด โดยทางศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติมุกดาหารและวิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้มีส่วนควบคุมราคาซื้อขายตามข้อตกลงจากบริษัทแต่เดิม รับซื้อราคา 180 บาทต่อกิโลกรัม หลังจากการทำความร่วมมือกับบริษัท จุลไหมไทย จำกัดรับซื้อราคา 250 บาทต่อกิโลกรัม

4.4) บทเรียนความสำเร็จโดยรวมของโครงการวิจัยฯ

1. คนจน เพิ่มความรู้และทักษะ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และได้รับการยกสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้นและมีบทบาท/ตำแหน่งในระดับท้องถิ่น/ท้องถิ่น
2. กลไก ภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคชุมชนประชาสังคม ได้มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและวิธีการทำงานที่ต่างคนต่างทำงาน มาบูรณาการทำงานร่วมกันก่อให้เกิดผลการแลกเปลี่ยนความรู้เทคโนโลยี ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาร่วมกัน
3. วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ในทัศนะของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งระดับจังหวัด หน่วยงานภารกิจท้องถิ่น ท้องที่พิจารณาเปรียบเทียบกับระดับ กศน. แต่เมื่อได้มาทำงานใน Poverty Platform ร่วมกันได้เปลี่ยนความสัมพันธ์มุมมอง และได้ยอมรับบทบาทของ วชช. ในลักษณะสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นกลไกหลักในการแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นปัญหาหลักของจังหวัด (ผลงานในปี พ.ศ. 2566 ส่งผลให้ วชช. ได้รับการคัดเลือกนำเสนออิทธการในนามจังหวัดมุกดาหาร ซึ่งเป็น 1 ใน 15 จังหวัด ในงานการพัฒนาอย่างยั่งยืน SDG และการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนให้กับกรรมการธิการของรัฐสภา)
4. การยกระดับทักษะ ความรู้ของชุมชน จากความรู้พื้นฐานในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ได้เพิ่มเทคโนโลยีทั้งเรื่องโรงเรือน การเลี้ยง ในระดับมาตรฐานเชิงพาณิชย์ ซึ่งทำให้ราคาสูงขึ้นและมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในหลายลักษณะ เช่น หม่อนแคปซูล เครื่องสำอาง ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาส และลดความเสี่ยงทางด้านการตลาด

4.5) ปัญหา อุปสรรค พร้อมวิธีการแก้ปัญหา

การใช้งานระบบฐานข้อมูล PPPConnex และ การข้อมูลร่วมกัน โดยทีมวิจัยได้กำหนดแนวทางแก้ไขมี ดังนี้

- 1) สร้างความเข้าใจและร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองในการกำหนดตัวชี้วัดความยากจนในระดับครัวเรือนร่วมกันและหาเป้าหมายร่วมกัน
- 2) การวิเคราะห์ตัวชี้วัดและรายละเอียดตัวชี้วัดของหน่วยงานฝั่งหลัก เช่น ThaiQM จปฐ กชช2ค และ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น และมองหาตัวชี้วัดร่วม รายละเอียดเชิงลึก และแสดงรายละเอียดของตัวชี้วัดที่หน่วยงานเหล่านั้นสามารถนำไปใช้ได้เลย โดยเน้นหลักการไม่เพิ่มภาระงานแต่เราช่วยกันทำงาน
- 3) การเข้าพบหัวหน้าส่วนราชการในแต่ละหน่วยงานเฉพาะในแต่ละหน่วยงานเพื่อการสำรวจความต้องการ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ตลอดจนหามุมมองในการใช้ประโยชน์ของระบบฐานข้อมูลและข้อมูลร่วมกัน

4.6) เป้าหมาย แพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด

หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ (บพท.) ได้กำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดของแผนงาน คือ เพิ่มโอกาสและลดช่องว่างของการเข้าถึงการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนในชนบท คนจนเมือง แรงงานยากจนและคนเปราะบาง ด้วยองค์ความรู้ วิจัยและนวัตกรรม แก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำได้อย่างตรงจุดและเหมาะสมกับบริบท รวมทั้งการแก้ปัญหาเชิงโครงสร้าง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและสังคมที่เป็นธรรมในระยะยาว

โดยกำหนดโจทย์ การสนับสนุนเพื่อยกระดับแพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด ประกอบด้วย

1. การพัฒนาระบบข้อมูลต่อเนื่อง และขยายผลการใช้ประโยชน์ เพื่อสร้างเป้าหมายร่วม แผนยุทธศาสตร์และปฏิบัติการร่วมแก้ปัญหาความยากจนของกลไกความร่วมมือระดับพื้นที่ (Poverty Platform) รวมถึงการวิเคราะห์เชิงลึกรายครัวเรือน

2. การสร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจ (Socio-economic Mobility) รายครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต อาชีพ รายได้ และการเข้าถึงการศึกษา ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ลดความยากจนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลไกภาคี

3. สร้างพื้นที่ต้นแบบการจัดการความยากจนทั้งพื้นที่ (Poverty Area Prototype) ภายใต้แพลตฟอร์มจัดความยากจนระดับจังหวัด ด้วยข้อมูล กลไกกระบวนการ เพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนต่อเนื่องเมื่อสิ้นสุดโครงการ (Exit strategy) และสร้างการเรียนรู้และขยายผลไปพื้นที่อื่น ๆ

4. การบูรณาการความร่วมมือเพื่อบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมใช้ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เสี่ยงภัยในพื้นที่โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง กลุ่มเกษตรกรยากจน ครัวเรือนยากจน เพื่อให้สามารถพร้อมรับ ปรับตัว ต่อภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาความยากจน (เฉพาะจังหวัดที่มีภัยพิบัติซ้ำซาก และต้องมีข้อมูลที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน)

5. การยกระดับบทบาทมหาวิทยาลัยทั้งในระดับพื้นที่ เครือข่ายมหาวิทยาลัยพื้นที่ระดับชาติ เพื่อขยายผล/ยกระดับการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม

โดยใช้แพลตฟอร์มจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับ (Provincial Poverty Alleviation Platform : PPAP) ที่หมายถึง กระบวนการ ระบบ และกลไกการนำครัวเรือนยากจนออกจากความยากจนอย่างเบ็ดเสร็จ โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) การสร้างกลไกความร่วมมือ 2) การพัฒนาระบบข้อมูลครัวเรือนยากจนแบบชี้เป้า 3) การพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือแบบมุ่งเป้า 4) สร้างโมเดลแก้จน และ 5) การเชื่อมโยงสู่ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาระดับจังหวัดและถิ่น

4.7) เป้าหมายปลายทาง (Ultimate Goal) พื้นที่มุกดาหาร

จังหวัดมุกดาหาร มีเป้าหมาย ultimate Goal 2566-2570 เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะและเสริมโอกาสทางสังคมของเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำแบบพหุภาคี

โดยกำหนดยุทธศาสตร์ (strategies) คือ 1) ระบบฐานข้อมูลคนจน ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (DSS) PPAOS/ PPP CONNEXT 2) การจัดการปกครองแบบพหุภาคี (Collaborative governance) งานPoverty platform/Forum 3) คลังสมองจังหวัดแก้จน 4) การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากด้วย Pro poor value chain และ 5) การยกระดับศักยภาพการสร้างโอกาสยกระดับฐานะทางสังคม

ขณะที่การออกแบบกลยุทธ์ (strategies) และกิจกรรม (Activities) ประกอบด้วย 1) การสร้างและพัฒนานวัตกรรมชุมชน การพัฒนานักวิจัยชุมชน /การพัฒนาArea Manager 2) การส่งเสริมและพัฒนาระบบส่งต่อความช่วยเหลือด้วยเทคโนโลยี ด้วยกระบวนการทางสังคม 3) การสร้างพื้นที่สนทนาร่วมของทุกคน (Mukdahan Dialogue) 4) ผลักดันและเชื่อมโยงนโยบายสาธารณะ (Strategic Communication) และ 5) พัฒนาโมเดลแก้จน ด้านอาชีพด้วย App Tact

4.8) การขับเคลื่อนงานโครงการพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปี 2568-2569

จากการทำงานที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการฯ ปี 2563 ถึงปัจจุบัน ทีมวิจัยได้ทำการทบทวนการทำงานที่ผ่านมา อย่างต่อเนื่อง ทั้งความสำเร็จและข้อจำกัด กระบวนการทำงานของทีมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้กระบวนการถอดบทเรียนในเวทีประชาคม ร่วมกับหน่วยงานภาคี

การขับเคลื่อนโครงการวิจัยฯ ในปี 2568-2569 วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร ได้จัดทำข้อเสนอชุดโครงการวิจัยฯ ภายใต้แผนงานย่อยรายประเด็น “ขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ โดยการเพิ่มโอกาสและลดช่องว่างของการเข้าถึงการพัฒนาอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม” ภายใต้กรอบการวิจัย “การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด” พื้นที่จังหวัดมุกดาหารได้กำหนดการขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร ปี 2568-2569 ร่วมกับกลไกความร่วมมือเพื่อขจัดความยากจนระดับจังหวัด โดยกำหนดเป็นชุดโครงการวิจัย และมีโครงการวิจัยย่อย ดังนี้

4.8.1 ชุดโครงการ การพัฒนาพื้นที่วิจัยแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อยกระดับการขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในจังหวัดมุกดาหาร “Mukdahan Model” (The Development of multilateral integrated research areas to raise the level of poverty eradication and to create the social opportunities in Mukdahan Province “Mukdahan Model”) หัวหน้าโครงการ คือ ดร.ทิวากร เหล่าลือชา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1) เพื่อพัฒนาและยกระดับกลไกความร่วมมือการแก้ไขความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมระดับจังหวัด

2) เพื่อพัฒนาและยกระดับระบบการค้นหาสอบถามข้อมูลครัวเรือนยากจนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีมาตรฐานสร้างความเป็นเจ้าของและการยอมรับข้อมูลกลไกภาคีพื้นที่

3) เพื่อพัฒนาและยกระดับระบบการส่งต่อความช่วยเหลือให้กับคนจนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ/ ชุมชน/ เอกชน สร้างโอกาสทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

4) เพื่อพัฒนาและยกระดับโมเดลแก้จนที่สอดคล้องกับบริบทความยากจนพื้นที่และที่สร้างรายได้ให้คนจนเป้าหมายด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

พื้นที่ดำเนินการอำเภอ 7 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำอ้อม 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 210 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,050 คน

4.8.2 โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเพื่อยกระดับโมเดลเศรษฐกิจอาชีพรายครัวเรือนในจังหวัดมุกดาหาร “JOB-MUK” (Development of research area to enhance household occupation economic model in Mukdahan province “JOB-MUK” หัวหน้าโครงการ คือ อ.สุพรรณิ ทองน้อย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1. เพื่อพัฒนาทักษะและความรู้ในการสร้างอาชีพให้กับครัวเรือนยากจน เช่น เกษตรกรรม การทำงานฝีมือการตลาด การบริการ ทักษะอาชีพช่าง หรือการทำธุรกิจขนาดเล็ก ด้วยการ Up-skill/New-skill

2. เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและสร้างรายได้ ในกลุ่มคนที่มีรายได้น้อยหรืออยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างคนในชุมชนและช่วยให้พวกเขามีชีวิตที่ดีขึ้น

3. เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจน โดยการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอาชีพ และการสนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น

พื้นที่ดำเนินการอำเภอ 7 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำอ้อย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 210 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,050 คน

4.8.3 โครงการวิจัยย่อยที่ 2 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเพื่อยกระดับระดับสวัสดิการเกื้อกูลและสร้างโอกาสทางสังคมในจังหวัดมุกดาหาร “Social Safety Net” Development of integrated multi-sectoral research areas to enhance poverty eradication and create social opportunities in Mukdahan Province “Mukdahan Model” หัวหน้าโครงการ คือ ดร.ปิยะนุช ทวีสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1) เพื่อยกระดับการสร้างระบบกลไกเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมระบบสวัสดิการแบบเกื้อกูลด้านการศึกษา ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพ ด้านเงินทุนประกอบอาชีพ และ ด้านสนับสนุนอาชีพให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

2) เพื่อยกระดับการสร้างระบบหลักประกันคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ด้วยระบบสวัสดิการที่ดูแลคนทุกเพศทุกวัยตั้งแต่เกิดจนตายเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

3) เพื่อยกระดับการจัดสวัสดิการแก่สมาชิกตลอดชีวิต ในเรื่องการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย ให้กับครัวเรือนยากจนในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

พื้นที่ดำเนินการอำเภอ 7 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำอ้อย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 210 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,050 คน

4.8.4 โครงการวิจัยย่อยที่ 3 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเพื่อยกระดับเศรษฐกิจอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ของธุรกิจหม่อนไหมในจังหวัดมุกดาหาร “Area Based Industry” (Development of research areas to enhance the spatial industrial economy of the sericulture business in Mukdahan Province "Area Based Industry" หัวหน้าโครงการ คือ อ.จักรกฤษณ์ ภูมิพรหม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1) เพื่อยกระดับกลไกการบูรณาการความร่วมมือแบบพหุภาคี เพิ่มโอกาสของการเข้าถึงอาชีพ การศึกษาเรียนรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขึ้น เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม ด้วยอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ของธุรกิจหม่อนไหมในจังหวัดมุกดาหาร “Area Based Industry”

2) เพื่อพัฒนาโมเดลใหม่แก่จนแห่งการเรียนรู้ เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมในจังหวัดมุกดาหาร ด้วยแนวคิดอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ของธุรกิจหม่อนไหมในจังหวัดมุกดาหาร “Area Based Industry”

3) เพื่อพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจฐานราก เกิดเมนูอาชีพใหม่ ด้วยอุตสาหกรรมเชิงพื้นที่ของธุรกิจหม่อนไหมในจังหวัดมุกดาหาร “Area Based Industry”

พื้นที่ดำเนินการอำเภอ 7 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำอ้อย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 210 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,050 คน

4.8.5 โครงการวิจัยย่อยที่ 4 การพัฒนาพื้นที่วิจัยเพื่อยกระดับการแก้ไขการจัดการภัยพิบัติในจังหวัดมุกดาหาร “Disaster risk management” (Disaster management, risk assessment, preparedness, community resilience, integration) หัวหน้าโครงการ คือ อ.วนิดา สังคะลุน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1) เพื่อพัฒนาและยกระดับกลไกความร่วมมือเพื่อบริหารจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ ด้วยองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมพร้อมใช้ ที่สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เสี่ยงภัยในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

2) เพื่อพัฒนาระบบการจัดการภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) 3 ระยะ คือ ก่อนเกิดภัยพิบัติ ระหว่างเกิดภัยพิบัติ และระยะฟื้นฟูจากภัยพิบัติเพื่อช่วยเหลือครัวเรือนยากจนด้วยองค์ความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรม ที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการยกระดับศักยภาพครัวเรือนยากจน ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

3) เพื่อสร้างและขยายผลองค์ความรู้ เทคโนโลยีพร้อมใช้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับการประกอบอาชีพในพื้นที่

4) เพื่อสร้างแพลตฟอร์มสู่ภัยพิบัติ (Disaster Risk Management) ด้วยกลไกภาคีท้องถิ่น ท้องถิ่น หน่วยงานภารกิจ ภาคประชาสังคม ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร

พื้นที่ดำเนินการอำเภอ 7 อำเภอ คือ 1) อำเภอเมืองมุกดาหาร 2) อำเภอนิคมน้ำส่วย 3) อำเภอหนองสูง 4) อำเภอดอนตาล และ 5) อำเภอหว้านใหญ่ 6) อำเภอคำชะอี และ 7) อำเภอดงหลวง โดยมีคนจนเป้าหมายได้รับความช่วยเหลือ 210 ครัวเรือน และไม่น้อยกว่า 1,050 คน

4.9 ข้อเสนอแนะ

จังหวัดมุกดาหารมีความรู้ ประสบการณ์ การขับเคลื่อน SRA 2 ปี การพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดนแบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคมกรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA) ด้วยแนวคิด“คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 มีความสำคัญต่อการพัฒนาและการยกระดับแพลตฟอร์มขจัดความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำระดับจังหวัด ให้สอดคล้องกับบริบทแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน ผู้เขียนใช้ทักษะของตัวเองเพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1. ทีมวิจัยควรนำต้นทุนผลการวิเคราะห์สรุปบทเรียนที่เป็นผลลัพธ์ ปัจจัยความสำเร็จ อุปสรรค และบทเรียนที่ได้จากการดำเนินโครงการในครั้ง ไปทบทวน เพื่อออกแบบ กลยุทธ์การทำงาน ทั้งโครงการวิจัยหลักและโครงการวิจัยย่อย 1-4 ให้ครอบคลุมสอดคล้องวัตถุประสงค์และ เป้าหมาย Key Results ของโครงการในภาพรวมจังหวัด

2) ทีมวิจัยต้องส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือ ประเมินประสิทธิภาพของการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน สถาบันวิจัย องค์กรชุมชน และประชาชน และโดยการจัดสรรกำลังทีมวิจัยที่เหมาะสมกับภาระงานของโครงการหลักและโครงการย่อย 1-4 ในปี 2568 โดยสรรหาบุคคลกรภายนอกที่มีสมรรถนะความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง คือ ด้านภัยพิบัติ มาสนับสนุนให้เกิดการทำงานมากขึ้น อาศัยรูปแบบของนักวิจัยหรือวิทยากร หรือการสร้างการเรียนรู้แบบรวดเร็ว โดยใช้กระบวนการ PLC ด้านการจัดการภัยพิบัติ โดยใช้ความรู้ ประสบการณ์ ด้านการจัดการภัยพิบัติ นวัตกรรม เทคโนโลยีด้านการจัดการภัยพิบัติ ที่เหมาะสมกับพื้นที่มุกดาหาร ได้

3) จังหวัดมุกดาหาร ต้องใช้เป้าหมาย ultimate Goal 2566-2570 คือ เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะและเสริมโอกาสทางสังคมของเมืองชายแดนในการขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำ ด้วยการจัดการความรู้ร่วมและการจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำแบบพหุภาคี จำเป็นต้องต่อยอด

แนวคิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัด เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบองค์รวมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนจึงต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่องให้เกิดเป็นพลวัฒน์ และจัดทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อไป

4) จังหวัดมุกดาหาร ต้องการกำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงยุทธศาสตร์ การถอดตัว (Exit strategic) ปี 2570 ให้ชัดเจนตามแผนงานโครงการ โดยจังหวัดมุกดาหาร โดย วชช.มุกดาหาร ได้ดำเนินโครงการวิจัยแก้งาน ทั้ง SY และ SRA โดยมีทีมบริหารโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นนักวิจัยที่ดำเนินงานต่อเนื่องตั้งแต่ ปี 2563 ถึงปัจจุบัน เป็นจุดแข็งที่สำคัญ ดังนั้น โดยใช้ความรู้จากการถอดบทเรียนมาวางแนวทางพัฒนา เพื่อสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาความยากจนและเพิ่มโอกาสทางสังคม

5) จังหวัดมุกดาหารต้องมีการจัดทำชุดความรู้ และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย ที่เหมาะสมจากต้นทุนการดำเนินงานแพลตฟอร์มแก้งาน เนื่องจากจังหวัดมุกดาหารได้ดำเนินโครงการวิจัยแก้งาน ทั้งระดับ SY และ SRA โดยมีทีมบริหารโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นนักวิจัยที่ดำเนินงานต่อเนื่องตั้งแต่ ปี 2563 ถึงปัจจุบัน มีพื้นที่รูปธรรมความสำเร็จ ที่เกิดจากการใช้ความรู้ นวัตกรรม เทคโนโลยีที่หลากหลายสารถสร้างอาชีพรายได้และยกระดับสถานทางสังคมในพื้นที่ได้

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ มะโนรมย์.(2562). “เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอีสาน” ภายใต้เสรีนิยมใหม่และรัฐในฐานะ “นายหน้าที่ดิน” กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**, 45(1), 269-299.
- กาญจนา รอดแก้ว ภูซังค์ เสนานุช และธรรรงค์ จันใด. (2564). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 19(1), 48-66.
- เกวลิน หนูสุทธิ และ วราภรณ์ ดวงแสง. (2563). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**, 12(3), 481-496.
- เกศสุดา สิทธิสันติกุล และคณะ. (2565). ความเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจฐานรากสู่แนวทางความยั่งยืนภาคเหนือ. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้**, 5(1), 113-125.
- ไขศรี ภักดิ์สุขเจริญ. (2551). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างลุ่มน้ำเพชรบุรี ผังชุมชนในลุ่มน้ำเพชรบุรี. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการจังหวัดมุกดาหาร. (2565). **แผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร (พ.ศ. 2566 – 2570)**. สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร.
- คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก. (2559). **คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”**. กรุงเทพฯ: สำนักสนับสนุนขบวนองค์กรชุมชนและสำนักสื่อสารการพัฒนาสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- คอรี่ การ์จิ และณัฐฐา วินิจนัยภาค. (2563). การจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสารการเมืองการปกครอง**, 10(2), 1-20.
- ณัฐฐาน นพคุณ. (14 พฤษภาคม 2564). **ผลกระทบโควิด-19: อุบลราชธานี มุกดาหาร และ สปป.ลาว ต้อนรับ**. สยามรัฐออนไลน์. ค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2564, จาก <https://siamrath.co.th/n/243972>.
- ธนกร จุฑาศรี. (2558). **แนวทางการออกแบบพื้นที่ที่ตอบรับกับพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนวัฒน์ กุลตั้งวัฒนา. (10 สิงหาคม 2564). **สัมภาษณ์**. ที่ปรึกษาผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหารและรองประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดมุกดาหาร.
- ธนศักดิ์ เก่งถนอมม้า, “ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจุดผ่อนปรนทางการค้าชายแดนไทย-พม่า ช่องกิมผาวอก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2565), 12.
- นพพล อัคราด. (2565). เจ็อนไขที่นำไปสู่ความสำเร็จของการบริหารจัดการแบบร่วมมือในการแก้ไขปัญหาวิกฤตโควิด 19: วิเคราะห์จากผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสองระดับ. **วารสารการบริหารท้องถิ่น**, 15(3), 279-296.

- นิธิรัตน์ บุญตานนท์. (2564). การกำกับดูแลแบบร่วมมือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ: กรณีศึกษาอำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 9(2), 289–299.
- นุชรีย์ ดีเจริญ, “การวิเคราะห์การจัดเก็บภาษีศุลกากรของด่านศุลกากรในเขตภาคเหนือ,” (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2561), 14
- ผุสดี พลสารมัย, ลิศรา เตชะเสริมสุขกุล, และ ปิยะรัตน์ พิพิธวนิชธรรม, การค้าระหว่างประเทศทางบก ภาคเหนือ (กรุงเทพฯ: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2561), 87
- รุ่งเพชร กันตะบุตร. (17 สิงหาคม 2564). **สัมภาษณ์.** หัวหน้ากลุ่มสารสนเทศและกลุ่มยุทธศาสตร์ สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่. (2567). **ประกาศชี้แจงแนวทางการสนับสนุนทุนวิจัยพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม (SAR).** กรุงเทพฯ
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2558). **การค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน ปี 2558.** สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. (2564). **การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหารระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570).**เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดมุกดาหาร ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ฉบับประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566 และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดมุกดาหาร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2566. โรงแรมมุกดาหารแกรนด์ อำเภอเมืองมุกดาหาร จังหวัดมุกดาหาร.
- พัชรภา ตันตราจิน. (2563). การจัดการปกครองแบบร่วมคิดร่วมทำ (Collaborative Governance): ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างและนำไปปฏิบัติ. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*, 8(1), 139–162.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ พรสุทธิชัยพงศ์ และคณะ. (2565). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากและยกระดับเศรษฐกิจ สังคม และสร้างความมั่นคงทางรายได้. *วารสารศิลปการจัดการ*, 6(2), 932-948.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2542). **แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน.** กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสัน. เพรสโปรดักส์.
- ศุภชัย ชัยจันทร์, และณรงพน ไถ่ประกอบทรัพย์. (2559). แนวคิดสาธารณะของพื้นที่สาธารณะในเมือง - Public Concepts of Urban Public Space. *วารสารวิชาการ สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างวินิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. 15(2), 71-83.
- Action for Enterprise. (2013). **A Short Guide to Pro-Poor Value Chain Program Design.** Prepared for the Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade- Australian Aid Program.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ตารางแสดงรายชื่อกิจกรรมหลักที่โครงการวิจัย

วันที่	กิจกรรม
15-17 สิงหาคม 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) อำเภอตอนตาล (7 ตำบล)
19-21 สิงหาคม 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) อำเภอดำชะอี (9 ตำบล)
22-23 สิงหาคม 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) ห้วยน้ำใหญ่ (5 ตำบล)
25-29 สิงหาคม 2567	ประชุมพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด
2-3 กันยายน 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) อำเภอหนองสูง (6 ตำบล)
4-5 กันยายน 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) อำเภอดงหลวง (6 ตำบล)
13-15 กันยายน 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) อำเภอดงเมือง (13 ตำบล)
18-21 กันยายน 2567	ประชุมพัฒนา กลไกความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด
28-30 กันยายน 2567	ตรวจสอบข้อมูล (Recheck) ครั้วเรือนที่ได้ดำเนินการค้นหาสอบทาน เพื่อได้ข้อมูล ครั้วเรือนยากจนที่เป็นปัจจุบัน (Update) อำเภอนิคมน้ำสวาย (7 ตำบล)
3-7 ตุลาคม 2567	ประชุมพัฒนา กลไกความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด
11-13 ตุลาคม 2567	ประชุมพัฒนาและยกระดับบทบาทของสถาบันของสถาบันอุดมศึกษา
16-20 ตุลาคม 2567	ประชุมพัฒนา กลไกความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับจังหวัด

ภาคผนวก ข ภาพกิจกรรมการดำเนินงานโครงการหลักที่สำคัญ

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ภาพกิจกรรม
1	ค้นหาสอบทาน 7 อำเภอ	
	นิคมคำสร้อย ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบทาน ครัวเรือนทั้งหมดในอำเภอนิคมคำสร้อย ทั้งหมด 7 ตำบล	
	ดอนตาล ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบทาน ครัวเรือนทั้งหมดในอำเภอดอนตาล ทั้งหมด 7 ตำบล	

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ภาพกิจกรรม
	หนองสูง ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบถาม ครุฑเรือนทั้งหมดในอำเภอนองสูง ทั้งหมด 6 ตำบล	
	คำชะอี ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบถาม ครุฑเรือนทั้งหมดในอำเภอคำชะอี ทั้งหมด 9 ตำบล	

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ภาพกิจกรรม
	ห้วยน้ำใหญ่ ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบถาม ครุฑเรือนทั้งหมดในอำเภอห้วยน้ำใหญ่ ทั้งหมด 5 ตำบล	
	ดงหลวง ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบถาม ครุฑเรือนทั้งหมดในอำเภอดงหลวง ทั้งหมด 6 ตำบล	
	เมือง ลงพื้นที่วิเคราะห์บริบทพื้นที่และสอบถาม ครุฑเรือนทั้งหมดในอำเภอเมือง ทั้งหมด 13 ตำบล	

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ภาพกิจกรรม
2	ประชุม YSF ประชุมกลุ่ม Young Smart Farmer เพื่อวิเคราะห์และค้นหาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ ผู้เข้าร่วมการประชุม 38 คน	
3	ประชุมแผนแก้งาน ประชุมหารือแนวทางการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนร่วมกับสำนักงานจังหวัดมุกดาหาร และศูนย์อำนวยการปฏิบัติการขจัดความยากจนและพัฒนาคนทุกช่วงวัยอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดมุกดาหาร โดย นายไกร เอี่ยมจุฬา รองผู้ว่าราชการจังหวัดมุกดาหาร เป็นประธานในที่ประชุม	

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ภาพกิจกรรม
4	ประชุมหมู่บ้านเศรษฐกิจ ประชุมค้นหาพื้นที่ดำเนินการปลูกพืช พลังงาน/หญ้า และสินค้าเกษตรที่ทำอยู่ ผู้เข้าร่วมการประชุม 32 คน	
5	ประชุมโคขุน ระชุมกลุ่มเลี้ยงโคขุนจังหวัดมุกดาหารเพื่อ วิเคราะห์และค้นหาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ โดย นายชายสิทธิ์ สุวรรณโชติ นายอำเภอ นิคมคำสร้อย ประธานในที่ประชุม ผู้เข้าร่วมการประชุม 44 คน	

ลำดับที่	รายละเอียดกิจกรรม	ภาพกิจกรรม
6	แปลงรวมดงหลวง “แปลงรวมปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแก้จน” ในพื้นที่โรงเรียนร่มเกล้า(ขยายโอกาส) เพื่อดำเนินการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสร้างอาชีพให้แก่ครัวเรือนยากจนโดยมี นายวรญาณ บุญณราช ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานในพิธี ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 100 คน	
7	ประชุมท่องเที่ยว การดำเนินการแนวทางการท่องเที่ยวในจังหวัดมุกดาหารแบบคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (carbon neutral tourism) ผู้เข้าร่วมการประชุม 20 คน	

รายงานวิจัยเบื้องต้น (Final Report) ระยะ 12 เดือน
โครงการวิจัยหลักการพัฒนาพื้นที่วิจัยเชิงยุทธศาสตร์เมืองชายแดน
แบบบูรณาการพหุภาคีเพื่อขจัดความยากจนและสร้างโอกาสทางสังคม
กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร (SRA)
ด้วยแนวคิด “คุยกันทั้งจังหวัด” ระยะที่ 2 ปีที่ 2